İmgesyon

ROMAN

Görbersdorf
dehşetine ilişkin
bir gerilim romanı

2018 NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

TİMAŞ

olga tokarczuk

LEHÇE ASLINDAN ÇEVİREN NEŞE TALUY YÜCE

TİMAŞ YAYINLARI

İstanbul 2024

timas.com.tr

EMPUSYON
Görbersdorf Tedavisine İlişkin Bir Gerilim Romanı

Olga Tokarczuk

TİMAŞ YAYINLARI | 6112
Edebiyat Kitaplığı - Dünya Edebiyatı Dizisi | 112

PROJE EDİTÖRÜ
Ayşe Tuba Ayman

EDİTÖR
Gizem Olcay

KAPAK TASARIMI
Barış Şehri

İÇ TASARIM
Nur Kayaalp

1. BASKI
Nisan 2024, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-605-08-4867-0
9 786050 848670

TİMAŞ YAYINLARI
Bahçelievler Mah. Zübeyde Hanım Cad. No: 8
Üsküdar / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Mega Basım
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3
Baha İş Merkezi
Avcılar / İstanbul
Telefon: (0212) 412 17 00
Matbaa Sertifika No: 44452

YAYIN HAKLARI
Copyright © Olga Tokarczuk 2022
© *Empuzjon* orijinal adıyla 2022'de yayımlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Kitapta yer alan kartpostallar, pullar ve görsel malzemeler 20. yüzyılın başlarından itibaren Görbersdorf (bugünkü Sokołowska) ve çevresiyle ilgili olup yazarın arşivinden alınmıştır.

OLGA TOKARCZUK

29 Ocak 1962 yılında Sulechov'da dünyaya gelen Olga Tokarczuk, edebiyat kariyerine başlamadan önce Varşova Üniversitesi'nde psikolog olarak çalışmış, burada Carl Jung üzerine çalışmalar yapmıştır. Polonya'nın en başarılı yazarları arasında yer alan Tokarczuk, *Koşucular* romanıyla 2018 Man Booker International Ödülü'nü kazanmış, *Sür Pulluğunu Ölülerin Kemikleri Üzerinde* ile de 2019 ödülünün finalistleri arasına gimiştir. 2015'te Polonya Kültür ve Doğal Alan Bakanlığı tarafından özel bir edebiyat ödülüne layık görülmüştür. Bunun yanı sıra yazar, Polonya'nın en prestijli edebiyat nişanı olan Nike Ödülü'ne layık görülmüştür. Yazarın on romanı ve üç kısa hikâye derlemesi, kırktan fazla dile tercüme edilmiştir. Yazarlığın yanı sıra Tokarczuk, Polonya Yeşiller Partisi üyeliğini sürdürmekte ve aktivist faaliyetlerde bulunmaktadır. 2018 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olmuştur.

NEŞE TALUY YÜCE

Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümünü ve aynı üniversitenin Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında lisans öğrenimini tamamladı. 1996'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktor, 2005'te profesör unvanı aldı. Çevirilerinin yanısıra pek çok kuramsal kitabı da bulunmaktadır. 2006'da Leh edebiyatının başyapıtlarını çevirdiği ve bu edebiyatı Türkiye'de ustaca tanıttığı için Polonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Stefan Meller'den özel bir ödül almıştır ve 2009 yılında *Testosteron* (A. Saramonowicz) adlı oyunun çevirisiyle, Ankara Sanat Kurumu tarafından, "En İyi Çevirmen Ödülü"ne layık görülmüştür. 2016 yılında Polonya Cumhuriyeti Kültür Bakanlığından "Polonya Kültürüne Hizmet Nişanı" almıştır. Pek çok oyun çevirisi çeşitli tiyatrolar tarafından sergilenmiştir ve sergilenmektedir.

Empusyon Üzerine "Yabancılık Gölgelerden Bizi İzler"

2018 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Olga Tokarczuk, ödül aldıktan sonra yazdığı ilk romanı *Empusyon*'la bir başka Nobelli yazar Thomas Mann'ın *Büyülü Dağ*'ına edebî bir selam gönderiyor. Zira Tokarczuk'un son romanıyla *Büyülü Dağ* arasında ilk bakışta birçok ilişki bulmak mümkün. Yazarın pek çok söyleşisinde yinelediği üzere, *Büyülü Dağ*'ı onlu yaşlarında okuduğunu ve o zamandan beri düzenli olarak bu romana döndüğünü ve her yeni okumada bu başyapıtta yeni bir şey bulduğunu biliyoruz. Bu noktadan hareketle yazarın ustasını, Nobel aldıktan sonra yazdığı yeni romanıyla anmasında şaşıracak bir şey yok.

Evet, iki roman arasında birçok benzerlik bulunmaktadır. Her iki roman da I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden önce geçmektedir ve benzer yapıları vardır. *Empusyon*'un baş karakteri Mieczysław Wojnicz'le *Büyülü Dağ*'ın Hans Castorp'u arasındaki görünürdeki benzerlikler dikkat çekicidir. İkisi de romanın başında bir kaplıca kasabasında ortaya çıkar; her ikisi de mühendislik eğitimi almıştır, erken yaşta annelerini yitirmişler ve belki de bu yüzden çekingen bir karaktere sahip olmuşlardır, bulundukları kaplıcada kendilerinden daha bilgili ve deneyimli, yaşlıca insanların tartışmalarına dâhil olurlarsa da konuşmalarda genellikle

susan taraf olarak kalırlar. Ve tabii ki mustarip oldukları hastalık da aynıdır. Kısacası Wojnicz, aslında Hans Castorp'un edebî bir ikizi gibi görünmektedir. Daha doğrusu Wojnicz, ilk bakışta Polonyalı Castrop olarak algılanabilir. Ne var ki bu benzerlikler sadece başlangıç noktasında aynıdır. Zira Wojnicz, Hans Castrop'un karşılaştığı zorluklarla daha farklı ve kendine özgü bir yön izleyerek başa çıkmaya çalışır. Ne de olsa iki zıt kutup arasında sallanan Mieczysław Wojnicz, beyaz ve siyahla özdeşleşemeyen, ancak bu iki değer arsında denge kuran bir bölgede durarak Oidipus, Othello, Raskolnikov gibi pek çok kült kahramanla da özdeşleşir. Bir başka deyişle Tokarczuk, özgün anlatısıyla kendi mesajlarını iletmek için Mann'ın *Büyülü Dağ*'ıyla ilgili temel temaları ve atmosferin benzerini *Empusyon*'da kullanarak yola çıkar, ancak okurlarına farklı bir bakış açısı sunar.

Öncelikle *Empusyon*'un öyküsünü ilginç bir anlatıcının, daha doğrusu, anlatıcıların gözünden izlediğimizi hatırlatalım, çünkü romanı, bu –eril olmayan– anlatıcının bakış açısı yönlendiriyor. Aslında romanda neredeyse hiç 'konuşan bir kadın karakter' görmüyoruz diyebiliriz. Öyleyse bu dişi anlatıcılar kimdir? Hayalî varlıklar mı? *Empusyon*'daki kadınların yokluğu ya da hayalî varlığı Olga Tokarczuk'un psikanalitik hayal gücü ve şiirsel bakış açısının bir sonucudur. Peki, kimdir bu varlıklar? Yoksa mitolojik cadılar olan doyumsuz Empusalar mıdır? Sakın her şeyi sımsıkı saran ve bu perspektifte, erkek katılımcıları dikkatle gözleyen ve bazen onları cezalandıran o koca doğa ananın yansımaları olmasın bu dişiler? Öyle veya böyle yazar bu hayalî dünyaya mitolojik anlatılarda adı geçen kadınların günahkârlığı, şeytanla ortaklığı ve kirliliği temasıyla giriş yaparak çağdaş

sistemler ve karşı kültür gurularının cinsiyetçi dogmatizmi dâhil, her türlü ataerkil kültürel modeli yıkmayı amaçlar.

Öykünün birkaç kuşak öncesine dayanan gerçeklikle ilişkilendirilmesi Tokarczuk'un o dönemin ataerkil kültürünü anlatmasına olanak tanır. Tokarczuk, bu tür sahneleri desteklemek ve savunmak için bir kanıt olarak kitabın sonuna, romanın sayfalarında dillendirilen mizojinist, yani kadın düşmanı görüşlerin sahiplerinin listesini içeren bir not ekler. Bu listede William Somerset Maugham, John Milton, Friedrich Nietzsche, Publius Ovidius Naso, Platon, Ezra Pound, Jean Racine, François de La Rochefoucauld, Jean-Paul Sartre, Arthur Schopenhauer, hatta Shakespeare gibi isimler bulunmaktadır. Bu metni, sadece genel geçer erkek şovenizmini eleştiren bir çalışma olarak değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet kategorilerini sıkıca dayatmak suretiyle, hâlâ bazı çağdaş toplumlarda yaşanan her türlü baskının eleştirisi olarak da okumak gerekir.

Yazar, romanını "Görbersdorf tedavisine ilişkin bir gerilim romanı" olarak adlandırmış. Bu noktada okur romanı eline alır almaz, gizemli bir gerilim romanı okuyacağı beklentisine giriyor. Bayan Opitz'in esrarengiz ölümüyle başlayan roman, satır aralarına serpiştirilen gerilim havasıyla devam ediyor. Hani bazen okurken gerilim müziği duyar gibi oluyor insan. Öyküye katılan gizem ve gerilim, tüm öykünün önemli varlıkları, belki de anlatıcısı olarak Tuntschi adı verilen kuklalarla bağlantılı. Çobanlar, ormancılar ve kömürcüler tarafından ormandaki doğal malzemelerle oluşturulan bu kuklalar, yazgısına boyun eğen zavallı bir orta malı kadın görevi görmektedirler. Aynı zamanda nesnelleştirilmiş, istismar edilmiş ve kirletilmiş doğanın bir simgesi olarak

romanın sonunda hakları için talepte bulunabilen birer varlık halini alacaklardır. Tokarczuk, Odysseus'un yoluna çıkan ve denizcileri şarkılarıyla kendilerine çeken mitolojik sirenlere benzeyen bu dişi varlıkların önemini öyküsünde zekice belirler. *Empusyon*'da orman ve dağların gizemli gücü, erkekleri çağırır ve onlar da bu sihirli enerjiye karşı koyamazlar. Tek kurtuluşları, tıpkı bağlanarak sirenlere karşı koymak isteyen denizciler gibi bir sandalyeye bağlı kalmak ve ölümcül 'amok koşusu' tamamlanana kadar zincirli bir halde beklemektir.

Kitabı bir gerilim kitabı gibi okumak oldukça keyifli, özellikle korkutucu sahnelerin dillendirildiği zaman. Bu korku, öykünün üzerine atılmış çikolata parçaları gibi. Bu hava öyküyü ciddi biçimde canlandırıyor. Okuru çekip kendine bağlıyor.

Empusyon'un birçok derin ve karmaşık katmanı bulunmakta. Olga Tokarczuk'un yazarlığını, okurları her zaman cezbeden belirli temaların sürekliği karakterize eder. Bunlar arasında seyahat, zamanın iç içe geçişi, belirsiz kimlik, azınlıkta kalan insanların hakları, yaşam ve ölüm sınırlarının aşılması, sıra dışı bilinç durumları, canlı varlıklara ve manzaralara derin empati, doğanın yaratılarına duyulan aşk başattır. Yazar, sevdiği tüm bu temaları *Empusyon*'da da başarıyla birleştiriyor ve sentezliyor. Söz konusu eserdeki bu temalar, farklı karakterler ve çok katmanlı anlatımın karmaşıklığı, yazarın becerisi ve yaratıcılığının göstergesi. *Empusyon* gibi bir roman, birçok açıdan yorumlanabilir ve her okurun farklı katmanlarda ve temalarda dikkatini çekebilir. Bu, Nobel ödüllü yazarın anlatım gücünün bir örneğidir; okurlara eseri farklı perspektiflerden değerlendirme ve anlama fırsatı sunar.

Empusyon, her bireyin kendi yolculuğunu deneyimleyebileceği, dünyada kaybolmuş gibi hissedenlere rehberlik edebilecek bir metindir. Ana karakterle empati yapabilenler için özel bir bağ kurma fırsatı sunar. Aynı zamanda daha derinlere inebilen okuyucular, içlerinde sakladıkları özel kimliklerini keşfetme cesareti bulabilirler. Bu kitap, herkesin kendine dair yeni pencere açabileceği bir kapıdır. Çeşitlilik, zenginlik ve karmaşıklıkla dolu bir mozaik olan bu metinde birçok renk ve desen, tek bir tuval üzerinde bir araya gelir. Bu, her biri kendi özgün hikâyesini anlatan birçok farklı sesin birleşiminde yankılanan bir orkestranın performansına benzer. Bu çeşitlilik ve çok katmanlılık, kutuplaşmanın yerine anlayışı önerir. Doğrudan ifadelerden kaçınan bir yazar olarak tanınan Olga Tokarczuk, incelikle dokunmuş bir anlatının örtüsü altında kaçındığı bu ifadeleri gizlemeye çabalar, sözcükleri ustaca bir oyun alanına dönüştürür; konularla oynar, kültürel göndermeler ve lezzetlerle dans eder, bu şekilde okurlarına yalnızca bir hikâye anlatmakla kalmaz, aynı zamanda bir sanat eseri de sunar.

Başlangıçta Hans Castrop'un edebî ikizi olarak düşünülebilecek olan Wojnicz'in öyküsü, kendi öyküsünü anlatma hakkı için verilen mücadelenin canlı bir kaydıdır. Tokarczuk'un eserini bu bağlamda okumak, yaratıcı bir düşünce çatışmasının ve mevcut değerleri baştan aşağı yeniden düşünme çabasının içinde bulunduğu olağanüstü bir edebî yapıyı keşfetmeye yardımcı olabilir. Bu bağlamda *Empusyon*, yaratıcı tartışmaların ve tamamen yeni değerlendirmelerin izini sürme çabalarının iç içe geçtiği büyüleyici ve gizemli bir edebî maceraya dönüşebilir. Ne de olsa Fernando Pessoa'nın dediği gibi, "Güneş ışığı, görünür dünyanın işleyişini sürekli olarak düzenler. Yabancılık, gölgelerden bizi izler."

Prof.Dr. Neşe Taluy Yüce

Dünyada her gün, bildiğimiz kanunlar çerçevesinde açıklanamayan olaylar meydana gelir. Bu olaylar, her gün önceden biraz gürültüyle görünüp sonra unutulur ve onları getirdiği gibi götüren o aynı gizem de unutulmuşa dönüşür. İşte kural: Açıklanamayan şeyler unutulmalıdır. Güneş ışığı, görünür dünyanın işleyişini sürekli olarak düzenler. Yabancılık, gölgelerden bizi izler.

Fernando Pessoa, *Lizbon'da Muhasebe Yardımcısı olan Bernarda Soares Tarafından Yazılan Huzursuzluğun Kitabı,*
Çeviri: Michał Lipszyc

Mieczysław Wojnicz: Lvovlu su ve kanalizasyon tesisatı mühendisliği öğrencisi

Longin Lukas: Königsbergli Katolik, gelenekçi, lise öğretmeni

August August: Viyanalı sosyalist, hümanist, klasik filolog ve yazar

Walter Frommer: Breslaulu teozof ve gizli danışman

Thilo von Hahn: Berlinli güzel sanatlar öğrencisi, peyzaj resimleri uzmanı

Doktor Semperweiß: Waldenburglu psikanalist doktor

Wilhelm Opitz: Görbersdorf'daki Beyler İçin Konukevi'nin sahibi, amcası papalık muhafızlığı görevinde bulunmuş

Rajmund: Opitz'in genç yardımcısı

György: Berlinli filozof

Ayrıca

Frau Weber ve Frau Brecht
Gliceria
Herri met de Bles
Klara Opitz, Wilhelm'in eşi
Sydonia Patek
Bayan Büyük Şapka
Tomasek

Aziz Emerentiana
Tuntschi
Kömür işçileri
Duvarların, zeminlerin ve tavanların isimsiz sakinleri.

1.

Beyler İçin Konukevi

Manzara, lokomotiften yayılan ve peronda süzülen buhar bulutları yüzünden engelleniyor. Her şeyi görmek için bu dumanın altından etrafa bakmak ve gri sisin, gözleri bir an için kör etmesine izin vermek lazım ki bu denemeden sonra manzara keskin, nüfuz edici ve her şeyiyle görünür kılınsın.

Ardından perondaki levhaları, zayıf bitkilerin gövdeleriyle iç içe geçmiş kareleri –ne pahasına olursa olsun düzeni ve simetriyi korumak isteyen bu alanı– görüyoruz.

İşte o zaman, pek de yeni olmayan, bir çift kahverengi deri botun sol teki görünüyor, hemen ardından da sağ teki; bu daha çok aşınmış –burnu örselenmiş, üzerinde birkaç küçük yerde belirmiş daha parlak boya izleri var. Botlar kısa bir süre kararsızca duruyorlar, sonra sol teki öne doğru bir adım atıyor. Bu hareket, paçanın altından görünen siyah, pamuklu çorabı ortaya çıkarıyor. Siyah renk, düğmeleri çözülmüş yün paltonun kıvrımları içinde yineleniyor; sıcak bir gün. Kahverengi deri bavulu, ince bir el tutuyor, soluk, kanı çekilmiş; damarlar ağırlıktan gerilmiş, şimdi geldikleri kaynağı, yani paltonun kolunun derinlerindeki bir yeri işaret ediyorlar. Paltonun altında pek kaliteli olmayan ve biraz da uzun yolculuktan do-

layı yıpranmış bir flanel ceket parlıyor, üzerinde belli belirsiz bir kirliliğin açık renk, ufak noktaları görünüyor –dünyanın balıksırtı pulları. Gömleğin çıkarılabilir beyaz yakası görünüşe göre oldukça yakın zamanda değişmiş, gömlekten daha beyaz olduğu gibi ziyaretçinin yüzünün solgun rengiyle de tezat oluşturuyor. Parlak gözler, kaşlar ve kirpikler, bu yüzün sağlıksız görünmesine neden oluyor. Göğün batısındaki yoğun kırmızı ışığın fonunda kalan bu figür, buraya, bu melankolik dağlara, sanki öte dünyadan gelmiş gibi rahatsız edici bir izlenim veriyor.

Yolcu dağlık bölgeye göre şaşırtıcı derecede büyük olan istasyon salonuna doğru öteki yolcularla birlikte giriyor; ancak telaşsız, hatta isteksizce yürüyüşüyle ötekilerden farklı görünüyor. Kimse onu karşılamıyor, kimse onu almak için gelmemiş. Dışarı çıkıyor. Bavulunu yıpranmış karo zemine koyuyor. Kalın eldivenlerini ellerine geçiriyor. Sağ teki, adamın avucunda trompet gibi kıvrılmış bir halde, ağzından yayılan kuru, kısa öksürük krizini karşılamak üzere dudaklara doğru gidiyor.

Genç adam kamburunu çıkarıyor, cebinde mendil arıyor. Parmakları bir an için paltonun astarına saklanmış pasaporta değiyor. Bir anlığına dikkatimizi toplarsak, Galiçyalı bir memurun el yazısıyla özenle doldurduğu sütunları okuyabiliriz: *Mieczysław Wojnicz, Katolik, Lvov Teknik Okulu öğrencisi, 1889 doğumlu, mavi gözlü, orta boylu, uzun yüzlü, kumral.*

Bu Wojnicz, şimdi Waldenburg yakınlarında bulunan Dittersbach'taki istasyonun tehlikeli bir şekilde kasvetli, yüksek tavanlı ve yüksek kartonpiyerlerinde yankıların yansıdığı ana salonundan geçiyor ve bekleme salonundaki

bilet gişelerinin ardından birinin onu dikkatle incelediğini hissediyor. Duvardaki büyük saate bakıyor –geç olmuş. Breslau'dan gelen son tren bu. Bir an tereddüt ediyor, bir süre sonra dağ ufkunun pürüzlü çizgisinin düzensizliğindeki geniş kollar tarafından kucaklanmak için istasyon binasının önüne çıkıyor.

Eylül ortası, ancak burada yazın çoktan geçmiş olduğunu ve hazan yapraklarının yere düştüğünü şaşırarak fark ediyor. Son günler yağmurlu olmalı, çünkü hafif bir sis kara akıntıların hatları hariç, tüm manzarayı kaplamış. İrtifayı ciğerlerinde hissediyor, bu onun yorgun, hasta bedenine iyi geliyor. Wojnicz, istasyonun merdivenlerinde duruyor; ince tabanlı, deri botlarına bakıyor, kışlık bot alması gerkirdi. Lvov'da hâlâ yıldız çiçekleri ve kirlihanımlar açıyor, kimsenin sonbahardan söz ettiği yok. Oysa burada ufuk, yüksek ve karanlık, renklerse neredeyse kaba saba denecek kadar parlak. O an içini yakın geleceklerindeki ölümden emin insanların çok iyi bildikleri bir melankoli kaplıyor. Etrafındaki dünyanın bir kâğıt ekrana yapışmış boyalı bir dekorasyon olduğunu düşünüyor, hani sanki bu anıtsal manzaraya parmağını koysa doğruca onu hiçliğe götürecek bir delik açacak. Ve o hiçlik oradan sel gibi akarak ona ulaşacak, onu boğazından yakalayacak. Bu görüntüyü silmek için başını sallamak zorunda kalıyor. Görüntü damlalar halinde dağılıyor, yaprakların üstüne düşüyor. Neyse ki yolda at arabasını anımsatan kaba saba bir araç ona doğru yaklaşıyor. İçinde çilli ve zayıf bir oğlan, tuhaf giysisiyle oturmakta. Sanki askerî bir ceket giymiş ancak menşeini belirlemek zor –çünkü bu ne Prusya üniformasına benziyor (aslında bulunulan ortama uygun olurdu) ne de başka askerî bir üniformaya. Kasketi başında çarpık

biçimde duruyor. Tek kelime etmeden Wojnicz'in önünde dikilip mırıldanarak bavulunu alıyor.

"Nasılsın iyi adam?" diye kibarca soruyor Wojnicz, okulda öğrendiği Almancayla, ama yanıt beklemek boşuna; çünkü beriki kasketini gözlerinin üzerine çekiyor, sabırsızca ona arabada bir yer gösteriyor. Hemen hareket ediyorlar. Önce kasabanın Arnavut kaldırımlı yolundan geçiyor, sonra sarp tepeler arasında, ormanın içinden karanlığın çöktüğü dolambaçlı yoldan ilerliyorlar.

Onlara sürekli olarak yakınlarda akan derenin hışırtısı ve her daim Wojnicz'i çok rahatsız eden bir koku eşlik ediyor. Nemli çalıların, çürüyen yaprakların, sürekli ıslanan taşların ve suyun kokusu, arabacıyla temas kurmasını sağlayacak herhangi bir soru sormayı deniyor; örneğin, yol ne kadar sürecek, kendisini istasyonda nasıl tanıdı, adı nedir, ama beriki arkasına bile bakmıyor ve susuyor. Oğlanın sağ tarafına yerleştirilmiş gaz feneri, profilden bir dağ sıçanını, bir köstebeği andıran yüzünü kısmen aydınlatıyor. Wojnicz arabacının ya sağır ya da küstah ve kaba olması gerektiğini düşünüyor.

Nihayetinde yaklaşık üç çeyrek saat sonra, ormanın gölgesinden sıyrılıp şaşırtıcı derecede düz bir vadide ilerliyorlar, burası ormanlığın arasında beklenmedik bir düzlük. Gökyüzü kararıyor, ne var ki buraya her gelenin boğazına kadar çekildiği o dokunaklı yüksek ufuk hâlâ görünmekte.

"Görbersdorf," diyor sürücü aniden çocuksu, beklenmedik, yüksek bir tonda.

Ama Wojnicz kalın duvarların, dağların yamaçlarındaki bütün yamaları teklifsizce yırtan karanlıktan başka hiçbir

şey görmüyor. Ancak gözleri karanlığa alışınca altından köye ulaştıkları bir viyadük ve arkasında kırmızı tuğlalı büyük bir bina bloğu, ardından daha küçük öteki binalar ve bir hatta iki gazlı sokak lambası ortaya çıkıyor. Tuğla bina dev gibi oluyor, gözlerinin önünde büyüyor, ışıkların yandığı pencereler aracın hareketiyle karanlığın içinden saflar çiziyor. Görünen ışık kirli sarı. Wojnicz beklenmedik bir biçimde zafer kazanmış bu manzaradan gözlerini alamıyor ve kocaman bir vapur gibi karanlığa gömülene kadar onu izliyor.

Araba şimdi dere boyunca ilerleyen dar bir yan yola sapıyor, dönen çarkların silah sesi gibi yankılandığı bir köprüden geçiyor. Nihayetinde kibritlerden yapılmış bir evi çağrıştıran ve garip bir mimariye sahip –burada pek çok veranda, balkon ve teras var– büyük bir ahşap binanın önünde duruyor. Pencerelerde hoş bir ışık var. Pencerelerin altında, birinci katta kalın sacdan kesilmiş bir tabelada *schwabacher*[1] stili güzel bir yazıt var:

Gästehaus für Herren[2]

Wojnicz rahatlayarak arabadan iniyor, en ağır hastaları bile iyileştirdiği söylenen o taze havayı derin bir solukla içine çekiyor. Ama belli ki bunun için acele etmiş olmalı, çünkü öyle bir öksürük krizine yakalanıyor ki köprünün korkuluklarına dayanmak zorunda kalıyor. Öksürürken çürümüş ahşabın soğuk ve nahoş kayganlığını hissediyor, önceki hoş izlenimi berbat oluyor.

1 Almanca *Schwabacher* sözcüğü, 15. yüzyılda İtalya'da Hümanist yazı tasarımının etkisi altında *Gothic Textualis*'ten evrimleşen belirli bir yazı tipi stilini ifade eder. (ç.n.)

2 Beyler İçin Konukevi. (Alm.)

Öksürüğü kesemiyor, diyaframda hissettiği şiddetli spazmlar sonucu ezici bir korku sarıyor içini –hani sanki bir anda boğulacak, bu geçirdiği son kriz olacak. Doktor Sokolowski'nin ona önerdiği üzere çayırları, sıcak güneşte açan çiçekleri düşünerek paniği dindirmeye çalışıyor. Bunları gözlerinin önünde canlandırmaya çalışmasına karşın, gözleri yaşla doluyor, yüzü şişip kızarıyor. Sanki ruhunu öksürmek üzereymiş gibi hissediyor.

Ama sonra omzunda bir dokunuş hissediyor –uzun boylu, yapılı, kır saçlı bir adam ona elini veriyor. Wojnicz gözyaşları arasından, onun sağlıklı pembe yüzünü görüyor.

"Pekâlâ, beyefendi. Hadi gidelim," diyor kendinden emin ve kocaman bir gülümsemeyle, sanki öksürükten zar zor hayatta kalan bu ziyaretçi ona sarılmak istemiş de çocuk gibi yatağa taşınmak arzusundaymış gibi. Ah, evet, bu doğru: Çocuk. Yatak. Utançla kollarını adamın boynuna doluyor, kendini, ladin dumanı kokan koridordan ve yumuşak döşeli merdivenlerden yukarı çıkarmasına izin veriyor. Tüm bunlar bazı uzak çağrışımlar uyandırıyor, hani erkek sporu olan güreş sırasında güreşçiler, sert vücutlarla birbirlerine bastırırlar, sürtünürler, vururlar, ama zarar vermek için değil, tam tersine mücadele bahanesiyle şefkat ve içtenlik göstermek için. Güçlü ellere teslim oluyor, adamın onu üst kattaki odaya çıkarıp yatağa oturtarak paltosunu ve kazağını çıkarmasına boyun eğiyor.

"Wilhelm Opitz," diye tanıtıyor kendini, parmağıyla göğsünü göstererek. Onu kalın, ekose bir battaniyeye sarıyor, o sırada aralık kapıdan bir anlığına bir el görünüyor. Adam leziz, sıcak et suyu dolu kupayı bu elden alıyor. Mieczysław küçük yudumlarla et suyunu içerken

Wilhelm Opitz parmağını yukarı kaldırıyor –Wojnicz, Wilhelm'in bedeninin en önemli parçasının bu parmak olduğunu fark ediyor–, yumuşak bir sesle ve komik bir Almanca ile şöyle diyor:

"Profesör Sokolowski'ye, Breslau'da mola vermeniz gerektiğini, çünkü bu yolculuğun çok uzun ve yorucu olduğunu yazdım. Söyledim."

Sıcak et suyu, Wojnicz'in bedenine hoş bir sıcaklık yayıyor; zavallı, ne zaman uykuya daldığını bile bilmiyor. Bir süre daha sakinleşen soluğunu dinleyerek ona eşlik edelim, bırakalım da ciğerlerinin huzur bulması bizi sevindirsin.

Şimdi dikkatimizi koridordan odaya yayılan ve yatağın altındaki porselen lazımlığın üzerine düşen, ince ve keskin ışık huzmesine verelim. Döşeme tahtaların altındaki boşluklar bizi çekiyor –ve orada kayboluyoruz.

*

Yediye çeyrek kala Wojnicz'i bir trompet sesi uyandırdı, bir süre nerede bulunduğunun farkına varamadı. Melodi falsolu çalınmıştı ki bu onu eğlendirdi, neşesini yerine getirdi. Ona tanıdık gelen, ama basit hatta dâhice olan şeylerle ilgili geliyordu. Bu şeyler sanki her zaman olmuştu ve hep olacaktı.

Mieczysław Wojnicz kendisinin de tam olarak adını koyamadığı, ama emekli bir memur ve toprak sahibi olan babası January Wojnicz'in bildiği birtakım kusurlara sahipti. Babası bu kusurları büyük bir uzmanlık, ciddiyet ve incelikle oğlunu tedavi etmek amacıyla, büyük bir sorumluluk alarak –tabii ki– aşkla, ancak vıcık vıcık bir

duygusallıktan ve nefret ettiği şu "kadınsı duygulardan yoksun" bir şekilde yönetirdi.

Şekillendirmek için katkıda bulunduğu bu kusurlardan biri, oğlunun gözlendiğine dair abartılı korkularıydı. Yani genç Wojnicz yabancı gözlere gerektiğinden fazla dikkat ediyor, onu köşelerden bir yerden, pencereden, perdenin kıvrımları arasından, anahtar deliğinden herhangi biri izliyor mu diye kontrol ediyordu. Babasının kuşkuları ve temkinliliği, oğlundaki saplantıyı daha da büyütüyordu. Yabancı bir bakışın ona yumuşak ve mide bulandırıcı bir sülük gibi yapışacağına inanıyordu. Bu nedenle geceyi geçireceği yerlerde pencerelerdeki perdeleri dikkatle inceler, anahtar deliğini bir kâğıt parçasıyla tıkar, duvarlardaki olası çatlakları, tahtalar arasındaki delikleri kontrol eder, hatta tabloların ardına bile bakardı. Aslında pansiyonlarda ve otellerde röntgencilik yapılmıyor denemezdi. Bir keresinde bir uzman ziyareti için babasıyla gittikleri Varşova'da kaldıkları bir otelde, genç Wojnicz zengin desenli duvar kâğıdında kötü gizlenmiş bir delik keşfetmişti ve pekâlâ bir top ekmekle bu deliği tıkamıştı. Sabah olunca otel konuklarını kim izleyebilir diye araştırdığında, duvarın ardında personelin kullandığı bir servis merdiveni olduğunu fark etti. Buyurun bakalım! Demek ki saplantı değilmiş. İnsanlar seyrediyormuş. Farkında değilken birini izlemeye bayılıyorlarmış. Onu kendileriyle karşılaştırmayı seviyorlarmış. Röntgenlenen kişi de çaresiz, hiçbir şeyden habersiz, savunmasız bir kurban oluyormuş.

Uyanır uyanmaz babasını rahatlatmak için ona yazmaya koyuldu. Birkaç basit sözcük yazması gerekiyordu, ama bir türlü yazamıyordu; eli uyuşmuştu ve güçsüzdü. Bu

yüzden tüm dikkatini krem rengi kâğıtları olan, deri ciltli defterin üzerindeki kalem tutan elinde topladı. Bu hareket bizi büyülüyor, bayılıyoruz bu harekete. Yer altında solucanların ve ağaç gövdesinde tahta kurdunun kemirip açtığı dolambaçlı çizgilere ve sarmal süslemelere benziyor. Wojnicz iki büyük yastıkla desteklenen yatakta oturuyor. Önünde akıllı bir alet var –ayaksız bir küçük sehpa gibi. Alt tarafının içine nohut doldurulmuş bir yastık, bu biçimde kolayca yazarın kucağına konuyor.

Önce "13" oluşturan iki rakam ortaya çıktı, sonra basit bir çizgi ve bir çarpı, yani "IX" ve ardından "1913"ü oluşturan dört basamak daha. Sonra dalgalı harflerle yazılmış ve birkaç kez kalınlaştırılmış "Görbersdorf" yazısı ortaya çıktı. "O" harfinin tepesine özenle iki nokta konmuştu. Ardından kalem, kâğıt üzerinde eşit ve ısrarlı bir şekilde hareket etmeye devam etti. Kurşun kalem gıcırdadı, kâğıt eğri harflerin altında büküldü.

Oda mütevazıydı, ancak kullanışlı bir biçimde döşenmişti. İki penceresi de sokağa ve evin önündeki nehre bakıyordu, fakat manzara el işi dantel perdelerle örtülmüştü. Pencerelerden birinin önünde küçük, yuvarlak bir masa ve rahat, kumaş döşemeli, biraz yıpranmış, hani neredeyse koltuk denebilecek iki sandalye bulunuyordu –dileyen için sevimli bir okuma köşesi. Kapının solunda, güzel bir başucu bulunan tahta bir yatak vardı, hemen yanında da bir dolap. Tuvalet masası kapının sağına yerleştirilmişti. Duvarlar odayı olduğundan daha geniş gösteren, kalın mavi çizgili kumaştan duvar kâğıdıyla kaplanmıştı. Duvarlara egzotik diyarlardan resimler asılmıştı: Bir tavşan sürüsü ve bir sırtlan sürüsü.

Mieczysław Wojnicz yolculuğunu izlenimleriyle kısaca tarif etti: Bin dokuz yüz fiti metreye çevirince neredeyse beş yüz metre yapmış oldu; sayıyı Lvov'dan buraya yaptığı yolculuğu betimleyen harita taslağının üstüne yazdı. Çoğunlukla da yolda yediği yemekler hakkında da kısa notlar düştü: Wrocław/Breslau'nun bulunduğu yere şu notu ekledi: "Sarı balkabağı çorbası, ikincisi patates püresi, bizim domuz pirzolamıza benzer bir but, lahana ve pirzola. Tatlı olarak böğürtlenli komposto, beze ve vanilyalı puding çok leziz." Altında "5 Mark ödendi" yazıyordu. Babasına her gün neler hissettiğine dair birkaç sözcük yazacağına söz vermişti, ama ne hissettiğini bilemediğinden Lvov'a notlar veya coğrafi bilgiler yolluyordu.

Kapıya hafifçe vuruldu ve o "girin" demeden önce, çerçeve ve kapı arasındaki boşluktan deri bir ayakkabı kaydı, sonra kapı dikkatle açıldı, ardından eteğin siyah kıvrımları ve önlüğün danteli göründü, bir tepsi kahvaltı masaya hızlıca bırakıldı. Ayakkabılar ve dantelli önlük göründüğü kadar çabuk kaybolmuştu; şaşkına dönen Wojnicz sadece battaniyeyi üzerine çekmiş, selamla karışık teşekkür sözcükleri mırıldanmıştı. Öyle acıkmıştı ki yalnızca yiyecekle ilgileniyordu.

Hemen defterine şu notu düştü: Üzerleri tavuk şeklinde kapaklarla örtülmüş, zarif seramik kadehcikler içinde iki katı yumurta, maydanozla süslenmiş ve tütsülenmiş koyun peyniri, yaban turpu yaprakları üzerinde servis edilen açık sarı tereyağı topu, bir küçük kâse, kokulu domuz yağı ve sürmek için küçük bir bıçak, turp dilimleri, siyah ve beyaz olmak üzere farklı unlardan yapılmış bir sepet ekmek,

cam bir tabakta kayısı reçeli, bir fincan koyu kakao ve bir kupa kahve.

Bir süre sonra defter gümbürtüyle kapandı. Wojnicz tepsideki her şeyi afiyetle yedi, yiyeceklerden aldığı güçle canlandı. Ayağa kalktı. Battaniyeyi sırtına çekerek içinden özenle katlanmış çamaşırları çıkardığı bavuluna ayağı takıldı, sonra yıkanmaya başladı. Yüzünü bu yörelerdeki tüm pansiyonlarda yapıldığı gibi çam kokusuna bulanmış havluyla silerken, köydeki evleri ve kışın dışarıda yağmur yağarken Gliceria'nın kovayla eve getirip tavan arasında kuruttuğu çamaşırlar gözünde canlandı. Her zaman tozlu olan tavan arasını anımsadı ve küçük, oval pencerelerinden görünen manzara canlandı gözünde. Küçük parkın ve tarlaların görüntüsünü, sırıklardaki fasulyenin, mısırın, kuru saplı domateslerin acı, çürük kokusunu hissetti. Tam olarak anlaşılmayan sinestezi yasaları bu manzarayı bedensel duyuma aktardı: Kalın giysiler, sert yakalar, iyice ütülenmiş pantolonlar ve sert deri kemerin baskısı. İşte orada, tam da o tavan arasında babasının baskısından uzak kaldığı o anlarda, tek başına soyunur ve ucu yumuşak püsküllerle süslü olan saten masa örtüsüne sarınırdı. Püsküllerin baldırını, bacağını okşayışının hazzına varırdı. Eski Yunanlar gibi *kiton* giyinebilselerdi ne kadar muhteşem olurdu diye düşündürdü. O saten *toga*yı düşünerek giyindi, kendini güçlü ve dinlenmiş hissederek mutlu oldu.

Giysinin ince bedeninde görünen katmanlarına, en sonunda da dünkü öksüren, gri yüzden tümüyle farklı figürüne tanık oluyoruz. Bir eli kapının kolunda, ona bakanın onu nasıl göreceğini düşünerek gözleri kapalı duruyor. İyi görünüyor –sarı saçlı, ince yüz hatlarına sahip, üzerinde

gri çizgili bir pantolon ve kahverengi yün bir ceket olan, ince yapılı, genç bir erkek. Kısa bir süre sonra kendinden emin bir hareketle kapıyı açıyor.

Hayır, biz bunu saplantı olarak görmüyoruz, olsa olsa masum, aşırı bir duyarlılık olabilir. İnsan, izlenmeye alışkın olmalı.

*

Wojnicz sekiz civarında aşağıya indi, çünkü şifa yuvasında, yani *kurhaus*ta muayene randevusu vardı. Duvarlarda tek tük görünen küçük pencereler nedeniyle ev yarı karanlıktı –tipik bir dağ evi mimarisi. Üzerinde kalın, desenli bir masa örtüsü olan oval bir masanın yanında birkaç sandalye ve kanepe bulunuyordu. Üzerindeki lakede bulunan parmak izlerinin ve yine sehpasındaki sararmış nota kâğıtlarının verdiği izlenime göre nadiren kullanılan, duvara dayalı bir piyano vardı. Hemen yanında, bölge ve çevre hakkında, kayak pistlerini ve anıtları anlatan kitaplarla dolu küçük bir raf asılıydı. Büyük, camlı büfede çobanları, koyunları resmeden duygusal sahneli porselen takımlar parlıyordu.

"*Gemütlich*," diye kendi kendine fısıldadı Mieczysław, özellikle sevdiği bu Almanca sözcüğü hatırlamaktan memnun bir biçimde. Bu sözcüğün onun dilinde tam karşılığı yoktu. Belki rahat? Ya da sevimli?

Doktor Sokolowski'nin sözleri aklına geldi. Bu doktor, onu iyileştirmeye başladığı andan itibaren ondaki çevreye karşı kayıtsız halle mücadele etmiş ve yaşama iştahla yaklaşmak gerektiğini ifade etmişti. *İştahlı*, bu *gemütlich* sözcüğünden daha iyi bir sözcük, diye düşündü Wojnicz.

Çünkü yalnızca bir mekâna değil, aynı zamanda her şeye –birinin sesine, konuşma biçimine, koltukta oturuşuna, boynuna eşarp bağlayışına, hatta kurabiyelerin tabağa diziliş şekline kadar her şeye iştahlı. Parmağını zeytin yeşili yumuşak bir pelüşle kaplı masada gezdirdi. Bir süre sonra pencerenin yanındaki koltukta oturan, bir kuşun hatlarına sahip, belirgin burnu üzerinde tel bir gözlük bulunan zayıf adamı korkuyla fark etti. Çevresini yoğun bir sigara dumanı bulutu sarmıştı. Wojnicz'in eli pelüşten yanmış gibi sıçradı ve şaşkınlıkla öteki eline sarılıp ortadan kayboldu. Yalnızlığının keşfinden dolayı alt üst olmuş adam da ayağa kalktı ve resmî bir havayla, garip bir Silezya aksanıyla Almanca olarak kendini tanıttı:

"Breslau'dan Walter Frommer."

Wojnicz muhtemelen hemen hatırlayacağını düşünerek adını ve soyadını yavaş ve belirgin bir biçimde söyledi. Bir süre konuştular, bu sırada Frommer, Görbersdorf'ta üç yıldır belirli aralıklarla düzenli olarak tedavi gördüğünü, zaman zaman Breslau'ya gittiğini, ama orada sağlığının hemen bozulduğunu anlattı.

"Bildiğiniz gibi Breslau kenti su kenarında. Baharda küçük ama son derece ısırgan sivrisinek bulutları binaların üzerinde asılı kalıyor, insanlar romatizma hastası oluyor. Yazın bahçede oturmak olanaksız, o yüzden hükümet yetkilileri orada sadece kısa bir süre kalır, birkaç yıl kalıp sonra daha iyi yerlere tayin isterler. Breslau bir geçiş kentidir." Sesine kente acıyormuş gibi hüzün yansımıştı. "Bu her yerde bulunan, her şeyi kaplayan su yüzünden... Ben de kötü oluyorum." Öksürmeye başladı. "Ah, görüyor musunuz, düşünür düşünmez öksürük başlıyor."

Wojnicz gözlerini neşeli bir grubun önünden geçtiği pencereye çevirdi, bir süre sonra bir kahkaha koptuğunu duydu. Bu insanlar Polonyalı gibi gülüyorlar, diye düşündü, gerçi bu izlenimini nasıl açıklayacağını pek de bilmiyordu. Uzaktan sözcükler duyulmuyordu.

"Yani siz de şifa yuvasına mı taşınmaya hazırlanıyorsunuz?" diye Frommer'e sordu.

Bu sorunun karşısındaki kişiyi az da olsa gülümseteceğini düşünmüştü, ama beriki bu soruyu ciddiye aldı.

"Tanrı korusun," diye karşı koydu. "Orada o kadar çok insan var ki. Buradan hiçbir şey görünmüyor. Ne bir şey anlar ne de öğrenebilirsiniz. Kalabalıktaki yaşam, hapisteki yaşamdan daha kötüdür."

Neyse, bu Walter Frommer galiba Wojnicz'in üzerinde tuhaf biri olarak izlenim bırakmıştı.

Görünüşe göre, ikisi de birbirlerine karşı çekingendiler, çünkü bir süre karşılıklı durup tuhaf bir suskunluk içinde kalakalmışlardı, her biri de ötekinin sıradan bir cümle söylemesini istiyor gibiydi. Onları bu durumdan ev sahibi Wilhelm Opitz kurtardı:

"Umarım bu canlı konuşmayı bölmüyorum," dedi. Wojnicz bir an dalga mı geçiyor, yoksa gerçekten de bu denli duyarsız mı diye düşündü. Ancak beriki onun koluna sertçe girdi ve onu çıkışa doğru yöneltti.

"Özür dilerim, ama genç adamı Doktor Semperweiß'ın dikkatli gözetimine teslim etmem gerekiyor. Konuğumuz buraya çok ağır bir durumda geldiler."

Frommer belirsiz bir şeyler mırıldandı, pencerenin önündeki yerine önceden oturduğu biçimde tekrar oturdu. Sanki burada kadrolu mobilya tütsüleyicisi görevindeydi.

"Doktor Frommer biraz tuhaftır ama çok dürüst bir adamdır. Pansiyonumdaki herkes gibi," dedi Wilhelm, Wojnicz'in kulağına yavaşça ve aksanını belli edercesine. Evin önündeki merdivenlerde duruyorlardı. "Çocuk sizi Doktor Semperweiß'a götürecek. Dikkat edin, doğudan gelenleri pek sevmez. Aslında kimseyi sevmez. Burada Brehmer gibi bir doktorun olmaması çok büyük kayıp," diye ekledi. Bir süre sonra köprünün yanında durakladılar.

Wojnicz tuhaf çizgilerle duman gibi yukarı çıkan sisin oluşumuna tanık oluyordu.

"Yoksa Dr. Sokolowski'yi tanıyor musunuz?" diye sordu.

Wilhelm'in yüzü aydınlandı, canlandı.

"Tabii, çocukluğumdan beri tanırım. Yanında çalışan babamla arkadaşlardı. Hepimiz burada bu şifa yuvasında çalışıyoruz. Nasıl tanımam?"

Elbette bunu Wojnicz bilmiyordu, sadece Varşova'da bir klinikte çalıştığını ve Lvov'da ders verdiğini biliyordu. Babası onu Sokolowski'ye, orada bulunduğu sırada konsültasyon için götürmüştü. Bu sayede burada bulunuyordu.

"Hâlâ öyle ince mi?" diye sordu Willi.

İnce mi? Hayır, hiç de ince değil. Profesör Sokolowski kısa ve kalın bir adam. Ancak Wojnicz bu şaşırtıcı soruyu yanıtlamak zorunda kalmadı, çünkü sisin içinden Rajmund, yani dünkü yeni yetme, genç arabacı çıkageldi. Wilhelm oğlanı, kafasına bir şaplak indirip tuhafça selamlamıştı.

Oğlan bu hareketi çok doğal, dostça bir jest olarak kabul etmişti.

Şimdi birlikte köyün merkezine doğru yürüyorlardı. Rajmund heyecanla bir şeyler anlatıyordu, ancak öyle garip bir aksanla konuşuyordu ki, Wojnicz pek bir şey anlamıyordu. Yol boyunca uzanan evlerin güzelliğine ve elektrik tesisatı kuran işçilere bakıyordu. Rajmund, Mieczysław'ın elektriğin ne olduğunu bilip bilmediğini sordu.

Sonra bir evin önündeki bankta oturan yaşlı iki hanımla selamlaştılar.

"Frau Weber ve Frau Brecht," dedi Rajmund ironik bir gülümsemeyle, Wojnicz hemen durumu anladı.

Kısa süre sonra oğlan ona Brehmer'in sanatoryumunu gururla gösterdi. Dün Wojnicz bu binayı görmüştü, ama şimdi özellikle sis ortadan kalktığı ve eylül güneşi vadinin arkasında cömertçe parladığı için bina daha gösterişli görünmüştü gözüne.

Rajmund, Wojnicz'i geniş koridora götürür götürmez kapıdan kaybolmuştu. Şimdi Mieczysław'ı gözlerini kırmızı bir şişkinliğin çevrelediği bir hemşire karşılamıştı. Nazik ve hoş bir gülümseme, önlüğüne zincirle bağlanmış, aşınmış cep saatinin altın kaplaması rengindeki dişlerini bir anlığına ortaya çıkarmıştı. Cebinin üstüne *Sydonia Patek* adı işlenmişti.

Wojnicz henüz viziteden dönememiş doktoru bekleme odasında beklemek zorunda kalmıştı. Parmakları hastalar için oraya bırakılmış resimli dergilere uzandı, ama gözleri bir türlü huzur bulmamıştı: Schwabacher stili yazılara odaklanamıyordu. Ancak bir anda Lehçe bir gazete bul-

mak Wojnicz'i şaşırtmıştı, ana dilindeki sözcükler bakışını sakinleştirmişti:

Wroclaw'ın güney batısına 11 mil kadar uzakta, doğudan batıya uzanan bir vadide, Riesengebirge ile Adlergebirge arasında, Waldenburg ilçesindeki Scinawka Nehri kenarında onlarca yıldır göğüs hastalıklarından mustarip hastalara dağ iklimini sunan ünlü bir merkez olan Görbersdorf adlı büyüleyici bir kasaba yer alır. Görbersdorf, deniz yüzeyinden 570 metre yüksekte olup tıp biliminin "veremden uzak" dediği bir kuşakta bulunmaktadır. Çevredeki dağların yüksekliği 900 metreye ulaşır. Köyü ve şifa tesislerini, burayı zayıflatan rüzgârlardan korurlar; işte bu nedenle Görbersdorf'ta hava herhangi başka bir vadide olduğundan daha sessizdir.

Daha fazla okumadı, broşürü ikiye katladı ve cebine attı. Vitrin dikkatini çekti, tahtadan yapılmış bir insan gövdesinin durduğu bir vitrindi bu –gövde başsız, kolsuz ve bacaksızdı, göğsü ve karnı açıktı, farklı renklere boyalı iç organlarını sunmaktaydı . Wojnicz akciğerlere bakmak için tahta gövdeye yaklaştı. Pürüzsüz ve temizlerdi, vernikle parlatılmışlardı. Canavar bir çiçeğin veya ağaçların kabuğunda yetişen mantarın etli yapraklarına benziyorlardı; göğüslerin boyutuna, kaburga kafesine ne kadar da harika uyum sağlıyorlardı. Farklı renklerdeki sarmal organların ulaştığı sivri köşelerin altlarını görmeye çalışarak onları dikkatle inceledi. Her şeye karşın düş kırıklığına uğramıştı, belki henüz bilmediği, yeni bir şey bulmayı umut ediyordu. Hani sırrı çözmeyi. Sanki neden o hastaydı da başkaları hasta değildi.

Koltuğuna döndüğünde içini tanıdık bir tedirginlik kapladı, bunun sonucunda vücudun verdiği tepki terlemeydi. Soyunmak ve vücudunu bir yabancının bakışlarına maruz bırakmak zorunda kalacaktı. Ve panik: Utanç verici durumunu doktordan nasıl saklayacaktı? Tüm bu hassas konuları gündeme getirmemek için ne söylemesi gerekecekti? Bundan nasıl kaçınacaktı? Bu durumu defalarca uygulamak zorunda kalmıştı zaten.

Doktor bekleme odasına daldığında ona bakmadı bile –hızla yanından geçti, arkasında beyaz önlüğünün etekleri dalgalandı sadece. Eliyle hastanın ayağa kalkması için bir işaret yaptı. Mieczysław neredeyse koşarak kocaman pencereli, içlerinde çeşitli tıbbi cihazlar bulunan cam dolaplarla ve garip koltuklarla dolu büyük odasına kadar doktoru takip etti. Doktorun masasına dayanmış, kabzası güzelce parlatılmış bir pompalı tüfek olması –avcı tüfeği değil, muhtemelen bir Winchester'di bu– Wojnicz'i nedense şaşırtmadı. Doktor, arkasını dönmeden oturmasını söyledi; Wojnicz sanki bir siperdeymiş gibi masanın arkasına güvenle gizlendiğini hissetti. Doktora, Profesör Sokolowski'den bir tavsiye mektubu verdi. Ama doktor mektuba kısa bir bakış attı, açıkçası karşısında oturan vücutla daha çok ilgiliydi. Genç adam kendini huzursuz hissetti; bunun nedeni, berikinin bakışıydı. Wojnicz sanki uzaktan, Lvov'dan gelen bir hasta değildi de yalnızca bir beden, nesnel ve mekanik bir şeydi. Başta çekinmeden Wojnicz'in alt göz kapağını çekti, mukoza zarlarının rengini ve göz küresini dikkatle inceledi. Sonra bakışları yer değiştirdi, gözler şakaklardan çeneye indi, sonunda üstünü çıkarmasını söyledi, göğüs kafesine sorgularcasına baktı, parmağıyla hastanın meme uçlarına bastırdı.

"Lenf düğümü gibi, anlamsızca büyümüş," dedi. "Hep böyle miydi?"

"Birkaç yıldır," diye yanıtladı Wojnicz çekingen bir tavırla.

Doktor onu çenesinden tuttu, parmağını seyrek ve iki günde birbirine karışmış sakalın içinden geçirdi. Lenf düğümlerini titizlikle kontrol etti, cesur parmakları sırtına vurdu, buradan, sanki yer altından gelen gürlemeye benzer tok bir ses geliyordu. Bu işi santim santim, gömülü bir mayın arıyormuşçasına dikkatle yapıyordu. Tüm bunlar, doktor içini çekip ona giyinmesini söyleyene kadar yarım saat sürdü. Ancak o zaman mektuba uzandı. Gözlüğünün metal çerçevesinin üzerinden baktı:

"*Ftizi*," derken ıslık çalıyormuş gibi duyuldu. "Yani, tüberküloz, verem ve bugünkü moda söylemle: *Morbus Koch*. Hepsini biliyorsunuz, değil mi genç adam?"

Wojnicz gömleğini ilikledi, başını salladı.

"İçtenlikle söyleyeyim ki çok ilerlemiş değil. Küçük bir tane kadar. 'Fitizis', erime, harap olma demektir, biliyor muydunuz?" 'Zerfall' sözcüğünü 'r' harfinin üzerine basarak belirgin bir hoşnutlukla söylemişti. "Ama biz burada harap olmayla baş edebiliyoruz."

"Evet, Doktor Brehmer'in yöntemine göre," diye söze başladı Wojnicz, ama doktor ayağa kalktı, havaya kaldırdığı kolunu salladı.

"Ya evet, Brehmer İtalya'ya gitmenin verem hastalığı için hiçbir anlamı olmadığını fark etti. Sadece dağ havası bu hastalığı gerçekten iyileştiriyordu. Burası gibi. Gördünüz mü?" Doktor pencereye yaklaştı, bir süre kaosu düşündü.

"Burada, sanki bir kazanın içinde gibiyiz." Bunu söylerken bu doğa fenomeni hakkında dinleyiciyi daha fazla bilinçlendirmek istiyormuşçasına elleriyle dairesel, abartılı, büyük hareketler yaptı. "Altımızda, buranın başka yerlerden daha sıcak olmasını sağlayan büyük bir yer altı gölü var. Burada hava oksijen bakımından zengin, ama rüzgâr yok. Yerel halkta ne herhangi bir akciğer hastalığı ne de salgın görülmüş, inanabiliyor musunuz? Kimse burada ciğerlerinden hastalanmamış. Üstelik yükseklik, akciğer hastalıklarının tedavisi için gerekli sınırlar içinde bulunmakta. Yani deniz seviyesinden dokuz yüz metrenin üzerindeki yerlerde olduğu gibi bedeni hızlı çalıştıracak bir konum yok. Burada havayı ozona doyuran bir köknar ormanı var ki, ozon kanın ve tüm vücudun yenilenmesinde kilit rol oynar. Sadece nefes almak genç ciğerlerinizin harap olma sürecini durdurur. Her nefes şifalıdır, bunu fark edin. Her nefeste ciğerlerinize saf ışığın aktığını gözlerinizin önüne getirin." Doktor, kara gözlerini rahatsız edici bir şekilde büyüten gözlüğünün ardından Mieczysław'a baktı. "Ayrıca burada daha çok ilginç şeyler de var. Düzene girmeniz ve bir tedavi diyetine tabi tutulmanız lazım. Kendinizi orduda gibi hissedeceksiniz."

Pencereye yaklaştı, parkta yürüyen hastaları başıyla işaret ederek gösterdi: "Bunlar sizin silah arkadaşlarınız."

Wojnicz doktordan hoşlanmayacağını aniden fark etti. Nazik, kibar Doktor Sokolowski'yi hatırladı.

"Benim için açık, doktor," diye yanıtladı, bir yandan gömleğinin manşetlerini çekiştiriyordu. "Ben sadece bir şansım olup olmadığını bilmek isterim."

"Elbette şansınız var. Aksi halde buraya gelmezdiniz genç adam. Şansınızın olduğunu hissetmeseydiniz buraya gelmeye cesaret edemezdiniz. Doğu'da huzur içinde hasta olmaya devam ederdiniz. Orası düzlük, değil mi?"

Wojnicz şimdi bu sanatoryumu kurmak için Görbersdorf dâhil yüz hektardan fazla orman ve arazi alanıyla tüm çevreyi satın alan parlak Dr. Brehmer hakkında pek çok ilginç şey öğrenmek üzereydi. Brehmer, yaşayan tüberküloz hastalarının muayeneleri ve bu hastalıktan ölen kadavraların incelenmesi sonucunda kalp ve akciğerler arasında her zaman bir orantısızlık olduğunu uzun zaman önce fark etmişti. Bu tarz hastaların akciğerleri nispeten büyüktü; kalpleri küçük, ince, gevşek ve zayıf duvarlıydı. Daha önce kimse bu bağlantıya özel bir ilgi göstermemiş hiç kimse göğüs kafesindeki bu organlar arasındaki orantısızlığın tüberküloz etiyolojisiyle ilişkili olduğunu düşünmemişti. Ancak küçük, zayıf bir kalbin kan dolaşımını yavaşlatarak akciğerlerin ve akciğer epitelinin kronik iskemisine yol açtığı açıktı. Sonuç tüberküloz oluyordu. Bunun yanı sıra, Brehmer hastalığın coğrafi dağılımını incelemişti ve bu, söz konusu etiyoloji hakkındaki inancını doğrulamıştı. Gezginlerin raporlarına göre tüberkülozun görülmediği alanlar, yerler vardı: İklim kuşaklarındaki yüksek dağlar, İzlanda, Faroe Adaları, Kırgızistan bozkırları.

İlk olarak, yüksek dağ ikliminin özellikleri burada belirleyici oluyordu. Daha düşük atmosferik basınç, vücudun artan kalp aktivitesi ve hızlanan nabızla tepki vermesini sağlıyor, bu şekilde onu oksijen yetmezliğinden koruyordu ki, bu da metabolizmanın hızlanmasını ve vücut ısısının artmasını sağlıyordu. İkincisi, yaşam tarzı ve diyet önem-

liydi: Özellikle yağlı ve bol yiyecek, alkol içeriği olan kımız tüketmek, zor fiziksel etkinlikler içinde olmak.

"Hızlandırılmış nabız ve hızlanan kalp atış hızı miyokardiyal hacmin artmasına neden olur ve bu organdaki kas yapısını güçlendirir; adı geçen bölgelerin sakinlerinin kalplerinde, tüberkülozlu hastalarda tanımlanan fenomene ters kalacak bir biçimde hipertrofi olduğunu görüyoruz. Sevgili genç adam," diyerek konuşmasını bitirdi Doktor Semperweiß. "Bütün tarifimiz bu. Orta Avrupa'da yaklaşık dört yüz elli metre irtifada, tüberkülozdan arındırılmış bölge başlıyor. Buna ek olarak, bir doktorun sürekli gözetimi altında uygulanan diyet. Ayrıca, açık hava etkinlikleri. Bizi doğanın kendisi iyileştirir zaten."

Doktor Semperweiß bir kâğıt çıkardı, tavsiyeleri yüksek ve biraz sıkılmış bir sesle yorumlayarak tek tek yazdı:

"En az altı hafta, tercihen birkaç ay. Hastaya özel seçilmiş, mutlaka farklı eğimleri olan rotalarda yürüyüşler, yol boyunca yorulma ihtimaline karşı az mesafelerle yerleştirilmiş banklar olmalı. Soğuk suyla ölçülü bir tedavinin de size faydası dokunacak. Ölçülü bir ilaç tedavisi olacak. Güçlü öksürük krizlerinde, mümkün olduğu kadar uzun süre öksürüğünüzü tutmanızı öneririm, tutamayacak gibi olduğunuzda küçük yudumlar halinde soğuk su, soda veya sıcak süt içmelisiniz. Eğer ciğerde kanama olursa, Tanrı korusun biz burada kalp ve ciğer için buz torbası uyguluyoruz, bununla birlikte morfin enjekte ediyoruz. Şiddetli ataklarla, nefes darlığı ve halsizliğe karşı önce güçlü bir uyarıcı veriyoruz, örneğin şampanya. Evet, şampanyadan ve genel olarak alkolden korkmayın. Ama kesinlikle az miktarlarda olması şartıyla. Yoksa sarhoşluk kesinlikle

yasaktır! Ateş yükselmesi durumunda, ateşi izlemek için ölçümler iki saatte bir yapılır. Gece terlemeleriyle, iki-üç çay kaşığı konyak veya likör eklenmiş akşam sütü tüketimiyle savaşılmaktadır. Hemşire Sydonia Patek, size her şeyi açıklayacak ve gösterecek."

Bu konuşmayı yaparken tavsiyelerini de bir taraftan yazıyordu. Wojnicz eşzamanlı ikisini de yapabildiği için ona hayran kalmıştı.

"Herr Opitz'in konukevinde kalıyorsunuz, değil mi? Her gün tedavi için şifa yuvasına geleceksiniz, sanatoryumda bir yer boşalır boşalmaz size haber vereceğim, burada işler hızla olur, hızla," diye yineledi. "Şimdilik, Herr Opitz'in konukevi de bizim veya Doktor Römpler'in sanatoryumu kadar sağlığınız açısından iyidir, ayrıca her gün kısa yürüyüşler yüzünüze renk verir."

Doktor hızla ayağa kalktı, Wojnicz'e tavsiyelerini yazdığı kâğıt parçasını uzattı. Sonuçta buraya kabul edilmişti. Çirkin hemşire, tedavi günlüğü ve gerekli diğer belgeleri hazırlayana kadar bekleme odasında oturdu. Cebinden dörde katladığı broşürü çıkarıp okumasını sonlandırdı:

Genel olarak kabul edilmelidir ki, şimdiye kadar görülen en etkili tedavi Tirol'deki Meran, Silezya'daki Görbersdorf veya İsviçre'deki Görbersdorf tarzında inşa edilmiş Davos gibi mekânlarda yapılmaktadır. Dr. Römpler'in sanatoryumu 1875'te kuruldu, neredeyse dağların eteğinde yer alır ve şık villalar şeklinde yapılmış yeterli sayıda binadan oluşur. Eteğinde sanatoryum bulunan dağdan akan 1140 metre uzunluğundaki şelale, kristal berraklığında, doğrudan porfir kayalar-

dan fışkıran dağ kaynak suyunu zarifçe döşenmiş duş binasındaki banyo odalarına taşımaktadır.

Hastalar için düzenlenen etkinlikler ve eğlenceler az sayıda değildir. Tedavi, öğle yemekleri vb. şeyler, günün büyük bir bölümünü işgal eder, Görbersdorf'un büyüleyici yakın çevresine geziler düzenlenir. Tedavinin amacı, hastanın hastalığıyla kendisinin savaşmasını sağlamaktır. Organizmasını desteklemek ve bağışıklığını güçlendirmek gerekir. Başlangıçta, hastalığın gelişmesi böylece durdurulacak, sonra yavaş yavaş acı azalacak ve sağlık geri gelmeye başlayacaktır. Sürekli jimnastik yoluyla etkilenen akciğerler düzgün çalışmayı öğrenecek, temiz dağ havası kalp hareketini uyandıracaktır. Görbersdorf tedavisini en başarılılar arasında saymak mümkündür. Hastaların yaklaşık %75'i iyileşir.

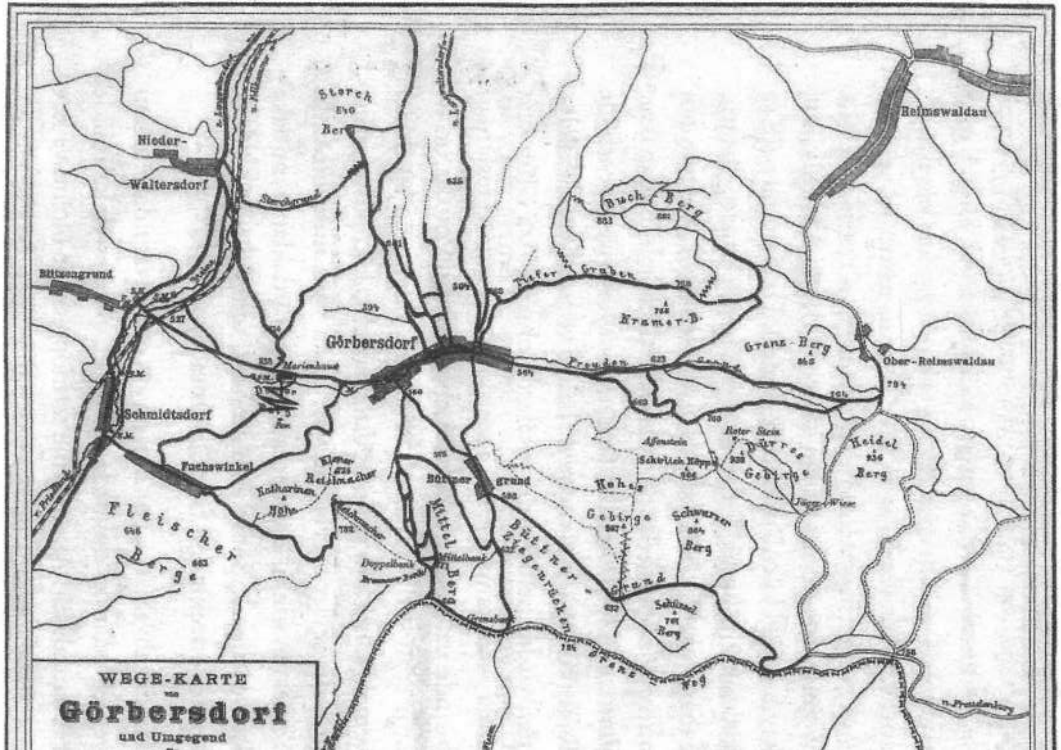
Bu yüzde yetmiş beşe dâhil olacağına inanmak muhteşem olurdu.

2.
Schwarmerei[3]

Wojnicz pansiyona o andan itibaren öyküsünü ve tedavisini kaydedeceği küçük defteriyle döndü, Dr. Semperweiß'ın sözlerini düşündü. Tedavideki en önemli etmen, diyettir. Sabah çok erken kalkılıyor. Ateş ölçülüyor. Deftere not ediliyor. Saat yedi ile sekiz arasında edilen kahvaltıdan önce jimnastik yapılıyor, kahvaltıdan sonra yürüyüş ve genellikle Rahip Kneipp'in yöntemiyle banyo ve çeşitli müdahaleler. Yürüyüşler belirlenmiş rotalarda oluyor. Ara öğün saat onda –her zaman yağlı, taze ekmek ve süt. Teraslardan birinde uzanmak. Öğle yemeği saat on iki otuzla on üç otuz arası –etli çorba, etli ve sebzeli, doyurucu bir ikinci yemek, sonra tatlı ve komposto; pazarları komposto yerine tatlı bir şeyler servis ediliyor, pasta veya unlu bir tatlı. Yemekten sonra, kış bahçesinde veya çardaklarda mutlaka kahve içilecek. Sonra yine uzanma, sonra yürüyüş, ancak bu kez öncekinden farklı bir rotada.

İkindi kahvaltısı saat on altı, on altı otuz civarında ve akşam yemeği saat on dokuzda –sıcak et, patates ve kesinlikle bir bardak süt. Akşam yine termometreyle ölçüm ve not defterine kendini nasıl hissettiğiyle ilgili birkaç cümle. Çokça uyku. Heyecan yok. İyi ve doyurucu yemek. Çok

3 Canlı bir ilgi veya istek, tutku. (Alm.) (ç.n.)

WEGE-KARTE
von
Görbersdorf
und Umgegend
Hieder-
Waltersdorf
Bittergrund
Schmidtsdorf
Fuchswinkel
Fleischer
Berge
Storch
Berg
Görbersdorf
Marienhaus
Kl. Reisicht
Katharinen
Höhe
Mittel Berg
Bürger
grund
Doppelbank
Mittelbank
Buch
Berg
Kramer-B.
Grenz-Berg
Ober-Reimswaldau
Reimswaldau
Roter Stein
Afenstein
Schwarzer
Berg
Heidel
Berg
Schlüssel
Berg
Bielauer
Gebirge
Grund
Grenz Weg
n. Freudenberg

fazla et, süt ve koyun peyniri. Wojnicz öğlen yemekleri ve kahvaltıları şifa yuvasında; akşam yemeğini kaldığı konukevinde yeme kararını verdi. Ona böyle önerilmişti. Şifa yuvasına taşındığında bütün öğünleri orada yiyecekti. Konuklar yemeğe trompet sesiyle çağrılıyorlardı.

İçini heyecan ve iyi duygular kaplamıştı. Yeni bir işe başlayanlara özgü bir duygu, geri dönülmez bir şekilde yeni bir başlangıcın habercisi olan bir şey, insanın eskiden olanları unutup, eskiyi kesip attığında hissetiği bir tür öforiydi bu. Sert ve alaycı Semperweiß bile artık ona değişimin habercisi gibi görünüyordu. Yürürken evlerin ve pansiyonların nerede olduklarını hatırlamaya çalıştı. Doktor Brehmer'in uzay ve havanın tüberküloz tedavisinde insan üzerindeki etkilerini araştırdığı gözlemevi olduğu bildirilen tuhaf binaya baktı. Sonra Villa Rosa adlı büyük binanın önüne geldi, arkasını döndü. Eylül güneşi altın gibi parlıyordu. Mieczysław Wojnicz ayaklarını yoldaki düz ve geniş taşların arasına denk getirerek yürüyordu.

Evin önündeki bankta iki yaşlı kadın hâlâ oturuyordu; kuru ve çıtır çıtır kabukları kırarak sessizce bakla ayıklıyorlardı. Tanelerden biri aniden buruşuk ellerin birinden fırladı ve genç adamın botlarının tam önüne düştü. Bakla tanesini özenle iki parmağıyla yerden aldı, sahibelerine geri vermek istedi. Ama kadınlar nedeni bilinmez bir biçimde birden oturdukları yerden fırladılar; taslarını, sepetlerini alıp evin içinde kayboldular. Kara eteklerinin güneşte parlayışı kaldı yalnızca geride. Olsun, ne yapalım. Wojnicz kahverengi, yuvarlak taneyi avucunda yuvarladı, şekli mükemmeldi. Onu havaya attı, tuttu. Ne yapacağını bilmeden cebine koydu.

Konukevinin kapısını ardına kadar açık buldu –ki bu durum onu şaşırttı. Hemen ardından, su birikintisine atılmış bir dua kitabı gördü. Krem rengi sayfaları kirli suyla lekelenmişti. Kitabı aldı ve huzursuzca içeri girdi.

Aşağıdaki salon boştu, evin öteki konukları muhtemelen hâlâ tedavi görüyorlardı. Kirlenmiş kitabı masaya bıraktı, yukarı yönelmişti ki yemek odasının aralık kapısı dikkatini çekti, ardından da masanın üstündeki ayakkabılar, tanıdık gibiydiler. Hiç düşünmeden, hipnoz altındaymışçasına kapıya gitti, içeridekileri daha yakından görmek için kapıyı itti.

Ayakkabılar, insan bedeni olduğu sonradan anlaşılan, ancak ilk bakışta şekli belirsiz bir yığının alt kısmını oluşturuyordu. Beden yemek masasında, yemek yenilen yerde boylu boyunca uzanmıştı. Kumaş parçalarıyla iyice paketlenmiş gibiydi. Wojnicz'e üzerinde pek çok etek, gömlek, korse ve şal varmış gibi görünmüştü. Wojnicz daha önce hiçbir kadını bu kadar hareketsiz bir biçimde yakından görmemişti. Kadınlar her zaman hareket halinde olur, oraya buraya kaçışırlardı. Tüm ayrıntılarıyla onlara odaklanmak olanaksızdı. Ancak şimdi önünde bir beden vardı, hiç kuşkusuz, cansız bir beden. Etekler ve kombinezonlar altından görünen siyah ayakkabı bağlarına baktı. Kombinezonun ucu nakışlıydı, ama kurdeleleri belli ki çok yıkanmıştı, uçları aşınmıştı. Ayakkabıların bağları, düzgünce çift düğüm atılarak bağlanmıştı, sabahleyin ayakkabı bağlarını bağlayan birinin öğleden sonra yaşamıyor olması ne garipti. Dış etek, ince gri siyah çizgileri olan, hafif parlak bir kumaştan dikilmişti. Üst tarafta koyu renk, neredeyse siyah, Polonyalı rahiplerin cüp-

pelerinde kullanılanlara benzer düğmeleri olan, dar bir ceket vardı. Giysinin bu parçasının altından epey kırışık, düğmesi kopmuş da yalnızca ipliği üzerinde kalmış beyaz bir gömlek sarkıyordu. Gömleğin yakası neredeyse çeneye kadar çekilmişti. Mieczysław beyaz derideki mor, kırmızı izi şaşkınlıkla fark etmişti. Nihayetinde yapmak zorunda olduğu şeyi yaptı ve daha yukarı, kadının yüzüne baktı. Dehşetle, yarı kapalı gözleri ve kirpiklerin altındaki ince, parlak göz küresini gördü. Eğik başını sanki bir şey itiraf etmek istiyormuşçasına ona çevirmişti. İncelmiş ve morarmış dudaklarında bir gülüşün izini fark etti. Sanki tam da olması gerektiği gibi ironi yapıyordu. Üst dudağının altından kupkuru dişlerinin uçları ortaya çıkmıştı. Yüzü incecik tüylerle kaplıydı.

Wojnicz taşlaşmıştı, neredeyse soluk almıyordu.

Tam o sırada, burada yatanın, sabah ona kahvaltı getiren kadın olduğunu anladı. Yine o anda kapıdan süzülen ayakkabıları tanıdı, korseyle sıkıştırılmış o geniş figürü. Hepsi bu. Bu kadını tümüyle görmek, ölümünden sonra mümkün olabilmişti demek.

"Kendini asmış," dedi Willi Opitz kapıda dururken.

Wojnicz ev sahibinin yankılanan alçak sesiyle irkildi, titredi. Opitz bunu, sanki kabul edilemez bir ihmali, kusurlu bir olayı belirtircesine bir tonda söylemişti. Ama sesi titriyordu.

"Siz gerilmeyin. Yakında Morg görevlileri cesedi almak için gelirler buraya. Rajmond onlara haber vermeye gitti bile."

"Bu ne zaman oldu?" diye sordu sadece.

"Ne zaman mı? Şimdi, yani bir saat önce. Teslimatçıdan sebzeleri almaya inmeyince, ona bakmak için yukarı çıktım. Asmıştı işte kendini. İpini kestim. Hadi git odana oğlum. Hah, morgdan geldiler bile."

"Bana sabah kahvaltı getirmişti," dedi Wojnicz, sesinde ister istemez bir gerginlik oluşmuştu. "Hizmetçinizdi, değil mi?"

"Ah, yok, yok. Karım."

Opitz arı kovalarcasına elini salladı, hafif bir diyalektle konuşan, somurtkan morg görevlilerine kapıyı açtı. Mieczysław yemek odasından çekildi, aceleyle yukarı çıktı, boğuk sesleri duyuyordu, ama ne dediklerini anlamıyordu. Tüm bu konuşma, sözcüklere gerek duymayan insanların homurdanışına benziyordu.

*

Wojnicz başlığında tığ işi bir örtü bulunan kızıl koltuğa oturdu. Huzursuzdu. Bu sevimli Willi Opitz'in karısının olacağını düşünmeyişi tuhaftı. Öyle ya, sıradan erkeklerin her zaman ortalarda olmayan, ama aile işini mutfaktan, çamaşırhaneden yöneten karılarının olduğunu bilmek zorundaydı. Ancak kendiyle ve hastalığıyla öyle meşguldü ki, kadına dikkat bile etmemişti. Şimdi de ölmüştü işte.

Bir anı seli birdenbire her yanını sardı, çünkü o ölü kadın bir şekilde dadısına benziyordu. Bu dadı, belleğinde zar zor görünüyordu; orada, belirsiz hatlı bulanık bir figür olarak hareket halinde dağınık çizgilerle yer alıyordu her zaman. İşte onunla oynuyordu, ellerini gördü, o ellerin buruşuk derilerini. O deriyi iki minik parmağı arasına

aldı, kaz taklidi yapıyordu (aslında onu çimdikliyordu) ve böylece onun ellerini gençleşene kadar yumuşatıyordu. Hatta Gliceria'yı (o zamanlar Lvov yakınlarındaki köylerde popüler bir köylü kadını ismiydi bu) çekiştirip, dış görünüşü üzerinde çalışıp, dadısını yaşlılıktan korumayı bile hayal ederdi. Ama başaramazdı bunu. Gliceria her zaman yaşlıydı, gittikçe daha da yaşlanacaktı. Dadı, Mieczysław'ın okul çağı geldiğinde, yani o yedi yaşına gelene kadar beklemiş, daha sonra ayrılmıştı, çünkü görevlerini –çamaşır yıkamak, yemek, ütü ve temizlik yapmak– yerine getirememeye başlamıştı. Babası artık dadının gerekli olmadığını düşünmüş, onun yerine, çocuğun yaşamına yatılı okulu koymuştu. Okul müdürü Bay Szuman'la tüm koşullar görüşüldükten sonra çocuk bir yatılı okula verildi. Ne yazık ki o günlerde babası ve amcası tarafından "Mieczyś" olarak çağrılan genç adam, bu okulda babasının daha sonra tanıdıklarına karşı "hassasiyet" ve "belirli uyumsuzluk" olarak adlandırdığı nedenler yüzünden fazla zaman geçirmedi. Bu, çocuk için tam bir aşağılamaydı, baba için de hayal kırıklığını yaratan durumu umutsuzca anlamlandırma çabası.

Hani derler ya 'her şerde bir hayır vardır', Mieczysław eve ardı ardına gelen öğretmenlerle öğrenimine devam ediyordu ki bu da babasını epey masrafa sokuyordu, yaşanılan sinir harbi de cabasıydı. Ne de olsa öğretmenler en kaprisli varlıklara dâhildiler; hiçbir şeyi beğenmezlerdi, sürekli şikâyet halindeydiler. Babası tüm ulusal felaketlerin, ayrıca eğitimdeki başarısızlıkların, kadınsılığın, duyarlılığın ve bu günlerde moda olan adıyla "bireysellik" denen edilgenliğin eşlik ettiği hassas yetiştirme biçiminden kaynaklandığını düşünüyordu. Bundan hiç hoşlanmazdı.

Cesareti, enerjiyi, toplumun geneli için çalışmayı, rasyonalizmi, pragmatizmi beğenirdi. Özellikle de 'pragmatizm' sözcüğünden hoşlanırdı.

Ellili yaşlarında bir adamdı, neredeyse ağarmamış siyah saçları vardı, gür sakalını inatla tıraş eder, geriye sadece bir zamanlar hayvansal donyağı bazında hazırlanan sabitleyicilerle düzelttiği ve kıvırdığı güzel bıyıklarını bırakırdı. Mieczysław sabitleyici yağın ekşi kokusunu, babasının karakteristik kokusu olarak çocukluğundan hatırlıyordu. Sanki babasının ikinci derisi, kokulu bir deri gibiydi. Ancak son birkaç yıldır babası bıyıklarını kıvırmıyordu, kullandığı tek kozmetik malzeme, tıraştan sonra sıktığı İngiliz losyonu Bay Rum'du. Babası Lvov'da da sıklıkla söylendiği gibi güzel bir adamdı. Yakışıklı ve onurlu. Yeniden kolayca evlenebilirdi. Ama mühendis Wojnicz, sanki karısının ölümüyle dişi cinse olan güvenini yitirmiş, sanki onlar tarafından aldatılmış, hatta ihanete uğramış gibi kadınlara ilgisini kaybetmişti. Öyle ya, çocuğu doğurup ölmüştü karısı! Bu ne münasebetsizlik! Belki de hiçbir kadın, yine dul bir noterin tek kızı olan Brzezanlı, o gizemli küçük hanımla kıyaslanamazdı.

Baba Wojnicz'in annesi de erkenden vefat etmişti.

Bu annelerde bir sorun vardı; çok tehlikeli bir işe kalkışıp da yatak odalarında dantellere dolanmış yaşamlarını, yatak takımları ve pirinç kaplar arasında havlular, pudralar ve her gün hazırlanan menü yığınları içindeki yaşantılarını riske atmışlar da yılın her günü tehlikeli bir varoluşa ölümcül bir biçimde öncülük ediyormuş gibi görünüyorlardı. Mieczysław Wojnicz'in aile dünyasında kadınlar belirsizce, kısa süreliğine ve tehlikeyle yaşıyor,

sonra ölüyorlardı; belleklerde uçucu ve hatlardan yoksun bir biçim olarak kalıyorlardı yalnızca. Bu evrene bazı uzak ve belirsiz nedenlerle, sadece biyolojik sonuçlar vermek üzere kısa süreliğine yerleştiriliyorlardı.

Mieczysław'ın okul zamanı geldiğinde daha iyi eğitim alması ve erkeksi bir yetiştirmeye tabi olması için baba Wojnicz, karısından kalan arazinin ve mülkün bir kısmını satmaya karar verdi. Lvov'da rahat, aydınlık bir daire satın aldı. Gliceria'yı aşçı, hizmetçi ve dadı olarak işe aldı –bundan böyle eksik de olsa, nezih bir aile olarak Lvov kenti sakini oldular. İyi bir karardı. Çağdaşlığa para yatırarak pragmatik hareket etmişti, aslına bakılırsa kent yaşamından büyük yararlar sağlamıştı. Yeni işleri hareket kazanmıştı. Sakin yaşantılı Galiçya taşrasından her seferinde denizleri aşmak gibi gelen o yolculuğu yapmaktansa işlerini yerinden idare etmek daha kolaydı. January Wojnicz, girişimci ve cesurdu. Satılan mülkten aldığı paranın bir kısmını pek büyük olmayan bir eve, Brzezany yakınlarındaki bir köyde bulunan bir tuğla fabrikasına ve demiryolu hisselerine yatırmıştı, böylelikle oğlu ve kendisi doğru düzgün bir yaşam sürdürebilecekti. Çok tutumlu, hatta cimrilik derecesinde dikkatliydi. Nadiren bir şey alırdı, ama aldığı her şey en iyi kaliteden olurdu.

Elbette ki January Wojnicz'i yeniden evlendirme girişimleri oldu, ancak vefat eden eşi adamın gözünde öyle eşsiz ve ideal bir varlıktı ki dünyadaki tüm kadınlar onun yalnızca yetersiz gölgeleri, dikkate değmeyen değersiz kişiler, hatta rahatsız edici bir biçimde ve beceriksizce bu fenomeni taklit etmeye çalışan figürler gibi görünüyorlardı.

Bu nedenle Mieczysław Wojnicz'in hatırladığı ve yakından, tüm ayrıntılarıyla gördüğü tek kadın Gliceria'ydı. Ona leziz yiyecekler yedirerek en azından mutfakta analık etmişti, ne var ki egemenliği koridorda sona ererdi, küçük Wojnicz'in odasının eşiğinden içeri giremezdi; yani çocuk ancak mutfakta sevgi görürdü, o kadar. Kadın öksüz çocuğu, ona karabuğday balı dolu bir tabak vererek veya bir somun ekmeğe taze tereyağı sürüp yedirerek ancak mutfakta şımartabiliyordu. Zaten yemek yemek her zaman ona iyi şeyler anımsatıyordu. Küçük Wojnicz bu sıcak duyguların belirtilerini, eğer şansı olsa sevgi ve aşka dönüşen bir minnetle kabul ederdi, ama babası izin vermiyordu. Gliceria'ya gerçek bir hizmetçi gibi davranıyor, asla onunla yüz göz olmuyor, farbalı etekler ve bonelerle gizlenmiş bu tombul ve yaşlı kadına güvenmiyordu. Kadının yağlı bedeninden dolayı, fazla yediğinden kuşkulanarak hizmeti karşılığında ona ödemesi gerekenden az para ödüyordu.

Gliceria'dan sonra Jozef onun yerini almıştı. Sık sık mantı yapar, pazardan aldığı balığı kızartırdı. Pazar günleri baba oğul Trybunalska'da bir restorana gider, kadınlar ve becerikssiz aşçılar olmadan da yaşamlarını sürdürebildiklerine ikna olabilmek için çorba, ana yemek ve tatlının ardından baba için biraz sert bir şey ve kahveyle sonuçlanan öğlen yemeğiyle kutlama yaparlardı.

İşte Mieczysław Wojnicz salondaki masada yatan ölü bedeni gördüğünde kıvrımlar, kırışıklıklar, fırfırlar, peplumlar, danteller, boyunduruklar gibi tüm görevi kadın vücudunu saklamak olan putperest malzemelerle kadının özünü oluşturan formlar ve detaylar içinde Gliceria yeniden ortaya çıktı. Masada yatan bu ölü insan deme-

tinde çocukluğundan ve annesinden, ama her şeyden önce January Wojnicz'in asılsız suçlamaları ve hakaretleri yüzünden onlardan kırgınlıkla ve ağlayarak ayrılalı çok olsa da Gliceria'sından bir şeyler bulmuştu.

Telaşlı ve huzursuz Wojnicz ayak sesleri ve mırıltılar duydu. Şiddetli ölüm içeren bir yer haline gelen bu evden hiçbir şeyi umursamadan gizlice çıkmaya karar verdi, fark edilmeden oturma odasından geçmeyi başardı ve eve erken dönmeyeceği uzun bir yürüyüşe çıkınca rahatladı.

Ancak Görbersdorf'ta sanatoryumdan köye kadar hastalar için belirlenen yürüyüş yolları dışında pek fazla gezecek yol yoktu. Yürüyüş boyunca küçük, güzel bir ahşap kilisenin yanından geçiliyordu, ardından ana cadde boyunca yükselen, girişin üzerinde dekoratif harfler *Villa Eliza*, *Villa İsviçre*, *Villa Adelajde* gibi isimlerin yazılı olduğu büyük evler vardı.

Yol kilisede çatallanıyordu. Sağa dönünce parkın içinden ilerleyip küçük içme su tankını geçerek yakın zamanda, görünüşe göre Ortodoks hastalar, yani gösterişli zenginlikleri ve sinir bozucu gürültüleriyle Wojnicz'in hemen fark ettiği Ruslar için inşa edilmiş küçük kiliseye kadar yürünüyordu. Bu kilisenin arkasında, içinde kuğuların tembelce yüzdüğü iki gölet vardı, ardından yine yolda birkaç villa ve limonata içmek için bile seve seve ziyaret edeceği zarif restoranı fark etti. Ancak Frommer'i kaskatı kesilmiş görünce hemen geri döndü. Restoranın arkasında, kilisenin ve göletlerin üzerine sonsuz, ıslak ve etli bir gölge düşüren ağaçlıklı dik bir tepe yükseliyordu. Eğer ki Wojnicz'in seçtiği yol –yani en son dönüp ilerlediği– karşısındaki yolsa, kıvrılan akarsuyun üstünde sayılmayacak

kadar çok köprücüğü ve yayalar için yapılmış geçişleri aşarak yokuş yukarı devam etmesi gerekiyordu. Sanki yükseğe çıktıkça evler daha küçük ve daha mütevazı olmalı yasasını uygularmışçasına yapılar küçülmüştü. Son evcik, içinde yaşlı bir çiftin yaşadığı kütüklerden yapılmış büyük bir ormancı kulübesiydi. Burada yürüyüşe çıkmış herkes, karanlık orman arazisine doğru çıkan dik yokuşa devam etmeden önce biraz dinlenmek ve bu olağanüstü ilginç yeri seyretmek için burada duraklıyorlardı. Ezilmiş patika, boynuzlu sığırların dağlardan zaman zaman odun veya koyu kahverengi mucizevi kömür yığınlarını çektiği tahta arabaların görüldüğü taştan, dar bir yola dönüşüyordu.

Wojnicz zarif evlerin zengin cephelerine bakarak yürümeye devam ediyordu, hepsine bakmayı bitirdikten sonra erkenden yere düşmüş hazan yapraklarını toplamaya girişti. Burada sıklıkla büyüyen akağaçların yaprakları ilk önce kızaranlardı, bir de birkaç lale yaprağı. Wojnicz en güzel renkli yaprağı aramakla o kadar meşguldü ki Beyler İçin Konukevi'nde olan biteni unutmuştu. Size hâlâ bavulunda duran, ancak kısa süre komodindeki yerini alacak ve sürekli görülecek herbaryumdan[4] söz etmedik. Wojnicz buradaki ağaçların yapraklarını toplamaya hemen karar vermişti, çünkü sadece dağlarda rastlanan çılgınca renklere sahiplerdi. Bazı türler elbette ki Lvov'da da vardı, örneğin akağaç –yaprak bukalemunluğunun ustası–, hatta oluşum alanı Avrupa denen bu olağanüstü yeri kapsayan kayın ağacı: Belki de olası armasının üzerinde bu ağacın yaprağı olmalıydı. Öteki bitkiler solmuştu artık, dolayısıyla

4 Kurutulmuş bitki örneklerinin belli bir sistemle düzenlenerek korunduğu yerdir. Doğadan toplanan bitki örnekleri preslenerek kurutulur. (ç.n.)

Wojnicz'in herbaryumunun yalnızca ağaç yapraklarıyla tamamlanacağı ortadaydı. Düşüş şenlikleri başlamıştı, sanki ölümün yakınlığı bu ağaçlardaki olağanüstü enerji rezervini özgür bırakmıştı; ancak bu, yaşamı sürdürmekten ziyade ölümü kutlamak içindi.

*

O gün akşam yemeği çok geç gelmişti. Karanlık çoktan çökmüştü. Yemek odasında sadece masada, dibinde bir böcek ölüsünün göründüğü şeffaf bir abajur yanıyor. Sarı ışığı işlemeli, keten masa örtüsü üzerine düşüyor. Olgun kara mürver demetinin işlendiği nakış eski ve solmuş halde. Ampulün ışığında beyaz tabaklar kendini gösteriyor, çatallar ve bıçaklar parlıyor.

Ancak biz her zaman en ilginç şeylerin gölgede kaldığına ve görünmediğine inananlardanız. İşte masanın altında beş çift bacak var, az sonra altıncı da eklenecek. Hepsi de giyinik. İlk ayakkabıları tanıyoruz –istasyonda gördüğümüz aynı sefil, ince tabanlı, bir çift deri bot bunlar, şimdi kibarca yan yana, hareketsiz biçimde duruyorlar. Hemen solda, bu çiftin aksine hareket eden bir çift, beyaz uçlu, siyah renkli ayakkabı var, kesinlikle dağ ortamına uygun değil, daha ziyade kentten ve bir pasajdaki sanat galerisinden alınmış gibiler. Doğrusu zarafetleri biraz abartılı olsa da dönüşümlü olarak yaptıkları, burundan yükselip topuğa düşme hareketleri hoşumuza gidiyor. Devamında iyice boyanmış, bileğe bağlanmış bağcıkları olan deri ayakkabıları görüyoruz. Kusursuz yüzeylerine salondaki ışığın bulanık noktaları yansıyor. Sürgündeki ışık. Ayakkabıların uçları birbirlerine çocuksu bir biçimde dokunuyorlar. Soldaki boş yerde sabolar görünüyor; kalın yün çoraplar

içindeki ayaklar oynamak, sırayla birbirlerini ovmak için tabutlarının içinden sıyrılıyorlar. Sonra bir tane bağcıksız, üzgün ayakkabı görüyoruz. Buna elle örülmüş çorabın geçirildiği ince bilek kemiği dalmış. İkinci ayakkabı, bir dizde duruyor, masanın altında onu karanlıkta fosforlu gibi parlayan, soluk tırnaklı, ince bir el okşuyor. Bu ele yazık, bu ince parmaklara ve süt gibi tırnaklara yazık. Bir sonraki çift, içlerinde yün çoraplı kocaman ayakların bulunduğu zarif, deri Oxford ayakkabılar. Teki sakince duruyor, ancak diğeri sanki öfkeyle döşemeye vururcasına ritmik olmayan bir biçimde hareketli.

Wojnicz kendini herkese formalite icabı tanıtmıştı, çünkü anın ağırlığı daha fazlasına izin vermiyormuş gibiydi. Arkadaşlarına da onu sorgulamak için neden vermemeye çalışmıştı. Tanışma faslı, yerlerini almadan önce yapıldı. Rajmund bir parça et bulunan tabakları servis ediyordu. Mieczysław'ın solunda Her August, yani August August oturuyordu. Ebeveynleri ona anarşist bir mizah anlayışıyla soyadıyla aynı adı vermişlerdi. Yunanca ve Latince profesörü olan, Romanya'da, Yaş'da doğan birine göre şaşırtıcı biçimde kuzeyli yüz hatlarına sahip, briyantin saçlı ve manikürlü bir adamdı. Üzerinde açık gri bir frak, boynunda seladon renkli bir kravat vardı. Hafif uzamış sakalının usturaya gereksinimi vardı, belli ki bu karışıklıkta profesör bugün tıraş olamamıştı. Bir sonraki yeri Breslaulu, boynuna kadar düğmeleri iliklenmiş, gözünde monokl gözlük bulunan şu sert Walter Frommer işgal etmekteydi. Arada sırada cebinden armalı kar beyazı mendilini çıkarıyor, terlemiş alnını siliyordu. Hafif kızarmış yanakları ateşlendiğini işaret ediyor olabilirdi; ancak belki de öyle değildi, belki Bay Frommer sadece durumdan etkilen-

mişti. Et yemediği için dolu tabak sadece onun önünde duruyordu: Yağlanmış patates yığını ve neşeyle parlayan bir katı yumurta.

Frommer'in yanında ev sahibi Opitz'in sandalyesi bulunmaktaysa da şu an boştu. Yasa karşı takınacağı tepkiyi merak ederek bekliyorlardı onu. Az ileride Thilo von Hann oturuyordu, Berlinli bir öğrenciydi, çok zayıf ve solgundu. Uzun ve dışarı çıkık alnı Frommer gibi terliydi. Gördüğü her şeyi yansıtan gözleri ateşten cam gibi parlıyordu. Önündeki tabakta bulunan ete yemek gibi değil de az önce esrarengiz bir şekilde uzaydan gelmiş bir yaratık gibi bakıyordu. Thilo zaman zaman Wojnicz'e aralarındaki kuşak yakınlığını hissettiren umut dolu bakışlar atıyordu. Mieczysław bu bakışlara nasıl yanıt vereceğini bilmiyordu. Gözlerini yanında oturan, gür, siyah saçları ağarmış yapılı adama çevirdi ve onu içinden 'Gri Aslan' olarak adlandırdı. Bu adam, sanki şarap tadıcıymış da menşei belli olmayan bir şarabı tadıyormuşçasına yanaklarını sıkarak kendine 'centilmen' diyen, Königsbergli Longin Lukas'tı. Ona bakmak hoş geliyordu insana, sağlık abidesi gibi duruyordu, yapılıydı, geniş, erkeksi bir göğsü vardı, insan hasta olduğuna inanmak istemiyordu. Yaşını tahmin etmek zordu. Üzerinde İngiliz kumaşından tüvit ceket ve el örgüsü koyu gri bir kazak vardı; yıpranmış görünüyorlardı, mutlaka daha iyi günleri olmuştu.

Willi Opitz nihayetinde kapıda belirdi. Masada toplanmış kişilere o dramatik anı güçlendiren bir bakışla, tek kelime etmeden baktı, sonra bakışlarını birkaç saat önce Bayan Opitz'in cesedinin yattığı masanın ortasına çevirdi.

"Siz beyleri resmî olarak karımın... karımın ölümünden haberdar etmek zorundayım. Biliyorum ki bu durum... bu koşullar..."

Herkes ayağa kalktı, sandalyelerin yere sürtünme sesi bir an için ev sahibinin sözlerini bastırdı. Önce Herr August baş sağlığı dilemek için yanına geldi:

"Acınızı paylaşıyoruz. Çok sarsıcı!" Bir an, anlatılmaz derecede duygusal olduğunu göstermek istercesine sustu, sonra hemen basmakalıp biçimde devam etti: "Ama biliyorsunuz ki hayat devam etmek zorunda."

Yanına yaklaşıp elini sıkarak aynı cümleyi farklı biçimlerde sırayla yinelediler.

"Aslında yalnız yemeye niyetliydim," dedi Opitz. "Ancak izin verirseniz sizinle kalacağım, bana destek ve avuntu olacak bu. Bir dulun aranıza katılmasına bir şey demezsiniz değil mi?" Hafifçe gülümsedi, şakalaşma denemesiydi bu. "Ne yazık ki bugün Rajmund akşam yemeğiyle ilgilenmek zorunda kaldı, umarım yenilebilir düzeydedir."

Sofraya oturduklarında arada bir duyulan hafif öksürük sesleri ve yavaşça gıcırdatılan sandalyelerin böldüğü sessizliğe et ve patates dolu tabakların servis edilme sesleri eşlik etti bir süre.

"Şu acı ana karşın söylemem gerekir ki kadınların ne istediklerini asla öğrenemeyeceğiz," dedi Lukas ve etini kesmeye girişti.

Wojnicz duruma karşı yapılan bu yorumu oldukça sert bulmuştu.

Et olağanüstü sertti, Rajmund yemeği pek özenerek pişirmemişti ki bunda şaşıracak bir şey yoktu. Zaten konuklar o akşam yemeğini peynir ekmekle geçiştirmeye, hatta sanatoryumun restoranında yemeğe hazırdılar. Ancak Willi çok vicdanlı bir ev sahibiydi, akşam yemeğinin hazırlanması için emir vermişti.

Sessizlik içinde yiyorlardı, olan bitenden az veya çok etkilenmişlerdi. "Teşekkür ederim", "lütfen" gibi sözlerin ve belli belirsiz öksürüklerin ötesine geçmediler. Yemek yedikleri masada, öğleden sonra bir cesedin yattığını zamanından önce şifa yuvasından dönen Wojnicz biliyordu yalnızca. Bu yüzden çatala bıçağa uzanacak gücü yoktu. Yardımsever komşusu neşeli Bay August onun tabağına bir parça et koymuş, hatta üzerine sos bile dökmüştü. Ancak Mieczysław'ın gözlerinin önünde farklı bir manzara vardı; tabak tam da ev sahibinin karısının bacağının olduğu yerde duruyordu. Kumaşlarla, çorapla, deri ve kaslarla kaplı bacağının...

Bay August'un nahoş şeyleri çabuk unutmak gibi bir doğası vardı; zaten etin görünümü de keyfini yerine getirmişti. Etle güreşirken, ilk konuşan o oldu:

"Sevgili dostum," diye döndü Opitz'e "bu kişiyi durduramadığımız, engel olamadığımız için kendimizi suçlu hissetmemeliyiz. Hani derler ya, ancak akılcı bir durumda akılcı davranabiliriz diye. Yabancı dürtüler akla sızdığında bize sakinliğimizi korumaktan başka yapacak bir şey kalmıyor."

"Teşekkürler profesör. İyi söylediniz," dedi Willi Opitz, bir yandan da çatalıyla patatesini eziyordu.

"Sizi şöyle rahatlatayım beyler, bilimsel çalışmalar göstermiştir ki kadın beyni tümüyle farklı çalışıyor, hatta yapısı bile farklı," dedi Walter Frommer. "Her şeyden önce boyut sorunu var ve tabii farklı alanların ortaya çıkışı. Erkeğin iradesinin olduğu yerde kadının şehvet duygusu var. Erkeğin sayılar ve yapısal düşünceler üzerine bir anlayışa sahip olduğu yerde, kadında annelik var..."

"Bir kadının da beyni vardır, bu inkâr edilmez, çünkü nesnel araştırmalar bunu kanıtlamıştır, yalnızca boyutları daha küçüktür," diyerek onu otoriter bir biçimde kesti Gri Aslan, konuşurken ağzı yemek doluydu.

"Bazen kadınlarla konuşurken," diye devam etti, boğazına kadar düğmelerini iliklemiş Walter Frommer, "mantıklı yanıtlar veriyor ve bizim gibi düşünüyorlarmış gibi bir izlenim edinilebilir. Ama bu aldatmacadır. Taklit ederler." Taklit sözcüğünü özellikle vurguladı. "Yani bizim iletişim yollarımızı taklit ederler ki itiraf etmek lazım, bunda gerçekten iyidirler."

"Demek taklit ediyorlar," diye bir an tereddüt etti Opitz, sanki bir şey düşünüyordu.

"Gerçi bunun farkında bile değillerdir. Bu bir refleks, içgüdü."

Adamlar bir süre sert eti sessizce çiğnediler. Wojnicz seve seve bunu tükürebilirdi, ama hoş kaçmazdı.

Bir biçimde lokmasını yutması gerekiyordu.

"Sevgili ev sahibimiz," diye seslendi August August. Wojnicz, 'eyvah, şimdi şerefe kadeh kaldıracak' diye korkuyla düşündü. "Sevgili ev sahibimiz bilgi eksikliği bizi yoruyor.

Kaba davranmak istemem, hepimiz adına konuşuyorum, ama bize olan biteni anlatırsan daha iyi olur. Umarım bu nahoş bir istek olarak kaçmamıştır."

Königsbergli Gri Aslan, çatalındaki et parçasını kaldırarak şöyle dedi: "Katılıyorum. Endişe bilgisizlikten gelir, erkek olalım ve ne kadar korkunç olursa olsun birbirimizin gözlerine bakarak gerçeği konuşalım."

"Acaba kadını bu korkunç işe çeken ne oldu?" diye lafı devam ettirdi August. "Daha dün gördüm, hiçbir şeyi yoktu."

Ortama sessizlik egemen olmuştu. Wilhelm Opitz başı öne eğik halde, gözlerini tabağına dikerek oturduğundan yüzü görünmüyordu; adam çatalıyla önündeki patatesi karıştırıyordu.

"Bilmem," diye yanıtladı, sesinde söylediğine inanmaları gerektiğini buyuran bir çaresizlik vardı.

"Bilmiyorum işte." Onlara baktı Wojnicz, adamın gözlerinde yaşların parladığına yemin edebilirdi. "Belki ailesini özlemişti. Çekya'dan gelmişti çünkü."

Sandalyesinde arkasını döndü, dağların ardında yer alan Çekya'yı pencereden eliyle işaret etti.

Az pişmiş etle dövüşen çatal bıçakların porselende çıkardığı gıcırtıların kulakları deldiği bir sessizlik çökmüştü.

"Kadınların yaptıkları işleri tümüyle bilinçli işler olarak ele alamayız," diye sözü tekrar aldı Frommer. "Kadın psikolojisi şunu kanıtlamıştır ki kadın hem nesne hem öznedir, yani seçimlerinin yalnızca belirli bir kısmı bilinçlidir..."

Wojnicz gibi etle başa çıkamayan Lukas da dikkatleri bu durumdan uzaklaştırmak için çatal bıçağını bıraktı, yumuşak bir aksanla yemeği sonlandırmaya çalıştı: "Doğaları gereği kadınlar nazik ve çok duyarlı yaratıklardır, bunun içindir ki düşünmeden hareket etmeye meyilli olurlar."

"Bu olan bitenden sonra," diye başladı Frommer, ancak ne söyleyeceğini unutmuş gibi sözünü bitirmedi.

Sözünü tamamlamasını bekliyorlardı, ama devamı gelmeyince sert eti çiğnemeye koyuldular. Wojnicz ağzındaki lokmayla kalakalmıştı. Aslında sözün devamını sormak isterdi, ama bu durumda konuşacak halde değildi. Nihayetinde orada bulunanların dikkati başka tarafa çevrilince, yani dikkatler yemekten sonra –Rajmund, sofrayı beceriksizce toplarken su dolu sürahiyi devirip çatal bıçakları yere döktüğünde– büfeden kendi yaptığı likörü alan ev sahibine yönelince, Wojnicz de gizlice ağzındaki lokmayı peçeteye tükürüp cebine attı. Likör bakmak bile gerginliği hafifletmişti.

"Yeniler bilmez tabii," dedi Wojnicz'e dönerek. "Sizin oralarda, doğuda bulunmaz bundan. Bizim Schwarmerei'mizden."

"Doktor Semperweiß bunu akciğerler için önerir," diye açıkladı Gri Aslan, dudaklarını içkinin tadını almak istercesine büzerek.

Kara renkli sıvı yeşil kadehlere döküldü.

Likör gerçekten de egzotikti. Hem tatlı hem acıydı; aynı zamanda ünlü Sieben-Kräuter kadar da sertti. İçinde yosun, orman, kiler ahşabı, hafif çürümüş elma gibi tatlar hissedi-

liyordu. Bir de Wojnicz'in dilinin ucuna kadar gelen, ama bir türlü yakalayamadığı garip bir koku daha vardı sanki.

Likör herkesin düşüncelerini düzene koymuştu; konuşma, müdahalelerden sonra Opitz'in her öğleden sonra tedavi görenler için uyguladığı planlı etkinliklere doğru kaydı. Ev sahibi, en kısa zamanda bir aşçı bulacağına ciddiyetle söz verdi, ne var ki Rajmund'un aşçılık becerilerinde hayal kırıklığına uğradıklarını hissettiklerinde ("Ah yok canım, hiç de değil, gayet iyi," diye pek yüksek sesle söylenmeyen itirazlar duyuldu), şifa yuvasında akşam yemeklerini yiyebilirlerdi. Elbette orası biraz daha pahalı olacaktı, ama doğrusu kendisi de oradaki mutfağı öneriyordu. Çevrede daha iyisi yoktu.

Cenazeden ve tatsız işlerden sonra tedavi görenlerin bölgenin önemli çekici noktalarından sayılan rüzgâr yuvalarını görebilecekleri doruklardan biri olan Hohe Heide'ye bir gezi düzenleme sözü de verdi (burada Frommer esnemesini saklamak –veya saklarmış gibi yapmak– üzere elini ağzına götürdü). Bazıları bölgede daha önce bulunmuştu, ancak kimse itiraz etmedi. Königsberg'den Gri Aslan ve Bay August bu jeolojik fenomenin kökeni hakkında bir tartışmaya girdiler: Bu kırıklar volkanik süreçlerin sonucu mu yoksa kaya ayrışması mıydı? Kısa bir süre sonra Wojnicz, Thilo'nun önce sıkıntılı gözlerle yerinde kıpırdadığını, sonra da kısa bir vedayla sofradan kalktığını fark etti. Hafifçe gülümseyerek Wojnicz'e anlamlı anlamlı göz kırpmıştı. Onun ayrılışından sonra Wojnicz, Opitz'in gençlerin farklı zevklerini hallet-meleri için bu likör daha çok gereksinim duyduklarını belirten muğlak yorumuyla bir kadeh daha likör içti.

"Beyler, yazgıya karşı başlarını kaldırmayı beceren rasyonel insanlar olarak ani bir ölümün planlarınızı değiştireceğinden endişe duymamalısınız. Hayat devam etmek zorunda."

Sersemlemiş Wojnicz, "Bunu kabul etmek kolay değil," diye düşündü. Ne de olsa, birkaç saat önce ölü bir bedenin yattığı bir masanın etrafında oturmuş, Schwarmerei adlı o güzel likörü içiyorlardı. Gerçekten de yemek odası, masada duran elektrikli lambanın ışığı altında çok farklı görünüyordu. Karanlık, yosunlu, yorgun, kirli bir ışık altında olmasına karşın, sanki daha geniş görünüyordu, daha uzağa, kadife karanlığın derinliklerine bir yere, hatta her yöne ulaşıyordu.

"Demek bir kadını, kendine zarar verecek akıl hastalığından döndürmenin yolu yok, öyle mi?" diye sordu melankoliyle, yeni dul Willi Opitz.

Wojnicz'e yemek odasında bir yankı varmış gibi geldi, çünkü Gri Aslan'ın kısık sesle gelen yanıtı, kuyuya konuşuyormuş gibi duyulmuştu.

"Erkeklerde deliliğin baştan çıkarıcılığına karşı güçlü bir irade bulunur, oysa kadınlar bundan tümüyle yoksun olduklarından savaşacak hiçbir silaha sahip değillerdir."

Wojnicz'in başı hafifçe dönüyordu. Alışık olmadığı elektrik lambasının ışığı, bu zamana kadar tanıdıklarından farklı gölgeler salıyormuş gibi hissettiriyordu. Evlerinde kullanılan kandillerin ışığı kadar sıradan değildi; bu gölge pürüzlüydü, kendinden emin değildi, görüş alanının etrafında titriyordu. Wojnicz'e sanki bir şey yere yakın hareket ediyormuş da büfenin altına kaçıyormuş gibi gelmişti, ancak bakışlarını o tarafa çevirince her şey nor-

mal göründü. Önündeki içkiyi içti, herkesin yüksek sesle konuşmaya başladıklarını, hatta Bay August gibi jestleriyle konuştuklarını gördü. Parmaklarını bir araya getirmiş, oluşturduğu gagayla havayı delmek istermişçesine Lukas'la hararetle tartışıyordu. Wojnicz adamın tırnaklarının daha sonra yıkamaya çalışacağı mürekkeple lekelenmişçesine mavi olduğunu şaşkınlıkla fark etti.

Lukas ve August'un başı çektikleri, ancak Frommer'in de her zamanki gibi isabetli tespitlerini yansıtan birkaç sözcükle onları tamamladığı, Batının çöküşü hakkındaki ilginç tartışmaya katılmayı çok istiyordu. Ne var ki dört yanını cesaretsizliğin zayıflığı sarmıştı, üstelik yine ateşi vardı galiba. İçini çekti, bakışlarını birinden ötekine çevirerek yerinde oturdu.

*

Evi bacadan ya da çatının kiremitleri arasındaki çatlaklardan terk etmek ve daha öteden, yukarıdan bakmak için bu adamları uğursuz desenli bir örtüyle kaplı masanın etrafına oturmuş tartışırlarken burada bırakıyoruz şimdi. İşte küçük damlalar halinde yağmur yağmaya başladı, çatıdan aşağı akıyor, çatıyı şeffaf, parlak bir dantel haline getiriyor. İşte yere düşen bu damlalar yeryüzünü rahatsız ediyor, onu kaşındırıyor, üzerinde küçük girintiler açıyor, sonra tereddütle küçük derecikler halinde toplanıyor ve taşların arasından, bir ot yığınının altından, bir kökün yanından geçiyor, sonra da sabırlı hayvanların yürüdükleri patika boyunca ilerleyerek bir yol arıyorlar.

Ama biz geri geleceğiz.

3.
Sülün Mesafesi

Kilitli tutuldukları Görbersdorf'ta büyük ordudan ayrılmış bir müfreze gibi kuşatma altında bulunmalarının tatsızlığına dayanamayıp masadan ayrıldı, rahatlamıştı. Ortada ne namlu ne tüfek ne de gizli ajanların varlığına dair işaretler bulunsa da, Wojnicz kendini ister istemez bir savaşa katılmış gibi hissediyordu. Savaşın kimler arasında olduğunu bilmiyordu, çünkü burada herkes aynı şeyle ilgiliydi: Veremle baş etme, ateşi bastırma, bedeni güçlendirme, karşılıklı olarak birbirini teşvik etme ve hastalığın anarşist hükümdarlığından sonra düzene girme.

Wojnicz odasına girmeden önce çatı katından gelen tuhaf sesleri merak ederek durdu. Aynı gürültüleri bir gece önceden de duymuştu, ama çok yorgun ve uykulu olduğundan göz ardı etmişti. İşte şimdi yeniden, gürültü gibi duyulan hafif tırmalama sesleri geliyordu. İlk fırsatta, Opitz'e bu sesin ne olabileceğini sormaya karar verdi. Tam odasına doğru yönelmişti ki önünden geçtiği kapı aniden açıldı ve bir el onu kolundan yakalayıp içeri çekti. O kadar şaşırmıştı ki karşı koyamadı.

Önünde nefes nefese kalmış ufak tefek Thilo duruyordu, yatağa şimdi girecekmişçesine düzgün, pahalı pijamaları üzerindeydi. Köşedeki odasında karanlık hüküm sürü-

yordu. Küçük pencerelerin perdeleri çekilmişti, ayrıca önünde duran gri bir tuval onları örtüyordu ancak üçüncü pencereden sokak lambasının ışığı kapıya ters dayanmış çerçevelere yansıyordu. Boya, terebentin kokuyordu; bir de parfüm veya daha hafif uçucu bir şey, hangi çiçeğe ait olduğu belli olmayan bir sabunun kokusu vardı havada.

"Meyan kökü şekerlemesine ne dersiniz arkadaşım?" diye fısıltıyla sordu von Hahn.

Yorgun bakan açık mavi gözleri cam gibiydi, dörde bölünmüş pencereden gelen ışığı yansıtıyordu, öyle ki Wojnicz'e oğlanın gözlerinde haçlar varmış gibi gelmişti.

"Meyan kökü şekerlemesi mi?" diye şaşırdı Wojnicz. Doğrusu, votkayı yeğlerdi.

"Yok, yok. Willi senin burada, benim yanımda olduğunu nereden bilsin. Yavaş, şiş–" Parmağını dudağına kaldırdı.

Wojnicz, Thilo'nun ateşi olduğunu fark etti, konuğunun koluna yapışmış eli hafifçe titriyordu. Bu baskıdan kurtulmayı hafifçe denedi.

"Otursana lütfen," dedi beriki sakince, sanki Mieczysław'ı korkuttuğunu anlamıştı, kolunu bıraktı.

Oturdular; Wojnicz koltuğa, Thilo ise yatağa.

"Bunu, sinir hastalıklarından mustarip bir kişi izlenimi vermeden sana nasıl açıklarım bilmiyorum. Ama şu kadarını söyleyeyim ki, çok kötü bir yere düştün arkadaşım. Burada sürekli birileri ölüyor."

"Yani, sonuçta bir sanatoryum burası... Göğüs ve üst solunum yolları hastalıkları zor iyileşiyor."

"Yok, demem o değil. Kadın aslında kendini asmadı, biliyor musun?"

"Ne diyorsun?" Wojnicz huzursuz ve karman çorman hissediyordu, bu adamdan hoşlanmaya başlamıştı.

"Burada insanlar katlediliyor."

Thilo'nun gözlerindeki haçlar kaybolmuştu, ama muhtemelen ateşten dolayı camsı ve bulanık bir hal almıştı.

"Kim yapar ki böyle bir şeyi?" diye sordu ihtiyaten Wojnicz.

"Yok, ondan söz etmiyorum. Yani o kadıncağızdan değil, genel olarak konuşuyorum." Von Hahn, 'genel olarak' her yerde dercesine ellerini döndürerek belirsiz bir hareket yapmıştı.

"Bunu açıklamak zor, her şey birbirine bağlı. Burada insanlar ölüyor. Geldiğimden beri burada garip şeyler dönüyor." Thilo nefesini kontrol etmek istercesine zorlukla konuşuyordu. "Burası lanetli bir yer. Ölüme karşı da garip bir rıza var. Sürekli tekrar ediyor."

"Burada, Görbersdorf'ta mı?" diye Wojnicz emin olmak için inanmadan sordu. Thilo için üzülmüştü, yoğun olmasa da yakın bir arkadaşlık kurabileceklerini düşünmüştü ne de olsa. "Kadınlar kendilerini mi asıyorlar?"

"Yok, yok, Bayan Opitz'den söz etmiyorum. Burada her sene bir, bazen de iki erkek ölüyor. Ormanda paramparça olmuş halde bulunuyorlar."

Thlio başını salladı, belli ki sözlerinin yarattığı etkiden hoşnut kalmıştı.

Wojnicz kendini rahatsız hissetti. Duvar kâğıdındaki desenler, gözlerini her ikisine dikmiş yüzlerle doluymuşçasına anlamlı gelmişti birden. Kafasını iki yana salladı.

"İyi de, o zaman bu durumu gazeteler yazardı, herkes bundan söz ederdi. Çölde yaşamıyoruz ya."

"Saklıyorlar. Ne düşündüğünü biliyorum. Benim deli olduğumu düşünüyorsun, değil mi? Hasta bir deli. Opitz'e sor. Hepsine sor. Yüzlerinin nasıl değiştiğini göreceksin."

Wojnicz karşı çıktı, sonra da kendi yalanıyla kafası karıştı. Evet, Thilo'nun deli olduğunu, en azından ateşten sayıkladığını düşünmüştü.

"Ne istersen onu düşün, ama ben deli değilim," diye yineledi zavallı Thilo, uzanmaya niyetliymişçesine yatağa sırtüstü dayandı.

Ortamı gergin bir sessizlik ele geçirmişti. Thilo çikolata kutusuna uzandı. Konuğundan özür dilercesine, "İster misin?" diye sordu.

Wojnicz tuhaf konuyu değiştirmek istercesine konuştu: "Uzun süredir mi buradasın?"

"Geçen sonbahardan beri. Akademik yıl başlayınca kötüleştim. Yazın çok iyiydim, sağlığıma kavuşurum sanıyordum. O kadar zayıfım ki çok istediğim halde kitap bile okuyamıyorum. Resim yapamamaktan söz etmiyorum bile. Zor bir yaşam."

Wojnicz etrafa yayılmış tuvallere, duvarlara tutturulmuş eskizlere, gravürlere bakmaktan kendini alamıyordu. Thilo odasını bir ressam atölyesine çevirmişti.

"Resim eğitimi mi alıyorsun?" diye çekinerek sordu.

Thilo rahatça yatağa yerleşmişti. Başını dirseğine dayadığı elinin üzerine koymuş, dizlerini kendine çekmişti.

"Sanat tarihi okuyorum. Peyzajla da ilgileniyorum."

Wojnicz ne diyeceğini bilemedi. Kendisinin su ve kanalizasyon tesisatı mühendisliği okuduğunu söyleyecek hali yoktu ya.

"Garip şeyler oluyor," diye konuya döndü Thilo. "Bir güç bunlara neden oluyor... Nasıl açıklarım, bilmiyorum. Ormanda parçalanmış bedenler buluyorlar. Opitz'in kuzenleri. Hepsi burada kuzen. Adları, Ficher, Ttilch ya da Opitz."

"Nereden biliyorsun bunları?"

"Geçen yıl öldürüleni gördüm. Cesedini köye getirdiler. Parçalar halinde."

Wojnicz ona kuşkuyla baktı.

"Ya, öyle. Parçalar halinde," diye yineledi. "Galiba her parçayı bulamamışlar."

"Cesedi gördün mü?"

"Sabaha karşı bir battaniyeye sarıp köye getirmişler."

Thilo'ya inanmıyordu. Nahoş bir duygu hissetti, yorgundu ve hayal kırıklığı içindeydi. Çünkü yaşıtı olarak gördüğü Thilo ile arkadaş olacağını düşünmüştü. Ona yemek odasında gördüklerinden, masada yatan cesetten söz etmek isterdi. Hatta belki Gliceria'yı ve babasını bile anlatabilirdi, ama hevesini kaybetmişti; üstelik Schwarmerei'nin garip etkisini de hissediyordu, fiziksel olarak aciz bırakan, ancak

düşünceleri yoğunlaştıran bir etkiydi bu. Ona düşünceleri rastgele dağılmış bir koyun sürüsü gibi geliyordu.

"Thilo, gideyim ben artık. Galiba ateşim çıktı," dedi ve kapıya yöneldi.

Thilo, gözlerini açmış dirsekleri üzerinde yükselmişti. "Biraz daha otur," diye rica etti.

Wojnicz döndü, yatağa oturdu. "Düşünme bunları. Bunlar uydurma masallar. Burada güvendeyiz, hastalığımızla savaşıyoruz."

"İnsanın düştüğü en büyük hata nedir, bilir misin? İnsan, yaşamının özel olduğunu ve ölümün ona dokunmayacağını düşünür. İnsan kendi ölümüne inanmaz. Sence ben öleceğime inanıyor muyum?" Thilo yastığa çöktü.

Wojnicz yanıt vermedi. Cansız düşmüştü. Thilo ona doğru eğildi: "Onlara dikkate et, özellikle de Opitz'e. Çok kurnaz bir herif. Karısını dövüyor, itip kakıyordu zaten. Bence onu öldürdü, sonra da astı. Veya kendini asması için onu zorladı."

Wojnicz gözlerini kırptı, bunu düşünmemeyi yeğlerdi. Thilo'nun uyuması gerekti. Kendisinin de yatakta olmak için her şeyi verebilecek durumda olmasına rağmen ona karşı çıktı.

"İnanmıyorum buna. Kimse polise haber vermedi mi yani?"

"Burada kadınlara böyle davranılıyor. Kimse onlarla ilgilenmez. Bense hastayım, zar zor yaşıyorum zaten," dedi ve omuzlarını silkti.

Wojnicz çikolatayı ağzına götürdü, içi gerçek badem ezmesiyle kaplıydı. Tam o sırada Schwarmerei'deki o adını koyamadığı kokuyu anımsadı. Köpek patisi kokusu vardı likörde. Köpeğini düşününce kendi kendine gülümsedi. Çocukken bir köpeği vardı, ama çok genç olduğundan babasının çalışma odasındaki halıyı kemirince eve girmesi yasaklanmıştı, zaten sonra kente taşınmışlardı, köpek de köyde kalmıştı.

Wojnicz Lukas ve August'u sordu, işin iyice dedikoduya dönüştüğünü düşünüyordu aslında.

"İki köftehor işte," dedi Thilo, birden canlanmıştı.

Başkaları hakkında konuşmayı sevdiği belliydi. İkisinin de parası olmadığını, burada ailelerinin, yani August'un kız kardeşlerinin, Lukas'ınsa kızının lütfuyla kaldıklarını belirtti.

Lukas bazen şüpheli bir tip izlenimi veriyormuş, iyileşmesi için gönderilen bir Rus ajanı bile olabilirmiş. Denilene göre adı Lukas değilmiş, Lukasiewicz'miş, yani en azından yarı yarıya Wojnicz'in vatandaşı olabilirmiş. Aslında buradaki herkesin gerçekten hasta olmadıklarını da düşünüyormuş, bazıları yaşamdan kaçmak veya saklanmak için buradaymış. Sözlerinin bıraktığı etkiyi anlamak için biraz bekledi, sonra Wojnicz'i August konusunda uyardı:

"Onun hakkında ne demeli? Ayyaşın teki."

Mieczysław niye öyle dediğini öğrenmek istedi, ama Thilo çoktan Frommer'i anlatmaya geçmişti bile. Frommer bir teozofmuş, spritüalmiş, her yerde ruhlar görüyormuş. Lukas, Frommer'in çok hasta olduğunu söylemiş, ama Thilo onu öksürürken bir kez bile görmemiş. Buraya düzenli olarak birkaç haftalığına gelir, sonra yine kendi

nemli Bresalu'na dönermiş, oradan da yine birkaç hafta sonra dinlenmiş ve rahatlamış olarak geri gelirmiş. Aslında onu anlamak zormuş. Thilo ona güvenmiyormuş, ama garip dostluğunu, Lukas'ın karanlık, ısrarlı arkadaşlığına ve August'un kendini beğenmişliğine yeğliyormuş.

"Sana da öte dünyadan gelecek her çağrıya hazır bir kurşun asker gibi gelmiyor mu? Ya o yaka? Kim gömleğine böyle yaka takar ki?"

Doğru ya, kim böyle bir yaka takardı? Ancak Wojnicz'in içinde, Thilo'nun ne aşağıdaki adamlarla ne de Bayan Opitz'in ölümüyle ilgili olan bambaşka bir şey göstermek istediğine dair bir his vardı. Wojnicz'e onun bunu anlamasını istermiş gibi, biraz ironik biraz da beklenti içinde kurnazca bakıyordu. Ama Wojnicz anlamazlıktan geldiği için Thilo gerindi, esnedi: "Bana kalırsa afyon çekiyor. Bazen donuk donuk bakıyor."

O sırada kapıya hafifçe vuruldu. Thilo, Wojnicz'e, "Gördün mü, bak?" dercesine baktı. Opitz'in başını içeri uzattı.

"Her şey yolunda, değil mi?"

"Öyle, öyle, uyuyacağız şimdi," dedi zayıf bir sesle Thilo. "Bay Wojnicz'den penceremi kapatmasını rica ettim. Sıkışmış da."

Durumdan faydalanarak hastanın odasından çıkmak isteyen Wojnicz, "Şimdi odama gidiyorum," dedi. Bugün için yeteri kadar dalgalanma yaşamış, hayli dedikodu duymuştu.

"Tamam, yarın Rajmund'u bakması için gönderirim. Uyuyun artık."

Thilo eşikte sessizce duran Wojnicz'e baktı, sadece dudaklarını oynatarak, "Beni izliyorlar," dedi.

Opitz yukarı, odasına çıktı. Wojnicz ise bir an durdu, önceden de ilgisini çeken hafif bir gurultuya, yumuşak bir vuruş sesine, zar zor duyulan bir hışırtıya benzeyen sesin nereden geldiğini kestirmeye çalıştı.

Olan biten her şey ona gerçek dışı geliyordu, hatta Thilo'yu ve tüm öteki tipleri rüyasında görmüş olabileceğini bile düşündü. Ormanda parçalanmış bedenler, karısını döven Opitz. Alnını çaresizce ovuşturdu, sanki absürt bir kitap okuyordu da her sözcüğü anlamasına karşın tümceyi anlamıyordu. Yoksa ateşi mi vardı? Evet, kesin ateşliydi, böyle anlarda duyduğu hafif zil sesleri kulaklarındaydı işte. Yoksa her şey hayal miydi?

Ancak masada yatan kadın cesedi, Wilhelm Opitz'in onun eteklerini düzeltişi, sonra kendine, "Hadi git odana oğlum," deyişi hâlâ gözlerinin önündeydi. Şimdi ne olacak diye düşünmüştü. Polis gelecek mi? Cesedi nereye götürecekler? Birinin öldüğü yerde yaşamak pek hoş olmaz diye de düşünmüştü, ancak dünya bunca uzun süredir var olduğuna göre, ölümün uğramadığı bir yer de bulunmasa gerekti. Ne var ki onu en çok, yabancı birinin ölümünden sonra günlük yaşamın düzenine bu kadar hızlı geçilmesi şaşırtmıştı. Bu ne kadar da basitti. Özellikle burada, insanların devamlı öldüğü Görbersdorf'ta.

Sonra gözlerinin önüne Doktor Semperweiß'ın masasına dayalı duran, babası ve amcasıyla ava çıktığı o günleri anımsatan tüfek geldi. Sülünleri, ayakların altından fırlayıp ağır ağır göğe doğru pır pır uçan garip kuşları avlarlardı.

Hantallıkları insanda kötülük duygusunu uyandırırdı, kendi ölümlerinden sorumlu olduklarını düşünmek isterdi. Onları vurmak zor değildi. Bu konuda amcası sıklıkla başarılı olurdu. Ancak Mieczyś, bu öldürme işinde biraz dirençliydi, her zaman bir santimetre sola nişan alırdı, ufak bir aldatmaca, buna kendi kendine "sülün mesafesi" derdi. Bu hareketi ne amcası ne de babası fark ederdi, onlar bunu "beceriksizlik" olarak adlandırmayı yeğlerlerdi. Sülün mesafesi sessizlik gibi doğru anda kaybolmak, gözlerden uzak durmak gibi bir direniş stratejisiydi. Dayatılan oyunda yer alıyor gibi görünmek, ama yine de bir biçimde ondan kaçmak. Kimseye fark ettirmeden arpacığı hafifçe oynatmak tüm gösteriyi mahveder.

Odasının kapısını açtı, babasının yola çıkmadan yedek olarak aldığı katran sabunun yatıştırıcı kokusunu duydu. Düşünceleri başka bir yöne kaydı hemen. Thilo'nun komplo teorilerinden daha önemli sorunları bulunduğunun farkına vardı. Acaba yemek için şifa yuvasına taşınsa mıydı ya da kılı kırk yararak ayrılan para buna yeter miydi? Düşünceleri gecenin sınırlarını aşıp ertesi sabahın aydınlığına, yakın geleceğe doğru uçtu. Yüzmek için soyunması gerektiğinde giyecek uygun bir şortu var mıydı, uzun süre uzanmaya dayanabilir miydi? Opitz'in hazırladığı, dağlara yapılacak yürüyüş de tam sürpriz olmuştu. İnce botları bu yürüyüşe dayanacak mıydı? Galiba babasına yazıp yeni botlar alması gerekecekti –ki bu da ek bir masraf demekti.

Tüm bunlar aklını meşgul etmiş, dünyayı karmaşık, büyük bir mekâna, hani her insanın kendi içinde taşıdığı kocaman ama görünmez olan, nedenini tam anlamıyla bilmeden taşıdığı o yüke sürüklemişti. Yani 'bizzat ben' olana.

4.
Göğüs ve Boğaz Hastalıkları

Wojnicz'in kendini, yaşamının yeni düzenine alıştırmaya adadığı, neredeyse yaz gibi sıcak, güzel birkaç gün geçmişti. Buradaki her şey hoşuna gidiyordu; düzen, dakiklik, profesyonellik ve sakinlik. Burada insanlar hastalıklarını ciddiye alıyor, ama normal bir yaşam sürmeye gayret ediyorlardı. Genel olarak sıradanlardı, bu da Wojnicz'e dostça geliyordu. Ötekilere gibi yaşamak istiyorlardı, sıradan şeyler hoşlarına gidiyordu, neredeyse aynı ceketleri giyiyor, aynı Panama şapkalarını takıyorlardı. Herkes ölçüsünü, haddini biliyordu. Düzgün yatakları, temiz çarşafları vardı. Sıradan şeylerin hayalini kuruyorlardı: Sağlıklı olacaklar, uzun yaşayacaklar, torunları olacak, yaşlılıklarını rahatça geçirecek kadar para biriktireceklerdi. Pastaneden ciddiyetle pasta alır, gazetelerdeki haberleri ciddiyetle okurlardı. İşte bu Wojnicz'in aradığı 'iştah açan' bir histi.

Görbersdorf'ta mezarlığın olmadığını öğrendiğinde Wojnicz çok şaşırmıştı. Bu kadar insan yaşıyordu burada! Bu kadar insan ölüyordu da ancak ölümleri, sanatoryumun yaşam ritmine incelikle uyum sağlayarak –becerikli bir ev kadınının çöpleri ve döküntüleri incelikle ayırması gibi– anlaşılmaz ve hijyenik bir şekilde gerçekleşiyordu.

Bambu bastonunu sallayarak yürüyüş yapan Bay August böyle söylemişti. Mieczysław, August'la rastlaşmıştı, ancak onu fark etmemiş gibi yaparak yoluna devam etmesi için artık geç kalmıştı, böylece ister istemez selam vermesi ve ona katılması, onun yavaş tempolu, neredeyse törensel adımlarına uyum sağlaması gerekmişti. Bu Wojnicz'i rahatsız etmişti. Köyün çevresindeki yollarda dolaşmalı diye düşündü, yoksa her zaman bir tanıdığa rastlamak muhtemel olacaktı. Ancak bu karşılaşmadan yararlanmaya ve Bayan Opitz'in korkunç ölümü (galiba yalnızca ona korkunç geliyordu, çünkü kimsenin bunu umursamadığı izlenimini edinmişti) hakkında bir şeyler öğrenmeye karar verdi. Bay August, onu dirseğinden tuttu, ana yoldan biraz uzakta, tepedeki kilisenin eteğinde bulunan güzel bir banka doğru yönlendirdi. Wojnicz ders dinlemek zorunda kalacağını düşünerek korkmuştu, ama kaçmanın da bir yolu yoktu.

"Bakın, büyük *G* ile yazılan *Gerçek*, yörüngesi dışında kalan tehditleri kesmeye dayanır. Hiç püskülü yoktur, hiç. Gerçeğin ardında şiddet saklıdır," dedi bankın yanına geldiklerinde August ve Wojnicz'e. Dikkatlice, hatta manalı bir biçimde delici bakışlarla baktı. "Gerçeği aramayın. Zamanınıza yazık genç adam."

Tam o anda sertçe durdu.

"Lütfen bir süre hareket etmeyin," dedi ve Wojnicz'in omuzundaki çekirgeye benzeyen kocaman yeşil böceği aldı, sonra avucuna koydu ve garipliğiyle hem merak hem de tiksinti uyandıran bu yaratığı tüm ihtişamıyla genç adama uzattı. Wojnicz içgüdüsel olarak canavarı daha iyi görebilmek için eğildiğinde, August, "Böö!" diye bağır-

dı. Delikanlı cidden korkmuştu. Mieczysław, bu tatsız şakadan dolayı şaşkındı canı sıkılmıştı, sadece boğazını temizleyerek yanıt verdi.

Kendinden memnun August, Görbersdorf'un Avrupa'nın kuzeyinde yer aldığını ve buralarda peygamberdevelerinin görüldüğünü kısaca açıkladı. Bu da arazi yapısından, sıcaklıktan ve rüzgârın olmamasından kaynaklanmaktaydı. Bambu bastonuyla kuma bir Avrupa haritası çizdi, doğrusu Wojnicz haritaya pek de bakmıyordu.

"Lütfen bu zavallı yaratıkların ta Akdeniz'den ne kadar uzağa gitmeleri gerektiğine bakın. Her şey oradan geliyor sevgili dostum. Güzel de çirkin de," dedi ve anlamlı anlamlı güldü.

Kısa bir süre sonra kalktılar, güneşin son ışıklarından faydalanmak üzere kollarını kavuşturup ısınmaya çalışan Frau Weber'le Frau Brecht'i geçerek şifa yuvasına doğru yürümeye başladılar. Kadınlardan birinin ayakları şişmişti ve özel dikim, hantal bir pabuca tıkıştırılmıştı. Ötekiyse insanı hayrete düşürecek kadar çirkindi. Kıvrık alt dudağıyla Hades'in soyunu temsil eden antik bir heykele benziyordu. August, Wojnicz'in onlara baktığını görünce kısık sesle ekledi: "Söylentiye göre bunların üçüncüsü de varmış, ama hiç dışarı çıkmazmış, yıllardır onu kimse görmemiş."

Wojnicz adama inanmayarak baktı, beriki de ona göz kırptı. Yürüyüş boyunca August, kendi adlandırdığı üzere peripatetik konuşmalarla, Wojnicz'e öznel düşüncelerini aktarmayı lütfetti. Gerçi sadece kendi konuşuyordu, doğrusu buna sadece ders vermek de denebilirdi. Wojnicz bu

anlatılanların ilginç olduğunu inkâr etmemekle beraber, onlara pek odaklanamıyordu; çünkü yanından geçen hastaları, özellikle iyi giyimli ve kocaman şapkalara çılgınca bürünmüş hanımları açgözlülükle izliyordu.

"İşte böyle sevgili oğlum," diye nutkuna devam etti August, "her birimiz olanaklarımızla belirlenmiş bir seviyeye ulaşırız ve o andan itibaren gelişme durur. Yaşlılık, değişime karşı acizlik demektir. Yolumuzda duraklarız. Bu, bazılarında ömrünün yarısında olur, bazısında okulu bitirir bitirmez. Ancak bazılarında, ki bu çok nadirdir, gelişme yaşlılığın geç evrelerine, hatta ölüme kadar sürer."

Sanki bir şey daha ekleyecekmiş gibi düşündüyse de sonra vazgeçti. Susmuştu, çünkü yanlarından Lehçe konuşan bir grup genç geçiyordu. Wojnicz gözlerini aşağıya indirdi, onları anlamazdan geldi. August, bunu fark etmiş olacak ki, hiçbir şey olmamış gibi devam etti: "Kimileri, durduklarının az çok farkında olurlar, bilir misiniz? Bu sıkışmışlıkta, hareketsizlikte kötü hissederler kendilerini; bu durum onları geçmişe çeker, sanki orada heyecan verici bir şey bulmaya çalışırlar, ha, ha... İşte o zaman insan ailesiyle ilgilenmeye, soy ağacını çizmeye, sanki zavallı benliği daha geniş bir biçimde, ailesiyle var olacakmışçasına pazar öğleden sonraları eski fotoğraflara bakmaya başlarlar."

August'un söyledikleri gerçekten de doğruydu. Babası ve amcası gelişmelerini durdurmuş olmalılardı, diye düşündü Wojnicz. Hep aynı şeyleri yapıp aynı şeyleri konuşuyorlardı, sanki sınırlarını tam olarak kestiremedikleri bir maneje kapatılmış gibi. Başka insanları düşünmeye başladı. Ama öncelikle kendini: Sonsuza kadar sıkışmış mıydı, içinde bir hareket var mıydı?

"Fakat görüyorsunuz ya, kadınlar daha da farklı gelişiyor, ruhları erkeklerinkinden farklı işliyor, bizimkine benzer bir gelişme onları içermiyor. Erkekte çocukluk, ergenlik ve olgunluk süreci birbirini doğrusal olarak takip ederken, kadın her zaman üç gelişim aşamasını aynı anda yaşıyor. Bu süreçler onda birbirinden bağımsız olarak bir arada bulunuyor. Dikkatli bir gözlemci kadınların içlerinde küçük bir kız, çiçek açmış bir kadın ve bir kocakarının aynı anda var olduğunu görecektir."

Döndüler ve Frau Weber'le Frau Brecht'in önünden yeniden geçtiler.

"Lütfen bunlara bir de bu açıdan bakın," diye ekledi alçak sesle, neredeyse fısıltıyla. "Bu beni şaşırtıyor, böyle bir üçlü nasıl mümkün olabilir? Muhtemelen anlaşılmaz bir atavizm."

Yürümeye devam ederken şifa yuvasından morga bir tabut taşıyan dört hemşire gördüler. Sanatoryumun yanındaki alçak bina, morgdan ziyade kazan dairesine veya bir atölyeye benziyordu. Doktor Semperweiß, Görbersdorf'ta modern üç arabadan biri olan güzel Mercedes'ini genellikle bu binanın önüne park ediyordu. Araba 37/90 beygir olup sadece iki yaşındaydı, parlak bir kaputu vardı, kaportanın kalanı cilalı ve egzotik ahşapla kaplıydı, rahat deri koltukları vardı. Katlanır tavanından tutun da parlak jantlı tekerlerine kadar her şeyi mükemmeldi. Bu teknoloji mucizesinden öyle ezici bir iyimser vuruş ortaya çıkıyordu ki otomobilin yanından geçen herkes için ölüm, geçmişte kalmış bir şey, eski düzenin bir unsuru, insanlığın farkına varır varmaz moderniteye arzu ve tekniğe sonsuz güven hissettiği ilkel bir zayıflık gibiydi. Gelecek olan kesin-

likle kötü olmayacaktı, çünkü sterilize edilmiş parlak alet edevatla kontrol altına alınacaktı. Bunlar onarılabilir olduklarından ölümsüz sayılacaklardı.

Bay August, Wojnicz'e en yakın mezarlıkların Friedland ve Langwaltersdorf'ta olduğunu, naaşların defnedilmek üzere oralara nakledildiklerini açıkladı. Görbersdorf bu nedenle cenazeyi hiç görmezdi. Sonuçta bu görüntü ciğerlerinin sağlığı için savaşan askerlerin moralini düşürebilirdi.

"Görbersdorf neşeli bir kasabadır, yaşam sevinci doludur. Burada yaşam kutlanır, ölüm değil. Biz dikkatimizi ölüme vermiyoruz, değil mi?" diyerek içtenlikle Wojnicz'in koluna dokundu.

Beriki bu ölümsüzlük oyunuyla eğlenmişçesine gülümsedi.

"Yani Bayan Opitz buradan nakledilecek, öyle mi?"

"Evet, sevgili dostum, öyle. Oyunun kurallarına uymadığı için buradan kayboldu. Burada sadece canlılar var. Ölüler kayboluyorlar, biz de onlarla ilgilenmiyoruz. Ölümü reddediyoruz."

Bu durum Wojnicz'in hoşuna gitmişti.

"Sizce bu sonsuza kadar sürecek mi? Yani Görbersdorf'un ölümsüzlüğü?"

"Bir anlamda evet. Ortada ölü olmadığına göre. Ölmek burada ayıp."

"Ben Bayan Opitz'i masada cansız yatarken gördüm ama..." dedi Wojnicz, yanında yürüyen adama bakmadan konuşmuştu.

"Hadi canım, ne gördüğünüzü siz de bilmiyorsunuz ki. Ne gördünüz?"

"Ayakkabılarını, etekliğini, dantelli önlüğünü ve..."

"Bakın işte, birçok nesne görmüşsünüz, insan görmemişsiniz."

Daha yükseğe tırmandılar, göletlerin üzerinden, sonunda küçük bir binanın, küçük bir şapelin bulunduğu, iki yanı ağaçla dolu güzel bir sokak açıldı.

Bu görüntü üzerine August, "Yanılmışım!" diye çığlık attı, göğsüne abartılı bir biçimde vurdu. "Nasıl size böyle bir yalan söyleyebildim? İnanılmaz biriyim!"

Wojnicz hiçbir şey anlamadan ona baktı.

"Öyle ya, burası bir mezar. Doktor Brehmer buraya gömülmeyi vasiyet etmişti, çünkü ölümünden sonra da şifa evi gözünün önünde bulunsun istiyordu, buradan her yer çok güzel görünür."

Wojnicz, "Tamam, tamam, yanıldığınız için dert etmeyin, ne de olsa burası mezarlık değil ya, yalnızca bir mezar var," diyerek onu sakinleştirmeye çalıştı.

Eğer hayaletler görebiliyor, var olabiliyor ve dahası insan yaşamıyla ilgileniyorlarsa, Dr. Brehmer buradan köydeki her şeyi, her sokağı, büyük şifa yuvası binasını, parkı ve parktaki patikaları ve güçlü modern Römpler sanatoryumunu kontrol edebiliyordu. Üzerine önemli bir mezarın inşa edildiği dağın eğimi Görbersdorf'u dış dünyadan koruyor, vahşi ormanla uygar köy arasında tanımlanmaz bir sınır oluşturuyordu. Mezarın kapısı elbette kilitliydi, ama içinde ölünün, çürümüş bir bedenin yatması soh-

bete ilham kazandırmıyordu. Böylece bu beyler iki yanı ağaçlı sokağa, oradan da sanatoryumun gezinti patikasına yöneldiler. Uygulanması gereken bazı polis prosedürleri nedeniyle sürekli ertelenen cenaze hakkında konuştular, belki de birlikte fayton kiralayabilirlerdi. Tabii cenazeden önce kilisede yapılacak ayinden de söz ettiler. Konukevine geldiklerinde Wojnicz sordu: "Şifa yuvasının kulesinden öğle vakti gelen o melodi de neydi? Sanki tanıdıktı."

Ancak Bay August'un bu konuda bir fikri yoktu, Formmer'e sormasını önerdi.

"Kesin yerel bir şeydir."

*

Cenaze salı günü oldu, Wojnicz bundan pek de memnun olmamıştı. Memleketi Lvov'da cenazenin pazar günü bekletilmesi iyi sayılmazdı. Ardından birini daha mezara götürürmüş, öyle derlerdi. Oysa burada tam iki pazar bekletilmişti.

Küçük kiliseye geç gelmişti, çünkü soğuk duş sırasının sonunda beklemişti. Geniş omuzlu görevliyi çamaşırıyla kalmak için ikna etmeyi başarmıştı. Sonra uzun süre sıcak çayla ısındı. İnsanları soğuk suyla yıkamak nasıl bir zalimlikti öyle. Bu yüzden keyfi kaçmıştı.

Tabut mütevazı altarın önünde, sonbahar çiçekleriyle donanmış bir çelenkle duruyordu. Protestan töreni süregelmekteydi. Wojnicz'e burada bulunan sakin ve ciddi insanlar özel bir ofiste oturuyorlarmış da kayıtsızca resmî prosedürlere boyun eğiyorlarmış gibi gelmiş, bunu oldukça garip bulmuştu. Zaten çok fazla kişi yoktu, yalnızca ilk üç sıra doluydu, büyük bir kısmı da rastlantısal olarak orada

bulunan hastalar olmalıydı. İlk sırada oturan geniş omuzlu Opitz'i hemen tanıdı. Yanında da bayramlık giysileriyle Rajmund yer almıştı. Hemen arkalarında dizlerine kadar inen pantolonları ve parlak renkli çoraplarıyla yerel halktan birkaç kişi vardı. Wojnicz'in düşünceleri sağ tarafa, kilisenin kaba ve çıplak duvarlarına kaydı. Başı ağrıyordu. Soğuk duştan vazgeçmesi gerektiğini düşündü.

Kilisede siyah, kalın, fırfırlı etekler giyinmiş ve başlarında arkadan kolalı kordonlarla bağlı, beyaz boneli yaşlı kadınlar da vardı. Genç kadın yoktu –sadece kötü giyimli iki hizmetçi, merhumenin arkadaşları olabilirlerdi. Şifa yuvasından küçük bir grup kenarda duruyordu, muhtemelen ayini görmeye gelmişlerdi, giysileriyle diğerlerinden ayrışıyorlardı. Onların şimdi moda olan kocaman şapkaları kiliseye biraz yaşam vermişti, sanki devrilmiş bir anıtta küçük çiçekler bitmişti veya bir mezar levhasında uğur böcekleri yürüyordu. Cenazeye can sıkıntısından mı gelmişlerdi acaba? Silezya yerlilerinin egzotik kültürüyle iletişim kurmaya can atan turistler miydi bunlar?

Wojnicz bir figürün öne çıktığını gördü: Uzun boylu, ince vücutlu, dümdüz sırtı olan birinin tapınağın ölçülü mimarisine ve dekorasyonuna uymayan büyük bir şapkanın altından tel tel fışkıran sarı saçları vardı. Bu şapka, bu mütevazı kurumda bir skandaldı, belki de bu yüzden Wojnicz'in dikkatini çekmişti. Oturduğu yerden bu figürün burnunun ucunu görebiliyordu, bir de yüksek elmacık kemiklerinin güzel hatlarını. Koyu yeşil bir elbisenin üzerine bal rengi bir şal atmıştı. Mieczysław uzun süre bu fenomenden gözünü alamadı, onu bu kadar çeken şeyin ne olduğunu kendisi de bilmiyordu: Kadı-

nın zarif bedeni mi yoksa renklerin uyumu mu? İkisi de içinde tanıdık ama yine de tanımlanmamış bir şeye karşı kontrol edilemez bir özlem uyandırdı; bir gün bunun için bir sözcük bulacağını düşündü, ama henüz değil. Papaz, dini töreni bir selamlamayla bitirmişti ve kemerli tavanın altında, sanki daha önce provası yapılmış da iyi bir koro tarafından söyleniyormuşçasına başarılı ilahiler akmaya başlamıştı.

Babası sık sık ona şunu tekrarlardı, gerçi ne zaman, hangi koşullarda söyleyerek "tekrarladığını" hatırlamıyordu; daha ziyade, ona ağzını açmadan da şunu hissettirirdi: Kadınlar doğaları gereği hain ve kaypaktırlar. Bulanıktır onlar. Söz konusu kadın olunca onda neye tutunacağını, neye güveneceğini bilemezsin. Bir yılan, bir ipek gibi (bunların yan yana getirilmesi tuhaftır aslında) kaygandırlar, kayıp giderler; onları elinde tutamazsın, avucunda kayar giderler de, sonra beceriksizliğine gülerler. Amcası Emil'in pek çok kez söylediği bir deyiş vardı ki Mieczysław bunu iyi hatırlıyordu. Gliceria için mi söylüyordu yoksa amcasının yegâne nişanlısı, hani onu terk edip başkasıyla evlenen o kadın için mi söylüyordu bilinmez. Amcası iyi yetiştirilmişti, görgülüydü, ama kadınlar söz konusu olunca çorbasından bir kaşık alır, tabağının üzerinde sallarken şöyle derdi:

"Karı, şeytan, kedi; bu üçü adamın başını yedi."

Küçük Wojnicz bu sözün anlamını kavramaya çalıştı, ne var ki üniformalı ve kendini ifade etmekte aşırı hassas olan amcasının ne demek istediğini anlayamazdı.

Kadın, kedi ve şeytan arasındaki bağlantı ne olabilirdi? Bu nemli ve karanlık üçlü, kadını duvar kâğıdıyla kaplı, düzgün kentsoylu yatak odasından alıyor, onu ormana, iğne yapraklı yerlere, bu üçlünün aslında kardeş olduğu, aynı kökten çıktığı turba bataklıklarına, insanın ne sesinin ne gözünün ulaşacağı, yolu düşenin kaybolacağı ormanın derinliklerine götürüyordu. Gerçi böyle ormanlar Lvov'da yoktu, belki ancak Volin'de ya da Karpat Dağları'nın eteklerinde bulunurdu. Yani belki şeytandansa, kediyle Gliceria arasında bir ilişki kurulabilirdi, gerçi şeytanı da hiç görmemişti ya. Doğrusunu söylemek gerekirse, şeytana inanamıyordu da zaten. "Masal," derdi babası. Şişko bir kedi olabilirdi: Kadın şişman ve şekilsizdi, üstelik önlüğünün etekleri onun şeklini daha da bozuyordu. Mutfakta çömelmiş ve başını şöyle kaldırmış olsaydı, evet, işte o zaman şişko bir kediye benzerdi.

İlahilerden sonra Matta İncil'inden koyunlar ve keçiler hakkında, Wojnicz'in pek de dikkatini vermediği bir bölüm okundu. İnsanoğlu gelecek ve iyi bir çobanın tekelerle koyunları ayırdığı gibi adillerle adil olmayanları ayıracak. Wojnicz tekelere acıdı, çünkü bunlar çok akıllı hayvanlardı, köydeki mülklerinde bir keçi sürüsü vardı. Özellikle oğlaklar eğlenceli, meraklı ve cesurlardı. Çocukken onlarla oynardı, hatta kendilerine özgü maskaralıkları olduğunu düşünürdü. Kurtarıcının bu tekelerle alıp veremediği ne olabilirdi ki? Doğurmamaları ve süt vermemeleri miydi söz konusu olan? Peki, o aman keçiler ve yavruları neredeydiler? Neden İncil onları es geçmişti? Ne garip bir hikâye, diye düşündü. Bir an acaba Bayan Opitz koyun muydu yoksa keçi miydi diye sordu kendi kendine. Peki ya kendisi? Ya Gri Aslan'la August, onlar kim? Teke mi? Ya Thilo?

Artık gemi azıya almış hayal gücü, dikkatini toplamasını engelliyordu –zaten papazın yerel ağızla anlattığı Almanca vaaz da Wojnicz'in anlaması için epey zordu– bu hayal gücünün etkisi altında oyun oynamaya başladı: Kilisede oturanların teke ve koyun başları vardı. Çok garip, evet, evet, galiba tekeler daha fazlaydı, daha anlamlı ve meraklı görünüyorlardı, ama aynı zamanda koyun yüzlerine odaklanınca –özellikle kadınların oturduğu tarafa– onların da nazik, uzun, yumuşak yüzleri ve yumuşak, güven veren bakışlarıyla çarpıcı oldukları hissediliyordu.

Evet, bakışlar... Boynunda, sırtında bunu bir süredir hissediyordu. Kilisenin yoksul dekorunu inceliyormuşçasına arkasını döndü. Arkada kırmızı yüzlü, gri gözlerini daha da büyüten kalın camları olan tel çerçeveli gözlüklü, ergenlik çağındaki bir oğlan oturuyordu. Wojnicz, oğlanın onun bakışını beklediğini hissetti; bu bakış sanki çocuk onun bir işaret vermesini, ona bir şeyler anımsatmayı istermişçesine gerilim yüklüydü. Hoş olmayan ve belirsiz bir durum olduğunu düşünüp başını önüne çevirdi, hemen unutmayı denedi.

Akşam yemeğine zamanında yetişmek için kiliseden erkenden gizlice ayrıldı. Daha sonra kendini iyi hissetmediğini söyleyecekti, ne de olsa buradaki herkes hastaydı. Papazın uzun vaazının başkalarını da sıktığını fark etti. Kapıda tuhaf ça kararmış, dumanlı yüzleri olan üç adam duruyordu. Sigara tüttürüyorlardı, duman onları mavimsi bir bulutla sarmıştı. Ailelerinin kiliseden çıkmasını bekleyerek alçak sesle konuşuyorlardı.

Arkadaşlarını beklememişti, ama keyifsiz ruh halinin etkisine kapılmış olarak uzun, ince bacaklarını açtı ve şifa

yuvasına, akşam yemeğine doğru neredeyse koşar adım gitti. Aniden canlanan açlığı, bedenini bir ayine çağırırcasına zil çalıyordu.

*

Langwaltersdorf'taki mezarlığa iki arabayla gittiler. Görbersdorf vadisinden dünyaya sızmanın bahanesi olarak kabul edilebilirdi. Hava hemen aydınlanmıştı, hatta keskin sonbahar güneşi dağların eteklerindeki olağanüstü renkleri açığa çıkararak bulutların arasından birkaç defa görünmüştü. İşini bilen sakinlerin, zavallı alabalıklar yetiştirdikleri göletler kurarak geçimini sağladığı dağ nehri boyunca ilerlediler.

Köyün konumunun ne kadar alışılmadık olduğu henüz ortaya çıkmıştı, çünkü buraya demiryolu viyadüğünün altından ancak iki atlı arabanın sığışabildiği dar bir yoldan gidiliyordu. Kentlerdeki gibi kömür ve başka mallar taşıyan yük arabalarında olsalardı, çok sıkıntı çekerlerdi.

Bu büyük kapının ardında büyük bir yer altı gölüyle, pek yüksek olmasa da sık dağların arasındaki vadiye yayılmış Görbersdorf vardı. Bunun içindir ki Bay August farklı titreşimlerin karıştığı ve böylece elektrik akımı üreten bir Leyden Şişesi'nde yaşadıklarını söylüyordu.

Langwaltersdorf mezarlığı eski ve sıkışıktı, bu nekropol kurulduğunda henüz orada var olmayan sanatoryumun ölüleri hesaba katılmamıştı; kısa süre içinde burada yer kalmayacaktı. İnce, uzun bir kilisenin yanında biri Waldenburg'a, ötekiyse geniş parlak bir düzlükle Nieder Wüstegiersdorf boyunca Glatz'a giden iki asfalt yolun kesiştiği noktada bulunuyordu. Wojnicz'in Polonya'dan

bildiği mezarlıklara hiç benzemiyordu. Alçakgönüllü ve gösterişten uzak mezarlara alışkın değildi. Doğu'da mezarlıklar tamamen farklıydı –büyüktü, her biri başkaydı, çoğunun üzerinde ince ince çalışılmış heykeller vardı. Ağlayan meleği olan mezarlar çocukluğundan beri onu en çok etkileyenlerdi, belki annesinin mezarında böyle bir figür bulunması yüzündendi. Babası, henüz çok küçük olduğundan kendini ifade edemese de oğlunun arzusu üzerine bu mezarı sipariş etmişti. Wojnicz'in babası, oğlunun doğumdan birkaç ay sonra ölen, dünyaya bir çocuk getirme çabasıyla ve açıklanamaz bir melankoliyle zayıflamış annesinin mezarında böyle bir melek isteyeceğini gerçekten düşünmüş olabilirdi. Şimdi Mieczysław için annenin hatırası sonsuza dek göksel varlıklara yakışmayan bir umutsuzluk içinde, diz çökmüş, ince yapılı o taştan meleğe bağlıydı. Buradaki insanlar, ölülerinin hatırasıyla farklı bir şekilde başa çıkmak zorunda kalmışlar, belki hayal güçlerini değişik bir şekilde çalıştırmışlardı. Mezarlıkları akıllıca dağıtılmış, mütevazı, ama pek bakımlı, benzer mezar taşları sıralarıyla dolu olduğundan gerçeklerinin yerine, ölülerinin dikkatlice çerçevelenmiş ve bir mobilya üzerine yerleştirilmiş veya duvara asılmış resimlerini koymayı yeğlemişlerdi. Bir taş ustası, bilgileri belleklerde saklamak için ad ve soyadını, doğum ve ölüm tarihlerini (bazen sadece ölüm tarihini) taşların üzerine kazımıştı. Mezar taşlarının altında kimin yattığını söylemek zordu. Hayal gücünü çalıştıracak hiçbir şey yoktu. Ancak geleceğin mühendisi Wojnicz, mezarlığı kişisel bir bakış açısıyla, okuldaki haritalarda olduğu gibi yatay çizgilerle oluşmuş katmanlar arasında bir kesit olarak algıladı: Mezar taşlarının üst katmanı dikdörtgendi; bir çim tabakasının altında

kökleri açgözlülükle aşağı uzanan bitkiler, yapaylığından dolayı çevredekilerden farklı oluşmuş, yerleşik bir toprak şeridi, sonra büyük, dikdörtgen bir tabut ve içindekiler, yani gövde, kemiklerle işlenmiş dikdörtgen bir şekil olmak üzere bir insandan geriye kalanların düzensiz ana hatları.

Wojnicz mezarların arasında ölülerin isimlerini okuyarak tek başına yürüdü. Ağaçlıklı ana yolun öteki tarafı üç ismin egemenliğiyle sona eriyordu: Fischer, Opitz, Tilch. Kocaman bir haçın altında sanatoryumdan gelenler beliriyordu –burada bir çeşitlilik vardı, çünkü mezar taşları önemli ölçüde farklıydı: Bazılarında oyulmuş bir Ortodoks haçı vardı, tersi yönde baş aşağı şeklinde yerleştirilmiş dinî sembolleri olmayan küçük bir levhaysa ötekileri oluşturuyordu. Adlar, genel olarak Almanca, ama aynı zamanda Fransızca ve sonra, ah, Lehçe, epeyce Çekçe ve İsveççe. Ölüm kesinlikle kozmopolitti.

Wojnicz içinde tabut duran arabanın yerinde olduğunu ve yas içindeki kalabalığın kazılmış mezarın etrafında dizildiğini gördü. Bay August ve Lukas'ı gözleriyle buldu, sessizce yanlarında durmak üzere onlara doğru yürüdü. Opitz'i ve ciddiyetle yere bakan Rajmund'u, kenarda durmuş yas tutanları izleyen Frommer'i gördü. Göz çevresindeki siyah halkalarla dikkat çekseler de öteki yüzleri tanıyamadı. Başta onlardan korkmak olasıydı. Tabii ki Frau Weber ve Frau Brecht de gelmişlerdi. Tencereyi andıran siyah şapkalarla. İşte bu kadar. Cenaze kısa sürmüştü, sanki bu korkunç, ürkütücü olay hakkında daha fazla bir şey söylenemezmişçesine gereksiz sözlerden yoksun bir cenaze töreniydi. Olması gereken, olan biteni bir an önce unutmaktı. Wojnicz de öyle yaptı –unuttu.

Arabayla pansiyona dönerlerken sapıkça hatta kötü niyetle Lukas ve August'a ölümsüz bir ruha ve sonrasında başına gelenlere inanıyorlar mı sordu ki bu gerçek bir kargaşaya neden oldu; argümanlar, karşı argümanlar, alıntılar ve referanslar birbirinin ardı sıra sıralandı. Bu nedenle araba Marienhaus'u geçip de köylerine yaklaştıklarında, arkadaşlarının neden bahsettiğini bilmiyordu ve tek düşündüğü yatmaktı. Kaderin bir cilvesiyle Bayan Opitz'in naaşı, kazılan mezara ipler üzerinde inerken, sonbaharda gün geceye eşitlenmiş, ekliptik düzlem öyle özel düzenlenmişti ki yeryüzünün titreyişini dengelemişti. Elbette kimse bunu fark etmemişti, çünkü kafalarında daha önemli sorunlar vardı. Ama biz biliyoruz.

Yer altı gölünün kenarına yayılmış bu dağ vadisinde sükûnet var; gerçi, genellikle burada hiç rüzgâr esmese de artık en ufak bir esinti bile hissedilmiyor, sanki dünya nefesini tutmuş. Böcekler bir sapta tünemiş, sığırcık bahçedeki maydanoz salkımları arasındaki az önceki harekete bakarak taşlaşmış. Böğürtlen çalıları arasına uzanmış örümcek ağı titremeyi bırakmış, uzaydan gelen sesleri duymaya çalışarak gerilmiş, su sonsuza dek orada kalacakmış, ikinci ismi olan akıntıyı unutacakmışçasına yosunlar halinde yayılmış. Bir solucan için dünyanın bu gerilimi, kış için barınak arama vaktinin geldiğine işaret. Şimdiden yeryüzünün derinliklerine inmeyi planlıyor, muhtemelen orada, derinlerde saklı cennet kalıntıları bulmayı umuyor. Sararmış otları çiğneyen inekler de hareketsiz duruyor ve bir süreliğine içlerindeki yaşam fabrikalarını durduruyorlar. Sincap ceviz mucizesine bakıyor, onun saf, yoğunlaşmış bir zaman haline geldiğini, aynı zamanda da tuhaf bir biçime bürünmüş kendi geleceği olduğunu anlıyor. Ve

her şey, bu kısa süre içinde kendini yeniden tanımlıyor, sınırlarını ve hedeflerini yeniden belirliyor, bir anlığına bulanık şekiller yine iç içe geçiyorlar.

Aydınlık ve karanlık arasında çok kısa bir denge anı bulunur, neredeyse algılanmayan ve tüm modeli içine alan bir an. Büyük düzen vaadi verir, ama sadece göz açıp kapayıncaya kadar sürer bu an. O kısa sürede her şey, cennet dünyadan ayrılmadan önce var olan mükemmellik anına, o eski haline döner.

Ama sonra o mükemmel denge, su üzerindeki şekil gibi bulanıklaşır ve alacakaranlık gecenin peşine düşer ve gece galip gelir –şimdi altı aylık bir süreyle aşağılamaya veto gelecek ve her bir akşam yeni dayatmalar elde edecek.

5.
Yeryüzündeki Delikler

Cenazeden birkaç gün sonra Breslau'dan sivil giyimli iki polis geldi, yemek odasında birkaç kişiyle konuştular. Wojnicz'in tedavi için yeni geldiğini öğrendiklerinde ona nazik davrandılar.

"O zavallı kadını tanır mıydınız?" diye sordu polis.

"Tanır mıydım? Hayır, tanımazdım."

"Ama onu görmüştünüz değil mi?"

Bu soru üzerine Wojnicz düşündü: "Evet, gördüm, ama tümüyle değil."

Polis huzursuzlanarak, "Bu ne demek oluyor?" diye sordu.

"Yani bazı kısımlarını gördüm. Hareket halindeydi her zaman, ya tepsi tutan elini veya kapının kapanmasını önleyen ayakkabılarını." Wojnicz, Bayan Opitz'in görüntüsü gözünün önündeymiş gibi gözlerini kırpıştırıyordu.

Polisler saklayamadıkları alaycı bir tavırla birbirlerine baktılar. "Onunla konuştunuz mu?"

"Hayır, tabii ki hayır. O... hizmetçiydi. Buraya birkaç gün önce geldim. Geldiğim günün ertesinde de öldü zaten."

"Konukevinde oturanları tanıyor musunuz?"

"Hayır, onlarla ilk kez karşılaştık. Yani yavaş yavaş tanışıyoruz. Hepimiz şifa yuvasında yer boşalmasını bekliyoruz."

"Ah evet, umarım yakında boşalır,"dedi polis, kafası karışmıştı.

Dudakları bir an "özür dilerim" deyip dememek konusunda kararsız kaldılarsa da görünüşe göre gafın fark edilmeden kalmasına karar verdiler.

*

Thilo yukarı çıktıklarında Mieczysław'a, "Ona eziyet etti," diye fısıldadı. "Elbette onlara bunu söylemedim. Kadını haftalar önce patates ve lahana turşusunu sakladığı bodrumda yatırmıştı. Ailesinden gelen mektupları saklıyordu. Kadın bir köleydi resmen. Ölmeden bir gün önce eti yaktığı için tahta bir kepçeyle başına vurduğunu gördüm. Bu yüzden yemekler boğazıma takılıyor. Burada yemektense şifa yuvasında yemeyi yeğlerim."

Wojnicz, Thilo'nun yeniden ateşlendiğinden ve uydurduğundan emindi. Odasına geldiğinde rahatlamıştı. Öğleden sonra herkes tedavilerine gitmişti. Opitz de çeşitli işleri için Waldenburg'a indiğinden, Mieczysław gün boyunca evin boş olduğunu fark etti. Rajmund saat dörtte öteki pansiyonlardan ve villalardan diğer çocuklarla birlikte Marienhaus önünde, köyün her yerine dağıtılacak postaları beklerdi; gelen haber biraz geç alınmış olsa da hâlâ güncelliğini korurdu. Wojnicz evde yalnız kalmayı seviyordu. Boynunun etrafındaki yakanın, hassas cildini incitmek pahasına başkalarıyla birlikteyken her zaman takması gereken o sert şeyin, ancak o zaman biraz gevşediğini hissediyordu.

Tavan arasını kontrol etmeye kararlıydı. Geceleri oradan gelen sesi tanımlayamıyordu bir türlü. Guruldama değildi, daha çok 'puflama'ydı, sanki bir uğultuyla karışmış soluk sesi gibi. Bir zamanlar, eski evlerin çatılarında sansarların ve başka küçük yırtıcıların yaşadıklarını duymuştu; yani pekâlâ buraya da kışı geçirmek için böyle bir yaratık yerleşmiş olabilirdi.

Bulunduğu kattan yukarıya, küçük bir koridora açılan üç odanın bulunduğu çatıya doğru ahşap merdivenler çıkıyordu. Kapılar basitti, aşağıdakiler gibi süslü püslü değillerdi, kalaslardan yapılmışlardı, üzerlerinde eski moda demir saplar ve kilitler vardı.

Wojnicz sağdaki ilk kapıyı sessizce açtı. Daracık bir oda vardı önünde, küçük çatı penceresinin hemen altında, üzeri örtülü demir bir yatak bulunuyordu. Birbirine uyan değişik kumaşlardan zevkle ve özenle dikilmiş bir örtüydü. Pembe-mor renkli bu örtü neşeli bir kız çocuğu içindi sanki. Duvarlar, yıpranmış, yukarıdan aşağıya beyaz şeritli, mor duvar kâğıdıyla kaplıydı. Tuvalet masasında seramik bir kâse ve onu tamamlayan sürahi duruyordu. Yanındaki dolapta bir saç fırçası, tarak ve bir kavanoz pomat vardı. Küçük kare aynanın altında düzgünce sarkan şeritler görünüyordu. Bir de tığ işi bir örtüyle kaplı küçük bir masa bulunuyordu, üzerinde bir sürahi ve bir bardak vardı; masanın hemen yanında özensizce atılarak sandalyeyi neredeyse saklamış bir elbise –lacivert, dikiş yerlerinden eprimiş, yıpranmış– duruyordu. Wojnicz tek kapılı gardırobu aralayınca benzer birkaç elbisenin daha asılı olduğunu gördü. Alt tarafta da biçimleri bozulmasın diye içlerine gazete kâğıdı sıkıştırılmış ayakkabılar vardı.

İçinde mor, pembe ve beyaz yumaklara tehditkârca batırılmış iki şiş olan bir hasır sepet de duruyordu.

Wojnicz müteveffanın, yani kısa süreliğine gördüğü o kadının odasında olduğunu anladı. Elbisenin kumaşına ve ardından kombinezonun fırfırlarına dokundu. Çömeldi, parmağını ayakkabıların iyi cilalanmış derisinde gezdirdi ve sonra sessizce koridora çıktı. Ev hâlâ sessizdi, görünüşe göre kimse henüz dönmemişti. Wojnicz diğer odaların kapısında duraksadı. Sonra bir kapıyı açtı, hemen geri adım attı. Pencereli, sıradan bir çatı katıydı. Ne var ki sadece kalın, tozlu perdelerin arasından gelen ışıkla aydınlanan karanlık odanın ortasında, bacaklarına ve sırtına geniş deri kayışlar ve tokalar bağlanmış bir sandalye duruyordu. Wojnicz bu donanımın neye yaradığını hemen anlamadıysa da birkaç saniye içinde kavradı. Sandalye insan bağlamak için kullanılıyordu.

Tabii ki kendini orada hayal etti. Yüreği ağzına geldi. Kapıyı hızla kapatıp zorlukla nefes alarak sessizce odasına gitti.

*

Dağ gezileri için yüksek konçlu, neredeyse yeni sayılan, özenle cilalanmış botlar Mieczysław Wojnicz'in odasının kapısında duruyordu. Ayakkabı görmeyi seviyoruz. Bunlar iyi işlenmiş domuz derisinden dikilmiş, kauçuk tabanlı, yüksek konçlu, yoğun bağcıklı ve bağcık delikleri metal çerçeveli. Giymesi biraz zor olacaktı. Rajmond onları şafakta tükürükle parlatmıştı. Burunları biraz aşınmış, ama donyağı ve is bazlı iyi bir macun bu kusurları görünmez hale getirirdi. Wojnicz bu ayakkabıları Opitz'den hediye olarak aldı. Hediye olarak! Onlara hayretle baktı, bu bek-

lenmedik hediye için nasıl teşekkür edeceğini bilemedi. "Ama ama..." dedi, ne var ki Wilhelm Opitz lafı uzatmada, "Hastalardan biri bırakmış," dedi.

Wojnicz'in aklından sinirli bir düşünce geçti birden. "Bırakmış" sözcüğü onu huzursuz etti ama düşünmek için fazla zamanı yoktu, herkes aşağıda bekliyordu. Botlar ayağına şıp diye oturdu. Dışarısı sisli olsa da Opitz güneşin biraz yükselmesiyle ortalığı aydınlatacağını temenni etti.

Arabayı süren Rajmund'la birlikte altı kişilerdi, daha sonra da hamal görevi görecek çocuk, yani dinlenme zamanlarında kullanılacak battaniyelerin bulunduğu sırt çantasını taşıyacaktı. Önce patikaya kadar köylüler gibi arabanın yanına oturdular. Denilene göre, Ekim ayının ilk günlerinde dağlara gezi düzenleniyormuş. Görbersdorf'taki hava durumunun nasıl öğrenilmesi gerektiğine dair nereden çıktığı belli olmayan bir tartışma başladı. Viyana gazetelerinden mi yoksa Berlin gazetelerinden mi? Belki de Prag'dan. Beylerin her birinin kendine özgü bir teorisi vardı. Burada havanın nasıl olacağının tahmin edilmesinin zor olduğu açıktı.

Botlardan çok etkilenen Wojnicz tepeye çıkarlarken Opitz'e, "Minnettarlığımı ifade edemem," dedi. "Bu kadar zor zamanınızda beni hatırladığınız için size sonsuza dek minnettar kalacağım."

Gerçekten de ağırbaşlı, solgun ve ciddi görünüşüyle onları bir keşif gezisine çıkaran Opitz'e nasıl teşekkür edeceğini bilmiyordu. Adamın sıradan olan yüz hatları, yas sayesinde asil bir havaya bürünmüştü.

"Bana teşekkür etmeyin. Yaptığım gayet doğaldı, kimin ihtiyacı varsa böyle şeyler ona gider Bay Wojnicz."

Wojnicz, Doktor Semperweiß'ın söylediklerini anlattı. Belki bayramda evine gitmeyi bile başarabilirmiş.

Opitz içini çekti yalnızca.

Ormanın derinliklerindeki odun kömürü elde etme alanları pek de hoş bir izlenim bırakmıyordu. İçin için yanan ateşlerin etrafında çamurlu bataklıklar, dallar, kozalaklar vardı; sanki ormanın derisi soyulmuştu ve yara iltihaplanmıştı. Kömürcülerin yüzleri kara ve isliydi, onlara asık suratla baktılar. Opitz adamlardan biriyle el sıkıştı, başıyla yürüyüşçüleri işaret etti. Güçlükle yürüyen ve hava almak için sürekli duran Thilo'yu bekliyorlardı. Wojnicz onunla durmuştu. Thilo amansızca durumunu reddediyor ve kırık dökük cümlelerle manzara resminin erdemlerini anlatıyordu. Wojnicz karşısındaki adamın nasıl zor soluklandığını neredeyse fiziksel olarak hissediyordu.

"Peyzaj... harika... bir gizemdir... çünkü aslında... bakanın... gözünde ortaya çıkar," dedi zorlukla.

Bunun bir tür içsel yansıtma olduğunu da sözlerine ekledi. Belki de gördüklerimizin, gerçekte bambaşka şeyler olabileceğini de düşünmek lazımdı. Wojnicz de ona çocukken kendini çok yoran bir sorudan söz etti. Örneğin, herkes yeşil rengi aynı biçimde mi görüyordu, yoksa 'yeşil' herkesin farklı algılayabileceği bir renk için üzerinde anlaşmaya varılan bir sözcük müydü? Eğer durum böyleyse, içsel dünyalarımız dramatik bir biçimde farklı olabilirdi. Bu durumda, yalnızca dil ve toplumsal kurallar dünyayı olduğu düzende tutabilirdi.

"Aslında renkler belirli dalga boylarıdır, objektif ölçülerdir."

"Ancak insan gözü çok farklı işleyebilir. Yeşili nasıl görürsün?" diye sordu Thilo.

Wojnicz yanıt veremedi. Aklına, yeşil, yaprak gibidir, cümlesinden başka bir şey gelmedi. Yalnızca karşılaştırma, analoji yoluyla bir yanıt verebilirdi.

Herkesin onları beklediği tepeye tırmanmaya başladılar, zorunluluktan dolayı susmuşlardı. Konu uçup gitmişti.

Thilo zorlukla soluk alarak Wojnicz'e döndü: "Langwaltersdorf'taki... mezarlığı... gördün mü? Görmeye değer. Yaşayanların dünyasının özel bir haritasıdır."

Wojnicz ne demek istediğini tam olarak anlamamıştı.

Odun kömürü yapanların yaşadıkları yere, yerleşim alanı demek zordu. Yüksek fırınlar ve tahtadan, dallardan, ziftli kâğıttan yapılmış derme çatma kulübeler vardı. Opitz, aşırı bir hevesle –belki de Wojnicz'e öyle gelmişti– kömürcülerin yaptıkları işten söz ediyordu. Dağınık bir grup halinde hareket eden adamlarsa, bu gösteriyi hiç umursamadıklarına dair bir izlenim veriyorlardı. Kara parmaklarıyla pis kâğıtlara özensizce sarılmış sigaraları tutuyorlardı, katranlı yüzlerinde gözleri parlıyordu. Eski püskü, yırtık giysileri akıllara egzotik, ilkel ve garip moda akımını getiriyordu. Wojnicz'e göre çocukken hevesle baktığı, uzak diyarlardaki uygarlık çatışmalarını resmeden gravürlerde bulunuyorlardı sanki.

Opitz fırınları gösterdi, nasıl doldurulduklarını ustalıkla açıkladı. İyi malzemeyle, yani kesilmiş odunla –en iyisi burada bol miktarda bulunan kayın ağaçlarıydı; ayrıca

gürgen, kızılağaç, huş ağacı da vardı– on iki metreküp miktarında yüklendikten sonra ateşe verilir ve uygun bir şekilde tutuşturulurdu. Doğru sıcaklığa ulaşana kadar beklemek gerekirdi, ardından üstteki delik kapanırdı. Ateş eşitçe yayılır, duman alttaki küçük deliklerden çıkardı. Bacaların hiçbir koşulda tıkanmaması gerektiğinden bu çok sorumluluk isteyen bir işti; fırınlara her zaman göz kulak olmak gerekirdi. Evet, yirmi dört saat boyunca gece gündüz yanar, sabahları kapaklar açılır ve kömür olmuş mu diye uzun bir çubukla kontrol edilirdi.

"Fırınlara burada yerli buluş imbik diyorlar," dedi Opitz, parmağını kaldırıp işaret ederek. Hareketiyle yürüyüşçülerin konuşulanlara kulak kesilmesini istiyordu. "Bakın, imbik sıcak, demek ki içeride bir yanma işlemi gerçekleşiyor. Bu, yakın zamana kadar sıradan olan odunu, tamamen yeni, arzu edilen, hatta asil bir elemente çeviriyor. Bununla nasıl başa çıkacaklarını ve kömürün ne zaman ortaya çıkacağını biliyorlar."

Konferans verircesine pozlar takınarak yakında duran birkaç kömürcüyü gösterdi; Wojnicz'e göre adamlar umursamaz, hatta küçümseyici bir ifade takınmışlardı.

"Her şeyin yolunda olduğunu kontrol edince önce beyaz sonra mavi duman çıkana kadar birkaç saat daha bekliyorlar. Sonra ocağı suyla doldurmak gerekiyor," diye devam etti Opitz.

"Bu kadar sıcak bir şeye ne kadar su eklemek gerekir?" diye bilinçli olarak sordu Bay August.

Opitz bunu bilmiyordu. Bu yüzden daha önce konuştuğu, garip bir aksanı olan adama sordu.

Adam tek bir sözcükle yanıtladı.

"Yaklaşık yüz litre," diye çevirdi Opitz.

Sonra tüm kapakların, buharı içeride tutmak için çamurla yapıştırıldığını açıkladı. İkinci gün her şey soğuduğunda kömür hazır olmuş demekti. Kapı açılır ve küreklerle içerdekiler çıkarılırdı. Yanan tüm odunun yaklaşık yarısından değerli ürün elde ediliyordu; yanmayanlar, bir sonraki üretim için çıra olarak kullanılırdı.

"Peki, fırınlar bir süre gözetimsiz kalsaydı ne olurdu?" diye sordu Opitz retorik olarak, rozetlerle dolu ve alpyıldızı bitkilerine bulanmış yürüyüş sopasına yaslanarak. Kara yüzlü adamlar ona sanki biraz daha ilgiyle bakıyorlardı. "İçerdeki her şeyin tamamı yanardı. Ardından kömür yerine gri küller dökülürdü. Yani iş başarısız olurdu," diyerek kendi sorusunu yanıtladı.

"Peki, tehlikeli bir iş mi bu?" diye sordu Wojnicz ve hemen sorusundan utandı.

Opitz esprili bir şekilde, "Ah evet," diye yanıtladı ve dersini bitirerek yürüyüşe devam etmek için bir işaret verirken sözlerine şöyle devam etti: "Sigara içerken yönlerini kaybederlerse imbiklerin içine düşebilirler."

Kömür madencileri kıkırdadı.

Bu yanıt Wojnicz'i daha da utandırdı, kendi kendine artık başka bir şey sormamaya söz verdi.

Opitz yürüyüşçülerin önden gitmesine izin verdi, yokuş yukarı ağır ağır ilerlerlerken onları sabırla izledi. Önünde hâlâ uzun bir yaşam olduğuna inanmak isteyen birkaç hasta adam. Opitz, Thilo von Hahn'ı dikkatle izliyordu. Oğlan

ağır ağır nefes alıyor, sanki bu dünyayı değil de farklı bir şeyi düşünüyormuşçasına yere bakıyor, en arkada yürüyordu. Hasta ciğerlerinde kan yeterince oksijen taşımıyor, bu yüzden kalbi hızlı atıyordu. Opitz'in onun da bu geziye katılması konusunda neden bu kadar ısrarcı olduğu merak edilebilirdi. Kömürcülerin dikkatini Thilo'ya çekmek için çenesiyle belli belirsiz bir işaret yaptı. Onlar da zor fark edilir bir şekilde başlarını hafifçe sallayarak yanıt verdiler.

Bunu küskün Wojnicz gördüyse de hemen unuttu, çünkü fazlasıyla kendiyle meşguldü.

Dr. Semperweiß fiziksel efor sırasında konuşmayı açıkça yasaklamış olsa da bu beyler farkında olmadan, ara sıra durup çoban sopalarına dayanarak dün veya dünden önceki gün başladıkları, hatta sürekli gündemde olan seri tartışmalarına devam ettiler elbette. Ateşli konulardan biri *Mona Lisa*'nın ortadan kaybolmasıydı. İki yıl önce biri Louvre'a girmiş, tabloyu rahatça alıp çıkmıştı. Hırsızlığın yıldönümünde gazeteler yine bu olayı yazdı, çünkü Gioconda'nın izi kaybolmuştu. Bu olay grubu iki kampa ayırmıştı. Thilo ve Bay August kültürün ve sanatın, etrafında manevi ve sosyal olarak örgütlendiğimiz eksenlerinden biri olan bu uygarlık sembolünün kaybının, telafisi mümkün olmayan bir kayıp olduğunu ve insanlığın en büyük sorumluluğunun her şeyden önce bu eserlere sahip çıkmak olduğunu söylediler. Bay August bu konuda konuşurken içten bir tonla yükseliyordu, sanki bütün sözleri büyük harfle başlıyordu da dudakları onları iyi telaffuz etmek isteyerek baş harflerin ağırlığıyla yüklenip şişiyor, tükürükle ıslanıyordu –öyle ki her bir *P* veya *B* harfiyle Bay August muhtemelen hâlâ gizemli olan Koch basili

taşıyan tükürük parçacıklarını püskürtüyordu. Opitz ve Lukas ise gerçi Leonardo'yu bir sanatçı olarak değerli bulsalar da, sanatı bir kaide üzerine oturtmamak gerektiğini ifade ederek *Mona Lisa*'dan daha önemli olaylar olduğunu söylüyor ve onları histeriyle suçluyorlardı. Üstelik *Mona Lisa*'nın sadece bir metresin portresi olduğunu ve şehvet düşkünü bir sırıtmayla bizde saf olmayan belli bir zevk uyandırdığını iddia ediyorlardı. ("Oh hayır bende hiç mi hiç uyandırmıyor!" diye August karşılık verdi.) Ona gösterilen ilgiye değmezdi. Sanat eğitici olmalı, geçmişe yaklaşmalıydı. Lukas özellikle burada heyecanlandı, sesi tizleşti, konuyu değiştirdi, tüm niteliklerden yoksun ve ilkel saydığı modern sanata karşı yeni bir haçlı seferi başlattı. İş bu noktaya gelince öyle bir çılgınlığa düştüler ki herkes sopalarına dayanarak durmak zorunda kaldı ve gerekenden fazla zaman harcadılar. Ancak Thilo, Lukas'a becerik-sizliğini, dar görüşlülüğünü ve zevksizliğini göstermeye çalışarak modern sanatı savunmak zorunda kaldığında ne yapılabilirdi ki? Ek olarak, zihinsel bir sınırlama olduğunu da elbette açıkça ifade etmedi, ancak sesinde keskin bir ironi vardı ki bu Lukas'ı daha da sinirlendirdi. Son darbe *Mona Lisa*'ya indi. Güzel değildi; zaten kadında çekicilik, genel olarak numara yapmaktan ibaretti. Kadınlar gizemli davrandıklarında, erkekleri kendilerine çekerlerdi. Ancak gerçekte, zihinsel boşluklarını gizlemek isteyerek sadece rol yaparlardı. Burada heyecan yatıştı, çünkü görünüşe göre, en azından bu noktada, herkes birbirleriyle anlaşıyordu. Dolayısıyla Opitz yola devam etme emri verdi.

Tepeye çıktıklarında kayalık yola odaklanmaları gerekiyordu, bu yüzden sessizce yürüdüler. Lukas bundan yararlandı:

"Kadın, evrimin geçmiş ve daha düşük bir aşamasını temsil eder, Bay Darwin'in yazdığı şey bu ve burada şunu söylemek istemiştir, kadın..." Lukas doğru sözcüğü arıyordu "...evrimsel olarak uyuşuktur. Erkek çoktan ilerleyip yeni beceriler kazandığında, kadın eski yerinde kaldı ve gelişemedi. Bu yüzden kadınlar genellikle sosyal olarak engellidir. Bir şeyle kendi başlarına başa çıkamazlar ve her zaman erkeklere güvenmek zorundalar. Bu nedenle erkekte bir izlenim bırakmak zorundalar. Gülümse manipülasyonu. *Mona Lisa*'nın gülümsemesi, evrimsel olarak kendiyle başa çıkma stratejisinin sembolüdür. Baştan çıkar ve manipüle et."

İşte bir süre sonra dik yola ve egzersiz sırasında konuşma yasağına rağmen, konu yeni bir yola sıçradı ve yeni bir yoğunluk kazandı. Çünkü herkesin kadınlar hakkında söyleyecek bir şeyi vardı.

Şimdi sözü Frommer almıştı. Sıklıkla durarak ve yosunlara bastonuyla bilinmez figürler çizerek konuşuyordu. Ona göre bu bölgede çok özel şeyler meydana gelmişti. Her şeyi Breslau'daki arşivlerde bulduğunu ve zerre kadar abartısı olmadığını vurguladı. Çevredeki toprakların iki dini kampın şiddetli bir çatışmasına tanık olduğunu söyledi. Reform, yakındaki Çek topraklarında istikrarlı dayanağını bulmuştu, ama aynı zamanda bizim Prusya topraklarında da birçok kişi bundan yanaydı –köylüler, kasaba halkı, ama en önemlisi, beylerin hepsi. Bunlardan biri olan von Stillfried, Katolikler yeniden iktidara geldiklerinde "Çek isyanına katıldığı" için derebeyliğinin tamamını ve

mirasının yarısını kaybetmeye mahkûm edilmiş. Zalim bir ceza! Servetini kurtarmak için Katolikliğe geri dönmüş ve bu gibi durumlarda olduğu gibi papadan çok papa olmuş. Dinî bütün bir Katolik olarak kilisenin kutsal inancından, herhangi bir biçimde yapılan sapmaların, tüm sapkınlıkların ve her şeyden önce paganların izini sürmeye başlamış. Bölgedeki kâfirlere karşı zulmü serbest kılan oymuş ve kendisi Neurode'da bir kalede yaşamasına rağmen, tezahürü bir yandan Waldenburg'a, öte yandan Glatz'a dek uzanmış.

1639'da, ilkbaharın başlarında o Stillfried, Ewa Bernhard ve Anna Tieff'i günlerce işkence ettikten sonra büyücülük suçundan ölüm cezasına çarptırmış. Evet, Frommer bu isimleri hatırlamaktan çok memnundu, çünkü amatör de olsa ciddi bir tarihçi edasıyla isimleri söylemişti. Ewa, Nisan ayında sorgulanmış ve esas olarak Çek tarafındaki Homole Dağı'nda yapılan Şabat Ayinleri hakkında sorular sorulmuş. Ewa ülkenin dört bir yanından tanıdığı tüm kadınları listelemiş, kimini sadece işitmiş veya kısa süreliğine görmüş; ayrıca Çek tarafından, Kostenthal'dan Barbara Brands ve Braunau'dan Dorota Meisner'in yanı sıra Nieder Wüstegiersdorf ve Görbersdorf'tan bazı kadınları da bildirmiş.

Neurode'de Ewa'nın başı kesilmiş ve yakılmış, Anna ise ateşi görecek kadar yaşamamış, işkence sırasında aldığı yaralardan hapishanede ölmüş.

Yargıçlar kanı avcı köpekler gibi hissetmişler, artık her kadın onlara büyücülükle kafası karışmış gibi görünüyormuş. Dağlara, ormana, yosunlara ve taşların üzerine bakıldığında, özellikle de Homole'ye tırmanıldığında yer-

yüzündeki en büyük delik görülmüş, öyle ki Şabat günleri şeytanın kendisi buradan çıkıyormuş. Yerlerin kadınları cezbettiğine emin olmamak için bir neden yokmuş, ne de olsa doğuştan ahlaki özürlü kadınlar, fetüslerden burada kurtulup, zehirli iksirler yapıp masumlara büyü yapıyorlarmış. Kadınlar rahiplerin, yargıçların ve yardımcılarının keskin bakışlarını üzerilerinde hissetmişler. Komşuları bile onlara düşmanmış. Ya da belki erkek kardeşleri veya kocaları.

Yaz aylarında, sınırın her iki tarafındaki köylerde öyle bir korku hüküm sürüyormuş ki kadınlar ailelerini ve sorumluluklarını terk edip dağlara kaçmışlar. Sanki şeytanın flütünün sesi onları büyülemiş. Köyler boşalmış, inekler sağılmamış, çocuklar açlıktan ağlamışlar, bahçeler yabani otlarla kaplanmış, giysiler yırtılmış parçalanmış –Frommer trans halindeymişçesine dünyanın tüm bu düşüş derecelerini listeliyordu. Fırınlar soğukmuş, çürüyen malzemeler köpekleri ve kedileri çıldırtmış, koyunların yünü kırkılmamaktan uzamış.

Ayrıca Braunau'da, Çek tarafında Dorota ve Barbara işkenceye götürülmüşler: Bedenleri gerilmiş, ateş ve kükürde maruz bırakılmış. Kent halkı belediye binasının zindanlarından gelen çığlıkları dinlerken titrermiş, ta ki sonunda dayanamayan Braunaular, işkenceye devam edilip edilmeyeceğini sorarak, sanıkların kocalarının mahkeme masraflarını da (iki Reich Taleri) ödemeleri gerekip gerekmediği konusunda Prag ile temasa geçmişler, çünkü Braunau fakir bir kent olsa da bu kocalar zenginmiş. Bu kadar parayı kim ödeyecekmiş? Prag Temyiz Mahkemesi yanıt olarak işkenceye son verme ve kadınları özgür bı-

rakma emri vermiş, ayrıca süreç masraflarını da onlara yüklememiş. Kadınlar serbest bırakılmışlar, ancak Prag'daki mahkeme, isimlerini geri kazanmalarına izin vermemiş. Utanç içinde ölmüşler. Ne yazık ki Neurode cadılarını savunmamış, diye bitirdi sözlerini.

Walter Frommer biraz üzgündü.

"Güzel bir hikâye," dedi August. "Sağduyunun ve piyasanın gücünü gösteriyor."

"Söylentiye göre, kaçak kadınların büyük bir kısmı asla geri dönmemiş," dedi sonunda Frommer.

Wojnicz sessizce yürüyordu, endişeyle Thilo'ya bakıyor ve dikkatle Frommer'i dinliyordu. Gerçi dikkati ormandan gelen seslere dağılmıyor değildi: Hışırtılar, uzaklardan bir kuşun çığlığı, uzun kayınların gıcırtısı. Veya sadece göz ucuyla görülen bir hayvanın hareketi ya da çıkıntılı bir dalın yırttığı kürk tutamları veya beden parçaları. Hatta belki sadece üzerinde bulunan uzun ağaçların arasından bir an için parlayan, ancak alçaldıkça ve orman daha da yoğunlaştıkça kaybolan dağların harika panoraması.

Beyler görünüşe göre bu hikâyeden esinlenmişlerdi ve atavizm hakkında bir konuşma başlamıştı. Nefes nefese ve ara sıra durarak tartışıyorlardı, aslında birbirleriyle tartışarak değil de aynı duruma çeşitli argümanlar ekleyerek konuşuyorlardı demek daha doğru. Lukas, kadın, doğa ve doğanın ritimleriyle daha bağlantılı olduğundan uygar bir erkekle karşılaştırıldığında bir tür atavizm ortaya çıkacaktır diye iddia etti, 'atavizm' sözcüğünü büyük bir özgüvenle tek tek hecelere ayırıp vurgulayarak. Opitz ise bu 'atavizm'in ne olduğunu tam olarak anlamasa da, "O

zaman kesinlikle bir kadın genellikle sosyal bir parazittir ancak, toplum için kontrol altında çalışabilir, örneğin bir anne olarak," diye ekledi.

"Beğenelim ya da beğenmeyelim, annelik bu sorunlu cinsiyetin varlığını haklı çıkaran tek nedendir," diyerek Opitz konuyu özetledi. Ve herkes onun, çocuğu olmayan Bayan Opitz'in ölümüye böyle baş etmeye çalıştığını anladı.

Nihayetinde Thilo, her zaman olduğu gibi, sözde Fransa'dan ilginç bir sav ortaya atarak eğlenceyi biraz bozdu. *Mona Lisa*, bir kadını değil, Leonardo'nun dişileştirilmiş bir erkek arkadaşını tasvir ediyormuş. Bilindiği gibi sanatçı, kadınlardan ziyade erkeklerle ilişki kurmayı tercih ediyormuş zira. Bu sav, Bay August'ta sessiz bir memnuniyet, Lukas'ta ise acıyan bir gülümseme uyandırdı. Yorgun olduğu belli olan Lukas asıl konuya döndü. Modern sanatın şu sözlerle biten sert bir eleştirisini yaptı:

"İyi sanat, o geri zekâlı lokomotif ve vida manyaklarını ve onların fütürizmini anlamayanlar içindir."

'Fütürizm' sözcüğünü büyük bir küçümsemeyle söylemişti.

Düz orman yolunda kararlı adımlarla ilerliyorlardı. Yolun her iki tarafındaki kayın ormanı yılın bu zamanında masal gibiydi. Koyu kırmızı kayın yaprakları, başlarının üzerinde bordo tonozlar oluşturmuştu. Huş ve akçaağaçların sarı ve turuncu lekeleri, renklerin sonbahar düğününü yoğunlaştırıyordu, özellikle de güneş ışınları ve erken Ekim gökyüzünün mavisi bu gösteri için altın-turkuaz bir fon hazırlamıştı.

"Hepsini baharda görmüştüm," diye içini çekti. Thilo. "O zaman da buraya gelmiştik."

Grubun sonunda Wojnicz ile yan yana yürüyorlardı. Lukas ve August birkaç metre önlerindeydiler.

August el kol hareketiyle konuşuyordu, galiba yine hiçbir sonuca varılamayan, anlaşamadıkları konulardan birini tartışıyorlardı.

"O zamanlar daha güçlüydüm. Sadece yaza kadar burada kalmayı planlıyordum..."

Yol yine dikleşti, konuşmak zorlaştı. Wojnicz yolun iki yanındaki koyu yeşil yosundan oluşmuş kocaman yastıkları ve sarı, kaygan mantar başlıklarını keyifle izliyordu. Kendini tutamadı, şapkasına toplamaya başladı.

Nihayetinde gidecekleri yere vardıklarında kendini biraz hayal kırıklığına uğramış hissetti. Daha gösterişli bir şey görmeyi bekliyordu, ancak burada Opitz gururla onlara yosun ve yaban mersini bürümüş yerdeki delikleri gösteriyordu. Rajmund kilimleri serdi, küçük tereyağlı çöreklerle servis ettiği limonatayı teneke bardaklara doldurdu.

Opitz, "Yerel halk bu deliklere 'cadı ağzı' diyor," dedi ama sonra gözlerini komik biçimde kısarak ekledi:

"Aslında cadı götü olarak adlandırılmaları gerekir, çünkü çok sıcakta veya çok soğukta içlerinden ıslık gibi bir hava esiyor."

Sadece Lukas güldü.

"Bilim aksini söylüyor," dedi Frommer. Yolculuk için olağanüstü zarif giyinmişti ve sert beyaz yakayı, ipek siyah bir fularla değiştirmişti (cenaze levazımatçısı gibi görünüyordu). "Derinlikte ve yüzeyde oluşan sıcaklık farkı, deliklerden çıkan havanın ıslık çalmasına neden olur."

Wojnicz yüz üstü yattı, deliğin içine baktı ama hiçbir şey duymadı. Nemli, orman kokularıyla dolu güz havası sakindi. Elini derin etli yosunların içinde uzatabildiği kadar içeri kaydırdı, Jozef'in onu patates ve lahana turşusu için gönderdiği yer olan mahzenden geliyormuşçasına nemli bir soğuk değdi parmak uçlarına. Bu görevleri babası onun için uydurmuş ve onlara "Hint işi" adını vermişti.

Küçük Wojnicz bunların karşılığında bir rozet alırdı. Mahzene indiğinde mumları yakarken parmaklarını titretecek kadar bastıran ani bir korku ve tiksinti nöbetini yenmek zorundaydı. Mahzen önce sola, sonra sağa dönen bir 'L' harfi biçimindeydi. Patates yığını, tahtalarla çevrili olan en karanlık ve en nemli köşede bulunuyordu. Her geçen gün küçülen bir yığının içinde öylece duran patateslerin üzerinde umutsuzca ışık arayan beyaz sürgünler görülürdü ilkbaharda. Hemen yanında lahana ve salatalık turşularının saklandığı fıçılar vardı.

Bir keresinde patates yığınının üstünde pörtlek, sarı gözleriyle ona bakan kocaman bir karakurbağası oturuyordu. Çığlık atarak yukarı koşmuş, ama babası ağlayıp yalvarmalarına karşın aşağıya geri gitmesini buyurmuştu. Neyse ki indiğinde kurbağa orada değildi. Fakat sonra her defasında oraya inerken o kurbağa artık belleğinde oradaydı, hatta şu anda, onu düşününce bile hâlâ orada, sonsuza dek o mahzende kalacaktı. Başlangıçta hayal ettiği gibi güneşli dünyadan kocaman bir taş alıp onun yumuşak, gevşek bedenine fırlatarak onu öldürdüğü düşüncesi Wojnicz'te nabzını hızlandıran garip bir zevke neden oluyordu. Ancak bu cinayetin sonuçlarının daha da korkutucu olmasından korkuyordu. Bir taşın ezdiği bir kurbağa, patatesleri kirle-

tirdi ve bir daha onu unutmak olanaksız olurdu. Ellerini salatalık turşusu almak için fıçıya sokunca, bir şekilde kurbağanın fıçıya girmiş olmasından, turşu yerine yanlışlıkla onu yakalamaktan korkuyordu. Ne de olsa kurbağanın ıslak ve kaygan her şeye dönüşme yeteneği vardı. Evet, bu büyük bir cesaret dersiydi, o rozetleri hak ediyordu. Bu nedenle, şimdi Windlöcher'e elini uzatmak yosunu ve dünyanın içinin hoş kokulu nefesini parmaklarıyla keşfetmek onun için çocuk oyuncağıydı.

Thilo, onun yanına uzandı ve aynı pozisyonu aldı: İkisi de derinlere bir yere açılan karanlık deliğe baktılar.

"Hey, hey!" diye Thilo içeri seslendi, elbette bir yankı bekliyordu, ama sesin duvarlarda yankılanması için delik çok dar ve yosunluydu.

Arkalarındaysa, ölümcül mikroskobik varlıkların masum ciğerlerine saldırdığı ve onları öldürmekte ısrar ettiği yer olan bu büyük, yalan dünyaya karşı takviye olacak bir şişe harika Schwarmerei, yani Opitz'in tentürü hareket halindeydi. "Koch basiline ölüm!" Şerefe kadeh kaldırdılar ve Rajmund'un sepetindeki ikramlardan yediler.

Wojnicz, Thilo'nun uyuyakalmış olduğunu gördü. Yan tarafına dönmüştü, gözleri kapalıydı, düzenli bir şekilde nefes alıyordu ve endişeli yüzü rahatlamıştı.

Böylece ellerinde Schwarmerei dolu kadehlerle, kilimler üzerinde yatıp cadı hikâyelerini tartışan adamlara katıldı. Gri Aslan, cadılardan ilk kez Apuleius'un *Metamorfozlar*'inda söz edildiğini iddia etti, ancak August, Aristophanes'in *Kurbağalar*'ında söz edildiği konusunda ısrar etti.

"*Batrachoi*, yani *Kurbağalar,*" dedi Yunanca bilgisini göstererek. Son heceye vurgu yapmıştı. Dionysos ve Ksantiyas arasında geçen bir konuşma vardır. Acherusia Gölü'nü geçtikten sonra kendilerini vahşi doğada bulurlar ve garip bir şey görürler.

Wojnicz merakla baktı. Bay August biraz yıpranmış yünlü ceketini çıkardı, ayağa kalktı ve eski bir dersi yinelercesine dudaklarını hareket ettirerek gösteriye başladı. İçindeki katılımcıların her biri için farklı bir ton bularak kusursuzca sesini değiştiriyordu.

KSANTYAS: İşte Zeus hakkı için bir gürültü duyuyorum.

DIONYSOS: Ne? Nereden?

Bay August elini kulağına götürdü.

KSANTYAS: Arkadan.

Burada Bay August, karakterlerin kafa karışıklığını daha iyi ifade edebilmek için komik atlayışlarla yer değiştirip devam etti:

DIONYSOS: Öyleyse geç arkaya.

KSANTYAS: Yok, öndeymiş.

DIONYSOS: Öyleyse, geç öne!

Aniden Bay August'un yüzü değişti, korkudan dili tutuldu, gözleri döndü ve yanakları titremeye başladı.

KSANTYAS: Ah, kocaman bir yaratık görüyorum.

DIONYSOS: Nasıl bir şey?

KSANTYAS: Korkunç, her şekle giriyor, demin bir öküzdü, sonra katır, şimdi kadın oldu. Genç ve güzel hem de.

DIONYSOS: Nerede? Hemen varayım yanına.

KSANTYAS: Kadın değil artık, köpek oldu.

DIONYSOS: Empusadır[5] öyleyse!

KSANTYAS: Yüzü gözü ateşler saçıyor.

DIONYSOS: Bir bacağı tunç mu?

KSANTYAS: Evet, Poseidon hakkı için öteki de gübreden, vay canına.

DIONYSOS: Nereye kaçmalıyım?

KSANTYAS: Ya ben?

Bay August sustu. Alçakgönüllülükle selam vererek bunun doğaçlama bir gösteri olduğunu açıkça ortaya koydu. Yüzündeki hafif kızarma sayesinde kızıl saçlı adam, Wojnicz'e güzel ve yakışıklı göründü.

"Sonra ne oluyor, Bay August?" diye merakla sordu Opitz.

"Ah, devamını hatırlamıyorum, kötü bir hafızam var..." diye kısa kesti Bay August.

Yeni uyanan Thilo alkışlamaya başlamıştı. August'un böyle bir aktör olacağı kimin aklına gelirdi ki?

Gri Aslan'ın bu alanda hiçbir avantajı yoktu. Neyse ki o da gülüyor ve sanki bu gösteriye kendisi izin vermişçesine yüzünü kaplayan bir tür yüce gönüllülükle alkışlıyordu.

Bay August heyecandan kızarmıştı, mutluydu; biliyordu ki en azından bu küçük dağ gezisi sırasında onların kalplerini

5 Hekate'nin insanları korkutmak için yarattığı şekil değiştiren kana susamış bir canavar. Tek bacağı tunçtanmış. İnsan etiyle beslenirmiş. Çoğunlukla, çok güzel bir kadın şekline girerek kurbanlarını avlarmış. (ç.n.)

kazanmış, hatta en azından burada bir zafer elde etmiş, boyunun kısalığı ve zihinsel yapısı yüzünden (biz buna bir hastalık demiyoruz) katlanmak zorunda kaldığı aşağılamaların ve tüm imaların unutulmasına izin vermişti. Ayrıca bunun bir çeviri olduğunu, ama özgün metni Yunanca da okuyabileceğini, gerçi eskiden beri Yunanca okumadığı için bazı ifadelerde yanılabileceğini de açıklamıştı.

Wojnicz adamın yaptığı gösteriden çok etkilenerek onu yüceltti: "Ne kadar alçak gönüllüsünüz."

Bir gün kendisi de böyle ezberden bir şeyler okumak isterdi, ancak aklına gelen tek şey 'Litvanya, ana vatanım' dizesiydi.[6] Okulda Yunanca dersi vardı, ama öğretmen onların ellerine cetvelle vururdu, dolayısıyla bu dil, şimdi ona kısa süreli de olsa kemikleri sızlatan bir acıyı hatırlatıyordu. Homeros'un şiiri bedenine böyle kazınmıştı işte. Çok sevdiği Latincesinden ilginç bir şeyler arıyorduysa da tek düşünebildiği Cicero'nun tantanalı konuşmalarıydı. Keşke August gibi bir öğretmeni olsaydı. Eğitimini düşündü. Acı tatlı Schwarmerei tentüründen bir yudum almak anılarını uyandırmıştı.

*

Lvov'daki daireleri rahat ve güneşliydi. Salonun ve yemek odasının pencereleri sokağa baktığından oldukça gürültülüydü, ne de olsa, sokak taş döşeli olduğundan her hareket takırtı tukurtuya neden oluyordu. Ancak birkaç yıl sonra beyinleri bu seslere öyle alışmıştı ki babası oturdukları daireyi 'çok sessiz' olarak adlandırmaya başlamıştı. Mieczyś,

6 Ünlü Polonyalı şair Adam Mickiewicz'in (1798-1855) *Pan Tadeusz* adlı eserinden. (ç.n.)

Waly Sokağı'nda bulunan ve Almanca eğitim veren bir okula kaydolmuştu.

Ev ve okul arasındaki yolu, Bernardine Manastırı'nı geçip Cłowa ve Czarneckiego sokaklarındaki vitrinlere bakarak günde iki kez yürürdü. Daha sonra itfaiye binasının önünden geçer ve bu kuruma manastırdan daha çok saygı duyardı. Birkaç kez itfaiyecilerin etkinliklerine tanık olmuştu, ister tatbikat ister gerçek bir yangın için olsun, çevik ve üniformalı adamların görüntüsü onda her zaman hayranlık uyandırdı. Kısa emirler, bağırışlar, jestler ona köylerde seyrettiği insan bedeninin, ayak hareketleri ve garip figürlerle yaptığı dansları hatırlatıyordu. İtfaiyeciler burada bir şeye, olası bir ateşe, yıkıma ve hatta ölüme karşı dans ediyorlardı. Yaptıkları hareketler kusursuzca ölçülü ve etkiliydi. Birinin başlattığını, öteki bitiriyordu. Birbirlerine hortumları, kovaları veriyorlar, durum bildirip *rap rap* diye itfaiye arabasına biniyorlardı. Artık itfaiye arabası afetle savaşma yoluna çıkmaya hazırdı, adamlarsa oturdukları yerde kurşun askerler gibi hareketsizce dururlardı. O sırada içlerinden biri tüm dünyayı yörüngesine çeken sireni açardı. İşte o anda Mieczyś'ın tüyleri diken diken olurdu. İki dakikada hortumlarla sarılı, kazmalar, levyeler, baltalarla donanmış, parlak pirinç miğferlerle kuşanmış itfaiyeci arabası savaşa hazır biçimde kentin açık kapılarından geçerdi.

Waly'deki parkın gölgeli yaşlı ağaçlarının arasından yürümeye devam eder ve kentin üzerinde, karşısında duran Üç kubbeli Eflak Kilisesi gibi yükselen okula ulaşırdı. Bu Ortodoks kilisesinde –bazen oraya baktığında görürdü– manzaradan memnun görünen bir meleğin resmi

vardı. Bu resmi, hemen yanında yazılı olan *Gavril* ismini yok sayarak 'Dört Parmaklı Melek' olarak adlandırmıştı. Çünkü ressam kutsama hareketi olarak uzattığı elde sanki başparmağı çizmemişti, yüzük parmağı da daha kısa gibiydi. Küçük Mieczyś'i bu mükemmellikte, mükemmel olmayan bir şeye bakmak tuhaf bir şekilde rahatlıyordu. Bu küçük hata yüzünden melek ona daha yakın, hatta melek denmeyecek kadar insansı geliyordu. Parıldayan yeşil giysisiyle (evet, giysinin üstünde ışıklar parlıyordu), hani kazkanadı gibi tüyden değil de yüzlerce minik boncuktan dokunmuş, ek olarak kırmızıyla astarlanmış, görünen tek kanadıyla hareket halinde, elinde kamış olan bir melek. Sanki bir şeyle çok meşgul, tümüyle ona yoğunlaşmış gibi görünüyordu. Meleklerden söz ederken "o melek" denirdi, ama bu öyle apaçık görünüyordu ki Dört Parmak bu kaba saba ayrımların dışında tutuluyordu ve kendine ait ayrı bir yeri ve ilahi türü içinde bir melek cinsiyeti vardı.

Mieczyś, Viking boyuna posuna sahip, iri yarı, yakışıklı bir Yahudi olan Mscislaw Baum'dan Almanca öğrenmişti. En azından sınıfta sürekli olarak Goethe'nin Almanca diliyle dikkatli telaffuzu için çabalasalar da yine de bir güç tarafından Galiçya ağzına ve bu dilin şarkılı, bükülmüş, basitleştirilmiş, hani sözcüklerin eski terlikler gibi yırtık pırtık göründüğü, ama içinde insanın kendini güvende ve rahat hissettiği biraz Yidişleştirilmiş bir biçimine çekiliyorlardı.

Wojnicz'in sınıfı kolaylıkla dört gruba ayrılabilirdi: Polonyalılar, Yahudiler, Ruthenyalılar ve birkaç

Avusturyalı, bir Rumen, iki Macar ve üç Transilvanya'nın Almanları olmak üzere karışık bir grup. Mieczyś bağımlı

olma ve çoğunluğu oluşturma güç vektörlerinin sürekli değiştiği yapbozlardaki yerini belirlerken, köken denen şeyin onun için yeterli olmadığını anladığından, sanki bu gruplardan hiçbirine ait değilmişçesine kenarda duruyordu. Çocuklar ona gürültülü gelirdi, kavga çıkacağından korkardı. Şiddetten nefret eder, tüm bu yarışlardan, itiş kakıştan hiç hoşlanmazdı. Yalnızca asimile bir Yahudi ve tanınmış bir dişçinin oğlu olan Tolek'le (asıl adı Anatol'du) arkadaşlık yapıyordu; kim bilir, belki de buna arkadaşlık demek abartılı olabilirdi. Bu çocuğun belirgin sanatsal bir yeteneği ve Mieczysław'ın hoşuna giden kibar davranışları vardı. Nazik ve 'iştah açıcı' konuşurdu; evet, Wojnicz, Tolek'in yanında bu kavramın farkına varmıştı. Bazen Tolek'e tahta kalem kutusunu karıştırması için izin verirdi. Beriki uzun parmaklarıyla özene bezene kurşun kalemleri yerleştirir, sivri kurşun uçlarına dokunurdu. Mieczyś ise bu sırada kafa derisinden omuzlarına dek uzanan bir zevk dalgası hissederdi. İşte böyle bir çift, dışlanmış oğlan çocuklarıydılar. Bugün Thilo sanki Anatol'müş, hatta ayrı bedenlerde aynı varlıkmış gibi geliyordu ona. Bir çeşit melekmiş sanki. Ne yazık ki liseden sonra Anatol'e ne olduğunu bilmiyordu. Okul bitince ilişkileri kesilmişti.

Wojnicz matematiğe ve kimyaya eğilmişti, çünkü babası öyle istiyordu, babasından daha iyi bilecek değildi ya. Ne var ki Latince onu büyülüyordu, yapabilse daha çok vakit ayırırdı. Ufak tefek ve komik Latince öğretmeni Bay Amborski ona kendi kitaplarını ödünç verirdi. Wojnicz aralarında en çok Apuleius'un *Başkalaşımlar-Altın Eşek* adlı kitabından hoşlanmıştı. *Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana* serisinin eski bir baskısıydı. Ancak dili yeni öğrenmiş biri için çok zor ortaya çıkmıştı.

Bu nedenle iyi yürekli Bay Amborski, ona August Rode'un Almanca çevirisini bulmuştu, kendine hediye edilen bu sürümü Mieczyś Wojnicz neredeyse ezbere öğrenmişti ve açtığı yeri bakmadan okuyabiliyordu. O zamana kadar en sevdiği kitap bu olmuştu, hiçbir kitap onun üstünde bunca etki bırakmamıştı. Zavallı bir adamın eşeğe dönüştüğü bu macera öyküsü nedense ona çok uymuştu. Lucius cesareti, gülmece duygusu ve dünyaya karşı olan merakıyla ondan farklı olsa da, bir biçimde bu kahramanı kendine yakın hissediyordu. Gerçi o bir kahramandı, ama gülünçlüğünün farkında olarak ve kitabın sayfalarından sıyrılarak ironikçe kahramanlığına gülüyordu. Mieczyś, Lucius gibi olmak isterdi: Kurnaz, küstah, kendine güvenliydi, hatta saflığı bile kabul edilebilirdi; ne de olsa bu saflık çok iyi bir özellik olarak ortaya çıkıyordu. Öyle ki onu her zaman beklenmedik yerlerde, hayatın dibine bucağına, hiç beklenmeyeni deneyimlemeye, hatta şiddetli dönüşümlere bile yönlendiriyordu. Tanınmayacak kadar değişmek, ama her şeye karşın gerçek kendisi olarak kalmak. Çünkü dışsallık ve içsellik en belirgin olandı. 'İçsellik', 'dışsallık' kılığına giriyordu ve dünya tarafından böyle algılanıyordu. Gel gelelim 'içsellik', bu dışsallığın içinde neden böyle rahatsız olur ki, diye düşünürdü Mieczyś. Lucius'un maceraları ona ölümcül bir işkence gibi geliyordu, çünkü eski biçimine dönmezse, eşek olarak ölme, yani gerçek doğası, içsel varlığıyla asla tanınamayacak olma tehdidi başının üstünde asılıydı hep! Bu dramı yoğun şekilde hissediyordu, ama tabii ki kimseye bundan söz etmiyordu. Ne var ki Lucius, kendi durumunu okuru olan bu oğlan kadar umursamıyor gibiydi. İnsan ve eşek olarak alaycı, ironik bir gülümsemeyle, aynı zamanda gün gelip bir

gülfidanını bulacağına ve değişiminin en güçlü tanrıça tarafından gerçekleşeceğine inanarak kendi dünyasının ufkuna takılıp kalmıştı. Wojnicz üniversiteye başlayınca matematiksel formüller, teknik çizimler, *x*'ler, *y*'ler, logaritmalar ve tablolarla biçimlenmiş zihninin bir köşesine itildi, kaldı Lucius. Ama Wojnicz'in yanında götürdüğü o eski Almanca *Başkalaşımlar-Altın Eşek* çevirisi şimdi odasında başucunda duruyordu, gerçi onu okumak için pek vakti yoktu.

Babası onu teknik eğitime göndermişti, çünkü bunun onu bir erkek, bir mühendis yapacağına ikna olmuştu. Ancak en önemlisi, bu büyük imparatorluğun her vatandaşının Polonya'ya en iyi hizmeti vermek için bu büyük gücün faydalı bir parçası olması gerektiğine inanıyordu. "Sen bir Polonyalısın, bunu unutmamalısın, aynı zamanda İmparatorluk Majesteleri'nin tebaası ve ulusları birleştiren büyük projenin de bir parçasısın," derdi. Polonya'nın bir gün özgürlüğüne kavuşacağına inanmazdı. Nasıl kavuşacaktı ki? Sadece büyük olan güçlüdür. Yalnızca çeşitliliğe sahip olan zor günlere dayanır. Özgür olsa bile Polonya zayıf bir ülke olurdu, yakın zamandaki bölünmeler daha uzun yıllar etkilerini sürdürmeye devam ederdi.

Bir süre Mieczyś'ı Harp Okulu'na gönderme fikri vardı. Amcası Emil, bunu çok istemişti. Faydası olacağını söylüyordu. Ancak bir gece iki kardeş bu konu üzerine konuştuklarında bakışları utançla karşılaştı ve bu konuyu konuşmayı bıraktılar.

*

Güneş tehlikeli derecede uzun gölgeler oluşturuyordu ve Opitz geri dönüş emri vermişti, ama yola çıkmadan önce onların fotoğrafını çekecekti.

O an aniden törensel bir hava oluştu –Willi Opitz, Rajmund'un buraya taşıdığı bir kamera tripodunu kurdu; şimdi karşılıklı olarak birbirlerini zorlayarak fotoğraf için karışık bir biçimde poz vermeye başladılar. Wojnicz aniden ayağa kalkınca başı döndü, sendeledi ve dik durmasına yardımcı olan Lukas'ın omzu olmasaydı düşecekti.

Sessizce durup fotoğraf çektirirken Wojnicz'e sanki mutlak bir sessizlik olmuştu. Bulundukları yükseklikten kulakları tıkanmıştı, başı dönüyordu. Kamera tripodunun etrafında beliren Opitz'i gördü, sonra Willi Opitz koştu ve yürüyüşçüleri sıraladı: Önce Bay August ile Longin Lukas, sonra kaskatı, odaklanmış, sessiz Frommer, ardından ter içinde yüzünde bir memnuniyet ifadesiyle Thilo von Hahn ve çarpık yüzüyle gülümseyerek bir ağaca yaslanan Rajmund ve hemen yanında Wojnicz. Opitz onlara bağırarak bir şey söyledi, sonra hızla kameraya döndü ve kafasına koyu renkli bezi çekti. Aniden her şey dondu, Wojnicz'e fotoğrafı çeken Opitz değilmiş de sanki kocaman merceğin kenarı, tüm dağ kavisini oluşturmuş gibi geldi. Nahoş, kısa ve keskin bir ses yayıldı; parlak flaş poz verenleri körleştirdi. Mieczysław saniyenin çok küçük bir bölümünde olan bu inanılmaz fenomeni izliyordu: İşte magnezyumun ışığı ladin ve köknarlardan yansıyor, vücutlarını bir anlığına küle çevirerek onlara geri dönüyordu; bir salise içinde sadece ceket ve kazakların altındaki çıplak beyaz tenleri değil, ama aynı zamanda kemikleri, iskeletlerinin ana hatları olgunlaşmış gibi geliyordu Mieczysław'a. Ayrıca sahnede

durduklarını, bunun bir operanın uvertürü olduğunu düşünüyordu. Bu tiyatrodaki seyircilerse ağaçlar, çalılar, yaban mersinleri, yosunlu taşlar, güçlü gövdeler ve dallar arasında hareket eden sıcak hava çizgileri gibi akışkan, tanımsız bir varlık.

6.
Hastalar

Taşlı yoldan inerlerken Wojnicz, Bay August'la konuşmak için onun yakınında, bir adım arkasında yürümeyi denedi. Aslında ne hakkında konuşacağını da bilmiyordu –ta ki sonunda Bay August onu onurlandırana ve Gri Aslan'ı bırakıp Wojnicz ile yan yana yürüyene kadar. Tartışma insan uygarlığının kökenleri üzerineydi, zorlu arazi nedeniyle yavaş ilerliyordu ve Bay August'un hemen yanında, onu dinlemekten mutlu bir dinleyicisi olmasına karşı konuşma duraklamıştı, çünkü ne yazık ki konuşmacı, bastığı yere odaklanmak zorundaydı, ne de olsa burada tökezlemek ve aşağı düşmek kolaydı. Wojnicz bu aralıklı konuşmadan Bay August'un kendini bir yazar olarak gördüğünü öğrendi.

"Babam Avusturyalı bir memurdu ve Jassy'de doğdu," diye içini döktü. "Annem Bukovina'dan geldi ama o da Avusturyalıydı. Ne var ki ailesinin Macaristan'da mülkleri olduğundan kendini Macar hissederdi. Bana gelince... Söylemesi zor. Dilsel olarak ele alırsak, sanırım Almanca ve Rumence düşünüyorum. Ve tabii ki her Avrupalı gibi Fransızca."

Ulus devlet modasının geçici olduğuna ve sonunun kötü geleceğine inanıyordu: İnsanları yapay olarak doğdukları

yer gibi yoksul kategorilere bölmek, kimlik davasının karmaşıklığına yanıt olamazdı.

"'Ulus' terimi bana hiç çekici gelmiyor. İmparatorumuz, yani sizin ve benim imparatorumuz, sadece 'halklar'ın var olduğunu söylüyor; uluslar bir icattır zira. Paradoks şu ki ulus devletlerin ekmek, su gibi diğerlerine ihtiyacı var, tek bir ulus devletinin var olmaya hakkı yoktur. Varlık sebebi, yüzleşmek ve farklılaşmaktır. Bu da er ya da geç savaşa yol açar."

Bay August Fransızca bir şeyler söyledi, ama Wojnicz anlamadı. Araya Fransızca sözcükler veya daha iyisi, alıntılar katmaktan hoşlanırdı. "Alıntı tam teşekküllü bir edebî türdür," derdi. "Ve bu türü bir yazar olarak uyguluyorum."

Ah evet, alıntılarla konuşabilirdi, ama sadece dengi olan onları deşifre edebilirdi. Aforizmalar gibi. Başkalarının bulunduğu bir mekâna girdiğinde her zaman ona bir genelleme aurası eşlik ederdi –her şey birdenbire göreceli hale gelir, askıya alınır, zar zor çizilirdi, hiçbir şey kesin olmazdı. Bay August konuyu öyle bir sunardı ki dinleyicinin görüşüne hep aykırı olurdu. Bay August, bunun bilgelik olduğuna ikna olmuştu.

Boynuna taktığı fular olmadan asla ortaya çıkmazdı; her mevsime, havaya ve giysiye uyan renklerde fuları vardı. En sevdiği renk, tütün rengiydi. Onu sıklıkla bu renkteki ceketiyle ve bir şişe Schwarmerei'yi anımsatan koyu yeşil fularıyla görmek olasıydı. Altında kahverengi pantolonu olurdu, deri botları ve çikolata rengi yeleğinin ceketinden çıkan zincirli altın saatiyle kıyafet tamamlanırdı.

Yürüyüş yoluna indiklerinde gizlice bir yere giriyormuş gibi bir izlenim vermişti, havanın beklenmedik direncine karşı sanki bacaklarını hafifçe arkasından sürüklüyordu. Doğuştan gelen güvensizlik duygularına karşın, kendi benzersiz değerleri hakkında çok çalışarak içlerinde bir inanç oluşturan insanlar böyle yürürler.

"Sevgili Mieczysław," diye söze başladı, adını bir çocuk gibi nahifçe ve güçlükle telaffuz etmişti. "Acaba siz de benim gibi insanın yalnızca dilde var olduğunu düşünür müsünüz? Dilin dışında her şey hayvanidir ve farklılaşmamıştır. Bizi biz yapan dilimizdir. Bunun içindir ki ben her cümlenin üstüne titrerim, her sözcük yerli yerinde olmalıdır. Hobim deyimleri araştırmak ve onlara karşı eleştirel bir tutumla yaklaşmaktır, çünkü böyle bir ilişki kas yapmak gibi, giderilmesi gereken kas ağrısı gibi ruhumuzun organizmasının esnek ve verimli çalışması için gerekmektedir." Lacivert, kanvas ciltli bir cep kitabı gösterdi: *Almanca Deyimler Sözlüğü*.

Wojnicz, August'un geçen Noel'den beri Görbersdorf'ta kaldığını öğrendi. Aslında ciğerlerini temizlemek için kış tatili nedeniyle gelmişti, tatil bitince Viyana'ya dönecekti. Ancak Doktor Semperweiß, rutin kontrolde sol ciğerde tatsız bir bölge bulmuştu. Bu nedenle August izin alıp daha uzun kalmıştı.

"O zaman demek herkesle tanıştınız demek?" diye sordu Wojnicz, onu hastalar hakkındaki hikâyeleri ve hatta belki dedikoduları anlatmaya ikna etmek için. Aslında sadece bir kişiyle ilgileniyordu, ancak bunu hiçbir şey uğruna itiraf etmezdi.

"Hastaların çoğu komünist, hem de sadece Rus olanlar değil," diye yanıtladı Bay August hevesle. "Bu eski bir gelenek, Dr. Brehmer'in günlerinden kalma. Onun tüm devrimcilere karşı bir düşkünlüğü vardı. Karl Marx'ın seminerleri için Londra'ya gitmişti... Bilmiyorum bu isim size bir şey ifade ediyor mu sevgili Mieczysław? İlginç, değil mi? Brehmer tek başına büyük bir imparatorluk kurdu. Mali sorunları olmadan borçsuz harçsız kurduğunu söylemiyorum, ama sonunda bu iş ona gelir getirdi. İşte burada paradoks başlıyor, her şeyde ortak mülkiyet isteyen bu yıkıcılarla da kardeşlik kurmuştu. Ha!"

Wojnicz ne diyeceğini bilemedi, ortak mülkiyet konusunda söyleyecek hiçbir şeyi yoktu. Marx'ı da kısmen duymuştu.

"Sanatoryumun kurucusu Hermann Brehmer'in ise burada neredeyse ilahi statüsü olduğunu, Breslau'un kırsalında bir yerde doğduğunu ve doğa bilimleri okuduğunu öğrenmişti. Brehmer de çoğu Breslaulu gibi Berlin'e gelmiş ve orada 'devrimci ruh' tarafından ele geçirilerek büyük bir tutkuyla 'demokrasi'ye katılmıştı. Ne var ki bu davranışı kamu skandalına neden olunca Breslau'daki sınavlarından geçmesine izin verilmemişti. O da Berlin'de kalmış ve Marx gibi İngiltere'ye gitmeyi hayal etmişti, başarmıştı da. Gerçi sadece kısa bir süre. Marx ile bizzat tanışmış, küçük bir grup için verdiği derslere katılmıştı. Ancak gelin görün ki," burada Bay August ne söylediğine dikkat çekmek istediğinde yaptığı gibi dua edercesine ellerini kavuşturdu, "İngiliz hükümetinden, İngiliz kolonilerinde çalıştırılmak üzere bir botanikçi olarak işe kabul edildi, hatta gemide yeri hazırlandı fakat denize çıkmadan önce dizginlenemeyen merakıyla katıldığı bir oturumda, onu

büyüleyen bir fizyoloğun yaptığı bir okuma sonucunda hem Marx'tan hem de kolonilere açılma fikrinden vazgeçti ve doktor oldu. Ne harika bir biyografi, değil mi?"

Wojnicz hayranlığını dile getirdi. Bu sakallı, ciddi adamın portreleri her yerde asılıydı. Doktor Brehmer bu durumdan onur duyuyordu.

"Biliyor musunuz," diye devam etti August, "komünistlerle bu kadar flört ettikten sonra derslerine dönmek onun için kolay olmamıştı. Ama iyi bağlantıları olan baldızı, Humboldt'un onu koruması altına alması için yalvardı." Yine ellerini kavuşturdu ve tekrarladı: "Genç Hermann Brehmer'in üniversiteye dönmesi karşılığında Humboldt'un, bu büyük bilim adamının adına bir bölüm kurulacaktı. Şimdi anlıyor musunuz?"

Evet evet, Wojnicz, Bay August'un hikâyesini öyle dikkatle dinliyordu ki zaman zaman yoldaki çakıl taşlarının üzerinde tehlikeli bir şekilde kayıyordu.

"Bana o büyük mavi gözlerinizi dikmiş bakıyorsunuz, bakışlarınızda politik ve ekonomik şeyleri fazla önemsiyormuşum gibi düşündüğünüzü hissediyorum." Bay August durdu, uzun süre Wojnicz'e baktı. "Aslında hiçbiri bu akşamki yemekten daha dikkate değer değiller."

Frommer geride kaldığı için bir an durdular. Bay August da soluklanmak zorunda kalmıştı.

"Görüyorsunuz genç adam, Dr. Semperweiß ve sanatoryum yönetiminin görüşlerinin komünizmle ilgilerinin olmamasına karşın komünistlere bedava şifa geleneği bugüne kadar kaldı işte. Gerçi o sefil Ruslardan birkaçı Sibirya'da akciğer hastalığına yakalanmışlardı." Bay August

sesini kısmış, doğrudan Wojnicz'in kulağına yönelmişti. "Bizim Thilo'nun bir komünist arkadaşının burada iyi ilişkileri var, sanatoryum oğlumuzu ücretsiz tedavi ediyor. Sadece pansiyon ücretini ödüyor. Aslında ödemeyi kendisi değil, Berlinli bir arkadaşı yapıyor. Bir filozof," dedi, 'filozof' sözcüğüne dua etmek istiyormuşçasına ellerini tekrar kavuşturarak.

Wojnicz, August'un sesinin bir an için değiştiğini fark etti. Sanki gırtlaktan gelen değişik bir sesin ardından, Wojnicz'in nedenini tam olarak anlamadığı gıcık temizlemeyle biten sessizlik çökmüştü ortaya.

August nihayet boğazını temizleyip bir süre mendiline öksürdüğü sırada Mieczysław'a, genç Thilo'nun çok zamanı kalmadığını ve yaklaşan ölümün bilincinde olmasının onu 'nevrotik' bir hale soktuğunu anlatmıştı. Wojnicz bu yeni moda sözcüğü bir kez daha onun ağzından duydu.

Bu haber karşısında şaşırıp kamıştı. Opitz yüzü kızarmış halde onun ardından yetişmiş, ağır ağır soluklanarak şöyle demişti: "Görüyorsunuz, konukevinin ev sahibi olarak görevimi ihmal etmiyorum. Ne olursa olsun, görevimi yapmaya ve kendimi çevresel etkilere kaptırmamaya çalışıyorum. Bir erkek tüm bu duyguların, sümüksü umutsuzlukların, ağlayışların üzerinde olmalı. Bunlar kadınlara göredir..."

Wojnicz ona kısaca baktı, sonra bakışlarını üzerinden çekti; tavan arasındaki sandalyeyi hatırlamıştı.

"Sizin için çok üzgünüm."

"Benim için üzülmeyin, Bay Wojnicz. Ben düzeltirim kendimi. Zaten evlilik neme gerekti benim?"

Opitz onun omzuna dostça bir şaplak attı ve yola koyuldular. Ardından sırayla dört kadınla evlendiğini anlattı. İlki tek söz etmeden onu terk etmiş, annesinin evine dönmüş. İkinci doğum yaparken bebekle birlikte ölmüş. Üçüncüsü hastalanmış. Bunu gelişigüzel söyleyip susmuştu. Wojnicz meraklı gibi görünmemek için sonra ne olduğunu sormadı. Dördüncüsü işte şimdikiymiş. Onları asla anlamamış ya da gerçekten anlamak istememiş. Hiçbiri ona kendini iyi hissettirmemiş. Her zaman başlangıçta söz sahibinin kim olacağı konusunda bir mücadele çıkarmış, ama o varken kadınlara söz düşmezmiş. Zaten ya zayıf olup mızmızlanırlarmış ya da kontrolü ele geçirmeye ve onu yönetmeye çalışırlarmış. Kesin olan bir şey varsa, her biri onun ömrünü yemiş ve bedelini yaşam enerjisiyle ödemek zorunda kalmış. Beklenmedik acıyla anlatıyordu tüm bunları. Hepsi parazitmiş bu kadınların, oyunlarıyla onu yumuşatmaya ve dikkatini dağıtmaya çalışmışlar.

"Hayır, bir daha asla evlenmeyeceğim," dedi daha yüksek sesle ve göğsüne vurdu. "Çevre köylerden gelen ve iş arayan yoksul bir köylü kızı da aynı hizmeti görür nasıl olsa. Veya..." Opitz burada duraksadı ve Wojnicz'e gözünü kırpmadan baktı. Wojnicz aslında göz kırpmak istediği, ama kendini tuttuğunu düşündü. Ah evet, Wojnicz, Opitz'in bir şeyler sakladığına ikna olmuştu artık.

Wojnicz ne diyeceğini bilmediğinden sustu.

"Ne yazık ki bu kızcağızlar iyi yemek yapamıyorlar," diye ekledi. Artık daha düz ve rahat olan ana patikaya inmişlerdi.

Opitz her fırsatta İsviçreli olduğunu yinelerdi. Annesi İsviçreliydi, babasından hiç söz etmezdi. Sanki ailesinin öteki yarısını görmezden geliyormuş, sanki ona ulusal kimliğini verenin annesi olduğunu açıklamak istiyormuş gibi. İsviçreli olmakla, özellikle annesinin erkek kardeşinin papalık muhafızlığında görev yapmasıyla gurur duyardı. Hatta Opitz'in piyanosunun üstünde dayısının çerçeveli, bulanık bir fotoğrafı dururdu; fotoğrafta dayının kendinden ziyade, tuhaf kıyafetleri ve orijinal, koyu renkli şapkası göze çarpıyordu.

İsviçreli olma durumuna tepki vermek zordu, ne de olsa Wojnicz'in İsviçre konusunda hiçbir fikri yoktu, ancak bunu söylerken Opitz'in sesinde fark edilir bir gurur beliriyordu. Bu gerçekle, ırksal olarak hepsinin üstüne çıkıyordu – 'ırk' sözcüğü konuşmalarına gittikçe daha cesurca girecekti– herkesten iyi oluyordu. Bu İsviçrelilik durumu, tam olarak kim olduğunu bilmeyen, çünkü ne de olsa uluslararası biri olan ve sanki bu işlerle hiç ilgisi yokmuş gibi davranan zavallı August'a sıkıntı veriyordu.

Wojnicz'i, Longin Lukas yakalamıştı. Genç adamın dirseğine yapıştı, onunla askerî bir tonda konuşmak için kolunu demir gibi sıkmıştı, sonra her zamanki gibi kime yönlendiği belli olmayan bir sızlanma başlamıştı:

"Sağduyu ve akılcılık. Her kötülük icatlardan ve ideolojilerden gelir. Dünyaya fazla bir şey eklemeye gerek yok, dünya neyse odur. Olduğu gibidir. Betimlenmesi gereken belirli yasalar vardır. Bunların sayıları da belirlidir. Bazılarını henüz bilmiyoruz. Tanrı vardır ve dünyayı yaratmıştır. Doğası gereği insanlar alçaktır, bu yüzden kontrol edilmeleri ve sürekli ders almaları gerekir. Zenginler yetenekli

oldukları ve iyi bağlantılara sahip oldukları için zengindir. Her zaman böyle olmuştur ve her zaman böyle olacaktır. Özgürlük, demokrasi olabilir ama abartılmaması gerekir. On Emir, ister Alman olsun isterse İtalyan veya Romen, her Avrupalı için bir standarttır. Bir düzen olmalıdır."

Kendi sesini seviyor gibiydi. Başını kaldırdı, sözleri başkalarına yönlenmiş değil de sanki başlarının üstünde, dünyaya geniş dalgalar halinde akıyordu ve söylediği her şey yetkililer tarafından ciddiyetle doğrulanmış, tartışmasız olarak tanınan gerçeklerdi. Anlattıklarını betimleme eğilimi vardı. Özellikle, "Yine bir keresinde..." diye başlayan sözleri her zaman yüksek konumda olan, saygın bir tanıdığıyla bağlantılı bir mekânın adıyla devam ederdi. Tanıdıklarından adlarıyla söz ederdi; bu bağlamda dinleyicileri, bu kişilerin halka mal olmuş, soylu, ünlü kişiler olduğu hakkında huşu ve hayret içinde tahminde bulunurlardı. Bunu sanki bariz bir şeyi açıklamak için sabırsızmışçasına bir boğumlanmayla yapardı. Sabırsızlık, sesini yükseltmesine neden olurdu. Tıpkı şu an Wojnicz'e şifa yuvasındaki bakım maliyetlerini açıklamaya başladığında olduğu gibi:

"Biliyorsun sevgili dostum, şifa yuvasında birinci ve ikinci sınıf hastalar için adil bir sınıflama var. İlkinin bir odayla birlikte tedavi masrafları ayda iki yüz kırk ila üç yüz mark arasında –tabii ki odaya bağlı olarak– ikinci sınıf yüz otuz ila yüz altmış mark. Bir de yoksullar için üçüncü bir sınıf yaratma projesi var, ama onların nereye yerleştirileceklerini bilemiyorum Sanırım morga." Kendi şakasına kendi güldü.

Açık renkli soğuk bakışları ve keskin yüz hatları saygı uyandırıyordu, dümdüz sırtı ve içe çekili karnı Wojnicz'in Lvov'daki lisedeki beden eğitimi öğretmenini akla getiri-

yordu. Bunların yanı sıra, ötekileri aşağıladığı izleniminden kurtulmak zordu. Bu aşağılama onun iskeleti gibiydi; onsuz, eriyen bir kardan adam gibi akar giderdi. Her şeye karşın, Wojnicz'e sanki dışardan iyi görünen ama içi dayanıksız ucuz bir malzemeden yapılmış gibi zayıf görünüyordu.

Kendini her zaman bilgili ve örnek bir ketum adam olarak gören Bay August, elbette Wojnicz'e daha önce Lukas hakkında bir şeyler anlatmıştı. Thilo'dan da birkaç şey öğrenmişti. Aynı derecede ketum Frommer'in de ekledikleri olmuştu.

Lukas, Königsberg'den gelmiş. Babası yoksul bir Polonyalıymış –güya adı yalnızca Lukasiewicz'miş. Alman bir anneden doğan annesi Rus'muş. Evde Rusça ve Almanca konuşulurmuş, babası bir Polonya şirketiyle ortak olarak Sibirya'da ticaret yapıp bir servet kazanmışsa da çabuk kaybetmiş. Bunun içindir ki Lukas, Polonyalıların zayıf ve istikrarsız olduğunu düşünürmüş. Yoksulluğa düşmüşler, sonra bu başarısız kocanın ölümünün ardından annesi Tula'ya dönmüş, zengin ve cömert bir memurla evlenmiş. Adam cömertmiş ya, üvey oğlunu Königsberg'e üniversiteye göndermiş.

Lukas kendine "filozof" diyordu ama Frommer, Wojnicz'e aslında lisede tarih öğretmeni olduğunu söylemişti. Erken evlenmiş, erken dul kalmıştı. Buradaki tedavisinin masraflarını yüklenen kızı hakkında hiç konuşmazdı. Düzenli ve sağlıklı bir yaşam sürerdi –tabii alkol ve her hafta katıldığı iskambil partilerini saymazsak– ama ortada dönen para o kadar azdı ki buna kumar denmezdi. Wojnicz bu sohbetlerden adamın zemin katta ayrı girişi

olan camlı bir binada yaşadığını öğrenmişti. Dolayısıyla onun konumu daha yüksek ve farklıydı. Ayrı bir giriş, ona ötekilerin kıskanabileceği bir tür özgürlük veriyordu. Aslında bu pek hoş olmayan bir bahçe girişiydi, özel bir manzarası yoktu, sadece ormanlık bir dağın yamacındaydı. Ama Gri Aslan akşam yemeğinden sonra içini çeker ve ötekilerin başlarının üzerine bir bakış atar, "Pekâlâ, eve gitme zaman," diyerek bu ayrıcalığını her gece kutlardı.

Wojnicz'in babası Bay January, "Bir insanın zaaflarını bilirsek onu iyi tanırız, değil mi?" derdi. Mieczysław belagatle konuşan Lukas'a bakarken babasının sesini neredeyse zihninde duyabiliyordu. Evet, Lukas Longin bu sözün örneği olabilirdi: Alkolü ve kadınları çok seviyordu. Güya bu ikinci zaafı yüzünden şifa evinden atılmıştı, çünkü kadınları odasına getiriyordu –bunu Wojnicz'e ve Rajmund'a anlatmıştı. Dolayısıyla Beyler İçin Konukevi'yle yetinmesi gerekiyordu, gerçi orada da sözü edilen ayrı girişi sayesinde ayrıcalıklı bir odası vardı. Alkolü, bira olarak tüketiyordu. Wojnicz'in anladığı üzere bazı özel tıbbi izinlere sahipti, belki de Wojnicz'e öyle geliyordu. Rajmund ona siyah şişelerde porselen tıpayla kapatılmış bira getirirdi. Waldenburg bira fabrikasından gelirdi, bunlar sert ve yoğun biralardı. Ve tabii ki Schwarmerei. Ne de olsa Brehmer'in tedavisi, belirli miktarlarda alkolü ilaç olarak kabul ediyordu. Zayıflık şampanyayla, uykusuzluk yatmadan önce sütlü konyakla tedavi ediliyordu. Lukas'ın bu yöntemi bir hasta olarak dikkatle benimsemesine şaşmamalı. Her gün öğleden itibaren içmeye başlıyordu. Sabah onu ayık görmek mümkündü, ama asabi olurdu. Öğleden sonraki saatlerde rahatlar, yüzünde yaşamdan hoşnut bir ifade olurdu. Akşam yemeğinde biraz sarhoş olurdu, konuşkan

ve tartışmaya hevesli bir duruş benimserdi. Ne olursa olsun her şeyle ilgilenirdi. İçtiği alkol miktarı atletik olarak gördüğü düzgün vücuduna muhtemelen ağır gelmeye başlamış, keskin çizgileri bulanıklaşmıştı. Denebilirdi ki Longin Lukas dünyanın arka planında gittikçe daha fazla bulanıklaşıyordu ve bir zamanlar güzel yüzündeki gözlerinin altında torbalar ve hafif şişlikler belirmişti.

Özenle tıraş olurdu, ama bu görevle baş edemediği günler de yok değildi. İşte o günlerde gri sakalları onu on yıl yaşlandırırdı. Ne ki her şeye rağmen hâlâ yakışıklıydı. Konuştuğu kişilerin sözünü kesmek gibi bir huyu vardı. Başkalarına karşı sabırsızdı, onun varlığının temel itici gücüydü bu. Genel olarak sabırsızdı zaten, çünkü sanki dünya hakkında düşündüğü her şey, ruhun öteki bölgelerinden daha yüksek ve daha iyi katmanlarından gelmişçesine hayal ettiğinden ve beklentilerinden farklıydı. Aslında gençliğinden beri özel olduğunu ve dünyanın bir şekilde bununla bağdaşamayacağı inancını taşırdı. İçindeki her şey şöyle diyordu: Zaten uzun zamandır biliyorum. Ne söylemek istediğini biliyorum.

Yıllar içinde buna ötekilerden daha fazla deneyimi olduğu duygusu da eklendi –bu gerçek onu memnun etti, ama aynı zamanda hızla içine kapanmasına sebep oldu, çünkü herhangi biriyle etkileşime girmenin zaman kaybı olduğuna dair inancı iyice güçleniyordu. Ne de olsa ötekiler onun dediklerini anlamayacaklardı, onlardan ilginç hiçbir şey öğrenilmezdi. Bu yüzden trajik bir yaratık olduğuna tamamen ikna olmuştu. Cenazeden önce Wojnicz'e şaşırtıcı bir şekilde yaklaşmıştı:

"Kadın yurttaşlarınız güzellikleriyle ünlüdür. Muhtemelen karışık ırklar söz konusu olduğunda en güzellere ve en çirkinlere rastlamak fazlasıyla olasıdır."

Bu saptamaya ne yanıt vereceğini bilemeyen Wojnicz'in kafası karışmıştı. Bu bir iltifat mıydı yoksa aşağılama mı?

Bir kez şöyle sormuştu: "Almancayı bu kadar kusursuz nereden öğrendiniz? Ne de olsa Galiçya'da sadece okuma yazma bilmeyen köylüler yaşar."

Yine de Wojnicz ondan hoşlanıyordu. Onun küçümsemesi genç adama neredeyse babacanca geliyordu. Onunla savaşmayacaktı, ona teslim olmaya hazırdı. Bu, Lukas'ın gururunu okşamış olmalı ki Mieczysław'a yakın olmak ve ona dünyanın sırları hakkında bir şeyler öğretmek için fırsat kolluyordu –tabii hep aşağılama ve sızlanmayla karışık, aynı yolla.

*

Yolculuklarının sonuna yaklaşıyorlardı. Aşağıdaki yolda bir araba onları bekliyordu. Hepsi vadiye uzanan, önlerindeki o harika manzarayı bir kez daha görmek için durmuşlardı. Ufuk yüksekte kaldığından dağların altın yamalarla kaplı yamaçlarını, derin ladin yeşili fonunda, kayınların sarı ve kırmızı ışıklarını, çevrede kümelenmiş, Wojnicz'i şaşırtacak şekilde beyaz olan koyun sürülerini, onların etraflarında noktalar halinde hızla dönen çoban köpeklerini ve virgüller gibi görünerek koşuşturan çobanları gördüler.

Onlara her zamanki gibi aşağıdan, yani yerden bakıyoruz da, üzerlerinde küçük bir konuşma çıkıntısı olan –kafaları– büyük güçlü sütunlar gibi görünüyorlar. Ayakları

mekanik olarak orman zeminini eziyor, küçük bitkileri kırıyor, yosunları yırtıyor, yok edişin öncü titreşimlerinden kaçmaya yetişemeyen böceklerin küçük bedenlerini de eziyor. Onlardan bir an sonra miselyum, kocaman orman zemininin altında titriyor, bu koskocaman ana yapı bilgiyi, hani bu davetsiz konukların nerede olduklarına ve adımlarını hangi yöne doğrulttuklarına dair bilgiyi, birbirine iletiyor.

7.
Vah Bana, Vahlar Bana!

Sanatoryumun büyük binası Görbersdorf'un hemen hemen her yerinden açıkça görülüyordu. Kırmızı tuğla duvarları güz güneşinde çok güzel parlıyordu. Gotik gibi görünen keskin taretler Wojnicz'e gökyüzü plağının üzerinde göğe saklanmış sesleri çalan gramofon iğnelerini hatırlatıyordu. Çok uzakta, bir yerde sanki gök gürlüyordu. Bu devasa bina, yerel sakinlerin mütevazı evleri ve ancak gelecekte buraya kurulacak bir yerleşimin yedek parçalarıymışçasına yamaçlara dağılarak inşa edilen, gösterişli kaplıca villaları arasında epey saçma görünüyordu. Binanın ince gövdesi ve yoğun rengi, Wojnicz gelmeden hemen önce, bilinmez bir nedenle buraya konmuş bir maket izlenimini veriyor; kim bilir belki de kısa süre içinde başlayacak gösterideki senografinin bir parçası olarak konduğunu getiriyordu akla. Erken saatte hâlâ boş olan ana caddede, son günlerde hava biraz kötüleşmiş olsa da hızlı adımlarla yürüyordu, hem de muhtemelen yüzünde bir gülümsemeyle, çünkü arabalara çuvallar yükleyen adamlar ona genişçe gülümsemişlerdi. Kasaba, bir zamanlar amcasından armağan olarak aldığı zencefilli kurabiye kutusu üzerindeki resmi hatırlatıyordu; onun gibi temiz, güzel, sevimli biçimleri olan evler, pencerelerde dantel perdeler, kapılarda şık kapı kolları, evlerin önündeki çitler, çiçekler, tabelalar, her şey

özenli ve düzenli, tam olarak insan boyutunda yapılmıştı –bir Polonyalı için problem yaratan 'gemütlich' sözcüğüne en iyi örnek. Bazı evler, hastalar düşünülerek inşa edilmiş, yani dekoratif balkonları, cumbaları ve terasları bulunuyordu; bazılarının İsviçre tarzında, ahşap, güzel, süslü sundurmaları ve verandaları vardı. Şifa yuvasının parkına dağılmış bu evler onu büyülemişti. En eskisi Weißes Haus denilen evdi, yirmi odası bulunuyordu ve ilk doğal terapi tesisiydi. Dr. Brehmer'in baldızı tarafından yapılmıştı ve 19. yüzyılın ortalarında hidroterapi uygulamasıyla başarısız olmuştu. Doktor Brehmer genç bir adam olarak, baldızından bu binayı devraldı ve ilk hastalarını burada iyileştirdi. Walter Frommer, Wojnicz'in Görbersdorf hakkındaki bilgisini böylece tamamladı. Ayrıca August'un, Brehmerin genişleme için devlete başvurduğunu, ama komünist geçmiş yüzünden bu ayrıcalığın ona verilmek istenmediği konusundaki ifşaatlarını da doğruladı. Caddeye daha yakın yerde büyük Altes şifa yuvası bulunuyordu –1863'te kırk odasıyla açılmıştı. Daha sonra inşa edilen Neues şifa yuvası, dünyanın dört bir yanından gelen hastalara yetmişe kadar oda sundu; bu evin kuzey kanadının bodrum katında bir inhalasyon odasıyla kışın terapötik banyolar için duşlar bulunuyordu. Her iki bina, içinde bir kış bahçesi ve bir okuma odası bulunan camlı bir geçitle ustaca birleştirilmişti. Wojnicz, Almanca dergilerin ağırlıklı olarak bulunduğunu belirlemişti; bir sürü komik karikatürün yayımlandığı, hepsini anlamasa da okuyunca kendini bütün gün iyi hissettiği komik yazılarla dolu olan haftalık resimli hiciv dergisi *Kladderadatsch* ilgisini en çok çekendi. *Kölnische Zeitung* veya *Frankfurter Zeitung* gazetelerini eline bile almazdı. Bunları daha ziyade kahve

içerken gazetede rastladıkları önemli makaleleri tartışan orta yaşlı beyefendiler okurdu. Wojnicz siyasetle ilgilenmek için daha çok gençti. Yazılanlar, dünyada gerçekleşen en dramatik siyasi olaylardan daha yoğun görünürdü. Polonyalılar için *Czas* gazetesi bulunuyordu, ancak bir okurun cümleleri kurşun kalemle çizmek gibi korkunç bir alışkanlığı olduğu için gazete okunmuyordu. Lehçe kitaplar içinde Kraszewski'nin bir kitabını ve Narcyza Zmichowska diye bir kadın yazarın 'Pagan Kadın' başlıklı bir romanını bulmuş, kitabı okumak için almıştı, ne var ki birkaç gün sonra rafa geri koymuştu. Gerçek dışı bir şeye odaklanamıyordu bir türlü. Sanatoryuma kitap armağan eden herkes, kitabın baş sayfasına adını ve soyadını kaydetmişti. 'Pagan Kadın' Franciszka Ulanicka adında birine aitti. Kraszewski'nin kitabı da Antoni Bolcewicz'e.

Kitapları Tomasek adında neredeyse çocuk olan genç bir adam ödünç veriyordu. Hani cenaze töreni sırasında gözünü ayırmadan ona bakan tip. Muhtemelen şişe dibi camlı gözlükleri sayesinde kitap kurdu sayıldığı için onu kütüphanede çalıştırıyorlardı. Çekya'dan gelmişti galiba, Sidonia Patek'in kuzeniydi. Wojnicz kitap almak için geldiğinde bu ayran budalası kütüphaneci nedense ısrarla ona bakardı, hatta bir keresinde aval aval bakarken bir dergi rafını devirmişti. Wojnicz rahatsız olmuş, bu tipten kaçmaya başlamıştı. Tomasek'in başka bir şeyle meşgul olduğu anı bekliyor kitap ve gazete değiş tokuşunu bir kartın üzerine başlıkları not ederek kendi yapıyordu.

Bir keresinde Tomasek, Wojnicz sanatoryumun duvarlarını süsleyen yazar portrelerine bakarken yanına gelmişti. Bu yazarların çoğu sakallıydı ve saygın görünüyorlardı. Toma-

sek, onun hemen arkasında durmuştu. O sırada Wojnicz'i bu huzursuz edici tipten iyice uzaklaştıran bir şey oldu: Oğlan bir şeyler fısıldamaya başladı, Çek aksanıyla ve iç çekip heceleri uzata uzata konuştuğundan Wojnicz onu tam olarak anladığından emin olamadı.

"Bu yaşlı erkekler her zaman genç erkeklerin yolunu keserler," dediğini iddia etti Wojnicz, oğlanın bunu duvarda portreleri olan saygın, yaşlı adamlar için mi, yoksa şifa yuvasındaki erkekler için mi söylediğini anlamamıştı, belki de dünyadaki tüm yaşlı erkekler için söylüyordu. "Kafamızı karıştırıp bize iyi gelmeyen şeyleri yapmamızı buyuruyorlar... Kendilerine karşı kışkırtıyorlar... İnsanı zor durumda bırakıyorlar... Öyle ki sonra onurunla çık çıkabilirsen işin içinden. Ne demek istediğimi anlamışsındır arkadaşım. Özverili olduklarını söyleyip, özveri bekliyorlar... Yeminler verdiriyorlar... Yaşlı oldukları için kafalarında her şeyi kurmaya zamanları var, biz zayıfız, onlarla tartışmak bizim için zor, onlar kadar ortaya koyacak savımız yok... Üstüne üstlük paraları da var. Bir gün ben de onlar gibi olacağım, güç ve para olacak elimde, o zaman her şeyi ödeteceğim diye düşünelim biz de..."

Wojnicz kaşlarını kaldırarak başını ona doğru çevirdi. Oğlan heyecandan kıpkırmızı olmuştu, çocuksu burnundan ter damlıyordu.

"Seni uyarmadığımı söyleme," dedi ve rafların arasında kayboldu.

Wojnicz'in yaptığı yürüyüşler sırasında en çok beğendiği ev olan Villa Rosa'da hastalığı hafif geçen konuklar için ayrılmış odalar vardı. Galiba şapkalı kadın burada ya-

şıyordu. Villada Humboldt'un anısına, üzerinde onun büstü olan bir tapınak vardı. Brehmer'in ömrü boyunca yaz aylarında tapınağın yakınındaki arkası kapalı, küçük sahnede konserler verilirdi. Görbersdorf'ta zengin hastalar için yapılmış bu güzel ve gösterişli objelerin yanı sıra Volksheilstätten-Abteilung, yani halk için şifa koğuşlarının da bulunması Wojnicz'in hoşuna gidiyordu. Maddi durumu kötü olanlar için ana alandan uzak, köye serpiştirilmiş özel evler bulunuyordu. Eğer ana şifa yuvasında boş yer beklemeseydi, o da bu evlerde yaşayan kişilerden sayılırdı. Bütün bunlar ona biraz, bir zamanlar babasıyla birlikte gittikleri Truskawieci ılıcalarını hatırlatıyordu, orası belki daha büyüktü. Sanatoryuma giden kısa yürüyüş yolundaki hastaları izledi: Açık renk şapkalarına, güneş şemsiyelerine, günlük ya da bayramlık olarak sıralanabilecek kılıklarına baktı, belki de sanatoryum modası böyle bir şeydi. İnsanlar burada sanatoryum hızında hareket ediyorlardı, yani onun Lvov'daki en ağır yürüyüş temposundan bile ağır. Ne de olsa hızlı yürüseler, köyü hemen geçebilir, ileri geri aynı yolu birkaç kez yürümek zorunda kalırlardı. Şimdiyse birkaç adımda bir durup öteki hastalara bakış atarak konuşuyorlardı, böylece gözlerinden hiçbir giysi ayrıntısı kaçmıyordu, hiçbir yeni yüz atlanmıyordu. Hastaların üzerindeki her giysi, takındıkları her tavır, farklı şekillerde taradıkları saçları belirleniyor ve uygun biçimde yorumlanıyordu.

Ruslar farklıydı, kılıkları, özellikle bayramlık giysileri ötekilerde ayrı bir yere sahipti.

Bazıları aileleriyle birlikte kısa süreliğine burada kalıyorlardı; daha uzun kalanlar, Buchberg yamaçlarında,

yoğun ormanların bulunduğu dağlık bölgelerdeki villalarda konaklıyor, sağlıklı insanlar gibi sürdürüyorlardı yaşantılarını. Uzun boylu İskandinavlar da vardı burada, soluk ve kasvetli. Wojnicz birkaç kez Lehçe konuşulduğunu da duymuştu, ama kendini tanıtmaya hiç kalkışmamıştı. Polonyalılar küçük gruplar halinde yürürlerdi, ya yapay bir şekilde sessiz olur ya da aşırı gürültü yaparlardı.

Rengârenk ve neşeli kalabalığa bakan, onların hasta olduklarını düşünmezdi. Wojnicz ister istemez kilisedeki uzun boylu kadını arıyordu. Bay August'la yürüyüşe çıkmak için sözleştikleri Ortodoks Kilisesi tarafında sıklıkla gezdiğini tahmin ediyordu. Kadının adımlarını artık tanıyordu, biraz sallanıyordu ve özel bir yürüyüşü yoktu. Kendi amacına odaklanmış meşgul insanlar böyle yürürlerdi. Bir de kadının eli hep ceketinin cebinde dururdu.

Onu ne zaman görse tıkanır ve yüzü hafifçe kızarırdı. Üşümüş gibi yaparak ağzını atkısıyla örtmeye çalışırdı, ne var ki Lukas'ın dikkatli bakışlarını veya Bay August'un ironik bakan gözlerini üzerinde hissederdi. Bu halinin akşam tartışmalarına meze olduğunu da biliyordu. O odasına gittiğinde, uzun süre yüzünün kızarıklığından söz ediyorlardı. Zaten beyler önce ne konuşurlarsa konuşsunlar, bir süre sonra konu kadınlara geliyordu. Konu, Bayan Opitz'in absürt ölümüyle tetikleniyor ve kadının ölü bedeni zihinlerini huzursuz ediyordu. Wojnicz herhangi bir tartışmanın, ister demokrasiyle, ister beşinci boyutla, ister din, sosyalizm rolleriyle ilgili olsun, ister Avrupa, isterse modern sanat olsun, mutlaka kadınlara yöneldiğini fark etmişti.

*

Uzanarak geçirilen zamanlar, bu süreyi kendini düşüncelerine vermek için kullanmayı öğrenene dek Wojnicz'e ölümcül derecede sıkıcı geliyordu. İnsan yaşama dört elle sarıldığında, düşünmeye, her şeye dikkatlice bakmaya hayallerinde bile zamanı olmadığını fark etmişti. Dolayısıyla ilk günlerde onun hemen uykuya dalacağını, hatta hafif hafif horlayacağını bilerek Thilo'nun yanına uzanırdı. İşte o zaman Wojnicz'in kafasının içinde büyük bir çalışma başlardı: Duyumlarını deneyimlere dönüştürür, kendisini çevreleyen şeylere bir anlam yüklerdi. Kolay bir metin bile olsa, bir sayfayı olsun okumayı başaramıyordu. Nereden çıkıp nereye gittiği belli olmayan ve hemen bir sonraki düşünceyle yer değiştiren bilinç akışı içinde garip bir sükûnet egemen oluyordu. Rüya değildi bu, ama sıradan, bilinçli bir hal de değildi. Sanki bu düşüncelerin kontrol edilemez, ama kendi yollarını izlemeleri için uyarılarak harekete geçen önemsiz katmanları, bu iki durum arasında kalmış gibiydi. Wojnicz bir sonraki oturumda Doktor Semperweiß'ın önerdiği gibi kendi üzerine düşünme ve kendi içini gözleme pratiğine aşina olsaydı, düşüncelerin nasıl ortaya çıktığının, doğalarının ne olduğunun farkına varırdı: Bunlar rüzgârın getirdiği pastırma yazı gibi zamanın taşıdığı duyu çizgileridir, rastgele dizilmiş, anlama aç, minik tepkime kesitleridir. Gel gelelim doğaları gelip geçici ve değişkendir; ortaya çıkarlar, sonra gerçekten bir şey olduğu ve bizim de buna katıldığımız hissinden vazgeçerek kaybolurlar. Tabii içinde bulunduğumuz şey değişmez ve kesindir. Yani mevcuttur.

Bu durumda cümlelerden kopmuş birkaç sözcük yankısıyla düşünceler ona geri dönüyordu. Düşünceleriyle Lvov'a, tüm çocukluğunu geçirdiği Glinna'daki mülklerine

gidiyordu. Gün ortasında, yapay bir şekilde yatay olarak alınan bu pozisyon, kısacık ömründeki unutulmuş ayrıntıları ortaya çıkarıyordu. Örneğin, Emil Amca'nın Lvov'a geleceği zaman yapılan özel hazırlıkları. Jozef alışverişe gönderilirdi ve her zaman sepetinde bir ördek, pazardan aldığı sebzeleri ve elmaları getirmesine yardım eden bir hamal çocukla geri dönerdi. Evet, mutlaka elma olurdu.

January'nin küçük kardeşi Emil, Avusturya ordusunun süvari subayıydı; kusursuz bir figürü ve zarif hareketleri vardı, sarı saçlı genç bir adamdı. Genç ve ince hatlarına ciddiyet ve erkeklik katan bıyıkları vardı. Mavi-gri ceket, biçimli gövdesini güzelce sarar, cildine rafine bir solgunluk verirdi. Ve en güzeli, her zaman özenle cilalanmış botlarının yüksek konçları içine sıkıştırılmış, kırmızı pantolonlarıydı; yani Mieczyś'e öyle gelirdi. Emil gelir, topuklarını birbirine vurarak selam verirdi. Ardından babasının da ona eşlik ettiği purolar yakılırdı. Amcası, Mieczyś'a bir kutu kurabiye veya ufak tefek askerî eşyalar getirirdi: Boş kovanlar, bir çakı veya teneke bir matara. Her şeyi aklına kazıması gereken ve bunu büyük bir özgüven inancıyla yapan amcasının sorularına yanıt vermek zorunda kalırdı:

"Süvari birliği, her biri iki alaydan oluşan iki tugaydan meydana gelir."

Veya

"Bir süvari alayında altı filo vardır."

Her birliğin altında özel bir atlı topçu filosu bulunduğu ve dört makineli tüfek birimine sahip olduğu da eklenmeliydi. Mieczyś'in tam olarak onlarla ne yapacağını bilmediği,

sadece ceplerinde taşıyarak ağırlıklarını hissettiği boş kovanlar, işte bu tüfeklerden geliyordu.

Amcanın gelişinden bir gün önce, alışverişten hemen sonra Jozef ördeğin kafasını kesmek için mahzene giderdi, ardından öğleden sonra seramik mutfağın kenarlarındaki metal kancaya kafası kopuk bir halde baş aşağı asılmış kuşun altında duran tasa yavaş yavaş kan damlardı.

Mieczyś Wojnicz daha önceki deneyimlerinden pazardan getirilen bir ördekle hiçbir koşulda arkadaş olmaması, onun için üzülmemesi gerektiğini acı ve pişmanlıkla öğrenmişti zaten. Hayvanın zavallı halini görmezden ve bazen kesime gitmeden önce kopardığı öfkeli vakvaklamaları duymazdan gelir, hatta evdeki göz açıp kapayıncaya kadar kısa süren varlığına tanık olmamak için kulaklarını tıkardı.

Ancak mutfağın köşesine bağlı duran kanlı tüy yumağı içini acıyla kaplar ve çaresizce ağlamasını babasından, amcasından hatta Jozef'ten saklamak zorunda kalırdı. Yoksa 'karı gibi zırlama' derlerdi. Kesikteki koyu kırmızı hatta kahverengi kan pıhtısı onu bir ikilem içine sokardı: Hem korkar hem de zevke yakın garip, tarif edilemez bir büyülenme hissederdi; hani dizlerdeki yara kabuklarını koparırken, sallanan süt dişini çekerken alınan zevkten daha güçlüsü. Göğsü ağlamaya ve rahatlamaya dönüştüremediği, yalnızca ortaya çöken ve soluğunu felç eden bir acıyla parçalanırdı. Çünkü onunla, bu kesiğinden kan damlayan başsız ördek arasında gizli bir ortaklık vardı; içinde genel olarak savunmasızlıktan kaynaklanan halsizlik, bayılma duygusu uyanırdı. Dehşet, mutfağın ışığında harika bir şekilde, koyu maviye, altın rengine, mürekkep mavisine, sonra yeşile dönen, safir gibi olan,

ama sanki azur mavisine dönerek parıldayan, kanla keçeleşmiş tüylerin güzelliğiyle tamamlanırdı. Aslında onları isimlendirmek zordu, ne var ki kesinlikle Dört Parmaklı Melek kanatlarına benziyorlardı. Böylece ördeğin ölümü kâfirlik ve tüm dünyaya karşı bir saldırı haline geliyordu. Gel gelelim en kötüsü henüz olmamıştı daha. Jozef'in kanla olan işi, sirke, İngiliz baharatları, defneyaprağı mercanköşk, biber, kurutulmuş erik ve kayısıyla buluşunca ortaya *czernina* denen kan çorbası çıkıyordu. Mieczyś artık işkence göreceğini biliyordu. Yetişkinliğin başka bir sınavı olan bir tabak çorba önüne koyuluyor ve bu durum, subay amcasının huzurunda gerçekleştiriliyordu. Ancak şimdilik, babası ve Emil bunun eşsiz ve özel bir durum olacağına dair herhangi bir belirti göstermiyorlardı. Birbirleriyle gelecekteki işler veya politika hakkında rahatça konuşurlardı, henüz Emil'in ne zaman evleneceğinden söz etmiyorlardı. O soru likör eşliğinde sorulurdu. Mieczyś ise çikolata rengi, yağdan göz göz olmuş tabağının başında, çenesinin altına bağladığı peçeteyle ağzında toplanmış ve bir türlü yutulmayan salyasına karşı güçsüzce otururdu.

Sonra babası ona kısa bir bakış atardı. Mieczyś, işkenceye mahkûm edilmiş gibi kaşığı eline alır ve ardından onu o karanlık çamura daldırırdı. Ardından Emil gözlerini döndürüp iç çekerek hayatta hiç bu kadar iyi bir şey yemediğini söylerdi. Bu iltifatla hoşnut olan Jozef'in karanlık yüzü aydınlanır, orada durup daha fazla övgü bekler, mutfağa gitmezdi. Mieczyś, bu iki erkeğin az sonra gözlerini ona çevireceklerini bilir, dolayısıyla bunu yapması gerektiğini, onun için her şeyin en iyisini dileyen, onun gerçek bir erkek olmasını isteyen bu iki adamı yüzüstü bırakmayacağını kendi kendine tekrarlar, içsel bir düzenlemeye koyu-

lurdu. Ne de olsa bu yemeği ona aşkla servis ediyorlardı. O zaman gözleri yaşlarla dolar, elindeki titreyen kaşıktan çorba damlayarak ağzına doğru yükselirdi, artık yapacak bir şey kalmadığından ağzını açmak zorunda kalırdı. Bu çorbanın tadını eski zamanlarda yanlış hatırladığını, şimdiyse ona şaşırtıcı derecede iyi geleceğini umardı hep. Ama ağzı yine, hiçbir şeye benzemeyen tereyağıyla parlatılmış defne ve mercanköşk kokularıyla bastırılmaya çalışılmış, ama temelde iğrenç ve tiksinti veren bir şeyle dolardı. Bu, şiddetli çığlıklara sebep olan, dil ve yanaklar arasında tütüp yayılan, tatlı ve mide bulandıran bir tattı. Boğazı düğümlenirdi, öğürmek isterdi, ancak onu nasıl kontrol edeceğini, nasıl görmezden geleceğini biliyordu. Öyle ki bir anlık tereddütten sonra bu his bedenin içine çekilir, bağırsaklarda kaybolur ve kaynamış hayvan kanının bir kısmı mideye kadar akardı. Her iki adam da ona bakmıyorlarmış gibi rol yapardı, ama onu alttan alta dikkatlice ve soğukkanlılıkla test ettiklerini çok iyi biliyordu. Mieczyś bir sonraki kaşığı, sonra bir tane, sonra bir tane daha alırdı, babası sakinleşir, şakalara başlardı. Çocuğun gözleri yaşlarla dolardı, ama onları da yok sayardı, böylece bedenin bir yerinde kaybolur giderlerdi.

"Bu geleneksel bir Polonya çorbasıdır. Denemeyen aptaldır. Güç kazanmak için kaşığı daldır!" diye eğlenirdi babası.

Emil Amca gülümserdi ve sarımsı bıyığının uçları koyu kırmızı bir renk alırdı.

Çok basit, diye düşünürdü Mieczyś Wojnicz, narin, çocuk bedeninde hayvanın kanına karışan gözyaşlarını yutarak. Erkek olmak, sorun çıkaracak bir şeyi görmezden gelmeyi öğrenmektir. Bütün sır bu.

Bir keresinde Görbersdorf'ta yürüyüşten dönerken postanede durdu, farklı pulları olan posta kartları aldı ve kimlere göndereceğini düşündü. Amcası ve babasından başka kimsesi yoktu ki.

Babası için Doktor Brehmer'in Yeni Şifa Yuvası manzarasını seçmişti. Yapının anıtsallığını vurgulayan bir perspektifi vardı kartın. Sağlamlık duygusunun, tedavinin iyi sonuç vereceği inancına dönüşeceğine ve bu görüntünün babasını etkileyeceğinden emindi. Babası, oğlunu çok saygın bir yere yerleştirdiği için mutlu olacaktı. Kırmızı tuğla duvarlar, manastır havası veren güzel kemerler ve kuleye benzer eğimli bir çatı akla bir Orta Çağ kalesini getiriyordu. Evet, babası çocuğunun tüm oğlanların sonunda erkeğe dönüşeceği bir Prusya cennetinde olduğunu düşünecekti. Amcasına ne kasabada ne de köyde yer alan vadinin bir resmini göndermeye karar verdi. İnsanların kurduğu binaların uzak perspektifleri, doğanın şahane mimarisinde, dağınık ama iyileşen bir yara izi gibi görünüyordu. İlk kartpostaldaki insan yapılarının betimi

gerçekten zafer kazanmış bir görünümdeydi, ne var ki ikincide bu yapılar, dağların gücüyle yan yana konunca sadece komik görünüyordu.

Her iki kartta da yazı yazacak fazla yer yoktu. Yani Mieczysław sadece selamlarını, kendini iyi hissettiğini ve buradaki yemeklere hayran kaldığını yazdı. Silezya mutfağının yemeklerini not ediyordu. Çok özlemişti ve kısa bir süre sonra mutlaka görüşeceklerdi.

*

Wojnicz özellikle Ortodoks Kilisesiyle ilgileniyordu, çünkü üzerinde büyük etki bırakan o şapkalı kadını bir keresinde oradan çıkarken görmüştü, demek ki sıklıkla oraya gidiyordu.

İkinci kez de August ve Lukas'la yürüyüş yaparken onu gördü. Tek eli cebinde, öteki eliyle fırfırlı şemsiyesine yaslanmış sallanarak yavaşça ona doğru yürüyordu. Wojnicz aniden karman çorman oldu –onu görmek tarifi zor, büyük bir zevk vermişti, Görbersdorf'ta yaşadığı tüm 'iştahın', yani möblelerin, halıların, pencerelerdeki perdelerin, özenle yapılmış yumuşacık deri sandalyelerin, mekânlara yerli yerince yerleştirilmiş eşyaların, hayranlık verici ayrıntılarıyla düzenlenmiş desenlerin üstündeydi bu zevk. Şapkalı hanımefendinin görünüşü onu vurmuştu, çünkü üzerindeki her şey ve muhtemelen kadının kendisi de, bugüne dek kısmen, yani asla bütünüyle değil, her zaman sadece parçalar halinde, ona görünen ve onu her zaman cezbeden ve büyüleyen her şeyin bir özetiydi.

İki beyefendi de bu saygın kadını eğilerek selamladılar, Wojnicz ise alçak sesle bir şeyler mırıldandı. Şapkasız

olduğundan ellerini nereye koyacağını bilemedi, kadına baktı, işte o anda sanki zaman yavaşladı, çünkü o kısa saniyede o kadar çok ayrıntı görmüş, ruhu o kadar hayranlıkla dolmuştu ki kadın yanından geçerken içine bir baygınlık çökmüştü. Durdu, tüm kafa karışıklığını, hayranlığını ve çaresiz özlemini örtmek adına öksürmek için kendini zorladı.

*

Birkaç gün sonra konukevindekilerle gittiği Ortodoks Kilisesi şaşırtıcı derecede küçük görünmüştü gözüne, neredeyse küçük bir şapel büyüklüğündeydi ve belki de bu yüzden çıplak, ahşap, süssüz duvarlarına karşın Wojnicz'e davetkâr gelmişti. Ne de olsa, renkli ve hatta renk curcunası içinde, duvar halılarının ve neşeli ikonların olduğu tamamen farklı kiliselere alışmıştı. Galiçya'daki kiliseler köylü kiliseleriydi. Longin Lukas görse, 'ne kadar çocukça' derdi her halde, çünkü içlerinde bir panayır havası vardı. Duvar halıları, kilimler, boyalı kâğıttan yapılmış çiçekler, kâğıttan çelenkler –bunları Glinna'daki kiliseden hatırlıyordu. Oysa bu kilise ona zarif ve egzotik görünmüştü. Ödünç alınmış bir Silezya mimarisi, Südet mimarisindeki Ortodoks Kilisesine uydurulmaya çalışılmıştı. Bu yüzden böyle garip görünüyordu –eğer bir gün Avrupa'nın dinî kargaşasından Prusya Ortodoksluğu ortaya çıkacak olursa, bu kilise ilk mimari bedenlenme olarak hizmet edebilirdi.

Kiliseyi zengin bir Rus'un tedavi gören vatandaşlarının dua etmeleri için yaptırdığını öğrendi. Artık bu işi tuğla duvarları yüzünden eski görünmesine karşın yeni biten binada yapabilirlerdi.

Ziyaretçiler ancak içeri girince mekânın fazla büyük olmadığını fark ediyorlardı –belki de sürekli artan Ortodoks hastalar için küçüktü. Ama aynı zamanda Protestan kiliseleri de Görbersdorf'ta çok büyük değildi, sanki 'zengin olana dek komünist, ölümü görene dek ateist' kuralına aykırıydı.

İç mekânı kutsal işlev için mümkün olan en iyi şekilde hazırlamak üzere zengin hami, dünyanın bir diyarından gelen bir ressam tutmuştu, ama adam tedavi için orada bulunan bir kadınla ilişkiye girince kadınla birlikte kıskanç kocadan kaçmışlar ve böylece duvarlar boş kalmıştı. Ardından adı geçen haminin hasta eşi de ölünce adam Görbersdorf'a karşı sevgisini tüketmiş ve Tanrı'ya, öyleyse mesele güncelliğini yitirdi, diyerek yardımını geri çekmişti. Öyle veya böyle bu küçük binanın çevresinde her zaman bir skandal veya skandalcık dolanıyordu: Müstehcen zengin hamisi, hiçbir şeye uymayan garip hali, ressamı derken şimdi herkes gizli birinin finanse ettiği ve büyük bir sanatsal değeri olan bir ikon hakkında konuşuyordu: Acaba kiliseye devasa asma kilitler mi takılsaydı, yoksa korunma altına mı alınsaydı? Söylentiye göre bu bağış değilmiş, bu garip ikonu biri depozito olarak vermiş ve her pazar durmaksızın Emerentiana meselesini tartışmak için de kiliseye gitmek zorunlu olmuş.

Kilisenin mimarisine duyarsız olan Bay August, emin adımlarla sola, Aziz Emerentiana'yı temsil eden o ünlü ikonun asılı olduğu duvara doğru yürüdü ve bastonuyla kayıtsızca onu işaret etti.

İkonun temsil ettiği şeye Wojnicz'in masum gözleriyle bakmak en iyisi:

Kucağında bebeğiyle bir kadın kendisinden daha iri, daha sağlam görünen, kiremit kırmızı bir giysi giymiş ve elini selam verircesine kaldırmış bir başka kadının kucağında oturuyor. Ancak bu kadın da kendisinden daha geniş bir başka kadının kucağında. Bu üçüncü kadının kara ve buruşuk bir yüzü, delici bakışları var. Ellerini hafifçe ayırmış, öyle ki karanlık neredeyse siyah pelerini, ondan daha küçük olan iki figürü ve çocuğu çevreliyor. Pelerinin astarı koyu mavi ve üzerinde yıldızlar, ay ve güneş var. Bu genişçe yayılmış pelerinin arka planında altından kadim bir ışık var, *perpetua*[7] bir lüks. Meryem'in ve Çocuğun yüzleri pembemsi bir boyayla boyanmış, taze ve canlı görünüyorlar, izleyiciye cesurca bakıyorlar; hatta Bebek sanki ona göz kırpıyor. Anna'nın yüzü biraz daha karanlık, bir gerginlik var bu yüzde, sanki hep tehdit altında hissediyormuş gibi ya da fazla konuşmaktan korkuyormuş gibi. Emerentiana acı içinde görünüyor, ressam ince bir fırça yardımıyla küçük kırışıklıkları örtmüş, bu da ona bir sebze görüntüsü vermiş. Wojnicz kırışık, yaşlı kadının bakışlarında hoş olmayan bir şeylerin olduğunu düşünüyor.

"Brrrr," dedi Bay August, "gördünüz mü? Orada ne yazdığını kendiniz okuyun. Elbette batıda adlandırıldığı gibi *Aziz Emerentiana* yazmıyor, ama *Panagia* yazıyor, Kutsalların Kutsalı. Kurtarıcı'nın büyük büyükannesi, Aziz Anna'nın annesi, Meryem'in büyükannesi. Ana tarafı. İsa'nın soyunu bu şekilde betimleyen resimler, sıklıkla Aziz Anna Matterza olarak adlandırılır."

7 Ebedî (İt.) (ç.n.)

"Hiç böyle bir azize rastlamadım," dedi Lukas; biraz öfkeliydi ama cehaletine değil, bu figürü ona açıklamamış olan dünyaya karşıydı bu öfke.

Buradaki insanlar arasında sandalyeye –bu sandalye kesinlikle inanlar için oraya konmuş bir şey değildi– oturmuş tek kişi olan Thilo, Wojnicz'e dönüp şöyle dedi:

"Bunu biliyorum. Flaman resminde var: Çömelmiş Emerentiana'nın bedeninden kızını kucağında tutan Anna figürüne dönüşmüş bir ağaç çıkar, Meryem'in yüreğinden de tek bir çiçek, yani Çocuk İsa olan bir ağaç büyür."

Wojnicz başını salladı. Birden Gliceria'nın onu taşradaki kiliseye nasıl götürdüğünü ama asla ayinin sonuna kadar dayanamadığını hatırladı. Bacakları ona itaat etmeyi reddederdi ve heyecanla dolup taşarak aniden aşılmaz bir uyku haline girerdi. Gliceria onu kucağında taşıyarak eve getirirdi, sonra da babası kadını azarlardı.

August'un, "Peki sizin bu garip resim hakkındaki düşünceniz nedir?" diye soran sesini duydu.

"Benim mi?" diye sordu, daldığı düşüncelerden silkinerek. "Hiç, hiçbir şey düşünmedim. Çok..." August'un gözünde rezil olmayacağı bir sözcük arıyordu. "...etkileyici."

Şimdi anlatma, alıntı aktarma ve öğretme başlamıştı. Bay August'un sanki dua etmek için kavuşturduğu elleri, aslında gagalamak için bir alet haline gelmişti. Sanki dinleyicilerin zihinlerine dümdüz bilgiyi, anlayış yöntemlerini, temel bilgelik yollarını kakan bir ağaçkakanın süper gagalarıydı onlar. Dik durarak hafifçe ileri geri sallanıyor, dinleyicilerinin ve onlara çoktan katılmış iyi giyimli evli bir çift ve Katolik bir rahibenin dikkatlerini

üzerinde topluyordu. Thilo denetimi ele alamayacağını bilerek zaman zaman August'un konuşmasına müdahale ediyor, arada sırada bir-iki sözcük ediyordu, bu durum August'u daha da büyük belagat gösterilerine kalkışmak için kışkırtıyordu.

Wojnicz daha yakına itilip uzun ve sıkıcı bir konuşma yapan August'tan gözlerini ayırmaya cesaret etmeden önce şunları öğrenmişti: Bu ender bulunan ve neredeyse artık olmayan bir resim motifiymiş. Ortodokslukta bilinen yegâne ikonmuş –August ve Thilo bu konuda hemfikirdi. Orta Çağ'da, Batı'da da popüler bir temaymış ama zaman geçtikçe unutulmuş, hatta belki de tapınaklardan kaldırılmış. Atıfta bulunduğu efsaneye göre İsa'nın doğumundan yetmiş yedi yıl önce, Horeb Dağı'nda Archos Peygamber olağanüstü güzelliğe sahip bir genç kıza rastlamış, sonra o kızın bedeninde güzel meyveleri olan bir ağacın büyüdüğünü, ama bunlardan birinin en güzeli olduğunu görmüş rüyasında. Bu genç kızın harika bir çocuğu olacak demiş. August, fonundaki karakteristik altın rengi ve ellerin hatta belki kulağın –Wojnicz bunu tam anlamamıştı– resmedilme biçimi yüzünden, ikonu iki yüz yıllık olarak değerlendirmişti –Thilo, yüz elli olduğunu iddia etti–. Konuşma böyle devam etmişti.

Gerçeği söylemek gerekirse, ikon Wojnicz'te iç karartıcı izlenim bırakmıştı. Karanlıktı, yoğundu, üç kadının birbirine dolanmış bedeninden oluşmuştu ve bu arapsaçından sadece etrafı halelerle çevrili kafalar çıkıyordu. İkonlardaki o klasik ciddiyetten yoksundu. Bunda dramatik bir şey vardı, aşırı, bahtsız bir şey. Karanlık ve altın. Düz çizgiler ve gösterişli süsler. Arka plan, dönen yoğun yapraklar ve

esnek gövdeler biçiminde oyulmuş altın rengi bir fondan oluşuyordu. Öne bir grup figür yerleştirilmişti –ortada elinde pespembe, olgun, pişirilmiş gibi duran bir elma tutan, koyu kırmızılı küçük ve hastalıklı Çocuk ve Annesi, aslında çok genç bir kız, sanki annelik, gücünü aşmış gibi solgun ve bitkin görünüyordu. O da kendinden daha büyük, ağırbaşlı, ciddi, olgun yüzlü, tamamı lacivert ve gümüş renginde olan bir kadının dizlerinde oturuyordu. Bu kadın da tükenmiş görünüyordu. Bu üç kişi sırayla birbirinin kucağına oturuyordu... Bunda uygunsuz bir şey var, diye düşündü Wojnicz, biraz abartılı, sanki bir şaka gibi görünüyordu. Evet, nihayetinde bir seyircinin geleceğini, bedenleri birbirine karışmış grubun yüzlerine karşı güleceğini hayal etti, Tanrı'nın tapınağına gelmiş biri gibi ciddiyetle davranacağını, kahkahayla güleceğini. Hem tuhaf dörtlü hali hem de çok çirkin ve korkutucu, hatta cadı gibi görünen hiçbir şeye uymadığı halde, yanlışlıkla veya sanatçının kötü niyetinden dolayı buraya konmuş Emerentiana yüzünden bazı insanlar bu tuhaf ikonun kiliseye uygun olmadığını söylerken haklıydılar. Herhalde kimse ona bakmak istemezdi. Bütün gözler hemen Çocuğa ve onun gencecik Annesine yönlenirdi –özenle ve belki de yardım ve destek sağlamak arzusuyla.

Wojnicz içini çekti. Her şey çirkin görünüyordu, düpedüz çirkin, şaşırtıcı ama aynı zamanda kışkırtıcı.

Bu resmin duyguları harekete geçirmesine ve hastaların dikkatini çekmesine şaşmamalı.

Dışarı çıktıklarında donmuşlardı. Sonbahara nazaran, oldukça soğuk bir pazar günüydü. Yerden keskin bir koku yükseliyordu, hani önce burun deliklerini dolduran ve

sonra orada ne olup bittiğine bakmak için ciğerlerine uzanan: Bakalım burada ne var? Kışı görecek miyiz acaba?

Rüzgâr yalnızca ağaçların tepelerini hareket ettiriyordu ve dağların, ormanların arkasında bir yerde kışın başlamaya hazırlandığı hissediliyordu. Wojnicz, Rajmund'un özel bir yağla yağlayarak konukevinin önüne koyduğu kayakları hatırladı.

Pazar günü herhangi bir tedavi uygulanmadığından yürüyüş yoluna döndüler ve ikindi çayı yerine Kafe Zum Dreimädelhaus'ta mola verdiler. Burası dağ, geyik ve av manzarasıyla süslenmiş meşe panelli duvarlarıyla rahat bir yerdi. Kahve ve sıcak şarap kokuyordu.

"Bir kadeh daha sert bir şeye ne dersiniz?"

Kibar, mavi gözlü bir garson masaları yan yana koydu şimdi artık uzun ve sıkıcı konuşmalar başlayabilirdi. Keşke herkes sırayla birbirini dinleyebilseydi. Havasızlık ve yoğun duman yüzünden böyle bir yerde uzun süre kalmayı doktorlar yasaklamıştı. Herkes oldukça iyi yerel biranın tadını bozan suçluluk duygusu içindeydi. Thilo, Wojnicz'in yanına oturdu ve ballı mineçiçeği ısmarladı. Wojnicz kararsızdı ve sonunda o da öteki beyefendilerle beraber bira ısmarladı, aslında birayla arası hiç de iyi değildi.

"Mezarlığa gittin mi?" diye ona alçak sesle sordu Thilo.

Menüyü okuyan ve 'tatlılar' bölümüne özellikle dikkatini veren Wojnicz onaylarcasına başını salladı.

Thilo, ona beklentiyle baktı.

"Gördün mü?"

Mieczysław soruyu anlamadı. Thilo'nun neyi kastettiği hakkında hiçbir fikri yoktu.

"Neyi gördüm mü?"

Thilo, bariz bir sabırsızlıkla tavana baktı.

"Hiçbir şey görmemişsin," dedi sadece.

Kendilerini bira, mayalı ekmek ve lahana turşusuna vermişlerdi.

"Fark ettin mi?" diye sordu Thilo, öne doğru eğilerek, yüzü neredeyse Wojnicz'in yakasına sürünüyordu. "Burada karmakarışık değil miyiz? Geçen gün konuştuğumuz ve bitirmediğimiz konuları hatırlıyor muyuz? Kimin tarafındayız, bize karşı olan kim, konuşmalarda kimle beraberiz?"

Soruya şaşıran Wojnicz biraz düşündü. Evet, Thilo haklıydı. Bugüne kadar Mieczysław yeni bir yerde bulunduğuna, çok fazla uyaran olduğuna, günlerin çok yoğun geçtiğine, bunun için doğrü dürüst düşünmeye vakti olmadığına inanmıştı.

"Ben henüz iklime alışamadım herhalde," diye yanıtladı umutla.

"Hayır, aylardır buradayız," diye karşı çıktı. Thilo. "Burada garip bir ruh haline giriyorsun."

Wojnicz hiçbir şey söylemedi. Garson çaydanlık ve biralarla dolu tepsiyle masalar arasında çevik bir şekilde dolaşırken Thilo fısıltıyla konuştu:

"Bak bunların hepsi bir gün unutulacak, hepsi. Bak, hepsi kaybolacak."

Kafeye neşeli bir grup girdi. Gürültü yükseldi, hatta bireysel konuşmaları August'un sesini bile bastırdı. Sesini duyurmak için bağırmak zorunda kaldı. Bu yüzden dışarı çıktılar.

Pansiyona dönerken herkes ilk öğleden sonrasının açlık dalgalarını hissetmişti. Alacakaranlık çökmüştü, akşam yemeği vakti yaklaşıyordu ve sanatoryumun ana binasından enfes hamur işleri kokuları yayılıyordu. Wojnicz bir bardak biradan sonra başının döndüğünü hissetti, grubun arkasından yürüdü, öndekilerin yaptığı konuşmalardan yalnızca sözcük kırıntıları duyuyordu:

"...Bergland'da daha iyi bira var..."

"...Willi bu akşam yemekte ne pişirdi acaba?"

"...sonunda bir aşçı tutmuş mu? Yoksa oduncu yemeklerine devam mı?"

"...şifa yuvasında yer boşalsa, oradaki yemeklerin nasıl daha iyi olduğunu görürsünüz..."

"...burada hiç tasarruf yapılmaz, hiç..."

"...Neues Haus'ta bir oda ve pansiyon için aynı şifa yuvası fiyatına..."

Yaklaştıkça tartışma netleşti, yine ikona döndü.

"...şunu düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum. Doğa, kadına büyük doğum gücünü bahşetmiş, ama gücünü kontrol etmekten yoksun bırakmış. Her zaman doğal yasa olsun, sosyal düzen olsun veya bazı ahlaki düzenler olsun kendinden daha büyük bir şey tarafından desteklenmesi gerekiyor. Buyurun Emerentiana örneği!" diyerek havayı gagaladı August.

"...çünkü bir kadının bedeni sadece kendisine ait değildir, aynı zamanda insanlığa aittir," dedi Lukas bir raunt daha bira içmediklerinden dolayı biraz sinirlenmişti. "Doğurduğu için umumî bir maldır, doğurma kabiliyeti ise bir özellik olarak ele alınmamalıdır," derken 'özellik' sözcüğünü vurguladı, sonra yanlarından geçen bir çifte kibarca selam verdi. "Kadın kendisi olarak aynı zamanda hepimize aittir."

"Evet, haklısınız," dedi Frommer aniden, kaldırımdaki çörekotu mantarlarına bakıyormuş gibi öne doğru eğilerek. "Kadının öznelliği ve nesnelliği elbette bedeniyle de ilgilidir. Ama bu cinsin bazı zihinsel ve ruhsal nitelikleri de var."

"Ne demek istiyorsunuz?" diye kibarca sordu Bay August.

"Felsefi anlamda kadını, bir erkek gibi tam ve bitmiş bir konu olarak ele alamayız. Bu kadın kimliğinin erkek dünyasında geliştirebilir ve sürdürebilir olması meselesidir. Erkektir, onun kimliğinin çerçevesi."

"Ama o zaman bir nesne muamelesi görecektir!" diyerek Thilo endişelendi.

Ani bir yel, önlerinde toplanmış bir yığın yaprağı burgaç gibi, bir boru, bir kaval gibi büktü.

"Doğru, bir nesne gibi kabul etmek gerek. Ama kimse kadının bir dereceye kadar öznelliği olduğunu kabul etmeyecek kadar aptal değildir. Kadının yüzüne bakıldığında onun bireysel ve öznel bir varlık olduğu kabul edilmelidir. Değil mi? Öte yandan, bedeni yani kendisi herkese aittir, çünkü insanlığın tuttuğu bir kaptır; demek ki kadının bedeni, karnı, rahmi insanlığa aittir."

"Peki, 'insanlığa' derken ne demek istiyorsunuz?" diye seslendi huysuz Lukas. "Yani kime? Bu bana sosyalistlerin 'devlet mülkiyeti'nden bahsetmelerini hatırlattı. Devlete, ama kimin devletine? Yetkililerin mi?"

Hava burgacının rüzgârın habercisi olduğu ortaya çıkmıştı ancak rüzgârsız Görbersdorf bölgesinde esince, onları hatırı sayılır bir güçle vurmuştu. Wojnicz yakasını kaldırdı, ağzını fularıyla kapattı.

Çikolata rengi şapkasını tutarak, "Bakınız genç adam," diye söze başladı kendisi de bir sosyalist olan Bay August, "kadının elbette hakları olmalıdır, ama asla çıkarlarını gözeten devlet kurumlarını oluşturan bir topluma ait olduğunu unutmamalıdır. Mantıken, devlet kadını... düzene sokabilir. Bu doğru. Devlet onun sosyal rollerini, görevlerini belirlemekle kalmaz, aynı zamanda veya belki her şeyden önce, birey olarak haklarını korur."

"Oy hakkını da mı?" diye kışkırtıcı bir şekilde sordu Lukas.

"Şey, onun da zamanının geleceğini düşünüyorum. Aç kalmadan, barış içinde, sağlık hizmetleriyle sosyal bir çerçevede özgürlüğü olan bir yaşam hakkından söz ediyorum."

Rüzgâr yaprak ve dalları kaldırdı, hava soğuk ve keskindi. Konukevine yaklaşıyorlardı.

"Bir erkeğin, tabiri caizse kadının bireysel kimliğini şekillendirdiğini söylediniz. Devlet de toplumsal rollerini belirleyecektir..." diyerek Frommer'e döndü August.

"Ve kilise de onun ruhani yaşamını..." diye ekledi alayla Frommer. "Ben kesinlikle kadının yanındayım. Beyler duydunuz mu bilmiyorum ama ilk kilise konseylerinden

biri kadın ruhu sorununu ele almıştı. O zamanlar, Orta Çağ'ın başlarında kadının ruhunun olup olmadığı kesin değildi. Evet, evet..."

"Şey, hizmetçimi ele alacak olursak..." diye söze başladı ironiyle Lukas, ama cümlesini tamamlamadı.

"Neyse, günlerce süren müzakerelerden sonra şu karar çıktı: Gizli oylama..."

"Ee?"

Wojnicz bu hikâyenin sonunu duymak için sabırsızlanıyordu.

"Karar tek bir oy farkıyla alındı. Düşünün beyler tek bir oy farkıyla!"

"Karar neydi peki?"

"Tabii ki ruhlarının olduğu doğrultusunda çıkmıştı. Kuşkunuz mu var?" Hemen sonra ekledi: "Kararı açıklayan piskoposun kim olduğunu düşünürüm sıklıkla."

*

Üç marka bir araba kiraladılar ve Langwaltersdorf'a, mezarlığa gittiler. Wojnicz, Strahlendusche'sini, yani fazladan ödediği su tedavilerini bırakmaktan duyduğu rahatsızlığı bastırmış olmalıydı. Ya babası bunu öğrenseydi! Öte yandan taze bir nefese, vadi dışında bir yolculuğa ihtiyacı vardı; vadi onu havasızlığı ve hareketsizliğiyle yormaya başlamıştı. Ayrıca genç biriyle, kendi akranıyla birlikte olmak ne büyük zevkti. Daha durağa giderken saçmalamaya başlamışlardı, sonra arabaya bindiklerinde körüğü

açmışlardı. Thilo muhtemelen ağzını atkısıyla kapattığı için suskundu. Soğuktan korkuyordu.

"Aynı şeyi sen de hissediyor musun?" diye belli belirsiz sordu. "Mezarlığa gitmekten daha zevklisi yok. Doğru mu?"

Wojnicz, Thilo'nun alaycı mizahından etkilenmişti, sürekli değişen ruh hali onu büyülüyordu. Thilo belki havanın kuru ve sıcak olmasından bugün epey formundaydı. Yapraklar muhteşem kokuyordu; köknar ve iğne yapraklı ağaçların reçine kokusu sarmıştı etrafı. Bu koku Wojnicz'e yaşamındaki en mutlu Noel anlarını hatırlatırdı. Bu konuda konuştular, ne var ki Thilo, Wojnicz'in Noel coşkusunu paylaşmadı. Onun evinde bu bayram aile istilasıydı; annesinin kendini kötü hissetmesi, üvey babanın evdeki sürekli varlığı –ki bu katlanılması zor bir durum– demekti. Üvey babası akşamları sarhoş olur, herkesi suçlardı. Bazen pijamasıyla Thilo'yu karşısına alır ve ona tarih soruları sorardı ya da "seni erkek yapacağım" diyerek hazırolda bekletirdi. Annesi asla oğlundan taraf olmazdı.

Sadece üvey babanın bir yere gitmesi gerektiğinde –ki bu oldukça sık olurdu– bir anneye dönüşürdü. Kendi işleriyle ilgilendikleri yoğun bir günün ardından, akşamları birbirini rahatsız etmeden sevgiyle vakit geçirirlerdi. Annesi ona, bir arkadaşı, mucizevi bir şekilde kendini onun evinde bulduğu çocukluk arkadaşı gibi davranırdı. Thilo'nun babasıyla tanıştığında oyunculuk kariyerinden vazgeçmişti. Babasının ölümünden sonra, daha Thilo küçükken, bir tanışı morfini denemesi için onu kandırmıştı. Artık düzenli olarak uyuşturucu alıyordu. Thilo bundan pişmanlık duymadan bahsetmişti.

"Seni anlıyorum," dedi Wojnicz, Thilo'nun eldivenli elini tutmak için uzandı. "Sen garip bir yaratıksın, o kadar saf ve masumsun ki..." Thilo ona merakla baktı.

"Kimsin sen? Nereden çıktın böyle?"

"Lvov'dan. Orada bizi seralarda yetiştiriyorlar," diye şaka yaptı Wojnicz. Thilo'ysa içtenlikle uzun uzun güldü.

Araba köyün içinden geçti, arkasında mezarlık bulunan kilisenin kapısında durdu. Güzel ve allı dallı bir görüntü yayıldı gözler önüne. Aşağıda bir yerlerde Waldenburg uzanıyordu.

Taştan mezarlar arasında gerilmiş örümcek ağlarına su damlacıkları asılıydı; hava dün içtikleri Tokay şarabı rengindeydi, onun gibi yaşama bağlayan bir tat taşıyordu.

Thilo önden, eski moda bir bastona yaslanarak yavaşça yürüdü. Yeni bir mezarı geçtiler, Bayan Opitz'in mezarını; sonra, üzerinde hâlâ sanki yaklaşan kışı beklemiyormuş gibi keskin ve esnek otların büyüdüğü ağaçlı yolda yürüdüler. Thilo, ara sıra duruyor ve Wojnicz'e özür dilercesine bakarak derin bir nefes alıyordu.

Mezarlığın en uzak köşesinde, artık yokuşta kalmış, küçük bir bölümünün önünde durdular.

Burası mezarlığın en eski yeriydi. Mezarlar her yerde olduğu gibi, burada da yan yana bir düzen içinde sıralanmış olsalar da bu düzen hızla kontrolden çıkıyordu. Çarpık yollar ve çıkmaz sokaklar görünüyordu. Mezar taşlarının da pek ortak noktası yoktu. Bazıları alçakgönüllü, bazılarıysa görkemliydi, yüksek mezarlar vardı, eğik duran mezarlar vardı, kimilerinde haç bulunuyordu, kimilerininse sahipleri

uzaktan geldiğinden yürürlükteki mezarlık düzenlemelerine kolayca uymayacaklarını gösteren bir havası vardı. Thilo kendinden emin bir şekilde liderlik ediyor, onu ardında pas rengi otlakların yayıldığı arka duvarlara doğru götürüyordu. Wojnicz arkadaşına sorarcasına baktı.

"Şu mezarlara bak. Bakmayı öğren," diye ısrar etti Thilo.

"İyi ya." Wojnicz mezarların arasına girdi ve gördüğü ilk şey, elbette, ana bölümdekilerden çok farklı olmayan isimlerdi: Fischer, Opitz, Kluge, Tilch. Hepsi de erkek, daha doğrusu genç erkek. Kafasından ölüm ve doğum tarihlerini çıkarıp hesap yaptığında, hiçbiri kırkından büyük çıkmıyordu. Soran gözlerle baktı Thilo'ya ve mezar taşlarına döndü. Mezarlarda adı, soyadı, doğum ve ölüm tarihi bulunurdu. Bazen çoğunlukla sadece ölüm tarihi. Ve başka bir şey daha: Adın ve tarihlerin bulunduğu yerin altına üzüntü veya pişmanlık ifadelerini içeren alıntılar yazılırdı. Burada ise... Tüm mezar taşlarında neredeyse görünmez bir yazı oluşturan sadece birkaç küçük harf vardı: *"Weh mir, o weh!"* Bunun ne anlama geldiğini bilmiyordu. Bu sözcükleri bilmemesinde şaşıracak bir şey yoktu, Almanca dersinde mezar yazıları öğretilecek değildi ya... Şiirle belli belirsiz bir ilişkisi vardı, ancak bunun ne olacağı hakkında bir fikri yoktu. Acaba bir balattan bir alıntı mıydı? Artık duvarın bitimine yaklaşmışlardı. Göze çarpan, etkileyici bir mezarın taşına henüz yazılmış bir yazı vardı: "Rudolf Opitz, 1889-1908"

"Erkek kardeşi," dedi Thilo "On dokuz yaşında."

Thilo döndü ve çıkışa yöneldi. Wojnicz son kez mezar taşına bir bakış attı.

Rudolf Opitz

21 Sep.1889 11. Nov.1908.

Weh mir, o weh!

Baktığı şeyin tam şeklini anlamasa da görebiliyordu. *"Nov."* Yani Kasım. Bu üç harf, yani *Nov.* bu bölümdeki tüm mezarların üstünde kazılıydı. Demek bu insanlar Kasım ayında ölmüşlerdi.

"Thilo!" diye bağırdı, çünkü buluşundan emin olmak istiyordu. Ama Thilo arabaya çoktan binmiş, dizlerini battaniyesiyle örtmüştü. Wojnicz doldurmak zorunda kalacağı, aksi takdirde kendisine huzur vermeyecek beynindeki o boş alanı hissederek onun peşinden koştu.

*

Geç kalmışlardı, hemşire Schwartz şezlong battaniyelerini dağıtırken, onlara azarlarcasına bakıyordu. Dağların turuncu-yeşil yamaçlarının muhteşem görüntüsüne bakan üst terastaki şezlongların ikisine uzandılar. Soğuk olmamasına karşın Schwartz'ın yardımıyla battaniyelere sarıldılar. Thilo yorgundu, hemen uykuya daldı ve Wojnicz her zaman severek yaptığı gibi yavaşça düşüncelerini topladı: Sistematik olarak ve hatta leziz bir şekilde de denebilir. Bu ne soğuk ne de kuralları olan bir oyuna benzer düşünce tarzı değildi, sevimli ve rahat olması gerekiyordu. Zaten Wojnicz, tüm Görbersdorf'u bir peri masalı olarak hayal ediyordu –zencefilli çörek kutusunu süsleyen o resimdeki peri masalı. Her şeyi düşünmek serbest, hoş olmayan veya kabul edilmez bir sonuç çıkacak diye korkmaya gerek yok. Bu biraz Wojnicz'in bitki koleksiyonu oyununa

benziyordu: Her deneyimi kurutmak, sonra koleksiyon defterine yapıştırmak ve nasıl olduğunu izlemek. Burada her yıl Kasım ayında bir şeyler olmalıydı, bir tür tehlikeli spor dalı mı yapılıyor acaba? Renkli yapraklı dik yamaçlar boyunca kayakçıların baş aşağı kaydığını görmüştü. Veya sarmaşıkların yardımıyla ağaçtan ağaca Dans Kralı gibi atlayan cambazları izlemişti. Bir de göle yarı çıplak halde balıklama atlayan kaslı yüzücüler de vardı. Opitz'e sormalı ya da en iyisi Semperweiß'a sormak, o daha iyi bilir.

Evet, soracak, çünkü Thilo bunu gerçekten umursuyor, değil mi? Onun için yapacak. Birden ikisini donmuş gölde buz pateni yaparken hayal etti: Thilo'nun atkısı sallanıyor, kendi başında da ponponlu bir şapka var. Birden Thilo'nun ayağının altındaki buz kırılıyor ve oğlan suya düşüyor, geriye sadece atkısı alıyor. Korkunç bir yorgunluk hissetti ve gözlerini açtı. Baktı, Thilo sakin sakin uyuyor. Böylece bakışları ferforje çitin arkasına, kadınların dinlendikleri yere kaydı. Orada, bir mucize eseri, yapma çiçekler ve tüllerle süslü kocaman şapkayı görmeyi umut etti. Ama yok, hasta insanların onlara karşı hiçbir şey yapmadıkları için düşmanlıklarını da anlamadıkları o küçük yaratıkları, yani Koch basilini, gizemli birleşimiyle öldürerek zavallı ciğerlerini temizleyen dağ havasını solumaya geldiği bu yere şapka takıp gelecek değildi ya.

8.
Öksürük Senfonisi

Artık şifa yuvasının konuklarının ufak tefek sorumluluklarından, o sabah yürüyüşlerinden, Wojnicz'in nefret ettiği su tedavilerinden, havlulardan, soyunma odalarından, göğüsleri dinleyen stetoskoplardan kısacası kahramanımızın gününü dolduran tüm bu şeylerden konuşmuyoruz. Ortodoks Kilisesi yoluna veya daha ilerisine, Bay August'un dağdaki köşk olarak adlandırdığı Humboldt'un tapınağına giden yürüyüşleri de anlatmıyoruz. Kızlarının şerefine Zum Dreimädelhaus olarak adlandırılan Albynski'nin kafesinin önünde kaç sardunya saksısının asılı olduğunu ve şifa yuvası yolunda içi talaşla dolu kaç tükürük okkası bulunduğunu da Wojnicz zaten biliyor. Babasına ve amcasına gün aşırı gönderilen kartpostalların kısa ve öz içeriklerini de alıntılamayacağız. Yolda selamlaştığı hastaların isimlerini anmaya da gerek yok. Hava durumu hakkında rapor vermeyeceğiz –zaten bu, sıcaklık, havadaki nem oranı ve ayrıca rüzgâr şiddeti (her zaman ortalamanın altında) hakkında dikkatle notlar alan gözlemevinin görevi. Beylerin yürüyüşlerde yaptıkları konuşmaları veya akşamları Schwarmerei eşliğinde sürdürülen sohbetleri de burada alıntılamayacağız. Sadece şunu söylemek yeterli olacak: Mieczysław Wojnicz, burada kendini iyi hissediyordu, öksürük krizleri eskisi gibi sık yoklamıyordu, ateşi

de Lvov'da olduğu gibi yükselip ona eziyet etmiyordu. Ayrıca, duvarların ardından gelen öksürükleri ve tavan arasındaki kuşkulu uğultuyu duymamak için kulaklarını iyice tıkarsa iyi uyuyordu. Ne var ki bu düzenli ve iyi işleyen yaşamın altında, ruhunda yerleşmiş, adlandıramadığı ancak bir türlü de kurtulamadığı bir sıkıntı, bir huzursuzluk rahatsız ediyordu onu. Son günlerde sıklıkla olduğu gibi geceleri aniden uyanıyor, gözleri açık, karanlığa bakıyordu. Uyanıyordu çünkü rüyasında müteveffa Bayan Opitz'in dudağının kenarında, iğne başı büyüklüğünde bir ben gördüğünü hatırlıyordu. Bu keşif onu şok ediyor ve artık beklenmedik bir pişmanlıkla dolu halde hareketsiz yatıyordu.

Pansiyonun penceresinden sık ağaçlarla kaplı dağ yamacı görünüyordu, sanki Görbersdorf doğayla yapılmış bazı anlaşmalar sonucu konumunu korumak için özel izin almış gibiydi. Tek şartı vardı: Nehir kenarından uzaklaşmamak. Ormanın karanlık duvarı başta Wojnicz'e –aslında onu hiç ilgilendirmeyen– farklılaşmamış gizemli bir alan, kara bir yama gibi göründü. Ancak oradan sesler ve hışırtılar gelmeye başlayınca –pencereyi açıkken bu hışırtılar katlanılabilir olma boyutunu aşıyordu– ormana farklı bakıyordu artık. Ekim ayı başlarında bir akşam canavarca sesler duydu. Dehşete kapıldı, hareket etmeye cesaret edemeyerek yatakta oturdu, ama sonra yüreği ağzında, terliklerini giydi ve korkudan titreyerek koridora çıktı.

"Geyiktir o geyik. Lütfen korkmayın ve yatağınıza geri dönün!" diye alt kattan bağırdı Willi Opitz, sanki sorusunu ağzından almak istercesine.

Wojnicz utandı. Evet, sadece bir geyikti. Çiftleşme dönemiydi.

Ne var ki sonraki gecelerde hayvan takdire şayan bir dakiklikle konser verdiğinden bunun sıradan bir hayvan sesi, doğaya ait bir şey olduğunu kabul etmesi zorlaşmaya başlamıştı. Doğal mıydı? Bu dramatik gürültülerin, rakibiyle giriştiği bir kavga sonucu bıçaklanan, şimdi de işkence altında yaşamını kaybetmekte olan bir ormancıya ait olduğu izlenimini ediniyordu. Ancak ona bunun sıradan, aklı olmayan, içgüdüsüne tabi bir hayvan olduğunu açıkladığında, içini heyecan dalgası kaplıyor, şaşırıyordu –bu ses güçlüydü; geyiğin sesinin, insanı aşan bir güce karışması, bir çağrı olması, doğuştan gelen cinsel kader, her şeyi tek bir kartla riske atmayı sağlayan ve insanı yaşamını kaybetmenin kolay olduğu yere, tehlikeli olana çeken bir çağrı olması yüzünden, içinde çaresizliğin ve kederin pusuya yattığı büyük bir gücün rüyalarını uyandırıyordu. Bu kükremelerde bir delilik, bilinen rotaları terk etme hazırlığı, tüm kuralların dışına çıkma, tüm güvenlik sınırlarını aşma, hatta kendi varlığından vazgeçme vardı. Kükreyen geyik gecenin ötesine, rüyanın ötesine geçiyor, her zamanki yerlerini, rotalarını aşıyor ve kaplıca alanının karanlık, nemli, dar arka bahçelerinde bir hayalet gibi ortaya çıkıyor, kendi şehvetine kapılmış bir canavar olarak görünüyordu. Sonsuz biçimde kendini aşma, kendi varlığı pahasına da olsa türlerini kopyalama ihtiyacıyla, her şeyi kendi yaşamının önüne koyan ve bu bağlamda gücünün kurbanı olan zavallı bir hayvandı.

Wojnicz bu korkunç sesleri için için yanan bir utançla dinlerdi, çünkü saklanması gerekeni gün yüzüne çıkarmış,

gizli tutulması gereken şeyleri örten sessizlik perdesini açmış ve burada, perdenin ardındaki bir karmaşa gibi ya da çamaşırhaneye götürmeden önce Gliceria'nın eliyle sepetlerden çıkarıp ayıkladığı pis çamaşırlar gibi kendilerini göstermişlerdi. O terli yakalar, önünde her zaman o iğrenç fizyolojinin beyaz izlerini taşıyan kirli külotlar –Wojnicz'i babası hep bu yüzden uyarırdı– gibiydiler. Beyler, Wojnicz'in gerçekten tam olarak anlamadığı ama yine de hayatın gizli ve dillendirilmeyen ifadelerle dolu bazı köşelerine değindiği için ister istemez kızardığı şakalara, dişisini arayan geyiğin kükremelerine gülerlerdi.

*

Geceye sürüklenen ve zorunlu olarak bazı tartışmalarla sona eren akşam yemeklerini severdi. Aynı temalar kaybolur, sonra geri gelirlerdi: İnsanın ruhu var mı? Her zaman bencilce mi davranır? Monarşi mi yoksa demokrasi mi? Sosyalizm insanlık için bir şans mı? Bir metnin bir kadın tarafından mı yoksa bir erkek tarafından yazıldığı anlaşılır mı? Kadınlar oy kullanabilecek kadar sorumluluk sahibi mi?

Wojnicz yanlarına geldiğinde, birkaç gün önce Silezya'daki akılalmaz havacılık kazasından söz ediliyordu hâlâ.

Bu, beylerin insanlığın teknolojik ilerlemeye ihtiyacı olup olmadığına dair tartışması için bir sebepti.

Acaba aldığı kurbanlar ödenmesi gereken bedel miydi (August)? Yoksa burada bahtsız bir biçimde kaosla ittifaka giren ve bir gün insanlığı düşüşe götürecek olan insan kibri mi söz konusuydu (Lukas)?

"İnsanlar her zaman meraklarının bedelini ödeyecektir ve dünyayı iyileştirme arzusu, kaderimizde yazılıdır," derdi Frommer, "ama ilerleme insan ruhunun gelişimine eşlik etmelidir," diye de eklerdi.

Burada Roland Garros diye birinin Akdeniz üzerinde uçak yolculuğu yaptığını yazan bir gazete gösterirdi. Ya da uçaktan paraşütle güvenli bir şekilde atlamayı başaran bir adam olurdu. Bu tür haberler Wojnicz'de kaygı uyandırır, bazı içsel kaşıntılara neden olurdu –dünyanın her yerinde pek çok şey oluyordu, o ise hastaydı, buraya kapatılmış halde oturuyordu. Ancak kendini bu adamlar eşliğinde, beyler için olan bu konukevine ve hatta genel olarak Görbersdorf vadisine kapatmasının, daha sonra normal hayata döndüğünde işe yarayacak bir sabır dersi olduğunu düşünüyordu. Schwarmerei eşliğindeki Lukas, August ve daha az sıklıkla Frommer –kendini uyuşukluk ve sessizliğe kaptırdığı anlar oluyordu– arasında geçen tartışmalar onun için öğretici oluyordu. Ne de olsa babası ve amcası entelektüel anlamda bu kadar derin tartışmazlardı, sadece gazetelerde yazılan güncel siyasi konulardan, özellikle halefin ne zaman tahtı devralacağı, eski imparatorun tahttan çekilip çekilmeyeceği veya ölüp ölmeyeceği konusundaki spekülasyonlardan söz ederlerdi. Her zaman Rusya'nın her politik hamlesinin altında kuşku götüren bir şey arayarak bu öngörülemeyen komşunun davranışlarıyla ilgilenirlerdi. Ellerini kavuşturup karakteristik gagalama hareketiyle havaya vuran ve bazen heyecanla saçını başını yolarcasına dramatik hareketler yapan –her zaman "Herr August" olarak söz ettiği– August'u dinlemeyi severdi. Bu dramatik jestler sırasında Lukas'ın yüzünde ironik, acıyan bir tebessüm belirirdi.

Ancak Wojnicz genellikle en hararetli tartışmaların beklenmedik bir şekilde, herhangi bir sonuca varmadan bittiğini fark etmişti. Beyler sanki sadece konuşmaktan yorulmuşlar gibi birden susarlardı; olsa olsa biri, "Yaa, işte bu kadar," gibi bir şey söylemeye çalışırdı veya "Evet, işte böyle..." derdi ki bu da özet yerine tartışmanın sonu olurdu. Sonra bakışları sanki bazı önemli meseleleri, bugüne kadar derin gölgelere ittikleri endişelerini hatırlamışlarcasına içlerine kayardı. O zaman Lukas genellikle ayağa kalkar ve ellerini arkasına bağlayıp pencereden dışarı bakardı. August görünmez bir piyanoya eşlik edercesine ağzından yavaşça çıkan "pam, pam, pam, param, pam, pam, pam" melodisine uygun olarak parmaklarıyla masaya vururdu. Frommer suçüstü yakalanmışçasına donmuş bir halde hareketsiz dururdu. Opitz ise mutfağa kaçardı.

Başlangıçta Wojnicz bir soruyla konuşmayı yeniden rayına oturtmaya çalışıyordu, ama onu görmezden geldiler. Tuhaf bir çıkmazdı. Mieczysław sanki hayatın normal akışında mola vermiş gibi kendini rahatsız hissederdi, hani burada çok hayran olduğu elektrik ışığının açma kapama anahtarı gibi –üzerine tıklıyorsun ve her yer karanlık oluyor ya. Sonra uyuyamayarak yatakta uzun süre dönüp dururdu. Tavan arasından gelen uğultu ona hatırlamak istemediği bir şeyi hatırlatırdı. Kalkar ve perdenin arkasından modern gaz fenerlerinin hafif yeşilimsi ışığıyla aydınlatılmış ve genellikle geceleri boş olan gezinti yoluna bakardı. Yüzünü yıkar, okumaya çalışırdı.

Uykuya dalarken duvarların arkasından gelen öksürükten rahatsız olduğu zamanlar oldu. Bu ses, başta dayanılmaz ve rahatsız ediciyken zamanla evin ayrılmaz bir parça-

sı, onun ses mimarisi haline geldi. Kısa sürede Wojnicz havlamaya benzer seslerin hangi boğazdan geldiğini ayırt etmeye başladı.

Çünkü August'un öksürüğü sıska yapısına hiç uymuyordu mesela, güçlü ve derindi. Sanki vücudun içinden, en derin yerinden, mağara gibi arkasında yankı bırakarak bariton bir sesle geliyordu. Wojnicz böyle bir adamın küçük ciğerlerinde nasıl bu kadar güçlü bir rezonans olduğunu bir mühendise yakışır şekilde merak ederdi. Sanki Bay August'un ufak ama biçimli bedeni hastalığın akorlarını çaldığı bir gitar gibiydi.

Buna karşın Frommer, havlar gibi kuru kuru öksürürdü. Bu sesler binanın içinden geçer, sanki biri boynundan kopardığı boncukları yere fırlatmış gibi önce koridoru doldurur, sonra merdivenden aşağı oturma odasına ve çatı katına yayılırlardı. Mieczysław'ın odasını kısa atışlarla o denli davet edici delerlerdi ki, içgüdüsel olarak bir sonraki turu beklerdi. Kuru öksürük denen şey buydu işte, sigara ve susuzluk. Walter Frommer'in tüm bedeninde görülen nem eksikliği yüzünden öksürük iyice kurumuştu. Bazen Wojnicz'e, Frommer muslin ceket denen modası geçmiş siyah bir frakın içinde sanki kaslarının yerini almış üstüpülerle hareket ederken hışırdıyor gibi geliyordu.

Zavallı Thilo epey farklı bir şekilde öksürürdü. Duvarın arkasındaki odasından bir fokurdama, çürüyen bir madde sesi gelirdi, sanki sonsuz bir fermantasyon gibi, sanki oğlanın bedenindeki imbiklerde ıslak bir miazma kaynatılıyormuş gibi, sanki milyonlarca yıl önce ortaya çıkmış, çamur kıvamında çok eski bir madde ses veriyormuş gibi. Thilo epey balgam çıkarırdı. Wojnicz ister

istemez onu duvarın ardından alkışlardı, çünkü bu hiç kolay bir şey değildi. Bazen Thilo, hasta ciğerlerindeki sıvıdan kurtulmayı denerdi ve umudunu yitirdiğinde bunu başardığı da olurdu. Sonra Wojnicz'in kulaklarına, yırtılma, çatlama ve ardından su sıçraması gibi bir ses gelirdi, hemen sonra da bir rahatlama homurtusu. Sanatoryum kurallarına göre talaşla karıştırmak ve yakmak üzere kullanılan, Rajmund'un kapının önüne çıkardığı demir sepetin içinde Wojnicz birkaç kez kanlı balgam görmüştü, bu kırmızı beyaz kombinasyonun her zaman şaşırtıcı, gözlere yumruk gibi çakan bir görüntüsü olurdu.

Longin Lukas'ın sesi dışardan bile duyulabiliyordu. Çünkü öksürüğüne, sanki çok çalışması gerekiyormuş, sanki yorgunluktan kıvranıyormuş gibi hep bir ses ekliyordu. Ses oldukça yüksekti, aslında biraz tizdi, içinde belli belirsiz bir sitem vardı. Öyle ki insan duyunca istemeden kendini suçlu hissederdi.

Opitz de, hatta bazen Rajmund da öksürürlerdi –gerçi o kadar sık ve yüksek sesle değil– belki yanmaya başlayan sobalarla ve vadinin üzerindeki ıslak dumanla ilgiliydi bu öksürükler, hani giysilere sinen ve keşke hafif bir yel esse diye beklenen o ince dumanla.

Bu öksürük senfonisi yüzünden Wojnicz yorulur, ahşap evin çatlaklarından nüfuz eden soğuktan dolayı her zaman biraz nemli görünen çarşafları fırlatır, kalkardı. Onu o saatte kabul edebilecek tek kişinin Thilo olduğunu çabucak öğrenmişti, çünkü o daha ziyade gündüzleri uyuyordu. Mieczysław pijamasının üzerine pantolon ve kazağını çekiyor, ardından zemine ve duvarlara yayılmış manzara-

ları ve portreleri izleyebileceği, Thilo'nun yıpranmış yeşil kanepesindeki yerini alıyordu.

Satranç oynamaya çalışırlar, ama çabuk sıkılırlardı. Zaten Wojnicz satrancı sevmezdi. Babası onu sıkça huzursuz ederdi bu oyunla. Herhalde, satrancın Mieczyś'in asi, belirsiz ve dağınık zihnini düzene sokacağını düşünüyordu. Ne de olsa sarayda bile oynanırdı bu oyun. İmparatorun da satranca bir eğilimi vardı. İyi yetişmiş erkeklerin eğlencesiydi, ayrıca bu oyun için zekâ, yetenek ve öngörü gerekiyordu. January Wojnicz, satranç tahtasında kurallara göre hareket etmenin oğlunun yaşamına, dünyayı daha güvenli ve hatta dostça yapacak belli bir otomatizm sokacağını düşünürdü. Böylece her gün öğle yemeğinden sonra, tam vücut yemeği sindirirken ve hafif bir öğleden sonra uyuşukluğuna kapılmışken satranç masasının başına otururlardı, babası ilk hamleyi Mieczyś'in yapmasına izin verirdi. Ufaklık hata yapınca arkasına geçer çocuğun dikkatini sebep-sonuç zincirine, hamlenin olası sonuçlarına çekmeye çalışırdı. Ama Mieczyś, inat eder ya da ona söylediği gibi "küt kafa" olursa, babası sinirlenip bir puro içmek için dışarı çıkar, oğlansa savunma veya saldırı bağlamında mantıklı bir hamle düşünene kadar satranç masasının başında otururdu.

Küçük Mieczysław Wojnicz kuralları anlar ve pek çok öngörüde bulunabilirdi aslında, ama doğrusunu söylemek gerekirse bu oyun onu hiç ilgilendirmiyordu. Kurallara göre hareket etmek ve rakibi yenmeye çabalamak ona sadece piyon kullanma yollarından biri gibi görünüyordu. Daha ziyade satranç tahtasının içinde bulunduğu alanı, zavallı piyonların birlikte veya birbirlerine karşı, karmaşık

entrikalar ve çeşitli ilişkiler içinde ortaya sürülen taşların kaderiyle oynandığı bu alanı görmeyi ve hayal etmeyi yeğlerdi. Taşların, piyonların hareketlerini damalı bir tahtayla sınırlamak, onları katı kuralları olan bir oyunun insafına terk etmek ona beyhude geliyordu. Yani babası ilgisini yitirip de daha önemli işleriyle uğraşmak için masadan kalkar kalkmaz, Mieczyś satranç taşlarını halının bozkırlarına, işlerini hallettikleri yolculuklara çıktıkları koltuk dağlarına çıkarıyor, kendilerine mutfaklar, evler saraylar yapıyorlardı. Nihayetinde babasının kül tablası sandal oluyor, tüy kalemler sandalın kürekleri haline geliyor, sandalyenin altından beyaz ve siyah olarak iki vezirin düğününün yapıldığı katedral alanına doğru süzülüyorlardı.

Bu satranç taşları arasında en çok atla kendini özdeşleştirirdi. At haber taşır, anlaşmazlıkları yatıştırır, seferlerle ilgili hükümler düzenler veya tehlikelere karşı uyarırdı: Jozef'in içeri girişi, halının temizlenmesi, yemeğe çağrılma. Sonra babası tarafından haşlanır ve ceza olarak yemek yemeden odasına gönderilirdi, o da aynı atın asaletiyle yürürdü: İki adım öne, bir adım yana.

*

"Babam asker olmamı isterdi," dedi Wojnicz, arkadaşının çalışmasını izlerken.

"Dalga geçiyorsun! Üniformalar beni her zaman güldürür," diye yanıtladı Thilo, bir yandan küpler ve küreler çizen boya fırçasının hareketlerine bakıyordu. Bu, onun en sevdiği motifti: Soyut.

"O apoletler, nişanlar, bunları taşıyanların gerçekleştirdiği kahramanca işleri ve bu kişilerin ne kadar önemli

olduklarını hatırlatmak için verilmiş işaretler sisteminden başka bir şey değil. Bu rütbeler, hiyerarşiler ve son olarak üniformanın verdiği rahatsızlık, normal kıyafetlerin tam zıddı, sert ve rahatsız. Savaş ne kadar kirliyse, üniforma o kadar resmî olur. Tam takım halinde, düğmeler dâhil. Düğmelerdeki ulusal amblemleri düşünebiliyor musun? Bakış açısını anlamsızlıktan uzaklaştırıp mantık zeminine oturtmak, değiştirmek ister gibi," diye söze başladı Thilo, bu sırada kafasını gülünç biçimde çevirdi, "bu üniforma inanılmaz bir kılık değişimi oluyor. Peki, üniformalı erkekler ne yaparlar? Öldürürler. Neyle gurur duyarlar? Şiddetle."

"Sen pasifistsin."

"Öyleyim. Aklı başında olan öldürmek ister mi?"

"Üniforma hep hoşuma gitmiştir."

"Ya, özellikle sizin Avusturya ordusunun forması gösterişlidir. Bizimki daha mütevazı. Üniformanın erkeğe bir biçim verdiği doğru bak. Biçimsiz erkek komik olurdu. Örneğin, iç çamaşırıyla veya sadece çoraplarıyla."

Wojnicz pantolonunun altından çıkan pijamalı bacaklarına bakarak sessizce gülümsedi. Bir keresinde uykulu uykulu gece çişe kalkan amcasını tuvalette gördüğünü hatırladı.

Emil'in bıyığında, yüzünü ikiye ayıran ve aynı zamanda yüz hatları düzleştiren bir bıyık bandı vardı, böylece amcasının yakışıklı yüzü Mieczyś'a kukla suratı gibi grotesk ve komik görünmüştü. Ayak bileklerine kadar inmiş pantolon kıllı bacaklarını gösteriyordu ve iki bacağın arasında sallanan kahverengimsi bir salatalık hiç de askere yakışan bir gö-

rünüm arz etmiyordu –böyle pörsümüş bir meyvenin üstüne pantolon giymek ha.

"Kadınların da kaç çocuk doğurduğunu, kaç yemek pişirdiğini, kaç hasta insana baktığını gösteren şeritleri olan bir üniforma giyinmesi gerekmez mi? Bu hem güzel hem de adil olurdu. Peki, üniformaları bu kadar çok seviyorsan, niye orduya katılmadın?" diye sordu Thilo.

"Babam isterdi, ama bizim ordumuzun veya ülkemizin olmadığını biliyorsun.[8] Bu durumda İmparator için savaşırdım."

Thilo, başını salladı.

"Yani erkek kardeşi gibi beni de işgalci orduya göndermeyi düşündü, Polonya özgür olunca da sadece üniformaları değiştirecek, özgür genç ülkenin eğitimli ordusunu oluşturacaktık. Ne var ki ben zayıf ve hastalıklı çıktım."

"Baban muhtemelen hayal kırıklığına uğradı, değil mi?"

"Hem de nasıl. Sonra kafasında başka bir plan şekillendi. Hayalet bile olsa orduya katılamıyorsa, o zaman oğlu başka bir görevin hizmetine sunulabilirdi. Yüksek eğitimimi kendi seçti. Bundan sonra vatanım için, onun uygarlık düzeyini bir üst kademeye çıkarmak için okuyacaktım, çünkü ülkem şu anda geri ve ilkel bir durumdaydı. Bir düzen kurulmayıncaya, kentler çağdaş hale getirilemeyinceye, köyler uygarlaştırılamayıncaya, cehalet ortadan kalkmayıncaya kadar sağlıklı bir toplum inşa edilmez, diyordu."

---

8 Lehistan-Litvanya Birliği'nin 18. yüzyılın sonunda Rus İmparatorluğu, Prusya ve Avusturya İmparatorluğu tarafından parçalanmasıyla Polonya devletinin resmî varlığı 123 yıl boyunca sona ermiştir. (ç.n.)

"Haklıymış."

"Ben de onun istediği gibi Dresden'de okumaya başladım."

"Hoşuna gitti mi?" Thilo ona dikkatlice bakıyordu. Wojnicz'e sanki kendine acıyormuş gibi gelmişti.

"Orada kaybolmuş gibi hissettim. Dresden teknik çalışmalar için elverişli değil. Senin gibi sanat okumak lazım orada. Ama sen de bilirsin ya, bir devleti olmayan yurttaşlara öyle uçucu şeylerle uğraşmak yakışmaz."

"Senin için üzüldüm, Wojnicz. Çok zarifsin, iyisin. Biri senden faydalanacak diye korkarım. Henüz hâkim olamadığın büyük bir gücün var."

Wojnicz bu iltifat karşısında kızardı.

"Ancak ben kanalizasyon işini iyi bilirim. Hatta tuvalet sistemi kurabilirim."

Wojnicz yüksek eğitiminin son senesinde hastalanmış, on iki ayını köydeki evde, yani içinde tuvaletin bile bulunmadığı bir yerde geçirmişti. Hacet, evin arkasındaki tahta kulübede gideriliyordu. Kışın, hele de ateşi varsa, evden hiç çıkmıyor, hizmetçinin temizlediği kovaya görüyordu işini. O yıl öylece, hiçbir iş yapmadan yatarken babasının küçük kütüphanesinde bulduğu bir kitabı okuyarak arıcılıkla ilgilenmeye başlamıştı. Yazın babasının da katılımıyla bahçeye küçük bir kovan kurmuştu. Arıcılık coşkusu onu epey iyileştirdiği için babası tuvaleti, kanalizasyonu cehennemin dibine gönderip vatanseverlik için arıcılıkla ilgilenmesinin daha uygun olacağına karar vermişti.

"Bunu hiç sorma bile, çünkü anlat anlat bitmez..." diye Thilo'yu sadakatle uyardı.

Polonyalılar arıcılık yapsalardı, ülke büyük bir ekonomik güç haline gelirdi, çünkü bal sadece doğrudan tüketilen bir gıda değil, diğer gıda maddeleri, kozmetikler ve ilaçlarda kullanılmak üzere üretim için de çok değerli bir hammaddedir. Ayrıca kovanlardan doğal mum da elde edilir. Balın yararları, baba oğlun hayattaki ilk fikir birliğiydi. Arıcılığın yayılması. Apiterapi. Ballı tentür üretimi. Romatizmaya karşı balmumu merhemi. Üstelik January Wojnicz, Polonyalıların sadece arıcılıkla uğraşmakla kalmayıp arı gibi olmalarını da istiyordu. Arılar ne harika toplumdu; o ne uyum, o nasıl bir ortak çalışmaydı öyle. İşte Polonyalılar bu içgüdüden yoksun oldukları için üç kez bölünmüşlerdi ve şimdi kehribarın içindeki sinekler gibi ağızları açık, tutsak kalmış, ölü bir halk olmuşlardı. Eğer böyle bir kraliçeleri olsaydı, o kraliçe çalışkanlığın ve çalışmanın en büyük erdemi oluşturduğu büyük bir düzen kurmuş olsaydı!

Mieczysław'ın babasının yanında açıkça söylemeye asla cesaret edemediği başka bir şey daha vardı. Ne de olsa babası Polonya hakkında konuşurken her zaman ciddiydi, Polonyalılardan söz ederken kaşlarını çatar, yüzünü endişeyle buruştururdu. Ama genç Wojnicz herkesin tatlıya, ağızlarda ot, çiçek ve güneş tadı bırakarak keyifli bir zevk veren bu 'iştaha' gereksinimi olduğunu düşünüyordu. Eğer cesareti olsaydı babasına, Polonyalılar daha çok bal yerlerse ülke tümüyle değişir, diyebilirdi.

Wojnicz, Thilo'ya yaptığı gece ziyaretlerinin sonunda, genellikle doğrudan odasına gitmek yerine, Bayan Opitz'in odasına bir an için olsun bakmaya kalkışır, tavan arasına çıkan merdivenlerden çıplak ayak yukarı çıkardı. Bu odayı

zaman zaman gün içinde de ziyaret ettiği oluyordu, tabii ev sahibinin Rajmund'la Wladenburg'a gittiğini veya günlük işlerini halletmek için birlikte evden çıktıklarını, ötekilerin de uyuduklarını –Frommer'in odadan horladığını ve August'un uyku arasında öksürdüğünü duyardı– anladığı zamanlarda. Burada özel bir şey yapmıyordu. Yatağın üstüne tünerdi, altındaki şilte çökerdi ve o rahatsızlığa rağmen, eylemsizliğin –sersemlik gibi– onu yavaş yavaş içine çektiğini hissederdi. Püsküllü bir masa örtüsüyle omuzlarını örter, sonra da oturup etrafa bakardı.

Yatak başlığında yıkanmış ketenden üretilmiş, kordon dantel süslemeli, düzgünce katlanmış bir gecelik var. Dikiş bir yerinden kopmuş, ipler sarkıyor. Wojnicz gömleğine doğru eğiliyor ve dantele yakın olan bu yarayı inceliyor. Birden aklına, salona girdiği o ilk günden bir detay geliyor. O öğleden sonranın ayrıntıları yavaş yavaş belleğinden silinmeye başlamıştı, ama şimdi, daha büyük bir dosyaya aitmiş de kaybolmuş ve fakat şans eseri bulunmuş somut bir resim geri geliyor. Yanak ve çene çizgisi, hafif tüylü şeftali gibi bir deri ve ağzın köşesinde, virgüle benzeyen, hafifçe bükülmüş bir çizgi, sanki o ölü dudaklar gülümsemeye hazırmış gibi.

Wojnicz bunu hatırladığına şaşıyor. Bunu hatırlayacağını ummazdı. Hatta gördüğünü bile bilmiyordu.

*

Ekim ortasından itibaren güzel güneşli günler başlamıştı. Birkaç soğuk gece, ağaçları sarıya ve kırmızıya çevirmiş, ayın ikinci haftasında Mieczysław Wojnicz yekten değişmiş bir dekora uyanmıştı –artık her yer serpiştirilmiş sarılar, tu-

runcular ve kırmızılarla çevriliydi, ancak etrafta azalan yeşil tonları da görünmüyor değildi hâlâ. Renklerin çılgınlığı göğün soğuk mavisiyle vurgulanıyor, akıllara durgunluk veriyordu, hatta Wojnicz bu şaşırtıcı dönüşümü belgelemek için Thilo'dan boya istemeyi arzuluyordu. Renkli yapraklar, sanki taşın sertliğini bir mozaik halıyla örtmek istiyormuşçasına parke taşlarının üstüne düşmüştü. Ah, dünya nasıl da yumuşamış, nasıl da rahatlamıştı.

Çok sayıda kırlangıç kuyruğu güneş ışığıyla birdenbire uyanmıştı, hiçlik kadar büyük serçeler pencere pervazlarında çaresizce ölmek için camlara vurarak soğuğa karşı pencerelerden sekerek sığınak arıyordu. Sonra ilkbaharın öncü düzenleriyle kırık, kuru, gri kanat kalıntıları çöp gibi süpürülecekti.

Altı haftalık tedaviden sonra, her hasta Dr. Semperweiß tarafından kapsamlı bir incelemeye alınmıştı.

Wojnicz'in ciğerlerinin uzun süren ve ölümcül derecede sıkıcı olan oskültasyon muayenesinden sonra doktor gayet memnundu.

"Tamamen soyunabilir misiniz?"

Wojnicz, doktorun karşısında sadece dizlerine gelen paçalı donla duruyordu. İnce, yumuşak patiskadan. Babası ona bunlardan bir düzine, ayrıca pamuklu iç çamaşırları ve dört yeni gömlek, oldukça şık, kırmızımsı ama anladığı üzere muhtemelen pek moda olmayan bir ceket almıştı. Doktor Kneipp'in icat ettiği su tedavisi sırasında gördüğü, Avrupa'nın her yerinden gelmiş hastaların iç çamaşırlarıyla karşılaştırdığında, kendi iç çamaşırları da pek moda görünmüyordu.

Yüzüne yansıyan büyük bir kararlılıkla, "Reddetmek zorundayım," diye yanıtladı.

Hastanın boğazını muayene etmek için aletleri ayarlayan Doktor Semperweiß hayretle arkasına döndü.

"Ne dediniz?"

"Reddetmem gerektiğini söyledim."

"Neden? Doktorda değil misiniz?!"

"Dinî nedenlerle," diye kekeledi Wojnicz.

"Siz bir Katoliksiniz. Katolikler doktorda soyunuyor."

"Karmaşık..."

"Ne garip iş," dedi Dr. Semperweiß, sonra devam etti: "Uğraşacak halim yok. Peki, kıçınızı saklayarak nasıl çağdaş bir muayeneden geçmeyi düşünürsünüz acaba?"

Wojnicz buna alışkınmışçasına sakince dinliyordu, hatta doktorun öfkesini paylaştığı gibi bir izlenim bile veriyordu.

"Aslında sizi buradan atmalıyım. Gidin kocakarılara, şifacılara teslim olun siz."

Wojnicz sessizce duruyordu.

"Ee peki, iffetli genç adam, banyolarda ne yapıyorsun? Ne de olsa orada soyunmak zorunda değil misin?"

"Şort ve fanilayla kalıyorum."

"Aman da aman, iyi bir Katoliksin yani! Peki, batıl inançlarla uğraşmayacağım, ama seni de muayene etmeyeceğim. Ha, soyunmak istemediğini de belgelere ekleyeceğim elbette," diye kesip attı Dr. Semperweiß, başka şeyler düşünmeye başlamıştı. Konuyu değiştirdi:

"Günde beş öğün yiyeceksin, unutma. Bol sütlü, yağlı, her şey sıcak olmalı. Yürüyüş ve uzanarak dinlenme. Şezlongda uzanırken iyi dostluklar kurulur veya kim bilir neler neler... Peki, telaffuzu zor soyadlı beyefendi, başka bir şey var mıydı?"

Wojnicz aceleyle giyiniyordu.

"Hayır, yok."

"Aşçısı öldüğüne göre Opitz sizleri nasıl besliyor?" diye birden endişeli bir ilgiyle sordu doktor, sanki vicdan azabı içindeydi. "İsterseniz yemekler için buraya alalım sizi, İtalyan bir aşçımız var."

"Şifa yuvasında kahvaltı ve öğle yemeği yiyorum ve bu aşçının sanatını çok takdir ediyorum. Akşam yemeklerimi konukevinde yiyorum, hiçbir şikâyetim yok. Her zaman taze peynir var. Ev sahibimiz keçi peyniri için Friedland'a gidiyor. Şimdilik idare ediyoruz. Bay Opitz bir kadın aşçı arıyor."

Semperweiß kollarını göğsünde kavuşturdu ve içini çekti.

"Kadın aşçı... Başarısızlıklarımızın annelerimizin hatası olduğunu biliyor musunuz? Dünyaya ve kendi bedenimize karşı kurduğumuz ilişikleri onlar belirliyorlar. Psikanaliz biliminin son keşifleri böyle diyor."

Wojnicz artık kapıdaydı, ama Semperweiß gelip oturması için işaret etti.

"Söyleyeceklerim ilginizi çekebilir. Anneler, çocuğa birçok hastalığa yol açan ve ruhun zayıf yönlerini ortaya çıkaran, her şeyden önce kadınsal özellikler katan aşırı duygusallık bulaştırıyorlar. Değişken ve her zaman dengesiz bir kadın,

çocuğuna dünyanın bir meydan okuma olduğunu, katı kurallarının bulunduğunu, bu düzenin bizden sağlamca ve güçle kendi ayaklarımız üzerinde durmamızı ve hiçbir kuruntuya kapılmamamızı beklediğini öğretemez."

"Babam gibi konuşuyorsunuz, sadece eğer..." dedi ve sustu. Semperweiß'ın ilgisini çekmişti.

"Eğer ne?" diye merakla sordu.

"Eğer annem hakkında konuşsaydı."

"Anneniz hakkında konuşmaz mı? Muhtemelen annenizle yakın temastasınız, tabiri caizse bu inceliğiniz ondan geliyor her halde."

Wojnicz birkaç cümleyle ailesinin tarihini anlattı.

"Ölmesi çok kötü olmuş," dedi doktor. "Ama bu onun suçlu olmadığı anlamına gelmez. En çok ihtiyacını duyduğunuz sırada sizi terk etmiş! Ancak şöyle söyleyeyim sevgili Bay Wojnicz, ben de pratik olarak kadınsız büyüdüm. Yani başka kadınlar olmadan, çünkü ben anneme çok yakınım. Yakında seksen yaşında olacaktı. Ama o kesinlikle özel bir kadındır. Evet, evet... Bazen düşünüyorum da..." Doktor Semperweiß tereddüt etti ve konuyu değiştirmeye karar verdi. "İnsan kendini sadece psikanaliz yoluyla, bu yeni bilimle tanıyabilir. Bilinçdışının psikolojisi, gerçek sorulara gerçek cevaplar almanın tek yoludur. Rüyalarınızı analiz ediyor musunuz?"

Wojnicz şaşkınlıkla gözlerini kırpıştırdı.

"Fazla rüya görmüyorum. Hele burada hiç, bütün gece tavan arasında güvercin sesleri var."

"Rüyanızda su, kurbağa, ıslaklık veya örneğin mağara gibi şeyler gördüyseniz, bu annenizin yokluğundan kaynaklanan kompleks anlamına gelir..."

Wojnicz patates yığının üzerinde oturan kurbağayı hatırladı. Belli belirsiz silkindi.

"O zaman yumuşama enerjisine direnen erkekliğinizi güçlendirmek zorundasınız demektir. Buna ihtiyacınız var Wojnicz! Sizi terk eden annenizi öldürmelisiniz..."

"O öldü, onu öldürmek zorunda değilim," diye düzeltti Wojnicz.

"Öyle olsa bile sizi terk etmişti işte, gücünüzü kesen bu durum. Eksikliğini gidermek için onunla tehlikeli bir şekilde özdeşleşiyorsunuz, dolayısıyla sizdeki bu kadınsı yumuşaklık oradan geliyor."

Wojnicz kendi içinde kıvrıldı.

"Pekâlâ, sevgili oğlum," dedi Semperweiß, ondaki bu değişikliği fark etmişti, "hemen teslim olmayın. Kendinizi toparlamalısınız. Kadınların oyunlarına maruz kalan en zorlu erkekler bile jöle gibi erir. Kadınlar mezarda bile etkilerini sürdürmeye devam ederler."

Bir an Wojnicz'e konuşan babasıymış gibi gelmişti. Hatta desenli duvar kâğıdının, pencerenin ve aşk merdiveni çiçeğinin fonunda elindeki purosuyla onu karşısında görmüştü, purosunun dumanı havada fantastik desenler, dolambaçlı iplikler, asla yenilenmeyen örnekler oluşturuyordu. Onun yanına gidip her zaman yaptığı gibi elini öpmeliydi. Tabii bir de "peki baba" da demesi gerekiyordu. O zaman babası onun düzene girmesiyle tatmin olur, bu

teslimiyet jesti onu bir an için olsa da rahatlatırdı. O zaman Mieczyś, kendi işleriyle meşgul olmak için, yani satranç taşları, otlar veya sevgili Latincesiyle uğraşmak için odayı terk edebilirdi. Babası, kontrolünün oraya ulaşamayacağının, onunla bir eğreltiotu yaprağının ve onun düzenli spirallerinin arasına giremeyeceğinin farkında olmadan, oğlunun kilitli odasının dışında kalırdı.

"Aslında onlarsız da olmak mümkün. Yani kadınsız demek istiyorum. Tabii daha güçlü olmayı başarabilseydik..." diye sözlerini bitirdi Semperweiß. Wojnicz'in sırtına, oğlan yüzünü acıyla buruşturana dek arkadaşça vurdu. Artık kapıya yaklaşmıştı ki bir an durup sessizce Thilo'yu sordu, ancak doktor pencereye bakarak yanıtladı:

"Ona bağlanma oğlum. Onun az zamanı kaldı."

*

Wojnicz kurumuş bitkileri dikkatlice inceleyerek masanın etrafında dönen uyuşuk sineğe uzun bir süre baktı. Yedek enerjiyle yaşadığı belliydi, belki de sadece Rajmund bugün soba yaktığı için hissedilen hoş sıcaklığın, yazın güneşli günlerini hatırlatması yüzünden hareket ediyordu. Sineğin öteki arkadaşları, pencere kenarlarında, siyah kırıntılara benzer bir biçimde ölü yatıyordu.

Wojnicz sineği iğrenerek bacaklarından tutup çöpe atmayı denedi. Ancak parmakları çok beceriksizdi, onu az önce babasına yazdığı kartpostalı kullanarak almak zorunda kaldı.

Üst kattan gelen gurultular bu gece Wojnicz'i umutsuzluğa itmişti, Opitz'in koridordaki ecza dolabına gitti ve oradan

bir şişe kediotu damlası çıkardı, doğru miktarı sayarak içindekilerin yarısını döktü, suyla seyrelterek bardağa aldı ve içti.

Wojnicz'i, müteveffa Bayan Opitz'in yatağında otururken görüyoruz. Ellerini beline koymuş, önünde mavi irislerine yansıyan pencerenin gölgesine bir haç çizilmiş. Sakince nefes alıyor ve burnunda çeşitli koku dalgaları buluşuyor –güvelere karşı konmuş otların, ucuz parfümün, tozun, nişastanın kokusu öldükten sonra bile bir zamanlar yaşayan insanlardan kalan, tanımlamanın zor olduğu çeşitli kokularla birleşiyor.

Burada bir çeyrek saat veya biraz daha uzun oturuyor, artık ne zaman buraya çıksa guruldamanın kesildiğinden emin oluyor.

9.
Tuntschi

Willi Opitz ve Rajmund lastik çizmeler, şapkalar ve yağmurluklar giymiş halde arka bahçede duruyorlardı. Ellerinde hafif hasır sepetler vardı. Wojnicz yalnız bir yürüyüşe çıkmaya hazırlanırken onlarla istemeden karşılaşmıştı. Oturma odasından yakın barınakların plaketleriyle süslü, ağır dolgulu, sivri uçlu bastonlardan birini almıştı. Avludan çıktığında kimseyle karşılaşmayacağını düşünmüştü, uğradığı hayal kırıklığını saklamaya çalıştı.

"Sanki mantar toplamaya gidiyormuş gibi görünüyorsunuz beyler," dedi tanık olduğu duruma yapay bir gülümseme ekleyerek.

Akıllarına çok iyi bir fikir gelmiş gibi birbirlerine baktılar, aralarında bir anlaşma oluşmuştu.

"Çünkü mantar toplamaya gidiyoruz," dediler aynı anda.

Sanki bu cümle, kendiliğinden ve içtenlikle söylenmiş gibiydi ve maddi dünyada kendine özgü sonuçları olacaktı. Willi Opitz şöyle dedi:

"Belki siz de bizle gelmek istersiniz?"

Wojnicz reddetmek için bir neden bulamadı. Zaten yürüyüş ayrıntılarını planlamamıştı, 'her şey mümkün olabilir'

bağlamında düşünmüştü. Buyurun işte öyle olmuştu. Başını salladı ve onlara katıldı.

Ormana girmeden önce Opitz'in aniden göğüs cebinden çıkardığı Schwarmerei şişesinden birkaç yudum aldılar ve hemen heyecanlandılar, çünkü vahşi ormanın kenarında altın horoz mantarlarından oluşmuş muhteşem bir yamacın tam ortasında durdukları ortaya çıkmıştı. Wojnicz'in gözleri yapraklar ve mantarlar aralarındaki küçük farklara alışınca, öyle bir heyecana kapıldı ki dizlerinin üzerine çöktü ve mantarları yumuşak, yosunsu zeminden ardı ardına çekmeye başladı. Bollukları karşısında etkilenmiş, gerçekten de gözleri yaşarmıştı. Göz ucuyla her iki adamın da dizlerinin üzerinde hareket ettiğini gördü, sepetleri yakında ağzına kadar dolacak gibi görünüyordu. Tüm mantarları toplamak olanaksızdı. Sonunda Opitz oturdu ve tentüründen bir yudum daha alıp şişeyi yanındakilere verdi.

"Harika bir akşam yemeği olacak," dedi. "Hiçbir şey eklemeye ya da çıkarmaya gerek yok. Sadece ekşi kremaya ihtiyacımız var."

Birbirleriyle yöresel ağızla konuşmaya başladılar, Wojnicz onları anlamaya çalışmadı bile. Ellerini bu güzel şeylere uzattı. Kısa süre sonra, daha yükseğe tırmanıp da orman çalılıklardan daha yoğun bir hale gelince kayınların arasına girdiler, birden mucizevi bir şekilde kadife, doru renkli şişkin mantarlar ortaya çıktı. Bu harika mantar örnekleri Opitz ve Rajmund'ta yalnızca hafif bir hayranlık uyandırmıştı. Arada sırada Wojnicz heyecandan hoplayıp zıplıyor, çığlık atıyordu. Sonunda atletini çıkarmak ve bir sepet daha yapmak için bir kenara çekildi. Bastonunun

ucuyla yaprakları kaldırdı; burada kuzugöbeği mantarı, yani çocukluğunun mantarlarını aradığını fark etti. O zamanlar babasıyla bu güzel ve tadı dünyada başka hiçbir şeye benzemeyen gizemli mantarları ararlarken, bütün gün ormanda dolaşırlardı. Daha sonra küçük çocuk, Gliceria ile mantarları soymak, kuru yapraklar, çam iğneleri ve toprakla kirlenmiş bedenlerini temizlemek, buruşuk şapkalarının altına bakmak isterdi. Ama babası karşı çıkardı. Sepeti mutfakta bırakırlar ve babası yazı alıştırması yapması için ona *Üçleme*'deki[9] tüm bölümleri kopyalamasını buyururdu. Mantarlarla uğraşmak Gliceria'nın işiydi.

Geride kalmıştı. Uzakta iki adamın da ormanda değil de açıklıkta çömelmiş bir şeyler toplayan silüetlerini gördü. Heyecanla sus pus olmuşlardı.

"Ne topluyorsunuz?" diye sordu yaklaşarak.

Yanıt vermediler, parmaklarıyla ince bacaklı ve hiç de gösterişli olmayan minik mantarları dikkatlice kavramışlardı.

Wojnicz çömeldi ve bu gri başlıklı zavallı yaratıklara daha yakından bakıp, "Tentür için," dedi Opitz ona bakmadan. "Schwarmei için."

Demek böyle görünüyor, diye düşündü Wojnicz, eğildi ve toplamak için onlara katıldı.

"Adı ne bunların?"

Opitz, "Herkes farklı adlandırır," dedi. "Spitzkegelige Kahlkopfe, yerel tatlı, kalpaklarımız," diye gülümsedi

9 *Trylogia.* Polonyalı yazar Henryk Sienkiewicz tarafından yazılan, 1884-1888 yılları arasında basılmış üç romandan oluşan tarihî seridir. (ç.n.)

ve Wojnicz onun iri ve birbirinden ayrılmış dişlerini ilk kez gördü.

Wojnicz bu toplama işine katılmaktan mutluydu, bir süre sonra sepetlerdeki her boş yeri uzun ve ince bacaklı bu narin yaratıklarla, yani o anlı şanlı içkiyi yapmakta kullanılan, değerli mantar mücevheriyle doldurdular.

Wojnicz pantolonun kirleneceğini veya ıslanacağını umursamadan yumuşak yosunun üzerine oturdu, göze çarpmayan bu şeylere tekrar yakından baktı. Şişman, görkemli çörek mantarları veya asilce kaplanmış doru renkli şişkin mantarlarla karşılaştırıldığında bu kalpaklar oldukça perişan, hatta neredeyse korkak görünüyordu. Kırılgandı ve insan adımlarından titriyordu, hani dikkatsiz bir tutuş o incecik şapkasını, daha doğrusu bebeklerin taktığına benzer başlığını koparırdı sanki. En tazeleri bile hasar görmüştü, sanki yaşlılık bu türün belirli bir özelliğiymişçesine başlığı aşağıdan kararmıştı. Ama iki parmakla bacağından tutunca, sadece görünürde kendini narin ve yok olmaya yatkın bir yaratık olarak sunan, madden beklenmedik bir elastikiyet ve direnç hissi veriyordu ele –evet, içinde doğada yaygın olduğu üzere kamufle edilmiş ve duyuları aldatmak için var olan zayıflığın gücü vardı.

O olmasaydı dünya sadece güçlü, lezzetli, güzel ve kusursuzca yapılmış çörek mantarlarından oluşurdu. Opitz pek de ince olmayan parmaklarıyla mantarı şapkanın altından yakalıyor, topraktan dikkatle çıkarıyor ve değerli bir şeymiş gibi sepete yerleştiriyordu.

Wojnicz onu taklit etmeye çalıştı. Bir şişe tentür için ne kadar mantar gerekli gibi sorular da soruyordu. Schwar-

merei nasıl yapılıyordu acaba? Ancak Opitz yaptığı işe o kadar dalmıştı ki ona formalite icabı yanıt veriyordu, dolayısıyla Mieczysław pek bir şey öğrenmedi.

Bu güzel açıklıktan ne varsa topladıktan sonra, ormana döndüler ve eve doğru yola çıktılar ya da en azından Wojnicz'e öyle geldi, çünkü yönünü kaybetmişti. Genç bir ladin ormanının yanından aşağıya doğru yürüdüler; sağ tarafta açık yeşil yosun kaplı güzel bir kayın ormanı vardı.

"Şuraya bakın," dedi Rajmund aniden, tuhaf, boğuk bir sesle ve kıkırdayarak. "Tam şurada amma da büyük."

Wojnicz önünde ne olduğunu hemen anlamadı, ancak bir süre sonra küçük tepedeki bir çalılığın üzerinde rahatsız edici, tuhaf bir şekilde tanıdık biçim gördü. İkisi de oraya doğru yaklaştılar, Rajmund hâlâ kıkırdıyordu, sonra Mieczysław bunun insan biçiminde bir şey olduğundan emin oldu. İçini nahoş bir ürperti kaplamıştı, tehlikenin hemen yanı başındaymış gibi bir uyarı hissetti.

Yosundan, ince dallardan, ağaçlardan düşmüş kuru iğneli yapraklardan üzerini dantel gibi bürümüş çürük miselyum mantarlarından yapılmış bir kuklaydı bu. Başı zarifçe biçimlendirilmişti. Yüzü ağaç mantarından yapılmıştı, göz yerlerinde çam kozalakları vardı, mantarın yumuşak, gözenekli yüzeyinde ağız deliği açılmıştı. İnce dallar etrafa saçılmış uzun saçların havasını veriyordu. Figürün kolları ve bacakları yanlara ayrılmıştı ve bacaklarının arasına –bu, ona bakan herkesin hemen dikkatini çekiyordu– karanlık, dar bir deliğin ardında organik orman gövdesinin derinliklerine uzanan bir tünel bulunuyordu. Taşlardan yapılmış göğüsleri de vardı, hatta bu göğüslerin üzerinde meyve

sularıyla boyanmış meme başları bile bulunmaktaydı, tabii geniş kalçaları da. Yosundan yapılmış göbek yumuşaktı.

Wojnicz tüm varlığıyla içsel bir hareket hissetti, güçlü bir gerçek dışılık duygusu sarmıştı içini, bu yüzden birkaç kez yutkunmak zorunda kaldı; gerçi henüz neye baktığını bilmiyordu bile. Rajmund boğuk bir kahkaha attı, iki adam da birbirlerine anlamlı anlamlı baktılar. Wojnicz orman ortasındaki olağan düzeni aşan bu şeyi büyülenmişçesine izliyordu. Ne insan ne de bitki olan bu şeklin düzenlenmesi, birinin epey vaktini almış olmalıydı. Bunu uzun süre düşünmesi ve malzemeleri önceden hazırlaması gerekiyordu. Göğüslerin yerindeki taşlar, çakıl taşlarıydılar, dolayısıyla bir yerlerden, aşağıdaki derelerden getirilmiş olmaları gerekiyordu.

"Kömürcüler. Bu onların işi. İhtiyaçları için. Neyse, hadi gidelim buradan," dedi Willi Opitz. Sepetleri aldı ve aşağıya indi, ötekiler onu takip ediyorlardı. Yalnız Rajmund biraz daha oyalanmış, burayı hatırlamak istercesine etrafına bakınmıştı, ama sonunda o da onları yakaladı. Çeyrek saat sonra köye gelmişlerdi. Willi, Wojnicz'in sorularını isteksizce yanıtlıyordu, ama konukevine varmadan önce Wojnicz, ev sahibinden bu tuhaf hikâyenin tamamını dinlemişti.

Daha önceki gezide gördükleri odun kömürü madencileri, hani o kara suratlı, kasvetli bakışlı adamlar, nadir de olsa, bazen köye sarhoş olmaya inerlermiş, çok eskilerden beri, pek de konuşulmayan, ama herkesin bildiği bir adetleri varmış. Bu adamlar, mevsimlik işçiler olarak uzak yerlerden geldiklerinden, uzun süre kadınsız kalmak zorundaymışlar –zaten pek çoğu da evli değilmiş. Bu yorucu yoksunluk

döneminden sonra, kendilerini rahatlatmak için bu Puppenleri yani bebekleri yapıyorlarmış.

Bunlara 'Tuntschi' adını vermişler. Opitz söylediklerini yumuşatmak için böyle şeylerin, erkeklerin olduğu her yerde yapıldığını da ekledi. Ne de olsa erkeklerin tatmin olmaları gerekliydi, bekleyemezlerdi; çünkü o zaman hasta ve tehlikeli hale gelirlerdi. Erkek şehveti giderilmeliydi, aksi takdirde dünya kaosa sürüklenirdi. Bu, dünyanın her yerinde böyleydi. Bilindiği gibi, erkeklerin şehveti o kadar güçlüydü ki onları yok edebilirdi, yani kendilerini rahatlatacak bir şeyler bulmaları gerekliydi. Bu herkes için anlaşılır olmalıydı. Alplerde de bu Tuntschi'lerden vardı zaten, çünkü oralarda bütün sezon kırlarda çalışan çobanların da böyle bir figüre ihtiyaçları vardı. Bozkırlarda hayvan sürüleri yetiştiren erkekler için de durum aynıydı. Tabii bir de altın arayıcılar vardı.

"Yani erkeklerin kadınlardan mahrum bırakıldığı her yerde..." diyerek kıkırdayan Rajmund da onlara katılmıştı. Tuntschi, yaşamın bir parçasıydı; Wojnicz'in bunu bilmemesi onun daha yeni yetme bir genç olduğu anlamına geliyordu ki, artık erkek olmanın zamanı gelmişti. Opitz bunu söylerken, onu omuzundan yakaladı ve sertçe erkeksi göğsüne çekerek kucakladı. Genç adamın gömleğinden birkaç horoz mantarı düştü yere.

Mieczysław yemek için hazırlanırken, yani çoraplarından köknar iğnelerini çıkarır, yünlü kumaşa yapışmış örümcek ağlarını temizler, saçlarına yapışmış küçük dal parçalarını fırçalar; kısacası ormanın üzerinde bıraktığı ne var ne yoksa onlardan kurtulurken olan biteni düşünüyordu. Acaba hiç Opitz'in söz ettiği türden bir şehvet hissetmiş

miydi? Hiç bu kadar ezici bir şey yaşamış mıydı? Yemek odasına girerken oradaki herkes gizli saklı bir merakla ve dostça bir gülümsemeyle bakıyordu ona.

Akşam yemeğinde fırında, dağ patatesiyle pişmiş sudak balığıyla üzerine maydanoz serpilmiş yoğun krema soslu mantar servis ediliyordu. Yemeğin yanına eklenmiş fazladan bir porsiyonu kim istemezdi ki? Wojnicz mönüyü günlüğüne dikkatle kaydetti.

*

Herkes boş bir yer bulunur bulunmaz şifa yuvasına taşınacağından söz ediyordu, demek ki bu konukevi geçici bir süre için yaşanan bir yer oluyordu. Wojnicz burada herkese uygun bir oyun oynandığının, hatta farkında olmadan bu oyuna kendisinin de katıldığını anlayacak kadar zekiydi. Ne de olsa kimse orada bir yerin boşalacağına inanmıyordu. O da inanmak istemiyordu. Hatta belki de o efsanevi yere, sanatoryumun ana binasına taşınmak zorunda kalmayı hiç de dilemiyordu, çünkü bu kesesi için felaket olurdu. Beyler İçin Konukevi'ne ortalama yüz elli mark öderken, şifa yuvasına bunun iki katını ödemek gerekiyordu. Elbette orada her şey elinin altında bulunduğu için çok daha rahat olurdu. Odalar daha konforluydu, mutfak kesinlikle daha iyiydi, bazen parka kadar kokular ulaşıyordu.

Şifa yuvasında kalanlarla yürüyüş parkurlarında karşılaşınca sanki onların boyları daha uzundu, daha temiz gibi görünüyorlardı, gömlekleri de daha beyazdı. Ötekiler kadar hasta olsalar da besili kümes hayvanlarına benziyorlardı. Kadınların giysilerinde birkaç yıldır moda

olan "güvercin göğsü", yani göğüste kıvrılmış bir patiska veya ipek kumaş kütlesinin, dar bir eteğin içinden köpürdüğü izlenimi veren bir stil görünüyordu. Erkeklerin kafalarıysa sert yakalarının içinden sanki ikindi çayında servis edilmek üzere tepsilere konmuş gibi çıkıyordu, frak ceketleriyse erkek güvercinlerin tüylerini hatırlatıyordu. Kaplıca konukları yürüyüşe çıkarken özenle giyiniyorlardı, hani sanatoryumda değilmişler de, sanki resmî bir törene katılıyorlarmışçasına sesleri güvercin guruldaması gibi geliyordu. Herkes acele etmeden yürüyor, şemsiye uçları veya bastonlarla delikler açıyorlardı.

Şifa yuvasında bir oda sahibi olmak, onları asilzade yapıyor ve belirgin bir avantaj sağlıyordu: Piyasa yerinde geçiş ve banklara oturma önceliği, tartışma hakkı, fıkra anlatma avantajı hep onlardaydı. Zenginliklerinden dolayı daha iyi ve uygar koşullarda tedavi görebildikleri için hastalıklarının üzücü gerçekliğinde, günlük yürüyüşler burada kutladıkları zaferin bir parçası haline geliyordu. Pansiyonlarda ve villalardaki kiralık odalarda kalan kaplıca konukları daha farklı yürüyorlardı, daha aceleci, hatta pragmatik diyelim; çünkü her zaman alt tabakadan insanlara ait bir özellik olan ve bir hedefe götürürcesine hızlıydı adımları. Daha yoksul hastalar için olan Volksheilstätten-Abteilung'da[10] kalanlarsa, pahalı tedavileri en basit ve belki de en etkili müdahaleyle, yani hava tedavisiyle değiş tokuş ederek sanatoryumda dolaşıyorlardı. Mieczysław'ın ender olarak piyasa yerinde Lehçe konuşulduğunu duyduğu oluyordu. Veya şezlonglarda uzanırken verandanın bir ucundan daha yuvarlak daha dostça, hani sadece bir ses olarak değil,

10 Halk sağlığı birimi. (Alm.) (ç.n.)

bitmiş bir ürün olarak onu yakalayan ve ondan hemen kurtulmanın zor olduğu, zihnine kazınan bir sözcük geliyordu kulaklarına. Onu üzmesi değil de iyileştirmesi gereken bu yerde düz yola yapışmış, devrilmeyi kolaylaştıran hain kökler oluşuyordu.

Wojnicz yurttaşlarıyla konuşmaktan kaçınmaya çalışıyordu. İlk olarak, kendi dilinde konuşup enerji harcamaktansa Almanca pratik yapmanın daha iyi olacağını düşünüyordu. İkincisi, Polonyalılar onu rahatsız ediyorlardı. Onların sürü halinde hareket etmeleriydi onu rahatsız eden, çünkü her zaman beraberlerdi, piyasa yerinde ileri geri hareket eden bir toplumsal sümüğü yapışmış gibiydiler, kendisiyle meşgul, görünüşte kendine güvenen, ama aslında utanç ve uyumsuzluk duygusundan kaynaklı komplekslerle dolu insanlardı bunlar. Sadece kendiyle ilgilenip etrafındaki her şeye gözlerini yumarak dünyanın hareketli merkezini oluşturuyorlardı. Bazen grup halinde yanından geçtiklerinde, kulağına masum olmalarına karşın onu nedense utandıran sözler geliyordu: "Ellerinizden öperim", "beni affedin" gibi. O kadar uzağa kaçtığı ve neredeyse özgür olduğu halde, Lvov'a geri getiriyordu onu bu sözler. Polonyalıların güvensizliklerinin anlaşılmasındansa, kabadayılığa dönüşmeye teşne her tür maskeyle, özenle onu saklamaları rahatsız ediciydi.

Sürekli birlikte yürüyen üç adam görüyordu, aşağı yukarı aynı yaşta, özensiz ama iyi giyimliydiler. Aksanları Varşovalı olabileceklerini hissettiriyordu. En yaşlıları hafif şişman ve kel, gözlüklü bir beyefendiydi, bir öğretmene benziyordu –en azından Wojnicz öyle düşünüyordu. İkincisi Mieczysław'dan biraz daha yaşlı, zayıftı, durmadan öksü-

rüyordu. Öğrenci, memur ya da zengin bir ailenin yanında ikamet eden bir genç olabilirdi... Son olarak üçüncüsü, sakallı, ufak tefek bir adamdı, bir bastona yaslanmıştı; diğer elini şiddetle sallayarak konuşuyordu. Bazen belirsiz renklerdeki çirkin ceketleri olan iki hanımefendi de onlara katılıyorlardı, ne var ki o zaman ortam gürültülü ve hatta saldırgan hale geliyordu. Kadınlardan biri, yürüyen herkesin dikkatini çeken bir şekilde yüksek sesle gülüyordu. Zaman zaman onlara iyi giyimli, yaşlı bir çiftin eşlik ettiği de oluyordu ve gurur nişanıymışçasına birinde sağ ötekindeyse sol gözde olmak üzere her iki eşte de altın bir gözlük vardı –sanki bu gözlükleri evlilik bağı olarak alyans yerine kullanıyorlardı.

Bir gün yemek odasında yemeğini bitirmiş vanilyalı pudinginin son kaşığını ağzına atan Wojnicz'e yaklaştılar. Karşısında, sanki ender görülen bir hayvanı avlamışlarcasına yüzlerinde bir zafer ifadesiyle kendilerinden hoşnut halde durdular.

İçlerinden biri, "Nihayet yurt dışında bir vatandaşımızla karşılaştığımız için mutluyuz," dedi, ardından kendini mühendis Mroczek olarak tanıttı. Ağzındaki puding yüzünden kafası karışan Wojnicz yutkunmadan bir şey söyleyemedi, yutkunamadı da. Kendini avlanmış, duvara yapıştırılmış hissetti.

"Biz de sizin Alman olduğunuzu düşünmüştük," diye sitemle ekledi.

Mieczysław peçetesini bıraktı, sınava çağrılmış gibi ayağa kalktı. Beyler onu yemekten sonra, büyük palmiyenin altındaki başka bir masaya, kahve içmeye davet ettiler.

Wojnicz reddedemedi ve "nereden, nereye, nasıl" gibi çapraz ateş sorularına muhatap olmak üzere peşlerinden gitti.

Sordular da sordular. Wojnicz ise kaçamak yanıtlar veriyordu, bu durum sorgulayıcıları çileden çıkarıyordu elbette. Nereliydi, kaç yaşındaydı, evli miydi, ne okuyordu, profesörü kimdi, Dresden'de bir yıl ne yapmıştı? Neden bu kadar solgundu, yoksa hastalığı ilerlemiş miydi, babasının yıllık geliri neydi? Bundan sonra ne yapmayı planlıyordu? Semperweiß ona da hakaret ediyor muydu? Ve son olarak, kaldığı konukevindeki komşuları kimdi? Köydeki fiyatlar hakkında ne düşünüyordu? Odasına ne kadar ödüyordu, daha ucuz bir yer biliyor muydu? Sydonia Patek kimdi? Evli miydi yoksa Lesboslu bir küçük hanım mıydı? Soru sormayı bitirdiklerinde kahveler de bitmişti ve övünme faslı başlamıştı. Örneğin, mühendis Mroczek, modern harman makineleri konusunda önde gelen uzmanlardan biriydi, hanımlardan biri de ipek üzerine resimler yapıyordu. Sanki yukarlarda bir yerlerde anavatanları varmış da ondan güç alıyorlarmışçasına oturanların başlarının üzerinden bakarak sesli harfleri gere gere burunlarından konuşuyorlardı.

Wojnicz'in, onların yaklaştıklarını ve yollarının kesişebileceğini anlayınca yan tarafa, en yakın köprüye dönmesine, nehrin akıntısı boyunca ormana doğru yürümesine veya tam tersi, köyün yukarısına çıkmasına, hatta sadece onlardan saklanmak için bir pastaneye ya da postaneye girmeyi göze almasına şaşmamak gerek. Yürüyüşleri sırasındaki en ciddi tehdidi onlar oluşturuyorlardı.

Bizim Mieczysław onlardan neden korkuyor, neden kaçıyordu acaba? Yanında iyi ve güvenli hissettiği, ona erkek

kardeş olan, özene bezene oluşturduğu insan örneğinden onu koparacakları için mi? Yoksa onu Lvov'a götürüp oradaki tüm zalimlerle –okuldaki, sokaktaki, doktor muayenehanelerindeki ve evindeki– yeniden yüzleştirecekleri için mi? Sakın onu tüm şefkatleriyle sıkıştıran o doktorlar yüzünden olmasın? Onu sürekli böğürtlen kaynayan o alçak mutfaklara götürecekleri için mi yoksa? Üzerlerinde karakurbağalarının oturduğu, filizlenen patateslerin olduğu ve pencerelerinden amcasının –marş marş adımlar atarak– takırdayan çizmelerinin ve küçük Mieczyś'in kolundan tutarak mahzenlere götürecekleri için mi acaba? Henüz onu tanımayan ve tanımaya zamanı olan bir dünyaya ait olmayı yeğlerdi. Bu dünyanın bir gün onu hayal kırıklığına uğratması, yine başka bir yere kaçmak, tanıdık kollara düşmemek, sadece kendisi için değil, başkaları için de bela olmamak için daha uzak yerlere gitmek zorunda kalma riskini almak istiyordu. Hastalığın, o kısa, genç yaşamının uygun bir anında onu yeniden biçimlendirmek için bir şans olabileceğinin farkındaydı. Burada, Silezya'da bu yer altı gölünün üzerindeki bu küçük sağlık beldesinde mutlu olması gerekiyordu.

*

Wojnicz yazılan tüm tedaviler arasında Regenbad soğuk duşlarından nefret etmişti; altı derece ile sekiz derece arasında birkaç saniye yarı çıplak bedeni duşa maruz kalıyor, böylece organizmasının savunma gücünün artması bekleniyordu. Başlangıçta bundan kaçınmak ve doktora daha sıcak bir suyla yıkanmak istediğinden veya zayıflığından şikâyet ettiği olmuştu, ayrıca su tedavisini yapan asker kılıklı yaşlı bir adam olan Bay Schwartz'ın hastalar

donarlarken onlara sadistçe bir zevkle su dökmesinden de yakınmıştı. Wojnicz bir eliyle banyo şortunu, öteki eliyle de hassas meme uçlarını tutardı. Bay Schwartz ise delikli hortumu, onun titreyen zavallı bedeninde ileri geri hareket ettirirdi. Bay Schwartz ona bir ere bağırırcasına komutlar vererek Wojnicz'i utandırırdı. "Hadi oğlum, mızmızlanma! Daha fazla irade! Karı değil, erkek ol!" Hatta zaman zaman "Asker, hazır ol!" da dediği olurdu. Wojnicz günde iki kez başının ardına soğuk su dökülmesi anlamına gelen, *Strahlenduschе* denen su tedavilerine teslim olmuştu. Bu banyoların deriyi uyarması ve Wojnicz'in zayıf bedenini sertleştirmesi gerekiyordu, her şeyden önce de organizmasını hava şartlarına dayanıklı kılması. Wojnicz zaman zaman ağlamanın eşiğine gelir Langwaltersdorf'ta yaşayan Schwartz'tan nefret ederdi. Onun yanında kısaca Oskar adında, iri ve şişman, kel tıraşlı, genellikle sessiz ve nazik bir adam olan bir *bademeister*[11] çalışıyordu. Donmuş Wojnicz nihayet cellat Schwartz'ın elinden kurtulduğunda, Oskar onu havluyla sıkıca kurular ve sırtına ısınması için yağ sürüp zavallı bedenini hamur gibi yoğururdu. Wojnicz ilk zamanlarda hafif ishal ve mide yanmasından şikâyetçi olmuştu. Muhtemelen yeni diyete başlamasının, iklime ve suya uyum sağlamaya çalışmasının sonucuydu. Doktor Semperweiß midesinin çalışması için pepsin almasını önermişti ve akşamları da buradakilerin vazgeçilmezi olan Dover tozunu: Biraz afyon, kusturucu bir kısım toz, uyku veren sekiz parça süt şekeri karışımdan oluşuyordu.

Wojnicz'in şifa yuvasında en sevdiği yer, tüm hastaları gruplar halinde alan altı büyük masanın bulunduğu

11 Cankurtaran. (Alm.) (ç.n.)

yemekhaneden gidilen kış bahçesiydi. Öğlen yemekleri Mieczysław için oldukça stresli olduğundan, orada yemekten vazgeçip Opitz ve Rajmund'un mutfağıyla yetinip yetinmeme konusunda kararsız kalmıştı.

Wojnicz yemek odası boşaldığında –en önemlisi Polonyalılar olmadığı zamanlarda, çünkü onlar ilk turda yemek yiyorlardı–, yani son grupla birlikte yemeğe katılıyordu. Genellikle İsviçreli yaşlı bir çiftin ve iki yaşlı Rus kadının eşliğinde yemek yiyordu. Bu kişiler, kendi dilleri dışında başka bir dili çok az konuşabildikleri için muhabbet etmek zorunda kalmıyordu.

Öğle yemekleri her zaman harikaydı. Örneğin, bugün buraya özgü, badem soslu kızarmış alabalık, fırında havuç ve patates ve bol soğanla servis edilen et vardı. Ayrıca üzerine Frenk soğanı serpiştirilmiş sahanda yumurta. Tatlı olarak da birkaç aromalı sorbe. En çok böğürtlenli olanı severdi. Wojnicz doyurucu bir yemekten sonra, kış bahçesindeki parka bakan ajurlu metal bir masada oturup kahve içmenin hoş olduğunu öğrenmişti. Kimsenin onu rahatsız edemeyeceği bir biçimde oturur, aslında sadece ilanlar ve moda haberleriyle ilgilendiği Alman gazetelerini okurdu. Burada yapraklarında delikler bulunan birkin çiçekleriyle, dallarıyla pencereyi açıp dışarı çıkmak isteyen palmiyeler vardı. En güneşli yerde kaktüsler bulunuyordu. Birinin boyu iki metreden uzundu, biraz daha uzakta adını bilmediği bitkiler vardı. Başka yerlere kıyasla daha fazla nem olurdu, kabarmış toprağın harika, ozonsu kokusu duyulurdu. Rahatça oturduğu hasır koltuk her hareketiyle hafifçe gıcırdardı; bu incecik ses, ona yıllar önce amcası ve babasıyla birlikte Zaleszczyki'ye gittikleri o güzel

günü hatırlatıyordu. Orada soğuk, sığ nehrin kenarındaki hasır sepetlere oturmuşlardı, amcası külahla dondurma getirmişti. O tadı ömür boyu unutmayacak ve yediği her dondurmayı onunla kıyaslayacaktı.

Kış bahçesindeki bu hasır sandalyede anılar peşini bırakmıyordu işte. Aslında bu kadar çok anı biriktirdiğini bilmiyordu bile, ne de olsa genç bir adamdı ve daha önce kendisi hakkında bu kadar düşünmemişti. Ufak tefek olayları hatırlamaya başlamıştı –örneğin, bir keresinde amcasından aldığı birkaç kuruşla Hint bakkalına bademli şekerleme almaya gitmişti. Ancak kasaya parayı ödemeye gittiğinde cebine az önce koyduğu paranın olmadığını görmüştü. Çok şaşırmış, üstünü başını köşe bucak aramış, madeni paraların şeklini hissetmeye çalışmıştı, ama nafile, para yoktu. Elinde bir torba şekerlemeyle bekleyen Bay Mincer gittikçe artan bir sabırsızlıkla ona bakıyordu, en sonunda kızmış ve sıradaki müşteriyi kasaya davet etmişti. Küçük Mieczyś, bakkaldan çıkmış, evin kapısında ağlamıştı. Birinci kattaki dairelerinden, köşedeki dükkâna kadar olan yoldaki her köşeyi dikkatle kontrol etmiş, ama hiçbir şey bulamamıştı. Hâlâ da o paraya ne olduğunu bilmez. Ancak eve gidince şekerlerin hepsini yediğini söylemişti, buna amcası gülmüş, babasıysa yüzünü buruşturmuştu. Olsun, böylesi bir beceriksizliktense oburlukla suçlanmayı yeğlerdi ne de olsa.

Çocukluk banyolarını da hatırlıyordu. Her zaman bir gerginlik olurdu. Babası dua zamanını uzatarak onu Gliceria'nın yanına gönülsüzce bırakıyordu. Çocuğu mutfağa, kadının krallığına götürürdü, sıcak, buharı tüten suyla kaplı galvanizli küvetin olduğu yere. Sabunun ve

temiz havluların kokusu, bayram kokusuydu, cumartesileri böyle kokardı. Wojnicz babasının banyo sırasında yanında durduğunu hatırlamıyordu. Gliceria çocuğu, giysisini dirseklerine kadar sıvadığı, tombul kollarına alırdı, sıcaktan kızarmış, gülümseyen bir yüzü olurdu. O andan itibaren küçük Mieczyś, bir soyunma, suya daldırılma, Gliceria'nın sadece onun nazik teni için bulundurduğu, başka kimsenin kullanmadığı kokulu sabunla köpürttüğü keselenme ritüeline dahil olurdu.

Onunla, kimsenin yapmadığı gibi her zaman bıcır bıcır Lehçe veya Ukraynaca konuşurdu. Küçük, onun "minik incisi", "sabun köpüğü", "beyaz çiçeği", "boncuğu", "meleğiydi". İsimlerin bolluğu küçük Mieczyś'ı şaşırtıyor ve bu sözlerle önünde büyülü biçimde açılan mücevher, kilise, orman, bahçe tablolarıyla baş edemiyordu; bu resimlerde tüm dünya, hatta kendi deneyimleriyle bilmediği ama biçimlerini tahmin edebildiği farklı dünyalar birbirine karışıyordu. Bedenin parçaları, "sırtçıklar", "bacacıklar", "saççıklar", "ayacıklar", "göğüscükler" olarak adlandırılıyordu; çocuksa halinden memnun, hatta varlığından gururlu hissediyordu. Bu öyle bir duyguydu ki, babasıyla birlikteyken ortaya çıkmıyordu. Çıkıntılı göbeğine bakıyordu; bu, "göbüş"tü, üzerindekiyse "göbüş deliği". Tüm mutfak bir buhar odasına dönüştüğünden Gliceria alnından ter damlayana dek onun üzerinde guruldardı.

Sonra Mieczyś'i havlu yaydığı masanın üstüne koyar ve "koltuk altcıklarını" gıdıklayıp ayak "parmacıklarını" ısırıyor gibi yaparak çocuğu kurulardı. Mieczyś, babasını sinirlendirmemek için yüksek sesle gülmemesi gerektiğini hatırladı; çünkü o zaman, babası koridordan soğuk havayı

getirip bu leziz eğlenceyi durdurmak için içeri dalardı hemen, demek ki sadece hafifçe kıkırdamak gerekiyordu.

Yeni pazen pijamalar sert ve rahatsız olurdu, ama Mieczyś ilk geceden sonra yumuşak ve rahat olacaklarını bilirdi. Zaman, kenarları ve pürüzleri yumuşatır, dünyayı daha dostane kılardı. O pijamalarıyla otururken Gliceria bir tarak alır, kâküllü sarı saçlarını tarardı, ama önce onları örmeye çalışmadan duramazdı.

"Ne kadar gür ve yoğunlar," derdi.

Bu harikaydı, ne de olsa emrine amade değerli şeylerin içinde saçları da vardı. Tabii ki kadın ördüğü saçları hemen çözerdi, ama çocuğun alnında babasının iyi geceler demek için geldiğinde kızarak düzelttiği bir tutam dalga bırakırdı. Mieczyś soğuk odadaki temiz, kolalı, keten çarşaflara, ayağının altına konan termoforla uzanır, haftalık banyo okşamalarını düşünürdü.

Wojnicz bir keresinde pansiyona dönerken, Laugers Konditorei und Café adlı pastaneye girip bir kutu fıstıklı makaron aldı –mavimsi, yeşilimsi renkleri vardı, ona çok şık görünmüşlerdi, ama tatlarını bir türlü adlandıramıyordu. Sonra günlüğüne şunları yazdı:

"Hamurun kendisi çok hafif, kabuğu çıtır çıtır. Zalewski'den aldığımız kurabiyeler kadar tatlı değil. Dolgusu tatsız, renkleriyse ıspanaktan yapılmış gibi görünüyorlar."

Pansiyonun hemen dışında, uzaktan birinin Lehçe bağırdığını duydu:

"Mükemmel bir zekâ. Amma da hayal gücünüz var bayım."

Hemen, mümkün olan en kısa sürede binaya girip saklanmak için adımlarını sıklaştırdı.

*

Nasıl oldu da o öğleden sonra kendisini ormanın bir köşesinde buldu? Olası yürüyüşçüleri korkutan yağmur çiselemeye başlamıştı; iyi de olmuştu aslında, çünkü kimse pansiyondan çıktığını fark etmemişti, o da şemsiyenin altında, o eski yol boyunca kibarca yürümektense, yana dönüverdi.

İstikrarla tepeye tırmanıyor –iyi ki eski botlarını giymişti–, zaman zaman nefesi tıkanıyordu. Arada bir duruyor, orman zeminindeki hiçbir ayrıntıyı ıskalamamak için etrafına bakıyordu. İşaretleri, haç şeklinde dizilmiş çubukları, belirli bir düzen içindeki kozalakları, olağandışı biçimli kökleri, yani artık yaklaştığına ilişkin bir şeyler arıyordu. Nemli hava, koku bağlamında çok zengindi, sanki yiyecek gibi kokuyordu etraf. Zaman zaman Wojnicz'in başı dönüyor, durup bir ağaca sarılmak zorunda kalıyordu. Galiba ateşi çıkmıştı ve kendi kendine geri dönmeye söz verdi, çünkü Doktor Semperweiß duysa çok kızardı bu duruma. Artık mantık sınırını aştığını ve kendini çalıların arasına atmayacak ve tepelere tırmanmayacak Bay Lukas'ın Kutsal Kâsesi'nin son damlasını taşırdığını biliyordu. Ama belki de öyledir. Belki kimse görmediğinde o da buraya gelmiştir. Hatta belki August da kan ter içinde terli alnını fularının kenarıyla sile sile gelmiştir buraya. Ya Opitz? O da mantar aramaya çıkmış gibi buraya gelmedi mi, mantar bahane değil miydi? Zaten Rajmund –Wojnicz bundan emindi– kesinlikle buraya gelmiş olmalıydı.

Kayın ormanı başlamış, çalılıklar sona ermişti, böylece Mieczysław yavaşladı. Kocaman bir çörek mantarı bulmuştu, alıp almamak konusunda kararsızdı, çünkü ne sırt çantası ne de bir sepet vardı yanında, ama bu kadar büyük bir armağan da görmezden gelinmezdi, o da mantarı koparıp eline aldı.

Kayın ormanından daha güzel, daha büyüleyici bir orman yoktur. Yılın bu mevsiminde, yapraklar artık çoktan kızarmıştı, göğü sonbahar grisinden ayıran mor bir tonoz, Wojnicz'in başının üzerinde yükseliyordu. Pırıl pırıl gümüşi ağaç gövdeleri, bu enginliği nefler ve şapeller yaratarak destekliyordu. Her bir yaprağın kendi kuralına göre oynayan bir cam olduğu o ağaç tepelerinden gelen ışık, vitraydan yansırmışçasına yerlere dökülüyordu. Wojnicz henüz görünmeyen, ama her adımda orada bulunduğuna dair haber veren, uzaktaki altara uzanan nef boyunca yürüdü. Burası labirentlerle, yan neflerle, taşların altındaki yer altı mezarlarıyla, ağaç kovuklarına gizlenmiş mabetlerle, devrilmiş kayınların yosunlu gövdelerinde geçici olarak oluşturulmuş şaşırtıcı sunaklarla dolu bir kiliseydi. Ne var ki bu kilise, insanların yaptığı kiliseler gibi açık seçik değildi, ne de olsa burada sürekli bir dönüşüm vardı: Su yaşama, ışık maddeye dönüşüyordu. Buradaki her şey hışırdıyor, şişiyor, genişliyor, büyüyor, çoğalıyor, tomurcuklanıyor, pıt pıt damlıyordu. Yeşilimsi yosun ve gri liken, ormanın halı kaplı olduğu izlenimini veriyordu: Kadife gibi, koyun derisi gibi, yün keçe gibi, yumuşak pazen halılar gibi. Neden daha önce buraya gelmemişti ki?

Bu sırada, sıkıca dikilmiş çok sayıda ladinin olduğu bir patikaya çıkmıştı; ağaçların buraya, yani Silezya'ya uyum

sağlayacaklarını düşünerek Bavyera'dan getirmişlerse de burada yabancı kalmışlardı. Ladinler, Wojnicz'e Prusya ordusunu hatırlatıyordu, peki ya kayınlar? Kayınlarıysa, savaşa gitmeyen ama giysileriyle, miğferlerindeki altından, metal benekleriyle gurur duyan, yıllarca kendine hayranlık besleyerek huşu içinde donakalmış egzotik ordulara benzetiyordu. Bu ordu savaş için değil, opera gösterileri için vardı.

Neredeyse onun üzerine basıyordu. Burası üzerinde birkaç huş ve meşe ağacı bulunan bir açık alandı, kayalar, taşlar ve ağızlarını kapayıp onları dilsizleştiren yosunlarla doluydu. Daha önce Opitz ve Rajmund'la gördüğünden başka bir Puppe, yani bir kuklaydı bu, daha küçüktü. Yosunun üzerinde yatıyordu. Aslında kendisi de yosundan yapılmıştı, bedeni belirgin ve genişçe çizilmişti, göğsünde iki taş bulunuyordu, yüzü bu kez huş ağacı kabuğundan yapılmıştı, üzerine kömürle iki göz çizilmişti. Nem bu gözleri çoktan yıkadığından artık iki kara nokta gibi kalmışlardı. Tüm beden, "kalçaların" altındaki, bacakların ayrıldığı bir yerde, fare barınağı veya köstebek deliği girişi gibi esnek bir delikte birleşiyordu. Sıklıkla kullanılmaktan parlamış ve düzelmiş.

Wojnicz canlı bir şeye basacağından korkarak ayağının altına dikkatle bakıp geri çekildi. Ormanda bulunan nesnelerle, yani taşlar, yosunlar, dallar, ağaç kabukları, mantarlar, yapraklar, killi toprakla yapılmış bu kuklaya korkuyla karışık bir büyülenmeyle bakıyordu. Tek duyduğu şey hızla alıp verdiği kendi soluğuydu, çünkü orman susmuş da insanlık dışı bir şeye sahip, ama cesurca benzerine öykünmüş bu yapay insanla buluşmasını izliyormuş gibi gelmişti ona.

Evet, her şey onu izliyordu; keçe ceketi, el örgüsü kazağı, keten gömleği ve pazen atletinin içine işleyen bakışı hissediyordu... Doktor Semperweiß'ın muayene ettiği anlara benzer bir tatsız andı bu. Köye dönmeye hazır olarak geri adım attı. Ne var ki, bu "yarı-doğa" yaratığı henüz tam olarak görmemişti. Bunun da kara yüzlü kömürcülerin işi olduğu ortadaydı. Wojnicz ister istemez Kuklayı nasıl kullandıklarını düşündü. Bu görüntüde, erkek arzusunu, sabırsızlığını ve eziciliğini gördü. Bunun gibi bir şeyi daha önce, yalnızca bir kez, köydeki ahırda görmüştü: Köyden isimsiz bir delikanlının, inek sağan hizmetçiyi örten ve düzenli bir biçimde gidip gelen kalçalarında. Bu, şiddet ve kan içeren belirsiz bir alametti. Gövdesinden çıkan ve kısa sürede kulaklarına kadar tüm bedenini saracak bir korku dalgası hissetmişti. Ormandan yapılmış bu şey sanki inlemiş, yerden yukarı bir güçle itiliyormuşçasına hareket etmişti. Gözlerini kocaman açtığında görüntü kaybolmuştu.

İzlenmenin verdiği o tatsız his, artık doruk noktasına ulaşmıştı. Terlemeye başlamış, alacakaranlığın hemencecik çökmesi onu dehşete düşürmüştü. Gürültü yapmamaya çalışarak yavaş yavaş açık alanın dışına çıktı, sonra uzun bacaklarını açtı ve bir daha asla buraya gelmeyeceğini tekrarlayıp küfürler ederek köye doğru neredeyse koşmaya başladı.

10.

Geometrinin Doruk Noktası

Thilo'nun odasındaki bütün perdeler mümkün olduğu kadar çok ışığın içeri girmesine izin vermek için sonuna kadar çekilmişti; ancak yüzünde ateşten dolayı kırmızı noktalar olduğu fark ediliyordu. Terden ıslanmış sarı bukleleriyle oyuna dalmış, heyecandan sıcaklamış küçük bir oğlan çocuğu gibi görünüyordu. Yerli bir ustadan satın alınan muhtemelen Rajmund'un dikkatsizce yerleştirdiği şövalede kenarları yıpranmış, muslin kaplı tablo duruyordu. Masanın üzerine kurutma kâğıdı serpiştirilmiş baskı resimler bulunuyordu. Duvara, içinde Thilo'nun hazinelerini sakladığı büyük, düz bir karton klasör dayanmıştı.

"Doktor Semperweiß'a gittin mi?" diye gözlerindeki umut ışığıyla sordu Thilo.

"Gittim."

"Benim hakkımda bir şey dedi mi?"

"Şey, evet. Kötü bir dönem geçiriyormuşsun. Ama bu normalmiş."

"Normal mi?"

"Bir amplitüd[12] gibi etki gösteriyormuş, yani bir iyi bir kötü."

12 Tıpta fizyolojik hesaplamaların yapılmasına yardımcı olan potansiyel fark şeklinde anlatılmaktadır. Kişinin tüm fizyolojik değerleri de bu şekilde

Bu açıklama Thilo'yu rahatlatmış gibiydi.

"Şifa yuvasına taşınman için seni ikna etmeye kalkışmadı mı? Galiba yer açılmış. Öyle mi?" diye şüpheyle sordu. Wojnicz uzun parmaklarıyla karton kutudaki fıstıklı kurabiyeleri tabağa diziyordu.

"Burada daha iyiyiz diye düşünüyorum, zaten her gün şifa yuvasına yürümek bize iyi geliyor," diye yanıtladı.

"Hem, biliyorsun, para biriktiriyorum..."

Thilo sandalye çekerek, "Otursana," diye arkadaşına yer gösterdi.

"Geçen haftadan beri beni görmedi. Muhtemelen durumum kötü."

"Sen neden bahsediyorsun? Saçmalama," diye onu azarladı Wojnicz, ama pek inandırıcı değildi.

"Hiç bataklık yanarken gördün mü sen? Aynı öyle hissediyorum. Sanki bedenimde, içimdeki nem yanıyor. Bu dumandan boğuluyorum."

Reprodüksiyonlara ve gravürlere baktılar. Thilo, özlediği arkadaşı György hakkında konuşmaya başladı.

"Onu çok özledim," dedi. Ailesiyle iletişimi yoktu, kendi başının çaresine bakıyor, başkalarının yardımlarıyla geçiniyordu. György, Thilo'nun albümleri ve reprodüksiyonları toplaması için ona yardım ediyordu. Çünkü Thilo, sanatta peyzajın önemi hakkında, özellikle de Flaman ressam Herri met de Blas üzerine doktora tezi yazıyordu. Ancak bu iş zahmetli ve zordu; çünkü Bles'in resimleri küçük

analiz edilmektedir. Genel olarak taban çizgisinden başlayarak tepe noktasına kadar uzanan ölçütlerden biridir. (ç.n.)

koleksiyonlara dağılmıştı ve birçok durumda, resmin onun yapıtı olup olmadığı belirsizdi.

"Boyalı bir peyzajın gerçekten ne olduğunu nadiren fark ederiz. Gözlerimizi odaklarız ufku ve manzarayı izleriz. O zaman çizgileri görürüz; tepeleri, bayırları, ormanları, ağaçları, evlerin çatılarını, geçitleri, yolları... Ne olduklarını ve isimlerini bildiğimiz için her şeyi bu terimlerle ayrı ayrı görürüz. Ah, yol vadiden kıvrılıyor, deriz veya orman yamaçta büyüyor. Ah, çıplak dağ zirveleri. Evet, görürüz." Parlayan gözlerle Wojnicz'e baktı. "Ama genel, toplam, tam, mutlak başka bir bakış açısı olduğunu da söyleyeyim. Ben buna 'şeffaf bakış' diyorum." Bunu sanki Wojnicz'in sonsuza dek aklına kazımasını istercesine iki kez tekrarladı. "Bay August'un diyeceği gibi, ayrıntıların ötesine geçer, insanın zihnini ve gözlerini sonsuza dek rahatsız edecek ayrıntıları atlayarak verilen temel görünüme götürür. Bu şekilde bakarsan," gözlerini kıstı, hatta Wojnicz'e göre sanki şaşı olmuştu, "ve burada, burada," kafasına dokundu, "tamamen farklı bir şey olur."

Yanaklarında yine onu çocuk gibi gösteren o kızarıklık vardı. Wojnicz'le fikrini paylaşmıştı, ama ne dediği tam anlaşılmamıştı.

"Bunu bilir misin? Hiç oynamış mıydın?" Çekmeceden, üzerinde bağlı küplerin bir tür küme oluşturduğu ayrıntılı bir geometrik çizim çıkardı. "Bak," dedi ve çizimi eline tutuşturdu. "Önce mesafeyi bul ve uzun süre bak, ta ki üç boyutlu hareket görene kadar. Wojnicz ne yapması gerektiğini tam olarak anlamadı. Thilo'yu taklit edip gözlerini kıstı, görüşü tuhaf bir şekilde bölünmüştü, sisliydi, ama bir süre sonra, küplerin hareket ettiğini hayretle gördü!

Gözlerini bu konumda tutmak ne kadar da zordu, sanki bakışları bir bant üzerindeymişçesine incecik bir yol bulmuştu ve üzerinde giderken küpleri eskisinden oldukça farklı gördü. Henüz ustalaşmadığı bu görüntüleme modunu kaybetmemek için dikkatini artırarak yeni bir tür konsantrasyon metodu oluşturmuştu. Kafasını hafifçe hareket ettirmesi büyünün aniden bozulması için yeterliydi; düz kareler, eşkenar dörtgenlerden oluşan sıradan bir çizim görmesi an meselesiydi. Saf meraktan, yola tekrar bir giriş aramaya başladı, ama önce kaçırdı, ne var ki sonunda yeniden blokların hareket ettiğini görmeyi başardı. Bu algı değişikliği göze değil, zihne büyük haz veriyordu; yeni bir likör ya da yeni bir yemek keşfi gibiydi, sanki bu anlaşılmaz yetenek doğduğundan beri hep oradaymış da şimdiye kadar gizlenmiş ve aylaklık ediyormuş gibi. Herhalde çeyrek saat kadar bununla oyalandı.

"Böyle başka çizimler var mı sende?"

Thilo onayladı.

"Ama mesele eğlenmek değil. Bu durum önemli, hayat memat meselesi."

Thilo şövaleyi pencerenin önüne getirdi.

"Bunu neden bekleteyim ki? Şimdi bak!"

Wojnicz'in önüne bir dağ manzarası olan küçük bir yağlı boya tablo koydu.

Bunun neyi betimlediğini söylemek zordu, dağların abartılı, hafif fantastik şekilleri olduğu için sanki havada inşa edilmiş gibiydi. Üstlerinde imkânsız yapılar vardı. Tam

ortada yeşil bir zeytinlik bulunuyordu, ama renkli ve dramatik karakterlerden oluşan bir grup figür göze çarpıyordu.

"Bu İbrahim. Bu da İshak. Aptal biri bile bunu anlar," dedi kendinden emin bir biçimde Wojnicz.

"İnsanlar önemli değil. Gözlerini kıs."

Mieczysław pek emin olmadan gülümsedi. Bir kez, bir kez daha baktı. Küplerde olduğu gibi bu tabloda da bir hareket bekliyordu, ama hiçbir şey olmuyordu.

Thilo, onu "Bak, sen bak, konuşma," diye azarladı.

Resim İbrahim ve kurban etme olayını, yani Hıristiyan inancına göre yetişmiş sıradan bir insanın bildiği efsanevi olayı temsil ediyordu. Tanrı sadık kulunu, sevgili oğlunu kurban etmesini buyurarak sınıyordu. Bu amaçla İbrahim, İshak'la birlikte kurbanların kesildiği yere, çöle gitmiş ve orada oğlunu bıçakla kesmeye niyet etmişti. Tanrı insanın itaatinden memnun olarak son anda meleğinin yardımıyla eli ve bıçağı durdurdu. Thilo'nun gösterdiği görüntü, en dramatik anı yakalamıştı: Babanın bıçaklı eli, yerçekimi kuvvetiyle artık oğlanın boynuna yönelmiş. Çocuk bundan tamamen habersiz, olacakları sabırla beklemekte. Havada asılı duran melek, tüm meleksel gücüyle babanın elini durdurmaya çalışıyor. Kolay olmadığını vücudunun pozisyonundan anlamak mümkün, çünkü İbrahim'in eli çoktan hız kazanmış ve bıçak yakında çocuğun narin boynuna büyük bir ivmeyle vuracak. Meleğin sadece yüzüne bakarak çok şey söylenebilir, ama bu yüz, altın melek saçlarının arkasına gizlenmiş ve üstünde beklenmedik bir biçimde göksel bir varlığın gölgesi var, hatta sakallı birinin yüzü olduğunu düşünmek de olası –gerçi meleklerin cin-

siyeti yoktur, ama bu bayağı sakallı! Babanın arkasındaki yeşillikte bir delik açılmış, o karanlık nokta Wojnicz'in gözüne takıldı birden. Orada bir şeyler oluyordu, bir şeyler parlıyordu, bir şeyler parıldadı, izleniyordu, gözler vardı.

Tabloya iyice yaklaştı, ama yoğunlaşmak için harcadığı çabadan gözleri sulanmıştı: Görüntü hafifçe bulanıklaştı, manzara koyu sarı ve yeşil, kahverengi ve seyreltilmiş griye dönmüştü. Resim, özündeki parçacıklardan uzaklaşarak belirsiz şekil kümelerine bürünmüştü. Bakanın dikkati hayale dalınca resimden yeni bir görünüm ortaya çıktı. Eski konturlar yeni bir şeye dönüşmüştü, hani önceden orada olmayan bir şeye. Ama şimdi anlıyordu ki o şey hep vardı. Wojnicz korkuyla çığlık attı, bakışlarını Thilo'ya çevirdi. Beriki ona memnuniyetle bakıyordu.

"Ne gördün?"

"Şey gibi... Bilmiyorum. Yüz mü... Beden mi? Canlı bir şey miydi o?"

"Herkes farklı bir şey görüyor. Projeksiyon. Herri met de Bles işte böyle bir şey," dedi.

"Ne vardı orada?" diye sordu korkmuş Wojnicz.

"Vardı değil. Hâlâ orada. Bu bir yanılsama, korkma."

"Ama resim... Hangisi gerçek?"

"İkisi de gerçek, o da, gözlerini kısarak bakışını değiştirdiğinde içinde gördüğün de."

"Nereden buldun bunu? Kopya mı?" diye sordu Wojnicz, tuvale yaklaşarak ve görüntünün her ayrıntısını izlemeye çalışarak. Üçüncü ve dördüncü planları da iyice incelemek için eline bir büyüteç almak isterdi, çünkü orada, havada,

altın bir parıltıda süzülüyormuş gibi bir figür, yeşilliklere saklanmış bir insan şekli, çalılığın derinliklerinde parlayan bir çift göz olabilirdi. Beklenmedik derinliklerin aldatıcı lekeleri, ne de olsa bir labirent olan fırça darbeleri...

Şaşıran Wojnicz, gözlerindeki meraklı ifadesiyle Thilo'ya baktı. Thilo elbette cevap vermedi. Wojnicz'in şaşkınlığı onu eğlendirmişti. Yastıkların üzerine kaydı ve sırtüstü yattı.

"Bu bir kopya değil," dedi, tavana baktıktan bir süre sonra. "Onu çaldım," diye ekledi.

Wojnicz isteksizce anlatılan kırık dökük cümlelerden, tablonun Thilo'nun ailesine ait olduğunu ve asla dönmeye niyeti olmadığı o evden bir tek bunu aldığını öğrendi.

"Bunu bana verilen bir çeyiz olarak görüyorum," dedi. Wojnicz, arkadaşının dudaklarını sıktığını, gözlerinin parladığını fark etti.

"Her gün, yukarı kaldırdığım bıçak tutan elin düşüp düşmediğini kontrol ediyorum. Düşünsene bir saniye sonra bıçak küçük çocuğun boynuna saplanacaktı ve sonra oradan kan fışkıracak, kurbanlık taşın pürüzlü yüzeyine sıçrayacak ve insan kanıyla hayvan kanı karışacaktı. Bu bir çeşit rahatlama olurdu, değil mi? Sence?

"Zaten, gerçek de bu," diye devam etti Thilo. "İbrahim Tanrı istedi diye ilk oğlunu öldürdü. İncil'de bu açıktır. İbrahim'in Moriah Dağı'ndan eve tek başına döndüğü yazılmış. Yanında sadece uşağının olduğu yazıyor, İshak'la ilgili hiçbir şey yok. İshak'ı öldürmüş. Daha sonra İncil'de gözüken onun yerine konan başkası. Tanrı, Katiller Tepesinde hüküm sürüyor. Hâlâ insan kurbanları memnuni-

yetle kabul ediyor. Biz çağdaş insanlar, kurban edilmenin korkunç ve barbarca bir şey olduğunu düşünüyoruz. Oysa insanların, bir zamanlar Tanrı'nın önünde öz yeterlilik duygusuna sahip olmak adına bir kurbana ihtiyaçları vardı. Aslında yine de bir kurbana ihtiyaçları var, bu yüzden böyle bir kurban yaratmak için fırsat ve gerekçe yaratmak üzere sürekli tetikteler. Kurban etmek, kişinin kendi gücünün ve egemenliğinin dünyadaki bir ifadesidir. Dünyayı Tanrı ile paylaşırsın, ona dünyayı koparma fırsatı verirsin ve böylece Tanrı'nın büyüklüğünü ve gücünü tartarsın. Kendisi istediğini alabilecekken neden Tanrı'ya kurban gerekiyor? Her şeye sahipken ona bir şey vermek neden?"

Ve sonra her şey daha da tuhaflaştı, çünkü Thilo, manzaranın bir adamı öldürebileceğini iddia etti. Onun büyük bir gücü vardı, ne de olsa çeşitli enerjilerin konsantrasyonlarına sahipti, geometrinin külminasyonu, yani doruk noktasıydı. Ve burada, Görbersdorf'ta olan da buydu, yılda bir kez manzara kurbanını alır ve bir adamı öldürürdü. Herkesin yaptığı büyük hata burada bulunmaktı, çünkü böylece potansiyel kurbanlara dönüşüyorlardı. Ve manzara tarafından sürekli izleniyorlardı.

"Pencereden bak, sanki her şeyin bir yüzü var gibi, anladın mı?"

Wojnicz, arkadaşının ateşinin yükseldiğinin farkındaydı. Onu zorla kaldırdı ve şifa yuvasından bir doktor çağırmayı düşündü. Evet, Thilo hezeyana kapılmıştı.

O sırada kapıyı çalmadan Opitz girdi içeri, ciddi bir ifadeyle elini Thilo'nun alnına koydu.

"Gidip Rajmund'a haber verin lütfen," dedi Wojnicz'e. "Buz getirsin."

*

O gece garip bir rüya gördü: Güya Doktor Semperweiß'ın yanındaymış ve ona Beyler İçin Konukevi defterinden kopardığı bir kâğıtta bulunan test sonuçlarını açıklıyormuş. Doktor bunlara bakarak, "Bu sonuçlara göre üç gündür ölüsünüz beyefendi," diyor. Wojnicz kendini rahatsız hissediyor. Doktor dostça, "Sizin gibi hastalar için özel bir geçit var burada," diyor. "Buradan buyurun," diyerek ona muayenehanenin köşesinde, döşemenin hemen yanındaki küçük dar bir kapıyı gösteriyor. "Acele edin lütfen. Düşünecek ne var?!" diye ekliyor ve Wojnicz'i oraya itiyor. Wojnicz kendini tümüyle karanlıkta hissediyor, yalnızca güvercin guruldamalarını duyuyor.

Korku içinde uyanmıştı. Şimdi gözleri açık halde yatıyor, sesi dinliyordu... Tavanın yukarısında bir yerden yine o garip ses geliyordu, hatta belki de hoştu bu ses, çünkü alıştığımız şeyleri severiz ne de olsa. Gecenin bir yarısı olduğunu fark etti. Evet, komodinin üzerinde duran, babasından aldığı saatine baktı, saat biri on bir geçiyordu. Bu ses kuş sesi değildi o zaman. Az sonra tere dönüşecek sıcak bir dalga hissetti. Hareketsiz kaldı, uykudan çatlamış dudaklarını yalamaktan korkuyordu. Yukarıda görmediği hangi odanın olduğunu merak etti. Yan odadaki Thilo'nun üstünde, Bayan Opitz'in odası vardı, peki daha ilerde?

Wojnicz koridorda sanki biri yerde ağır bir şey sürüklüyormuşçasına ayak sürüme sesleri duyuyordu. Adım sesleri geldi kulağına kapıyla zemin arasında, hafif, paslı bir ışık

huzmesi içeri aktı. Işık titredi, sanki hareket halindeymiş gibi karardı ve tekrar parladı. Korkudan donup kalan Wojnicz oturmak ve çıplak ayaklarıyla terliklerini bulmak için kendini zorladı. Birden vücudundan bir ürperti geçtiğini hissetti, rüzgâr pamuklu pijamanın içinden geçmiş, ter göz açıp kapayıncaya kadar hoş olmayan soğuk bir his bırakarak kurumuştu. Hiçbir çıkış yolu yoktu. Ne olduğunu öğrenmesi gerekiyordu. Gerginlik dayanılmaz boyuta ulaşmıştı. En ufak bir ses bile çıkarmamak için gayret ederek ve sessizce, 'Selam sana, Tanrı'nın en sevgili kulu Meryem..." duasını okuyarak kapıya yaklaştı. Kapıyı yavaşça açtı. Rajmund menteşeleri iyice yağlamıştı, gıcırdamamışlardı bile. Sonra haç çıkararak başını koridora uzattı ve ebonit ışık düğmesini çevirdi. Tavanın altında mantar şeklindeki cam başlık içindeki elektrik ampulü hemen yandı. Garip, kambur, yalınayak uzun giysili birinin sürünerek geldiğini gördü. Ancak bir süre sonra eski püskü gecelik entarisi içindeki August'u tanıdı. Bu eski moda giysi içinde sanki kendisi değildi, üstelik her zamanki sevimli gülümsemesinden yoksun, yüzü asık ve ulaşılmaz bir haldeydi. Wojnicz bunu daha önce de fark etmişti: August kimsenin ona bakmadığından emin olduğunda nazik gülümsemesini bir kenara bırakıyordu. Alnında, kaşların arasında keskin bir dikey çizgi ve gözlerinin çevresinde bir gölge beliriyordu. Profesör göz açıp kapayıncaya kadar daha yaşlı ve daha az arkadaş canlısı oluyordu böylece. Bu değişiklik Wojnicz'i şaşırtmıştı.

August birden sertçe ona döndü.

"Ne oluyor? Kim var orada?" diye sordu, korkudan sesi kısılmıştı.

"Benim, sayın profesör, benim, Mieczysław Wojnicz. Mırıltılar duydum da. Ben de sizden korktum." Rahatlayarak içini çekti.

August'un yüzü bir anda değişti ve her zamanki nazik ve biraz ironik ifadesini takınmaya çalıştı; gerçi çok başarılı değildi. Ağzını mantıklı bir söz söylemek için açmayı denerken yanakları komik bir şekilde seğirdi. Ve dudaklarından sadece 'puf, puf' gibi bir şey çıktı. Birden Wojnicz, August'a acıdı. Bu garip durumu geçiştirmek için konuşmaya çalıştı.

"Bazı sesler duyunca uykum kaçtı, ben de bir bakayım dedim. Siz de yukarıdan gelen gürültüyü duyuyor musunuz? Beni çok rahatsız ediyor da. Herr Opitz güvercin mi besliyor? Peki, kışın uçup gitmez mi bu hayvanlar?"

August doğruldu, Wojnicz'in aklını başına toplaması için ona cömertçe sunduğu o an sayesinde her zamanki ses tonuyla cevap verebildi: "Güvercinler kışın uçup gitmez." Sonra onurlu bir tonla ekledi: "Bir bardak su alacaktım."

Bir an için garip bir sessizlik oldu.

"Artık kalktığımıza göre, neden birer kadeh Schwärmerei içmek için aşağı inmiyoruz?" dedi Bay August tekrar ve Wojnicz'in yanıtını beklemeden ekledi: "Siz inin, ben de ropdöşambırımı almak için odama döneyim, böyle gecelikle olmaz. Kadehler piyanonun üstünde."

İyice uyanan Mieczysław bu öneriye sevinmişti bile. Çarpan kalbi çoktan sakinleşmişti ve bu zararın karşılığı olarak biraz keyfi hak etmişti. Merdivenlerden inerken duvardaki tablonun önünde durdu. Oldukça iyi çalışılmış bir natürmorttu: Baş aşağı asılı, boğazı kesilmiş tavşandan altındaki

kâseye kan damlıyordu. Masada bir somun ekmek, bir bıçak ve bir parça peynir vardı. Dağınık duran koyu mor erikler sulu sulu, parlak, şişkin görünüyorlardı.

Aşağı indiğinde, yumuşak, zayıf, kahverengi bir ışık gördü, ardından oturma odasında yanan bir mum ve tüm donanımıyla Frommer'i –ama üzerinde frak yoktu, boynuna kadar düğmeli eski moda bir ceket vardı. Buraya ondan önce gelmiş olmalıydı. Kimse görmemişti onu, cebinden bir kadeh çıkardı ve ses çıkarmamaya çalışarak koyu yeşil şişeden neredeyse siyah renkli tentürü doldurdu. İlk yudumun tadını dudaklarını hareket ettirerek aldı ama ikinci yudumu doğruca boğazından aşağı döktü. Bir kerede hepsini birden.

Wojnicz bir uyarı gibi öksürdü ve hiçbir şey olmamışçasına yemek odasına yöneldi. Bakışları karşılaştı. Mieczysław, Frommer'in yüzünü tam olarak görememişti, çünkü yalnızca mumla aydınlatılan yemek odası alacakaranlıktı ve beriki Schwarmerei içtiği sırada yakalandığı için zerre kadar utanmamıştı.

"Okuyorum," dedi Frommer, masada açık duran kitabı işaret etti. "Gördüğünüz gibi geometriyle ilgileniyorum, *esprit géométrique,* Mühendis Bey."

"Henüz mühendis değilim. Hastalık nedeniyle eğitimimi tamamlayamadım," diye düzeltti Wojnicz, ama Frommer, söylediğine aldırış etmemişti.

"Her halükârda fen bilimlerine yatkın olanları geometriye çeken nedenlerden dolayı değil. Ben geometriyi bilişsel bir proje olarak, yani dünyanın görüleceği tüm noktalardan, onun yeniden inşası olacak bir dünya görüşü üzerine or-

taya çıkan düşünceler olarak görüyorum. Her durumda, matematiksel zihinleri geometriye çeken nedenler bana göre değil. Ben geometriyi daha çok bir bilişsel proje olarak görüyorum, yani dünyanın tüm noktaları temelinde yeniden inşa edilebilecek bir dünya görüşü üzerine düşünme süreci olarak. Bunu hayal edebiliyor musunuz? Hayal edebiliyor musunuz?"

Wojnicz, "Bu daha çok mistik bir şey," dedi çekinerek. Bu tutumunun sert adamı küstürüp küstürmeyeceğinden emin değildi.

Ama Frommer, bu benzetmeyle gururlanmışa benziyordu.

"Duyularımız bize dünya hakkında belirli bir tür bilgi dikte eder. Bunlar da sınırlıdır. Var sayalım ki çevremizdeki dünya, kusurlu duyularımızın bizi olduğuna ikna ettiği dünyadan tümüyle farklı olsun, nasıl? Hiç bunu düşündünüz mü?"

"Evet, az önce Thilo ile bunun hakkında konuşmuştum."

Çekinmeden piyanonun üzerinde duran kalın bacaklı kadehlere baktı ve birine ünlü tentürden döktü.

"Ama tek bildiğim, gerçekte bakış noktalarının uzlaşamadığıdır," diye ekledi.

Sonra aklına bir şey gelmiş gibi gülümsedi.

"Doktor bey, trompetçinin burada çaldığı tekerlemenin melodisini biliyor musunuz? Gerçi oldukça falsolu çalıyor ama."

O melodi başından beri onu izliyordu. Şifa yuvasına gittiğinde çocuklar o şarkıyı söylüyorlardı. Rajmund, o şarkıyı mırıldanıyordu. Doktorun saatinin sinyali o şarkıydı.

"Benim doktoram yok, Bay Wojnicz. Sizin mühendis olmadığınız gibi ben de doktor değilim. Ben bir bilim âşığıyım."

Frommer piyanoya doğru yürüdü, kapağı açtı ve tuşları tıngırdattı. Sonra beklenmedik bir şekilde trompetçi melodisini çaldı. Ve şarkı söyledi:

Habt Ihr noch nicht lang geschlafen?
Die Uhr hat eins geschlagen... tü, tü, tü.
Habt Ihr noch nicht lang genug geschlafen?
Die Uhr hat zwei geschlagen... tü, tü, tü.

Frommer şaşırtıcı derecede rafine, hatta denilebilir ki, hoş bir tenor sesiyle şarkıyı söylemeye devam edecek gibiydi, ama dördüncü tekrardan sonra kesti:

Ist der Jakob noch am Schlafen. Jakob, steh auf.[13]

Kendinden memnun, piyanonun kapağını kapattı ve şöyle dedi:

"Eski bir Silezya tekerlemesi, çocukluğumdan beri bilirim..."

Oyunun karmaşık kurallarını anlatmaya başladı ve kendine bir kadeh Schwarmerei daha doldurdu.

Bu ünlü tentürden bir şişe her zaman büfede bulunurdu. Mütevazı görünüyordu –şişenin koyu yeşil camı, Karkonosze fabrikalarında elle eritilerek üfleme tekniğiyle yapılan cinsten olmalıydı, ince boynu sanki insan dudaklarına yaklaşmaya davet edercesine hafifçe yana eğilmişti. Üzerinde, içeriğini gösterecek bir etiketi veya herhangi bir

13 Yeterince uzun uyumadın mı? / Saat biri çaldı./ Hâlâ uykun var mı?/ Saat ikiyi çaldı./Jakob hâlâ uyuyor. Uyan, Jakob. (Alm.)

şeyi yoktu. Yanında, gümüş kaplı bir tepsinin üzerinde bir sürahi su vardı ve bir bardak bulunuyordu. Ne yazık ki tentürün yanında, içilecek bir şey olduğunu belirten bir kadeh yoktu. Kadeh olmaması da burada başka kuralların geçerli olduğunun, uyum sağlamak için doğru anın beklenmesi gerektiğinin açık bir işaretiydi.

Wojnicz yemek için geldiğinde, büfede kışkırtıcı bir şekilde sergilenen yeşil şişeyi birkaç kez görmüştü. Aslında bu ağır, ahşap büfede ilk göze çarpan avcılık kupasıydı. Öğle yemeğinden sonra Rajmund uygun sayıda, güzel, küçük likör bardaklarını bir tepside getirdiğinde, şişe elden ele gezerdi. Bir tür inatçı cömertlikle, tükenmez görünür, alıcıların yüzlerini güldürmek için bir kadeh daha ikram edilirdi. O garip tat ve koku Wojnicz'e 'yer altı' sözcüğünü hatırlatıyordu. Miselyum ve meyan kökü havasında, kök ve yosun tadı vardı. İçinde kesinlikle anason ve pelin vardı. Tadımındaki ilk hissiyat iyi değildi –kokuyor gibiydi, ama bu sadece kısa süreliğineydi. Sonra ağızda bir sıcaklık ve inanılmaz bir tat zenginliği yayılıyordu –sanki orman meyveleri ve tamamen egzotik bir şey gibi. Wojnicz bir an bunun karınca tadı olduğunu düşünmüştü. Evet, bu karınca tadıydı. Wojnicz bu tadı bilirdi, çocukken karınca yemeye çalışmış ve tadı sonsuza dek aklında kalmıştı, ama Mieczysław Wojnicz'in uzman bilgisi, işte bu beklenmedik keşfi yapmasına önayak olmuştu.

O da kendi kadehini tekrar doldurdu ve Frommer'e aklını kurcalayan şeyi sormaya karar verdi:

"Siz uzun süredir buradasınız. Geçen yıl ormandaki korkunç ölümü duydunuz mu? Güya parçalara ayrılmış bir vücut bulunmuş."

Frommer'in uzun yüzü gözle görülür şekilde gerildi.

"Demek öğrendiniz."

"Bu doğru mu yani?" Wojnicz endişelenmişti.

Doğrusu, bu konuyu kafa dağıtmak, ortamı yumuşatmak ve biraz dedikodu yapmak için açmıştı. Zavallı Thilo'nun ateşten kaynaklanan sayıklamaları olduğunu düşünmüştü.

"Sizinle bunun hakkında konuşabilir miyim, bilmiyorum. Söylediklerimi kabul edeceğinize pek emin değilim."

"Mantıklı bir şekilde yetiştirildim. Her zaman en tuhaf şeylerin bile bir açıklaması vardır diye öğretildi bana."

Frommer etrafına baktı, sonra aniden oldukça iyi Lehçeyle şunları söyledi:

"Henüz bilmediğimiz şeyler var. Onlar hakkında bir şey söylemek zor, çok daha az akılcı oldukları söylenebilir. Ancak eğer mevcutlarsa, bir şekilde dünyanın düzenine uymaları gerekir,'" dedi ve sustu. Almanların Lehçe konuştuğu gibi konuşuyordu. Wojnicz kaşları yukarıda, şaşkınlık içinde bakakalmıştı.

"Lehçe mi konuşuyorsunuz?" diye şaşkınlıkla sordu.

"Annemin babası Polonyalıydı. Bay Wawrzynek." Bu zor telaffuz edilen soyadını şaşırtıcı bir zarafetle söylemişti, ömrü boyunca bu konuda alıştırma yaptığı belliydi.

"Fakat burada kendi dilimde konuşabilecek olmam ne harika bir durum."

"Bu gizli anlaşmayı istismar etmeyelim. Size şunu söyleyeyim: Sorunuzun yanıtı olumlu. Evet, doğru. Burada

sürekli insanlar ölüyor. Korkunç ölümler. Yine o vakit yaklaşıyor işte."

"Vakit mi?"

"Kasım ayının ilk dolunayı. Aziz Martin yortusunda bazen de Azizler günü civarında."

Wojnicz sessizce dudaklarını oynatarak ona baktı.

"Şaka yapıyorsunuz."

Frommer, Thilo'nun söylediklerini anlatıyordu ama daha sistematik bir şekilde:

"Geç sonbaharda, Katoliklerin Aziz Martin yortusunda, ormanda bir adam ölür, genellikle bir çoban veya madenci. Bir adam derken, bir erkek demek istiyorum. Genç ya da hayatın baharında. Ondan geriye kalan kanlı parçalar bulunur ve bu hikâyenin en kötü kısmıdır: Ormanın etrafına dağılmış kanlı insan vücudu parçalarını toplamak ve gömmek. Evet, bu uzun süredir devam ediyor. Nüfusun henüz önemli ölçüde azalmamış olması bir mucize, ama son yıllarda kurbanlar sadece yerel halktan insanlar, yani erkekler değil; bu zalim cinayet ayrıca yeni gelenlere de ilişmeye başladı..."

"Sanatoryum konuklarına da mı?" diye Wojnicz endişeyle sordu.

"Evet, öyle." Frommer düşünceli görünüyordu, temiz, tıraşlı sakalını ovuşturdu. "Çoğunlukla kaplıca konukları. Yılda bir kişi böyle bir nüfusa oranla çok değil. Çoğu zaman insanlar burada başka yerlere nazaran daha sık ölüyor ne de olsa. İstatistiksel olarak ele alacak olursak..."

Frommer, ölümden sanki tamamen kayıtsız ve bariz bir fenomenmiş gibi söz ediyor, sanki rayların ve traverslerin teslimat sıklığının belirlenmesi gereken bir demiryolu inşaatını anlatıyordu. Diğer yerler ve bölgelerle karşılaştırarak bazı istatistikler sundu. Kemikli parmaklarıyla masanın üzerinde tablo çizdi, ıslak parmak ucu bir an için masada net bir iz bıraktı.

"Aslında, birçok açıklaması var. Vahşi hayvanlar olabilir, güya burada, güneyden, Çekya'dan gelen kurtlar varmış. Ya da ne bileyim, bir Sakson ayısının yolu düşmüştür. Kim bilir, belki vahşi köpeklerdir. Zaten bu özel bir zaman. Dağlık bölgelerde o gün, tarım sezonunun sonu olarak kutlanıyor. İnsanlar sığırları meralardan çeker, kış için ahırlara kapatırlar. Kazlar Noel için besiye çekilir, domuzlar kesmek için hazırlanır. Yani kanlı mevsim başlar sevgili dostum.

Wojnicz, 'Bütün bunlarla ne demek istiyorsunuz, Bay Frommer?' diye sormak istiyordu, ama merdivenlerde bir figür belirdi.

Frommer, "Bir kadeh Schwämerei ister misiniz?" diye güzel, parlak, şarap rengindeki ropdöşambırıyla aşağıya inen August'a retorik bir şekilde sordu: "Geometriden bahsediyoruz."

"Etimle kanımla beşerî bilimci olmama karşın ben de katılmak isterim."

"Peki, dördüncü boyutu duydunuz mu?" diye hızla sordu Frommer, bu arada cömertçe August'un kadehine tentürü döküyordu. Yanıt beklemeden, "Biz üç boyutta yaşıyoruz: uzunluk, genişlik ve derinlik," dedi.

Bu, Breslau teozofistinin daha uzun bir konuşma için hazırlık yaptığı anlamına geliyordu.

"Ancak düzlük olarak adlandıracağımız, bazı Düz Diyarlarda yaşayan varlıkları kolayca hayal edebiliriz, hani derinliği olmayan iki boyutlu bir kâğıt parçası üzerinde yaşıyorlarmış gibi. Görüyor musunuz bunu? Hayal gücünüzün harekete geçmesine izin verin. Onların bizim gibi üç boyutlular hakkında fikirleri yok. Biz sadece bir kâğıt parçasının iki boyutlu dünyasıyla kesiştiğimizde onlara görünürüz, o zaman bile bizi sadece enine kesit halinde görürler. Anlatabildim mi? Figürümüzün tamamını değil, düzlemle kesiştiği kadarını görürler. En iyisi küp gibi üç boyutlu bir şekil alalım. Düz Diyarlı iki boyutlu düzlemi keserken bir kâğıt parçasını hayal edecek. Düz çizgide bir nokta görecek, bu nokta zamanla büyüyen bir paralelkenar halini alacak ve kaybolana kadar tekrar küçülecek Eğer sevgili genç adam, başınızı Düz Diyara sokarsanız, bu diyardakiler önce başınızın düzgün olmayan yuvarlak çevresini görecekler, ardından omuzların daha da düzensiz uzun şeklini, sonra göğüsler ve kalçalar ve sonra sadece iki nokta olarak bacaklarınız görülecek. Kimse sizin gerçekte nasıl göründüğünüzü bilmeyecek." Bu noktada Frommer hoşnut bir biçimde güldü. "İzin verirseniz."

Wojnicz'i kolundan tuttu, bu tutuşta sıkı, nahoş bir şey vardı. Onu Schwarmerei'nin durduğu dolaba sürükledi, ardından kadehini alıp doldurdu, kendisi de bir sigara yaktı.

"Yani, demem o ki, biz de Düz Diyarlılar hesabı, dünyanın üç boyuttan oluşan engelli sakinleri olabiliriz ve dört boyutlu dünyanın neye benzediği konusunda hiçbir fikre

sahip değiliz. Anlıyor musunuz? Ekstra bir boyut eklenen dünyayı tanıyacak donanıma veya duyulara sahip değiliz. Belki beşinci, yedinci ve yirmi altıncı boyutlar da olabilir. Bizim aklımız bunu almaz."

Konusu itibariyle bu konuşma çok tuhaftı, birdenbire ortaya çıkmıştı ve kimse onunla pek ilgilenmiyordu. Wojnicz konuşmacının sözünü kesmeye çalıştı, ama Frommer tuhaf bir şekilde heyecanlanmıştı, konuşmayı kesmesine izin vermedi. August da bir koltukta oturmuş, gözleri kapalı halde içkisini yudumluyor, Frommer'in anlattıklarını hiç umursamıyor gibi görünüyordu.

"Möbius şeridini bilirsiniz, değil mi? Topolojiden... Ünlü bir şerittir, uzun bir şeridin bir ucunu 180 derece bükerek diğer ucuyla birleştirilmesiyle elde edilen yüzeyden oluşur. Bu yüzeyde Düz Diyarlılar yaşasa, fiilen iki boyutlu bir dünyada yaşar, ancak bunun farkında olmaz ve dünyalarının sonu olmadığına inanırlardı. Peki ya biz de burada, üç boyutumuza kapanmış bir biçimde, dördüncü boyutta gerçekleşenlerden habersiz yaşıyorsak?

"Tabii zamanı da hesaba katıyorsunuz..." diye başarısızca Frommer'in sözünü kesmeye çalıştı August, ancak beriki onu duymazdan geldi.

"Şimdi sarılmış sigara kâğıdı gibi bir silindir hayal edin. Uçları birbirine yapıştırıyorsunuz, ama ondan önce onları tekrar dördüncü boyutta bir daire içine alıyorsunuz. Garip bir figür ortaya çıkar, trompete veya mantara benzer. Böyle bir şey hayal edebiliyor musunuz?"

Wojnicz tam anlamamıştı.

"Torus,"[14] dedi Bay August aniden, sanki belleğinin derinliklerinde uzun süredir kayıp olan bir hazine bulmuştu.

Bu, Frommer'i memnun etti.

"Görünüşe göre beşerî bilimciler de işi biliyor," diyerek onu övdü ve tekrar Wojnicz'e döndü.

"Dünyamız ancak dört boyutlu olaylar aracılığıyla duyu ekranlarımıza yansıtılan bir gölge olabilir."

Sonra onlara İngilizce kitaplarda okuduğu bir teoriyi sundu: "Belki de somut, maddi bir forma sahip olan bir düşünce dünyası bu ekstra boyuta sahiptir, ama bize sadece fenomen olarak ulaşır. Kolektif grup zihni onları buraya, bize çeker ve böylece 'düşünce formları', kolektif korkular ve umutlar tarafından yaratılan manevi ve maddi dünyanın sınırındaki formlar oluşur."

Longin Lukas merdivenlerde giydiği eski pijamaların üzerine atılmış paltoyla göründüğü sırada August, "Tanrılar gibi bir şey mi yani?" diye sormuştu masumca.

"Tanrı nesnel olarak vardır," dedi ve bir kadeh almak için doğruca piyanoya doğru gitti.

Üzerine bir battaniye alan Thilo da pijamalarıyla hemen onun peşinden geldi. Oldukça acınası görünüyordu.

"Uyuyamıyorum," dedi. "Seslerinizi duydum, aranıza katılmaya karar verdim."

---

14 Üç boyutlu uzayda bir çemberin, aynı düzlemde yatan ve çembere değmeyen bir doğru etrafında döndürülmesiyle elde edilir. Torus şekli, matematiksel bir örüntü olarak da formüle edilmiştir. Bir elmanın, bir simidin şekli torustur. (ç.n.)

Bir kadeh içki aldı, ötekiler de kadehlerini doldurdular. Thilo ne hakkında konuşulduğunu anladığı anda ukalalık yapmaya başladı. Beyler kendi fikirlerini sunarak küçük bir yorganı çekiştiriyormuşçasına konuyu kendi alanlarına çekip birbirlerine söylev vermeye başladılar. İyi ki Wojnicz'in söyleyecek hiçbir şeyi yoktu da konuşmak zorunda kalmamıştı. Ancak ona sanki belagatlerini ve bilgilerini yargılayacak olan oymuş gibi davranıyorlardı.

"Bugün sanat şöyle düşünüyor," diye söze başladı Thilo, "tasvir edilen nesne sadece zihnimizin bir yansımasıdır, nesne hakkında bildiklerimizden, gerçekte neye benzediğine ya da ne olduğuna ulaşamayız... Hatta geleneksel olarak temsil edilen sanat nesneleri gerçeği olduğu gibi vermek yerine, onları yaratır. Bu da zihnimizi açmak yerine kapatır."

"Doğru, genç adam," dedi Bay August canlanarak. "Dolayısıyla uyumlu yansıtımlarımız bilişimizi felç ediyor."

"Ama modern, ilerici 20. yüzyıl sanatının çok daha büyük emelleri vardır. Bu sınırlamaların ötesine geçmek, bir devrim yapmak istiyor. Algıda, aynı anda her şeyi birçok açıdan yeniden görmek istiyor, görünüşte imkânsız olanları bile. Kübizm, fütürizm. Bu akımlar bunun gibi bir delikten gelmiyor."

Thilo inançla konuştuğunda ateşten kararan yanaklarına karşın güzel görünüyordu. Sonra bazı isimler vermeye başladı. Resim tarihini sonsuza dek değiştirecek büyük ressamların isimleri: Delaunay, Kandinsky, Léger, Feininger. Bunlar Thilo'nun en sevdiği ressamlardı. Ne yazık ki bu isimler kimseye hiçbir şey ifade etmiyorlardı.

Bu ateşli konuşma hakkında sadece Lukas yorum yaptı, hatta oldukça ironik bir şekilde:

"Bir zamanlar ilerleme denen şeye bugün Dekadizm yani Çöküşçülük deniyor."

Sonra başladı konuşmaya:

"Binlerce yıl sürecek bir şeye demir atmamız gereklidir, yani inanç söz konusu olunca. İnançsız hayvanlar gibiyizdir. Yırtıcı hayvanlar gibi." Lukas, 'yırtıcı hayvan' sözcüğünü kullandığında her zaman başını şiddetle sallıyordu ve yanakları titriyordu, bu da onu kızgın bir kemirgen gibi gösteriyordu. "Sadece Hıristiyanlık kendimizi boğazlara atmamızı engeller. İnanmayanların bile zihinsel çaba göstermeleri ve en azından inançlıymış gibi davranmaları gerek. Ateist veya deist maya ekmemeli. İnsan temelde kötü ve ahlaksız bir yaratıktır. Doğası gereği ahlak dışı içgüdülerle inşa edilmiştir. Hıristiyanlık bizi insan yaptı ve dinin kuralları yok olursa bize hiçbir şey kalmayacak, saf nihilizm hüküm sürecek."

Bunları söylerken, bu kıyamet vizyonundan hoşlanıyormuşçasına memnuniyetle homurdandı.

"Zaten olan da bu. Son yaklaşıyor!" diye kehanette bulundu.

Ve burada August ellerini dua edercesine kavuşturarak sözü aldı:

"Bir bakıma size katılıyorum. Kültürün devamlılığını anlaşma platformundaki mit kurtaracaktır. Bu mit, bir açıdan Hıristiyanlıktır, fakat tabii ki sadece o değil! Batı medeniyetinin çemberi daha fazladır azizim, insan bencil-

liğinin kırılmasıdır. İnsanın özünde iyi olduğunu, ancak onu dünyanın bozduğunu kabul etmektir. Her insan onurlu bir yaşama sahip olsaydı, o zaman ne polise ne orduya gerek kalırdı. Dini de tıpkı efsaneler gibi yaşama destek veren mesellerin bir bütünü olarak düşünmeliyiz."

Görünüşe göre Bay August, Schwarmerei'yi içmek için yanında bir bardak taşıyordu. Bu konuşma sırasında cebinden sıradan bir bardak çıkardı ve yeniden doldurmak için bilinçsizce içkiye uzandı. Lukas bu kısacık anı daha önce birçok kez kullandığı argümanları hatırlamak için değerlendirdi.

Lukas'ın mükemmel dünyasında her şeyin bir yeri vardı. Kadınların bulunduğu yer, Lukas için en hassas olandı. Zira ona göre kadınlar, dizginlenmemiş biyolojik halleriyle, doğayla olan bu rahatsız edici yakınlıklarıyla, sosyal düzende istikrarsızlaştırıcı faktörleri oluşturuyorlardı. Evet, tamamen özel alana, dünyanın düzenini tehdit etmeyecekleri bir yere havale edilmeleri gerekirdi.

Şapkaları, sokakta gezerken onu rahatsız ediyordu; şempanzeler veya başka maymunların cinsel çekiciliği artırmak için kullandıklarına benzeyen bu sunum onu çileden çıkarıyordu. Kafelerde çıngıraklı sesleri de rahatsız ediyordu onu. Kafelere girmeleri yasaklanmalıydı. Bunu söyleyen Longin Lukas, Otto Weininger'e büyük saygı duyuyordu.

Burada August araya girdi ve birkaç yıl önce Viyana'da Kärntner Bar adlı bir mekân açıldığını ve kadınların girmesine izin verilmediğini, ancak bunun protestolara neden olduğunu hatırlattı.

August bu konuda taraf tutmamış, yalnızca mekânın güzel iç tasarımını övmüştü; her şeyin "çok erkeksi" olması gerekiyordu. Sesini alçalttı ve sanki sadece o takdir edebilirmiş gibi Wojnicz'e dönerek konuştu:

"Mermer, oniks, maun, gerçek deri, minimalist, çok erkeksi, siyah beyaz zemini var, bakalit masalardan gelen ışık sıcaklığı yansıtıyor, ama Tanrı korusun, romantik bir ışık değil tabii..."

Thilo, Lukas ve Frommer politika hakkında konuşmaya başlamışlardı. Wojnicz'in kulağına yalnızca bir cümle ulaştı; Frommer tiz, cırtlak bir sesle bağırıyordu:

"Ah, bir daha kötü bir şey olmayacak; Balkan krizi çözüldü, Türkiye ateşkes istedi!"

İçkinin tadı harika, dile saf zevkle yayılıyor. Opitz buna başka neler katıyor acaba? Wojnicz bunu yarın ona soracağına dair kendi kendine söz veriyor, ancak şimdi büyük bir uyuşukluk kaplıyor bedenini ve gözlerinin önünde yatağının, serin çarşaflarının ve kocaman bir yastığın hoş, baştan çıkaran görüntüsü beliriyor. Yarın sağlığı için yapması gereken yükümlülükleri de cabası. Sersemlemiş halde ayağa kalkıyor ve her hareketin küçük parçalara bölünmüş olduğu hissine kapılıyor, sanki tek tek fotoğraflardan oluşmuş gibi.

Herkes elektrik ampulünden gelen bir ışık parçasında duruyor, ama yemek odasının kuytu köşelerinde dönen kalın bir karanlık var. Wojnicz göz ucuyla de Bles'in tablosundaki gibi kıvılcımların çaktığını görüyor ya da belki gözler parlıyor, belki orada sürekli İbrahim'in kurban töreni oluyor. Başını sallıyor, genellikle arkaya taradığı bir tutam

saç, gözlerine düşüyor. Nedendir bilinmez, Mieczysław, Bay August'un önünde topuklarını birbirine çarpıyor, belirsizce şöyle diyor:

"İzninizle gidiyorum."

Şaşıran ve hayal kırıklığına uğrayan Bay August, buğulu gözlerle onun selam çakan eline baktı, sonra kendisine odasına kadar eşlik etmesini istedi. Pek yürümemişlerdi ki asma katta bulunan ve üzerinde her zaman bir su sürahisi ve iki bardak duran, küçük, yuvarlak masanın yanındaki sandalyelere oturdular. Önce biraz bayatlamış suyu içtiler, bir anlık sessizlikten sonra, August, Wojnicz'e iç çekişler, öksürükler eşliğinde bitmemiş cümlelerle yaşam öyküsünü anlatmaya başladı. Birbirlerine öyle yakın oturuyorlardı ki Wojnicz, August'un ekşi nefesinin kokusunu duyuyordu: Uzun zamandır unutulmuş ekşi süt gibiydi. Mieczysław'ın gönülsüz bir dinleyici olduğu ortaya çıkmıştı, çünkü dikkati dağılmıştı ve sürekli Almanca konuşmaya çalışmaktan yorulmuştu. İçkisi sözcüklere odaklanması gerektiğini hissettiriyordu, dolayısıyla sözcüklerin temel anlamlarını göz ardı edip yeni, umulmadık anlamlar ortaya çıkarıyordu. August, büyüdüğü Braşov kentinden bahsetti. Avrupa'da, Romanya sınırında bir yerdeydi. Wojnicz evlerinde neden İspanyolca konuşulduğunu pek de anlamamıştı. August hatırladıkça duygulanıyordu, babası gibi –tüccardı galiba– Viyana gazetelerine abone olmuştu. Onları büyük bir tutkuyla içtiği kahve esnasında okuyordu: *Neue Freie Presse*. Bunu duyunca Wojnicz çok duygulandı, çünkü babası da Lvov'da aynı gazeteyi okurdu. Mieczysław ve Bay August, sarhoşluğun verdiği yakınlıktan dolayı aceleyle birbirlerini erkekçe kucakladılar. Fakat Wojnicz bir

süre sonra kendini rahatsız hissetti; sanki August onu bırakmak istemiyordu, havalandırılmamış, ekşi, Viyanalı nefesine hapsetmenin peşindeydi. Mieczysław, kafakoldan kurtulmayı başardığında, August ailesinin Braşov'dan Viyana'ya o henüz küçük bir çocukken –August'u küçük bir çocuk olarak hayal etmek zordu– taşındığını ve çok iyi bir lise olan Theresanium'a başladığını anlatıyordu. Bu okul ona, Antik Çağ aşkını aşılamış, önüne –farkında olmasak da sürekli olarak etkilerini farklı ve daha iyi bir boyutta üzerimizde hissettiren– o asil dünyayı açmıştı.

Bir an, Silezya'daki bu rutubetli pansiyonda bile o dünyaların var olduklarını düşündüler.

"Biliyorsunuz, Pausanias Platon'un 'Sempozyum'unda diyor ki, iki Afrodit vardır: Biri göksel olandır ki onun annesi yoktur, babası cennetin ta kendisidir. Öteki, Zeus ve Dione'nin hafifmeşrep kızıdır. Onda bir feminenlik vardır ve bu Afrodit fahişedir. Birincinin, göksel olanın içinde ve özünde kadınsı hiçbir şey yoktur, erkeklerin en erkeksisidir ve ayrıca en mükemmel aşktır, oğlanların kendilerine aşkları..." Beklentiyle durakladı, gülümsedi, ama sonra aceleyle ekledi: "Bunu ben söylemiyorum, Platon söylüyor."

Ancak Wojnicz bu ifşaya tepki vermeyince August, "Yunan uygarlığı, bir insanın doğadan, en kötü içgüdülerinden özgürleşmiş evrenidir, bu, bu..." dedi. Aklına gelmeyen sözcüğü aradı, gözleri yaşlarla doldu.

Tanrı aşkına! August, bir çocuk gibi ağlıyordu!

Wojnicz bordo ropdöşambırlar içindeki sessizce ağlayan yaşlı adamą nasıl davranacağını bilmiyordu. Ayağa kalktı

ve ciddiyetle ona eğildi, ama selam vermedi, doğruca odasına gitti.

*

Şimdi bir istisna yapıp Wojnicz'i rahat bırakacağız, bırakalım, kendi yoluna gitsin. Nereden geldiklerine dair açıklanacak bir şey olmasa da tavan arasında fokurdayan o tuhaf seslere aldırış etmesin. Sanki tozdan yapılmış varlıklar kendi aralarında soğuk bir tartışma, gizemli bir polemik sürdürüyorlarmış gibiydiler –öyle ki bazı sesler ötekileri ikna ediyor, berikiler önce anlaşamıyorlar, karşı çıkıyorlar, daha sonrakiler de bu yeni argümanları grul grul ederek sunuyor, ardından konuşma tekrar baştan başlıyor. Uzun ve onurlu bir grul olan o en kalın, o en çok yankılanan ses tarafından yönetiliyorlar –sonra baştan başlamak için bir anlığına her şey sessizleşiyor.

Bay August'u birinci kata, evin tepesinde bulunan, iki pencereli güneye bakan odasına kadar takip ediyoruz. Bu tembel edebiyatçı neredeyse bir yıldır bu odada oturuyor ve dünya tarihini yazmıyor, hani o olmayan ve bu dünyayı dize getirmeyecek olan kitabı.

Onun mekânında özgün bir şey beklemek gereksiz, çünkü buradaki herkesin odası birbirine benzer biçimde dekore edilmiş, rahat, burjuva zevkine sahip desenler ve ayrıntılarla dolu bir döşemesi var.

Gündüzleri koyu yeşil, desenli bir yatak örtüsüyle kaplı bir yatak var. Kapısında daha önce bahsedilen fularların asılı durduğu bir gardırop, üzerinde kirli, tığ işi bir örtü olan yuvarlak bir masa ve iki sandalye bulunuyor. Pencerelerin altında üzeri kâğıt ve içlerinde Rilke ve Werfel'in

şiir ciltlerinin de yer aldığı kitaplarla dolu bir masa var. Duvarlar açık yeşil, altın çiçek desenli duvar kâğıtlarıyla kaplı. Oda gündüzleri güneşli olduğundan saf, rahat bir atmosferi çağrıştırıyor. Bu mekânın sahibi, pencerelerden esnek, dalgalı çizgiler ve yeşilin çeşitli tonlarından çıkan yumuşak lekelerden oluşmuş sonsuz bir manzara görmekte. Bu konudan henüz bahsetmedik, ama Bay August miyoptur. Bu yüzden sadece altın telli çerçeveli gözlüğünü taktığında göğe yaklaşan dağları ve eteklerindeki insanları, kentin evlerini görebiliyor.

Artık hava kararınca Bay August, dikkatlice perdeleri çekiyor ve üzeri kâğıtlarla kaplı masaya oturuyor. Onlara çaresizce bakıyor ve fularını çözüyor, gözlüğünü çıkarıp camını siliyor. Kısılmış göz kapakların arasından, oda arkadaşının dönüşüne şaşırmış fareyi izliyor. Bir an için göz göze geliyorlar. Sonra fare kayboluyor ve Bay August artık başkalarının onun gözlerine baktığının farkında değil. Ara sıra içini çekerek yavaşça soyunuyor. Sonra sadece iç donu, fanilasıyla kalarak yüzünü ve ellerini bir kâse suyla sabun kullanmadan yıkıyor.

Sol eliyle yavaşça kendini tatmin etmeye başlıyor, hareketleri hızlanıyor, nihayet bir süre sonra sağ eli şimdiye kadar sanki rastlantısal olarak elinde tuttuğu çengelli iğneyi ustaca açıyor ve iğnenin ucunu kalçalarına şiddetle batırıp birkaç kez delip yaralıyor, böylece parlak ciltte küçük, şişkin kan damlaları beliriyor –ancak o zaman keskin, karşı konulamaz ve vücudunu yastıkların üzerine fırlatan bir spazmla iş tamamlanıyor.

*

Wojnicz'i şaşırtan bir şey vardı: Bu garip lezzetli alkolden belli bir miktar içtikten sonra herkes çok konuşkan olurdu, ya sonra? İçtikçe cümleler kısalır, dahası sanki bir güç cümlelerin sonlarını kırpıyormuşçasına yarım kalır, sözcükler anlaşılmaz hale gelirdi. İnsanı, sanki inanılmaz manzaralara açılan, zihninin en geniş salonlarından çıkmışçasına bir sersemlik kaplardı. Sözcüklere duyulan gereksinim kaybolurdu. Mieczysław'ın kendisi de herkesin kusursuzca anlaştığı, anlamlı bakışların yeterli olduğu ve her şeyin bariz olduğu izlenimine kapılırdı. Hatta öyle anlar olurdu ki beyler susar ve sanki o vakte kadarki canlı tartışma aralarında bir kolektivite oluşturmuş gibi birbirlerine bakarlardı. Ama bu yalnızca fazlaca miktarda içince, diyelim ki üçüncü kadehten sonra olurdu ve bu durum çok da ender görülmezdi. Birbirlerine bakarak anlamlı anlamlı iç geçirirler, sadece Bay August herkese bir anlığına bir şey hatırlatmak istedi. Ellerini dua edercesine gaga şeklinde kavuşturdu. Onlarsa evrende hiç sözü edilmemiş önemli bir şey olduğuna ve Bay August'un belirttiği gibi bir destek noktası bulunduğuna dair sözsüz bir inançla, bu bağlantılı işaretine zorlukla yoğunlaşırlardı. August'un destek noktası, zamanın uzantısı olarak bir eksene, acı noktasına dönüşürdü. Bu eksenin çevresindeyse bir atlıkarınca herkesi ayrı sandalyelerde gökyüzüne doğru süzülerek alır ve dönerdi. Bazen birinin bu zinciri kırdığı olurdu, o vakit kendi kendine havada uçar, daha sonra yerin gümüş parıltısında yiter giderdi. İçki beraberinde görsel efektler getiriyormuş gibi gelirdi Wojnicz'e. İçtikten sonra uzandığında –kendine bir daha bu şeytan içkisini ağzına almayacağına söz verirdi!– gözkapaklarının altında parlamalar veya çevredeki her şeyi farklı açılardan

yansıtan küçük aynalardan oluşan ve gözleri çılgınca yoran figürler görürdü. Bazı dünyalar, önce ışıkları ve birtakım yanılsamaları göndererek beynini ele geçirmek istercesine bedenine saldırırdı. Şimdi de öyleydi. Odasına döndükten sonra kırgınlık hissetti. Bakışlarını odaklamakta zorlanıyordu –tren dansı yapan Dans Kralı gibi baktığı yer ondan kaçıyordu. Zavallı Mieczysław başını yastığa koyduğu an başının döndüğünü hissetti. Midesi bulanıyordu. Dili dolanıyordu. Yatağa oturdu, cereyanın kesilmesine karşı komodine konmuş mumu yaktı.

"Ölüyor muyum?" diye muma sordu.

Hemen yanıt vermedi mum. Alevi titredi, sanki sorudan rahatsız olmuştu.

"Sadece çok küçük ya da çok büyük şeyler ölümsüzdür," dedi ihtiyatla. "Atomlar ve galaksiler ölümsüzdür. İşte tüm gizem bu. Ölüm aralığı, bir radyo dalgası gibi çok belirgindir."

Wojnicz bu sözler üzerine büyük bir üzüntüye kapıldı. Alevde babasının ona hayal kırıklığıyla bakan sert gözlerini gördü.

"Baba, sen benim ölmemi yeğlerdin," dedi ve babası January Wojnicz'in, Lvovlu mühendisin, pragmatik ve çok erkeksi olan bu adamın onu kucaklamasını, hatta belki de beceriksizce, savaş alanında morali bozulan askerlere cesaret vermek isteyen bir tavırla, bir komutan gibi Wojnicz'in ince sırtına vurmasını istedi. Hatta Bay August gibi sertçe, dramatik bir kararlılıkla da olabilirdi. Onun dokunuşuna ve fiziksel varlığına özlem duydu, hatta babasının kokusunu hissetti, eskiden babasının yanından geçerken veya

yatak odasına girerken uzaktan duyduğu o kokuyu: İngiliz kolonyasının kokusunu, o yaşlı derinin limonla ovulmuş kokusunu, uzun süre kullanılan ve temasla pürüzsüzleşmiş o kokuyu. Zavallı babam, diye düşündü. Sanki bir nesne gibi, yıpranmış bir alet gibi.

11.
Beyaz Şeritler ve Karanlık Gece

Königsbergli Gri Aslan ve August, her gün aynı ritüeli yineliyorlardı, yani kapıdan önce kimin geçeceğini ve kimin ötekini önden buyur edeceğini belirleme törenini.

"Efendim, Bay Profesör önden buyursunlar, lütfen. Lafı bile olmaz, ben sizden sonra."

"Sizin bilginiz ve bilgeliğinize hürmeten bugün izin verin ben sizden sonra, lütfen."

"İmkânı yok, olmaz, beşerî bilimler için bunca önemli bir şahsiyet, nasıl olur da benden sonra girer içeri. Lütfen, önden buyurun."

"Lamı cimi yok önce siz buyurun."

Bu böyle sürer giderdi.

Sonunda bir biçimde içeri girmeyi başarırlardı. Bir masaya oturur ve iki kişilik bir oyunda rol alan oyuncular gibi tartışmaya başlarlardı, mümkün olduğu kadar dediklerini kabul ettirmeye ve muhatabı bir şekilde baskı altına almaya gayret ederlerdi –dışardan bakınca yüksek kalitede seyreden bir kibarlık içinde olurlardı. Bazen moderatör rolünü oynayan Frommer, masum görünen, ancak konuşma esnasında aniden önemli hale gelen konular ortaya atardı. En önemlisi, bunların çözümü ertelenmezdi. Sadece kendi

belagat ve bilgeliklerini göstermek için hevesle konudan konuya atlarlardı. Pişman olmadan konuyu bitirir, her ne kadar ikisi de özellikle birbirlerini dikkatli dinlemediklerinden muhatabını yenmeyi başardığını düşünse de bir sonuca varmamayı kabul eder, uzlaşırlardı.

"Demokrasi, sevgili dostum, çoktanrılı sistemlerde daha iyi işler," dedi Bay August.

"Nedenmiş? İlişkiyi anlamadım."

"Nedeni şu, politeizm aklımızı dünyayı farklılıklarla görmeye ve bir arada olan farklı enerjileri hissetmeye hazırlar. Oysa monoteizm, yani tektanrıcılık ast ve üst varlıkları yaratan hiyerarşik yapısı nedeniyle daha ziyade feodalizme karşılık gelir."

Lukas onaylarcasına başını salladı.

"İlginç bir düşünce ama kanıtlanamaz."

"Antik Yunan'a bakalım, orada işe yaradı," diyerek muhatabını kendi topraklarına çekmek istedi. Orada yenilmezdi. Ama Lukas da kör cahil değildi.

"Seçkin ve yetenekli bireyler neyse ki her zaman doğacak ama demokraside kendilerine yer bulamayacaklar, olsa olsa en fazla demokratik mekanizmaları kullanarak iktidarın asıl payını alacak ve demokratik topluluğu kendilerine boyun eğdirecekler. Bu iş böyle, toplumların gelişim yasası budur. Yani demokrasi, doğası gereği geçici, kararsız bir sistemdir. Bizim dünyamız Tanrı tarafından kurulduğu şekliyle hiyerarşik bir dünyadır. Hiçbir şeyin bu hiyerarşinin Yaratılışta kayıtlı olan biçiminden daha net bir teyidi olamaz."

"Eğer politeist bir düzende yaşasaydık farklı düşünürdünüz azizim. Demokrasi, birçok insanın potansiyel olarak eşit haklara sahip olacağı yatay bir sistemdir."

Lukas bir anlığına dudaklarını şapırdattı ve August'a verecek kapsamlı bir yanıt aradı.

"Çoktanrıcılığı, daha düşük uygarlıklardaki ilkel bir düzen olarak ele almalıyız. Bizler tektanrıcılık sayesinde uygar insanlar, düşünen ve türünün benzersiz tek örneği olan bireyler haline geldik. Tanrı, kişiliğimizin garantörüdür. Tanrı benzerliği derken, sadece dış özellikler kastedilmiyor, insanın özü hakkında her şey bununla ilgili; insan biricik ve bireysel..."

"Yine de sonunda adaletsizliğe yol açan tüm bu hiyerarşilerden yoksun, dümdüz bir dünya hayal etmek olası..."

Lukas nezaket sınırını aşan August'a "Sosyalist!" diye bağırdı. "Belki de matriyarkat? Rasyonalizmin saf ruhunun değil de şehvetin ve duyguların hüküm sürdüğü bir düzen." Rosto, patates salatası ve Silezya'daki en iyi tuzlu ringa balığını getiren Opitz, "Özür dilerim, izin verirseniz, karışacağım," dedi. "Ama muhtemelen insanlık tarihinde matriarkaya, yani anaerkile dayalı bir uygarlık yoktur, değil mi?"

Hepsi ona ilgiliyle baktılar ama dikkatleri, ortasında kapari ve sarımsak turşularının bulunduğu gül şeklinde dürülmüş kırmızımsı ringa balıklarına kaymıştı.

Opitz, kadınların devlet, hatta kabile örgütü yaratma yeteneğinin olmadığını da sözlerine ekledi, çünkü doğaları gereği daha güçlü olana tabiydiler...

Burada tartışma harika bir balık kokusuna evrildi ve ardından Silezya cenneti masaya indi, Rajmund'un pişirmeyi bildiği birkaç yemekten biri olan tuhaf bir kuru erik ve mantar sosunda –yoksa aşçı bu sosa en sevdiği kalpakları mı ekliyordu?– domuz etiyle patates salatası sofraya yerleştirildi. Bu yemek haftada en az bir kez sofraya konurdu; yemeği, Wojnicz'in ne anlama geldiğini tahmin etmesinin zor olduğu 'şleysıs himrayh' olarak telaffuz ediyorlardı. Erişteyi ve eti yemiş, ancak sosun hazmı çok zor gelmişti ki bunu günlüğüne titizlikle not etmişti.

Gri Aslan, "Gazetelerde bir kadın tarafından kaleme alınmış edebiyat eleştirisi okuyorum," diyerek ringa balığı yüzünden kesilen sözlerine devam etti. "Yani burada da süfrajetlerin söyleyecek bir şeyleri var. Bu gerçekten grotesk."

"Eğer konu edebiyatta dehaya gelirse sevgili beyler," diyerek konuyu ele aldı August. "Eğer bir eser mükemmelse kadınlar onu beğenmeyecek demektir, kadınların beğenmemesi eserin harika olduğunu ortaya çıkarır." Bir süre, arkadaşlarının yüzlerine teker teker bakarak sustu, mükemmel bir tez ortaya koyduğu için kendinden hoşnuttu.

Kimse itiraz etmedi. Yemek yemekle meşgullerdi.

"Bunu kontrol edemememiz çok kötü, ne de olsa aramızda bir kadın yok," diye mırıldandı Frommer ve tabağını itti, hayal kırıklığına uğramıştı. Rajmund'un tatlı için servis ettiği komposto, ona göre hiç de tatlı yerini tutmazdı.

August yemeğini çoktan bitirmiş, koltuklara geçmiş, bir kadehlik Schwarmerei ritüelinin başlamasını bekliyordu. Purosundan bir nefes çekti, öksürmeye başladı ve pişmanlıkla cilalı kristalden yapılmış, ağır kül tablasının

kenarına koydu. İçini çekti ve parmaklarıyla masaya vurarak konuşmaya başladı:

"Fırsat bulduğunuzda bir kadına sizin için önemli bir yazardan söz ederek ona yazar hakkında ne düşündüğünü sorun. Siz ne kadar çok değer verirseniz, kadın o kadar az değer verir, zira kadınlar edebiyatta duygularını galeyana getirmek için bahane ararlar, fikirlerine hitap eden şeyler onlara uzaktır. Kadınların tehlikeli bir şekilde kişiler arası meselelere büyük olasılıkla erkek kadın ilişkilerine," –yüzünde çeyrek bir gülümseme peyda oldu, hatta ağzının köşesinde beliren ve sinirli bir tiki hatırlatan bir kıvrımla büzülen sekizde bir gülümseme de denebilir– "duygusal ve bedensel değiş tokuşa odaklanmış konular etrafında dönenen edebiyata karşı bir eğilimleri var. Giysileri ve duvar kâğıdı desenlerini her zaman ayrıntılı olarak açıklarlar. Alt sınıflara yönelirler, hayvanlara merhamet gösterirler. Sık sık her türlü tuhaflığa yönelirler: Hayaletlere, rüyalara ve düşlere, ayrıca rastlantılara ve hikâyede tutarlı bir iş yürütmekteki yetenek eksikliğini gidermeye çalıştıkları farklı durumlara da."

"Bir örnek verin," diye ricada bulundu Frommer. "Çok genelleme yapıyorsunuz."

"Örnek bulmak zor çünkü pek kadın yazar yok. Yazanları da biz okumuyoruz."

"Gerçekten de öyle," diye onayladı Frommer.

"Erkekler en mükemmel iletişim aracı olan dilin kendisiyle meşguller, dil Homo Sapiens türünün gelişiminin en büyük başarısıdır. Cümleleri işlemek, anlamların derinliğini incelemek, duyularla oynamak. Neden en büyük şairler

hep erkek olmuştur?" diyerek August retorik bir şekilde sordu ve bir zevk işareti olarak gözlerini kapatarak kadehindeki içkiyi bitirdi.

Lukas, "Haklısınız," diyerek ona katıldı. "Bilim tarihinde olmadığı gibi edebiyat tarihinde de kadın yok. Kalıtımın henüz keşfedilmemiş sırları sayesinde, dedelerinden ve babalarından, Apollon'un armağanı olan belirli dozda eril ruhu devralan tek tük dişi örnek var."

"Dionisos da kadın değil, o da erkek mirasına ait," diye hatırlattı August.

"Ama erkek özünde kadınsı olan şeyler vardır: Unutulma çılgınlığı, dürtüler, şehvet ve sarhoşluk, zayıf ve kadınsı görünümlü bedenindeki çok güçlü doğal dürtüler," diye konuşmaya devam etti Lukas, böylece tartışma Yunan mitolojisi bölgesine taşındı.

August bir resital verdi. Lukas, uygarlığın düşüşü hakkında başka bir tirat okudu, Frommer'den anlaşılmaz imalar geldi, Schwarmerei tartışmacıların dillerini yavaşlatana ve zayıflık veya isteksizlik nedeniyle hareket etmeyi zorlaştıran bir miktar ağırlık hissi hepsini kaplayana kadar bu böylece sürdü gitti. Sanki dünya kontrplaktan yapılmıştı ve hepsinin gözleri önünde katmanlara ayrılıyordu, tüm konturlar, nesneler arasındaki akıcı geçişleri göstererek bulanıklaşıyordu. Aynı süreç kavramlarla ilgiliydi, tartışma gittikçe azaldı, çünkü muhataplar birdenbire kesinlik duygularını yitirdiler. Bugüne kadar saygın olan her sözcük şimdi bağlamlara ayrıldı, ardından bazı ima kuyruklarını sürükledi, uzak çağrışımlarla titredi. Nihayetinde korkunç

bir sıkıntıya düştüler, merdivenlerde zorlukla nefes alarak art arda odalarına çekildiler.

*

Dikkatsiz bir değirmencinin delik çuvaldan yavaşça dökülen unu gibi, ışığın düzenli olarak dakika dakika azaldığı, o yoğun sonbahar günlerinden biriydi. Longin Lukas, Wojnicz'le evin önünde karşılaştı ve onu ek binadaki 'sığınak' dediği odasına davet etti. Konuğunu yatağa oturttu ve ona bir bardak yerli bira verdi. Wojnicz birayı sevmezdi, Lukas çok susamış gibi içkisini içerken Wojnicz ağzını ıslatıyordu. Camlı odada, yani Lukas'ın kiraladığı küçük odalı verandada etrafına bakındı. Düzgünce örtülmemiş, üzerinde battaniye olan bir yatak vardı, burada battaniyeye gereksinim duyuluyordu, çünkü veranda nedeniyle konukevindeki odalardan daha soğuktu burası. Meşe dolabın kapısında kravatlar asılıydı. Lavabo tasında kirli su vardı. Eski kilim lekeliydi, hiç de iyi bir izlenim bırakmıyordu. Pencerenin hemen altında, verandanın girişinde sağlam bir koltuk vardı, yanında da ilginç bir mobilya parçası –kitaplarla dolu, dönen bir kitaplık. Verandada da üzeri gazeteler, kâğıtlar, kırık kalemlerle dolu bir masa eşlik ediyordu. Buradaki her şey düzensiz ve kontrolden çıkmış gibiydi, hani sanki burada yaşayan kişi adımını atarken durmuş ve başladığı hiçbir işi bitirmemiş gibiydi.

Lukas önce Hıristiyanlık, sonra katı standartları uygulayacak din ve kültür birliği üzerine inşa edilecek güçlü bir devlet hakkında monolog başlattı keyifle. Sonra, anlaşılmaz bir şekilde Doktor Semperweiß'a ve 'tüm tesisin' namuslu insanlara pahalıya patlarken komünistlere bedava olmasına geçti. Biraz dili çözüldüğünde ve yüzü kızardığında,

"August," diye bir yoksula seslendi. Biraz çakır keyifti ama hareketlerinde hiçbir duygu emaresi göstermemeye çabalıyordu, olabildiğince tarafsızdı.

"August Yahudi ama saklıyor. Sanki ırk hiç umurunda değilmiş gibi davranıyor."

Lukas bu sözcüğü çok severdi, zira bu sözcük pek çok şeyi açıklardı. Bununla kültür, siyaset ekonomi konuları basitçe ve düzgünce özetlenebilirdi, her şeye uygundu, dahası çok modaydı.

"Onda kadınsı bir şeyler de var," diye devam etti, "bir tür zayıflık, bir tür boyun eğmeye hazır olma durumu. Akıllı olduğunda bile sanki ırk olarak daha düşükmüş gibi, hani bir zenci veya kadınmış gibi davranıyor."

Sonra vaaza başladı. Bu tip insanlar, yani aşağıda olanlar, sıradan vatandaşlarla aynı hakları talep ederlerdi, çünkü biyolojik durumlarını görmezden gelerek aynı haklara sahip olabileceklerini düşünürlerdi. Ayrıca Dr. Semperweiß'ın da bir Yahudi olduğundan şüpheleniyordu, çünkü psikanaliz denen bazı Yahudi psikolojik teorileriyle ilgileniyordu.

Bu konuda bir de görüşü vardı:

"Görüyorsun, sevgili oğlum, insanın varlığını ilkel içgüdülere indirgeme, aslında tüm felsefe ve bilimin çöküşüdür. Her neyse, bütün bunlar Freud'un öğretisi ve yalnızca Yahudilere uygulanabilir."

Ne yazık ki Wojnicz, bu yeni moda alanı eleştirmek için pek de gönüllü değildi, çünkü onunla ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Zaten dürtüler hakkında da söyleyecek çok az şeyi vardı. Dürüst olmak gerekirse, bu zamana dek

cinselliğe pek ilgisi de olmamıştı. Bir yerlerden bu arzunun gelmesi gerektiğini biliyordu, herkes bunu konuşuyordu, işaretler veriliyordu, gel gelelim nedense bedenini bu konuda olgunlaşmamış hissediyordu. Bu konudaki imalar, şakalar sırasında bazen kendini topluluktan dışlanmış hissediyordu. Sanki başkalarında var olan yetenek, onda yokmuş gibi.

Longin Lukas, sesindeki o beğenmez tonla psikanalizi eleştirmişti, sonra tonunu değiştirdi ve daha samimi bir hale geldi. Wojnicz'e yaklaştı, hatta onu omzuyla dürttü, sonra konuşmaya başladı:

"Oğlum, sen de benim gibi istersen, anlarsın ya... Eğer istersen, sadece söyle. İstediğini ayarlayabilirim. Aslında hiç ucuz değil, ama senin için bedavaya da yaparlar." Tiz bir sesle güldü. Waldenburglu kızlar temiz, düzgün, sağlamdır; kısacası, doğal sağlık."

Şaşıran Wojnicz ne demek istediğini anladı, ne cevap vereceğini bilemeyerek gözlerini kırpıştırdı. Beriki bu teklif için cesaret verici bir şekilde başını salladı. Wojnicz aniden Lukas'ın sarkık yanakları ve keçeleşmiş saçları, görünüşte güçlü ama sanki pamuk yününden yapılmış figürüne üzüldü. Bu 'sığınağına', bu kirli yere sonra da tüm yaşamına yandı. Boğazı düğümlendi, çünkü Lukas'ın yakında öleceğini biliyordu. Bu işin kaça patlayacağını sordu, fiyatı hesaplarcasına bir ifade takındı. Düşüneceğini söyledi; bu cömert, erkeksi bilgi için teşekkür etti ve sonra –belki biraz beceriksizce– Lukas'ı samimiyetle dürttü, anlamlı bir bakışla ona veda etti.

*

Uzun zamandır beklenen cazibe merkezlerinden birine, Görbersdorf dışında, göletin yakınında, sadece yılın bu zamanında özel bir yemek servis edilen bir hana doğru geziye çıkılacaktı. Hasta grupları masa ayırtmıştı, çünkü han küçüktü ve beklemek gerekiyordu. Brehmer yönteminde, hoş ve iyi bir yaşama uyumlu, sağlıklı yaşama dönmek önemliydi.

Ekim ayının sondan bir önceki cumartesi akşamı, artık gerçekten ayağa kalkmadığı için maalesef Thilo olmadan oraya gittiler. Soğuk havada, çıkardıkları nefeslerden yükselen ve varlıklarını açıkça gösteren büyük buhar bulutları eşliğinde, göreceklerinin hevesiyle pek uzakta olmayan gölete doğru heyecanla yürüyorlardı. Önde, Opitz çirkin gri bir ışık yayan bir fener yakmıştı, Rajmund ise sıradan bir kandille kafilenin en arkasındaydı. Gökyüzünde sanki düzgünce ısırılmış bir ay yayılıyordu, biraz soğuk ve düşmanca; muhtemelen bu yüzden hızlı bulutlar onu bazen örtüyor, bazen yüzünü açığa çıkarıyordu. Yola çıkmadan önce, iştah açsın diye herkes bir kadeh Schwarmerei içmişti. Wojnicz içkiyi reddetmediğinden etkisini çoktan hissetmeye başlamıştı: Zihnini hoş bir buğu kaplamış, günlük farkındalığı çökmüştü –hoş bir durumdu bu, hatta o kadar hoştu ki sıradan korkulardan yoksundu ve onların eklentileri fantastik bir biçimde önemsizce ortaya çıkmıştı.

Wojnicz bunun nasıl ve kimden çıktığını bilmiyordu, ama konu dönmüş dolaşmış ve kendisine gelmişti. Galiba Lukas lafı ortaya atmıştı. Onunla yürüyüş sırasında kadınlara baktığı, özellikle de Bayan Büyük Şapka ile ilgilendiği için eğleniyorlardı. Wojnicz kızarmıştı. İyi ki hava karanlıktı da kimse fark etmemişti. Hakkında konuştukları ve

aslında istediği halde pek de hissetmediği bir duyguyu ona yüklediklerı için kendini tuhaf hissediyordu. Evet, onun yaşamındaki bir eksiklikten, doldurması gereken bir boşluktan konuşuyorlardı, belki de kıkırdamalarla dolu bu sohbet hoşuna gitmişti.

"Kadınlar her zaman dürüstlükle çelişir," dedi Lukas. "Keşke genç arkadaşımız bunu deneseydi, her şey o zaman biterdi. Muhtemelen biraz suçluluk duygusuna ve bazı kurallara sahip olduklarını düşünecekti... Çok büyük hayal kırıklığına uğrayacaktı ya da belki de zaten uğradı. Orada, derinlerde hiçbir şey yok zaten."

Gerçeği keşfetmişçesine mutlulukla şekilde güldü.

"Evet evet," dedi Opitz, "kadınlarda derinlik arama hiç! Dikkatli olun Bay Wojnicz, bu güzellik sanırım sizi ele geçirmiş. Aman o Slav kadının sizi aldatmasına izin vermeyin. Zaten o kadınların hepsi hâlâ pagan."

Bunun üzerine her şeyde bir uyak arayan August sözü devraldı. Rajmund'un hemen önünde yürüyordu ve kıvırcık saçları ışıkta bir çeşit aura gibi görünüyordu:

Ah neden
O Akıllı Yaradan, hani cennetini
Erkek ruhlarla dolduran,
Dünyaya neden bir yenilik getirdi de,
Doğanın bu güzel kusurunu yarattı,
Neden dünyayı da, sadece
Erkek meleklerle doldurmadı.

Onlara yol veren kapüşonlu iki kadını geçtiler. Belli ki pansiyonlarda hizmetçilik veya aşçılık yapıyorlardı.

"Belki de Tesalia'nın kuzeyinde bir yerdeyizdir ve tüm yerli kadınlar cadıdır."

"Bunlar kesinlikle evin önünde oturan o iki kocakarı olmalı, Bayan Brecht'le, Bayan... Neyse, adını unuttum," dedi Lukas, aslında alçak, ama Wojnicz'in bu erkek korosuna katılmak arzusuyla doğaçlama olarak tepki vereceği kadar da yüksek sesle:

"Sydonia Patek, kesin bir cadı. Ondan korkuyorum."

"Yok, hayır, rica ederim onu bu konuya karıştırmayın. Zaten o bir kadın değil. Üstelik bizim tarafımızda. Kaba etime iğne vururken hiç utanmadan açıyorum. İşte söyledim ya, o bir kadın değil," diye şakalaştı Lukas.

"Kuralları çiğneyenleri, doktorlar Sydonia Patek ile biraz *tête-à-tête*[15] kalmakla cezalandırılmalı," dedi Bay August, yüzünde haylaz bir gülümseme vardı.

"Aman, o öcüdense bir keçiyle yaparım daha iyi. Bir korkuluk ne kadar zarifse o da o kadar zarif," diye ekledi Opitz.

O ana kadar suskun olan Frommer ön taraftan konuştu:

"Bana yumuşasın diye soğuğa bırakılan tavşan etini hatırlatıyor."

Bu tip, Wojnicz'i gerçekten de korkutuyordu. Güzelliğiyle, yani güzel olmamasıyla ilgisi yoktu, ama hiçbir duygu emaresi vermeyen yüzü ve derin sessizliğiydi söz konusu olan. Tek hecelerle konuşur, muhatabının yüzüne bakmazdı. Gözünü sağdaki veya soldaki bir noktaya diker konuşurdu, kemik çerçeveli gözlüklerinin camları kirli su

15 Baş başa özel konuşma. (Fr.) (ç.n.)

rengindeydi. Beyaz üniforma, arkadan kuşaklı ve belinde anahtarlar olan bir önlük onu kişisel özelliklerinden mahrum bırakıyordu. Tıbbi tesisin bir çalışanı, şifa yuvasının ajanıydı. Bir keresinde yüzüstü yatmış bir zavallının kaba etine iğne yaparken görmüştü onu; adamın üstüne eğilmiş, doğrudan kalçalarına yönelmişti. Wojnicz'e bir et parçasının üzerine eğilmiş, etin içine dalmış ve onu gagalarıyla ditip parçalara ayıran Harpia kartalını hatırlatmıştı.

"Kadınlarla ilişkiye küçük dozlarda katlanabiliyorum ancak," diyen Lukas "yeter ki kadın bir süfrajet gibi kör ve bir kadın sanatçı kadar tatsız olmasın," diyerek konuyu zarif bir sentezle sonlandırdı.

Ay, kara ve ıslak sonbahar bulutlarının ardına saklanmıştı.

"Hani sizlere dağlara kaçan kadınlar hakkında eski bir hikâye anlatmıştım... Güya bu kadınların bir kısmı çocuklarını ve kocalarını bırakmışlar da onlara uzaktan birtakım büyücülük yöntemleriyle bakım sağlıyorlarmış da kapıya yiyecek ya da ilaç bırakıyorlarmış," dedi Frommer. "Bu zamana dek ormanda yaşarmış bu kadınlar, ama artık tümüyle vahşileşmişler, kömürcülere veya sıradan erkeklere saldırırlarmış."

Lukas yüksek sesle güldü, ancak gülüşünü bir öksürük krizi kesti. Bir süre durdular.

"Bu eski bir hastalık, fakat adı daha yeni kondu. Bu hastalık erkeksiz kadınların histeriden mustarip olduğu anlamına gelir," dedi, mendille karanlıkta gri görünen dudaklarını silerek. "Doktor Semperweiß bunu araştırıyor. Asla tatmin olmayan dürtüler kadınları delirtiyor."

Wojnicz, Frommer'in önceki konuşmasını hedefleyerek, "Bu zamana dek yaşarlarmış, derken?" diye sordu.

"Köylüler buna inanıyor. Bir şekilde bu ormanlarda hayatta kalmışlar. Gördüğümüz o deliklerde."

Lukas araya girdi ve batıl inançlara karşı kısa bir konuşma yaptı. Sesinde bir üstünlük tonu yankısı vardı, yalnızca Wojnicz'e hitap ediyordu. Yürümeye başladıklarında histeriyi ve Hipokrat'ın bununla ne demek istediğini anlattı. Bir kadının, vücudunda dolaşarak ıslaklık arayan rahminden söz edince Wojnicz fazlasıyla kızardı.

"Ama bir kadın cinsel ilişkiye girince," diye sabırla açıkladı Lukas, "rahmi yağlanır ve böylece vücutta dolaşamaz. Bu nedenle, yakınlaşma kadınlar için bir ilaç olarak gereklidir. İstemese bile onu bu korkunç hastalıktan korumak için bu şekilde iyileştirmek lazım."

"Bu söylentilerde doğruluk payı olmalı. Belki çılgın bir kadın gerçekten ormana kaçmıştı, bu hikâye de oradan çıkmıştı," dedi Wojnicz. Önceki ilginç konuyu gündeme getirmeye çalışıyordu, ancak fazla zaman yoktu, çünkü Opitz durup yüzünü onlara çevirmişti. Fenerle aydınlatılmış yüzü ürkütücüydü. Gür kaşları harika kocaman gölgeler oluşturmuştu.

"Geldik beyler," diyerek onları bilgilendirdi.

Bölgedeki ünlü göleti veya küçük gölleri karanlıkta görmek zordu. Ay bir an için bulutların arkasından çıktı, parlaklığı cıva gibi yayıldı, işte o zaman ormanda gizlenmiş bir su tabakası gördüler. Kıyıda doğrudan suya uzanan ahşap bir iskelesiyle oldukça güzel görünen küçük bir han vardı. Pencerelerindeki ışık o kadar harikaydı ki Wojnicz'in

aklına masallardaki ya da çeşitli tatlı kutularındaki ev çizimleri geldi –vadeden bir peri masalı kulübesi, huzur ve çocukluğun o mutlu diyarına dönüş.

İki kişi bir tekneyi iskeleye bağlıyordu, sonra muhtemelen içi balık dolu sepetleri hana taşıdılar, bir yerlerden kayın ormanlarının dumanına karışmış, kavrulmuş, tütsülenmiş sıcak bir şeyin harika kokusu geldi. İçeri giren gece yolcularının aralarında yeni bir ruh ortaya çıkmıştı. Sabırsızlıkla birbirlerine çarparak masaya doğru ilerlediler, temel nezaket kurallarını umursamadan, düzensizce yerlerini aldılar. Palto ve ceketlerini sandalyelerin sırtına fırlatmışlardı. Nem, kalsiyum karbür ve neftle doygunlaşmış yün, önceden lifleri arasına gizlenmiş kokusunu serbest bırakmış, ısınarak canlanmıştı. Tirolyan hanının şömine ateşinde ve taş duvarların pürüzlü, ancak nazik kokusuyla zenginleşen sıcak havasında yükseliyordu.

Yorgun erkekler yarım yamalak iletişim kuruyorlardı, yemeklerini sabırsızlıkla bekledikleri ortadaydı. Diğer masalarda yer yoktu, demek ki *spécialité de la maison* geniş bir çevrede tanınıyordu. Opitz onları buraya getirerek doğru bir şey yapmıştı. Aç ve sabırsız bir halde, ruh hallerini yavaşça sakinleştirecek yerel biradan birer kupa sipariş ettiler.

Şu anda bedenlerinden yayılan kokuları hissediyoruz, kazaklardan yukarı doğru yükselip birbirlerine karışıyorlar; her biri farklı. Frommer toz kokusu yayıyor, hafif misk, hışırdayan kâğıt gibi, kuru –eski, kurumuş deri ve yıpranmış bir cüzdanın kokusu. Lukas keskin kokuyor –korku ve savaşa hazırlık kokusu, fiziksel gücünü yitirip savaşı uzaktan sürdüren ve emirler yağdırarak stratejistlerin

hamlelerini yorumlayan bir savaşçının görünmez aurası. August'un kokusu tamamen farklı –yakında çürüme süreçlerinin kemireceği, bayatlamış organik maddelerin uçucu buharlarını yayıyor bedensel parçalanma; ekşimiş sütün, unutulmuş gıda stoklarının kokusu sarıyor onu, kontrolünü kaybettiği ancak hâlâ kolonya ve lüks tıraş sabunuyla bastırdığı bir koku. Opitz'i ise bir karbür bulutu sarmış –dişlerin gıcırdatmasına ve ağızda tükürüğün artmasına sebep olan bir koku bu. Öyle ki altından hiçbir şey sızamaz. Buna karşın Wojnicz, kendi kokusuyla dolup taşmakta, gerçi bunun farkında değil. Bu kokuyu yayan kişi kaybolmuş ve kendine güvensiz hissetse de tüm kokuları bir kenara itmiş, onların üzerinde egemenlik kurmuş. Feromonları sanki elektrikle yüklenmiş, ezici bir güce sahip –tilki kürkünün veya avcılardan kaçan bir keçinin kokusuna benziyor.

*

Ertesi gün Wojnicz uzanırken akşam yemeğini düşününce midesinin bulandığını hissetti. Önce bira sunulmuştu, sonra Schwarmerei'ye benzer bir yerel likör. Ünlü ana yemek servis edildiğinde herkes o kadar açtı ki hızla yemeklerini bitirip biraz daha istemişlerdi. Bunlar, *kluskiye*[16] benzeyen birtakım şeritlerdi; uzun, oldukça ince, beyazımsı, damarlı sanki tam olarak pişirilmemiş, doğru şekilde hazırlanmamışlardı. Sos, beşamele benziyordu, belki biraz daha keskin ve baharatlıydı. Yemek ağızda dağılıyordu, çok leziz görünüyordu.

16 Erişte, makarna benzeri bir gıda. (Leh.) (ç.n.)

Wojnicz "Beyaz Şeritler" olarak not defterine kaydetmek istediği yemek hakkında gereksiz yere detay sordu. Sonunda, beyefendiler Balkan krizi hakkında tartışırlar ve her biri kendi kehanetlerini sunarken, ev sahibi Bay Kudlik daha önce sözünü ettiğimiz sepetlerin boşaltıldığı ve kovalarda o "makarna" artıklarının, yani şekilli beyaz kıkırdak parçalarının bulunduğu mutfağa götürmüştü onu.

Bu lezzetli yemeğin kaynağını araştırmanın bir anlamı yoktu, ancak Wojnicz, babası ve Emil Amcasının ona inanması için uzun süre bu yemeği nasıl anlatacağını düşündü: Acaba omurgasızların üreme biyolojisine mi başvurmalı, yoksa bunu tamamen geleneksel bir yemek olarak mı ele almalı –acaba ördek kanı çorbası daha mı iyi olurdu? Neyse, sonuç olarak yılda bir kez, tam da bu zamanlarda, tatlı su balıklarının karınlarında çoğalan belirli bir parazitin üreme döngüsü, bu yaratıkların, balıkların karınlarını patlatarak dışarı çıkmasına neden olacak bir aşamaya ulaşırdı. Göletin yüzeyinde, bir ritüel gibi karşılıklı döllenmeyi hatırlatan canlı şerit adaları yüzerdi. Yerel balıkçıların, örtmece bir tabirle "beyaz şeritler" olarak adlandırılan bu varlıkları büyük süzgeçlerle yakalayıp ünlü yemeği hazırladıkları zamana rast gelmişlerdi.

Wojnicz için ertesi sabah sakince şezlongda uzanmak zordu, midesi bulanıyordu –bu yaratıkların midesinde nasıl göründüğünü hayal ediyordu. İnsanın kendi vücudunu yabancı maddeyle doldurma eylemi olan sindirim süreci, ona o kadar absürt geliyordu ki tarifi defterine nasıl kaydedeceğinden kuşku duydu. Caddelerde ve daracık sokaklarda küçük bir yürüyüş yapmaya karar verdi,

ancak son bir ay boyunca burayı öyle iyi öğrenmişti ki her zamankinden daha hızlı sıkıldı.

Hızlı adımlarla ormanda ilerledi, sanatoryumu geçti ve Ortodoks kilisesinin arkasına çıktı. Hiçbir şey düşünmemeye çalıştı, sadece adımlarını saydı, nefes nefese kalana kadar saymayı sürdürdü. Ormana ulaştı, tepeye uzanan yol boyunca derinlere ilerledi. Yosunların, tüylü dalların, muhtemelen yenmez küçük mantarların, isimlerini bilmediği şeylerin görüntüsü –hepsi birden tatsız hisleri yok ediyor ve mide bulantısını uzaklaştırıyordu. Çam kokusu da etkiliydi. Şimdi göğsünde bir ağırlık hissediyordu, ama iyi bir ağırlık, sevgiyle dolu, yaşam suyuyla dolu. Evet, yaşam hafif olamaz, onu hissetmek gerek; iyi bir ağırlığı bulunmalıdır. Öğle yemeği vakti diye düşündüğü zamana kadar yürüdü, babasının saatiyle kontrol etti; her zaman biraz geri kalırdı bu saat. Bu sefer de aynıydı –öğle yemeği!

Wojnicz aceleyle yemeğe dönerken dikkatini çeken manzara karşısında durdu. Avluda duran adam gözüne çarptı. Adam tamir ediyormuşçasına bir mobilyanın üzerine eğilmişti. Wojnicz birkaç adım attıktan sonra durdu ve dondu. Adamı korkutmamak için dikkatlice geri çekildi ve konukevinde çatı katında duran sandalyenin aynısını gördü –sırt kısmına ve ayaklara bağlanmış kayışları olan sağlam bir mobilya. Adam çekiçle bir şey çakıyordu; muhtemelen uzun bir süre kullanılmadıktan sonra koruma amacıyla bu mobilyayı çıkarmış olmalıydı. Bir noktada gözleri buluştu ve Wojnicz başında olmayan şapkasına uzanıp hafifçe eğilerek selam verdi. Adam selama karşılık vermedi, yarıda bıraktığı işine geri döndü.

Konukevinin hemen önündeki köprüde Frommer'e rastladı, her zamanki gibi boynuna kadar iliklenmiş kıyafetiyle kaskatı duruyordu. Dalgın görünüyordu; sigara içiyor, külü köprü altında akan suya savuruyordu.

İnsanlar düştükleri bağımlılıklarla tanımlanabilseydiler, Walter Frommer tüm vücudunu sarartan ve kurutan sigarayla tanımlanırdı. Sigaraları işaret parmağı ve orta parmak arasında tutarak tutkuyla içiyordu, uzun filtreyi bastırdığı için dumanı daha sert, daha hızlı çekmek zorunda kalıyordu; yanakları çöküyor ve özenle kesilmiş kül rengi saçlarla çevrili asil yüzü, beklenmedik şekilde vahşi gölgelerle doluyordu. Bu kadar sevimli ve alçakgönüllü bir görünüme sahip biri sigara içmemeliydi. Duruşu, atılganlıkla çekingenlik arasında garip bir gerilimi hatırlatıyordu, sanki bu adam sürekli kendini sıkı bir disiplin altında tutmak zorundaydı. Biraz kendini bıraksa, kurumuş ve dumanla çevrili bedeninden söylenemeyen, çılgın, korkunç bir şey ortaya çıkacaktı –ağzından çıkan bir cin gibi. Sonra da Frommer'in söylediği ve yaptığı her şeye meydan okuyacaktı.

Sıradan nezaket gösterilerini değiş tokuş ettiler, dengesiz hava durumundan yakındılar ve havanın hızla düzeleceği umudundan ve Kızıl Ordu fraksiyonunundan söz ettiler. Dün akşamki yemeği sessizce geçiştirdiler. Wojnicz isteksizce yanına yaklaştı, zaten geç kalmıştı, birlikte akıp giden suya bakıyorlardı. Birdenbire Frommer şöyle dedi:

"Biliyor musunuz, yer altı gölünün etkilerini net bir şekilde hissediyorum. Sizce de burada yer altı suyunun düşüncelerimizi yıkadığı gibi bir izlenim var mı? Şu anda

ne olduğunu tarif etmek için en az bir tane bile bulmak zor geliyor bana."

Wojnicz endişeyle sordu: "Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz?"

Frommer devam etti: "Burada planlama ve her türlü rejime olan bu eğilimin nereden geldiğini de biliyorum. Onlar olmadan her şey dağılır giderdi. Sis bizi zorla alıp götürürdü, rüyadaymışçasına anlamsızca konuşurduk. Evlerimizin tuğlaları arasındaki derzler çürürdü ve giysilerimizin dikişleri sökülürdü."

Wojnicz şaşkınlıkla ona baktı.

"Evet, burası garip bir yer. Sırlarla dolu..." Sözlerini yarıda kesti; gurultulardan, çatı katından, sandalyelerden, şapkadan, Bayan Opitz'in odasından açıkça söz etmese de en azından bir şeyler anlatmaya hazır gibiydi.

Frommer dikkatlice ona baktı, sanki Wojnicz'den bir işaret bekliyormuş, sanki anlamlı bir şekilde göz kırpmasını istiyormuş gibi.

"Bir şey mi söylemek istiyorsunuz Bay Frommer?" diye sordu Wojnicz.

Frommer kayıtsızca, sert ama doğru bir Lehçe aksanıyla hava durumu hakkında konuşuyormuş gibi şöyle dedi:

"Bana tam ve mutlak gizlilikle söz vermelisiniz."

Wojnicz elbette bunu kabul etti, evin altındaki bankta oturmalarını önerdi.

"Hayır, dikkat çeker. Gelin, birlikte öğle yemeği için şifa yuvasına gidelim," dedi Frommer.

Yürüyüş yoluna çıktılar.

"Size bazı şeyler anlattım, ancak gerçekleri tam olarak dile getirmedim." Frommer, sesini kıstı ve şunu itiraf etti: "Ben bir polisim, Bay Wojnicz. Geçen sonbaharda, Kasım ayında burada gerçekleşen korkunç bir cinayetin ardından Görbersdorf'a geldim. Sağlığım zayıf olduğundan, yetkililer tedavi olmama ve aynı zamanda soruşturma yürütmeme izin verdiler. Çok fazla umutları yok, çünkü dosya yıllardır polis tarafından biliniyor ve tümüyle sonuçlandırılamıyor."

Wojnicz anlamadı: "Nasıl yani, 'tümüyle sonuçlandırılamıyor' derken ne demek istediniz?"

"Yıllardır tarih kendini tekrar ediyor, ancak muhtemelen bu durum uzun zamandır devam ediyor. Önceden her şey gizli tutuluyordu, özellikle öldürülenler kömür madencileri, çobanlar ve yerel halkın düşük sınıfından insanlardı. Ancak birkaç yıldır tedavi görenler kurban haline geldi, Breslau'da durum biraz dikkat çekti."

"Neden bunları bana anlatıyorsunuz, Bay Frommer? Soruşturmaya yardımcı olmamı mı isterdiniz?"

"Peki, doğrudan söyleyeceğim: Sizin için endişeleniyorum," dedi Frommer.

"Benim için mi? Endişeleniyor musunuz? İyi de benim tüm bunlarla ne ilgim var, Tanrı aşkına? Sanıyor musunuz ki ben ormandaki Tuntschi'nin intikamıyla ilgili saçmalıklara inanıyorum? İlk olarak, eğer gerçekten öyle olsaydı, tüm

gazeteler bunun hakkında yazardı. İkinci olarak, eğer bu yıllardır devam ediyorsa, katil Metuşelah[17] olmalı..."

"Ya da ölümsüz olmalı," dedi Frommer, ancak tonunu ciddiyetle değiştirdi: "Siz uzaktan geldiniz ve burada hiçbir tanıdığınız yok. Ne yaparsanız yapın, her zaman biraz dışarıdan olacaksınız. Sizi izledim, farklı türden bir tipsiniz. Eğer size bir şey olursa, kimse pek umursamaz..."

Wojnicz durdu ve tüm vücuduyla Frommer'e döndü.

"Şaka yapıyorsunuz, değil mi?" diye sordu.

Frommer durmadı bile; ustaca Wojnicz'i geçip kafeterya vitrinine doğru yönelerek güzel tepsiler üzerinde sergilenen kurabiyelere doğru seğirtti.

"Ben bir soruşturma yürütüyorum ve her şeyi dikkatlice inceliyorum" dedi. "Birçok gözlemim var ve yavaşça bütünü görmeye başlıyorum. Doğru zaman geldiğinde size bulduklarımı anlatacağım. Şimdilik olabildiğince dikkatli olmanızı rica etmekle yetineyim."

"Bulduklarınız nedir? Ne keşfettiniz? Benden kaçmayın. Önce merak uyandırdınız, şimdiyse beni geçiştirmek istiyorsunuz."

"Sadece doğaüstü nedenleri dışlamıyorum, diyebilirim."

Frommer, Wojnicz'i derin bir şaşkınlık içinde bırakarak geri döndü.

---

17 Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da kutsal bir ata ve bir figür. Kutsal Kitap'ta bahsedilen insanlar arasında en uzun yaşam süresine sahip insandı ve anlatılara göre 969 yıl yaşamıştı. Yaratılış Kitabı'na göre Metuşelah, Lamik'in babası, Hanok'un oğlu ve Nuh'un büyükbabasıydı. (ç.n.)

12.

Dans Kralı

Hayır, Görbersdorf'taki Doktor Semperweiß'ın hastaları yalnızca geziler ve akşam yemekleriyle vakit geçiriyor değillerdi elbette. Hikâyemizde tedaviler, testler ve dinlenmeyle geçen bu monoton sonbahar günlerini atlıyoruz. Ayrıca burada her yere işleyen o nem gibi sıkıcılığı da atlıyoruz. Günler genişçe yayılıyor, alacakaranlığın ötesine cesurca ilerliyor ve varlıklarını akşamlara da taşıyorlardı. Şifa yuvasında ışıklar bazen gece yarısına kadar yanıyordu, oysa sessizlik kuralı vardı. Binalar arasında bazı gölgeler dolaşıyordu. Lukas nereye gittiği belirsiz bir şekilde kayboluyor, dönüyordu, belli ki bir kadın tarafından etkilenmiş vücudu ateş içindeydi. Koyu kahverengi paltosuna puf puf kaz tüyleri yapışırdı.

Görbersdorf halkının kazlara ilgi duymasını anlamak mümkündü, çünkü çevrede her yerde göletler, derecikler, gölcükler vardı. Yer altı suyu yukarı doğru itiliyormuş gibi sürekli kendinden söz ettirterek var olduğunu hatırlatıyordu. Belki bu su bolluğunda küçük bir tehdit bile vardı –bir gün suyun Lejowa Vadisi'nin yüzeyine taşması gibi.

Buradaki kazlar bundan yararlanıyordu. Tavuklarla paylaştıkları yatak odalarından kalkıp her gün iki kez

göletlere doğru nazikçe yürüyorlardı. Önlerde her zaman dolgun boynuyla erkek kaz yürürdü, uyanık ve tüyleri kabarık; onun ardındaysa beyaz giysileriyle haremi, yani dişi kazlar olurdu, yolda gördükleri her şeye yorum yapıyormuş gibi neşeyle yürürlerdi. Erkek kaz bazen tedavi görenlere gözdağı vermekten hoşlanırdı, boynunu uzatarak ısıracağı tehdidinde bulunurdu. Tedavi görenler çığlık atarak kaçardı. Bu, sağlık merkezi günlerindeki sıkıcılığa biraz renk katardı. Her yerde kaz tüyleri savrulurdu, büyük olanlar da vardı, hani öykümüzü yazmak için kullanabileceğimiz, ama küçük tüyler de vardı, kuşlardan banyo sırasında ya da hijyenik uygulamalar sırasında kopan tüyler. Rüzgâr onları yürüyüş yoluna, dere üzerindeki köprülere taşırdı ve bazıları evlerin çatılarının üzerinden süzülerek insan dünyasını izlerlerdi. İnsanların giysilerine düşmeyi de severlerdi. Omuzdan tüy alma hareketi burada yaygın bir jestti, hatta insanlar arasında dayanışma duygusundan doğan bir tür duygusallığı bile ifade ederdi. Ne de olsa herkes hastaydı, üstelik bazıları ölüme mahkûmdu.

Ne yazık ki, kazlar için de aynı derecede trajik bir dönem başlıyordu. Onlar da her sonbahar gibi bu sonbaharda da ölüme mahkûm ediliyorlardı. Yaz aylarındaki bollukla beslenen, kendine güvenen, güçlü kazlar, yaşamlarının sonuna yaklaşıyorlardı.

Opitz bıçakları bilemişti bile, Frau Weber ve Frau Brecht ise artık fasulye veya bakla ayıklamıyor, yastık doldurmak için kılıf dikiyorlardı.

Güzel ve gururlu kazlar yakında kavanozlarda kaz yağına, konserve etlere, gulaşlara ve patelere dönüşeceklerdi.

Gururla ve onurla tedavi görenlere doğru yürürlerken, aslında ne kadar savunmasız olduklarını ve kaderlerinin nasıl da mühürlendiğini bile bilmiyorlardı. İnsanların ölüme mahkûm edilen kuşlar üzerindeki üstünlüğü, öldürücü niyetleri bilmelerinden ileri geliyordu. Köyden geçerek yalnızca ölümsüz varlıkların sahip olabileceği bir güven ve ciddiyetle ilerleyen kaz konvoyu geçidine bakarken kıs kıs gülüyorlardı.

*

Wojnicz için bir bağımlılığa dönüşen Opitz'in karısının odasını ziyaret etme alışkanlığını kendisinden bile gizlemek gittikçe zorlaşıyordu. Sadece Opitz'in evde olmadığından ve etrafta her zaman gölge gibi dolaşan sessiz Rajmund'un yumurta veya posta almak için evden uzaklaştığından emin olduğunda bunu yapardı. Mieczysław ayağında çorapları olduğu halde, parmak uçlarında son kata tırmanırdı. Bu, tamamen masum bir etkinlikti. Birkaç günde bir oraya çıkmak isterdi. Kendi kendine, "Bakalım her şey yolunda mı?" derdi. Bakalım her şey yerli yerinde miydi, bir şeyler değişmiş miydi, gerçi ölü bir kadının odasında ne değişecekti ya? Önce sadece kapının yanında dururdu ve sıcak, yoksul odanın her detayını emerdi: Pastel, solmuş renkler, soluk mavi duvar kâğıdı, kirli püsküllü keten paspas. Ardından içeri girer ve kapıyı sessizce kapatırdı. Bu an için her türlü tedaviyi, en ilginç sohbetleri, hatta Zum Dreimädelhaus'taki kahve ve kurabiye zamanını bile feda etmeye hazırdı. Oraya vardığında tüm ev sessizleşir, sanki dilsizleşirdi; çatıdaki o gurultular bile dururdu, kendi kalp atışını duyardı. Sırtı aşınmış sandalyeye oturur,

etrafa bakar ve her zaman yeni bir detay fark ederdi: Pencere altındaki çatlakta bir toz bulutuyla sarılmış bir saç tokası veya battaniyenin üzerinde uzun, sağlıklı ve kalın, neredeyse yere kadar uzanan açık renk bir saç teli. Terliklerden birinin yırtılmış ve demir yatağın bir yerinde boyasının yontulmuş olduğunu zaten biliyordu ve bu küçük kusurlar sanki ezelden beri Bayan Opitz'in odasındaymış gibi ona büyük zevk veriyordu. Birkaç dakika sonra ayağa kalkıyor ve geldiği gibi sessizce, yatak örtüsünü, kapıdaki mandala asılı şalı yol boyunca peşinden sürükleyerek gözden kaybolurdu. Merdivenlerden inerken, Lvov Teknik Üniversitesi öğrencisi, yirmi dört yaşındaki Mieczysław Wojnicz olarak tekrar kendi şeklini alırdı.

Ayrıca sık sık öğle yemeği molasında hastalara Mercedes'ini gösteren Dr. Semperweiß'ı görürdü. Maskesini kaldırır, beygir gücü, yakıt tüketimi hakkında tutkuyla konuşurdu. Çoğunluğu erkek olan hastalar öne doğru karmaşık motorun üzerine eğilir, pistonlara, borulara, tellere bakıp bu makinede anlaşılmaz bir gelecek görerek hayranlıkla homurdanırlardı. Bazen Doktor, Humboldt tapınağının arkasında kuşlara ateş etmek için tüfeğini ortaya çıkarırdı. Bir keresinde Wojnicz ona katıldı ve sadece topuğunun üzerinde dönerek uçan kuşlara nişan aldığını gördü, silah sesi de duyulmadı.

"Tüfek dolu mu?" diye gülerek sordu doktora.

"Ah, sizi gidi," dedi doktor ve ardından gelmesi için ona bir işaret verdi. "Elbette dolu. Ava çıkmışım değil mi? Ancak, mesele şu ki, önümüzde iki seçenek var: Ateş etmek ya da ateş etmemek. Kuşları öldürmek istemi-

yorum, çünkü aç değilim." Yaptığı şakaya yüksek sesle güldü. Wojnicz bunun sülün mesafesinin başka bir türü olduğunu düşündü. Güzel sonbahar günlerinden biriydi. Her yer bolluk, doyum kokuyordu. Yürüyüşten sonra onları alt katta, sıcak bir oda, bir fincan ikindi kahvesi ve tatlılar bekliyordu.

"Söyler misiniz doktor, şu mezarlıktaki mezarlar ne anlama geliyor? Hepsinde ölüm tarihi aynı, hep Kasım ayı," dedi ve doğrudan doktorun yüzüne baktı.

"Ne diyebilirim ki? İnsan inancı genellikle saçma olana tutunur. Bir anlamda haklısınız. Gerçekten de... Sonbaharda, Kasım başında, yani ben tatile çıktığımda, Hirschberg yakınlarındaki küçük mülkümüze, annemin yanına gittiğimde, her yıl düzenli olarak burada birtakım kazalar oluyor."

Hikâyenin devamında Wojnicz, doktorun "biz" derken annesini ve kendini kastettiğini anlamıştı. Doktorun kardeşi yoktu, çok sevilen tek çocuktu. Babası çok önce ölmüştü, annesi tüm sevgisini ve dikkatini yetenekli oğluna vermişti. Doktor akciğer hastalıkları konusunda uzmanlığını yapmış, Görbersdorf'taki işi pratik yapmak için kabul etmişti, ne de olsa daha sonra üniversiteye geri dönüp ders verecekti. Ayrıca Wojnicz, doktorun burada çok iyi bir sözleşmeyle çalıştığını da öğrenmişti, çalışkanlığı sayesinde Waldenburg'taki hastanede de görev yapmasına izin veriliyordu. Annesi, Hirschberg yakınlarında oturuyordu ve Kasım ayının başında annesinin doğum günü, babasınınsa ölüm yıldönümü nedeniyle her yıl evlerinde bir davet verilirdi. Annesi kız kardeşlerini ve onların ailelerini davet ederdi. Bu, bütün aile

kutlamaları içinde en önemlisiydi. Bu sene doktor eve muhteşem Mercedes'iyle gidip herkesi etkileyecekti.

"Mercedes bir kadın adı, biliyor muydunuz? Yani ondan söz ederken bir kadından söz eder gibi konuşmalı."

Köye döndüklerinde Wojnicz, Thilo'nun durumunu sormaya cesaret etti. Doktor bir şey söylemedi, yalnızca kederle başını salladı.

Wojnicz, "O kadar kötü demek?" diyerek endişelendi.

"Ölüyor. Ailesine bile durumu yazdık."

Wojnicz derin bir nefes aldı.

"Belki bir şeyler daha yapılabilir doktor, ha?"

"Belki, belki. Hani yutularak veya enjekte edilerek insanın bedeninde, fırtına gibi önüne çıkan Koch basillerini, o vücudu içten içe tüketen, o kök salmış ölümcül uygarlığı öldüren bir şey olsaydı, ona bunu düşünmeden uygulardık. Ama böyle bir ilaç mevcut değil."

Bir anlık bir duraklamadan sonra devam etti:

"Çok hassasınız genç adam, unutmayın ki sürekli var olan tüberküloz ateşi bedene huzursuzluk ve kaygı getirir. Arkadaşınızın önünde uzun bir zaman yok. Buraya çok geç gelmiş. Genç olduğu için hastalığı yenebileceği düşüncesiyle çok uzun süre beklenmiş yani. Üstelik arkadaşı ve hamisi çok tanınmış bir filozof, sürekli yolculuk yapıyor ve ondan pek ayrılmak istemiyormuş." Doktor Semperweiß, anlamlı bir biçimde gülümsedi, Wojnicz'in bir tepki vermesini bekledi. Ama tepki yoktu.

"Bugünlerde yaşam çok hızlı," diye devam etti. "Çok fazla cezbedici şey var, çok fazla felsefi düşünce. Bu, delikanlının hayal gücünü ve duyarlılığını ateşlemiş, onu aşırı hassas hale getirmiş olmalı. Size güvendiğimden ona dair yüksek beklentileriniz olmasın diye bunu söylüyorum. Durumu berbat. Buradaki iklim, beden ve ruh güçlü olduğunda yardımcı oluyor. Birçok insan burada hapis hayatı yaşıyor. Ölüm korkusu insanların zihnini karıştırır, yanlış beklentilere ve yanılsamalara kapılırlar. Sizi mezarlığa o götürdü, değil mi?"

Wojnicz onaylayarak başını salladı.

Bir sonraki gün, Wojnicz muayeneye geldiğinde hurafelerle ilgili konuşmaya döndüler. Delikanlı artık sağlıklı olduğu ortaya çıkar diye umut ediyordu. Yarı çıplak bir şekilde oturuyordu. Doktor önce tüm sırtını uzun süre titizlikle dinledi. Doktor Semperweiß defalarca iç çekmişti ki bu da Wojnicz'i oldukça endişelendirdi ve ardından doktor bir kâğıda bazı semboller yazdı. Bu, Wojnicz'in akciğerlerinin haritası olmalıydı. Doktorun ciğerlerinden ne duyduğunu bilmek isterdi, ancak o, parlak ve modern stetoskopunu kenara koyduktan sonra bazı notlar aldı ve sandalyesine yayılarak Opitz hakkında konuşmayı tercih etti:

"Lütfen unutmayın, Herr Opitz yalnızca dışarıdan medeni biri gibi görünüyor. Zaten o kadar zekisiniz ki bunu çoktan anlamışsınızdır. Aslında ilkel bir insan. Muhtemelen halk hikâyelerini yayan o olabilir. Durum basit: Burada eğitimsiz, hatta ilkel bir halk yaşıyor. Sezon bittiğinde, kömürcüler ve çobanlar dağlardan iniyorlar, sızana kadar içiyorlar, kavgalar çıkarıyorlar, tabii her

zaman bir kurban da oluyor. Kimi zaman biri köprüden kayalıklara düşer, kimi zaman biri donar, çünkü hava çok soğuktur, kimi zaman bir kız yüzünden dövüşürler. Bu sizin dünyanız değil, genç adam. Siz tedavi için buradasınız, masal dinlemek için değil. Eğer onlar orman ruhlarına, masum gençleri parçalayan yaratıklara inanıyorlarsa, bırakın inansınlar. Ne de olsa böyle anlıyorlar dünyayı. Buralı erkekler her zaman ormandan ve dağlardan çok şey elde etmişlerdir, burası yoksul bir bölge. Ya yüksek otlaklarda sürüleri otlatan çobanlardır ya da bir sezon boyunca ormanda çalışan kömür işçileri. Kadınlara açlardır, ama kadınlardan korkarlar, onlarla nasıl başa çıkacaklarını bilmezler. Kafalarında böyle hikâyelerin dönmesi şaşırtıcı değil."

Ayağa kalktı ve Wojnicz'e yaklaştı. "Ağzınızı açın lütfen..."

Metal bir spatula çıkardı ve hastanın boğazına uzun uzun baktı.

"Her birimiz potansiyel birer deliyiz, genç adam. Normalite bir hayaldir. Her birimiz iç dünyamızla dış dünya arasındaki sınırda ayakta durur ve tehlikeli bir şekilde dengeyi sağlamaya çalışırız. Bu çok rahatsız edici bir durumdur, dengeyi korumayı başaranlar çok azdır."

Oturdu, hastanın boğazında gördüklerini kaydetti.

Wojnicz yüzyıllar önce ormana kaçtığı söylenen kadınlar hakkında konuşuyordu:

"Bu gerçeklerden yola çıkarak tam bir hikâye oluşturulabilir: Delirmiş torunları, şimdi atalarını zulme uğratan torunları öldürüyor..."

"Ah, görüyorum ki Frommer'in beyin yıkamasına uğramışsınız. O güvenilmez biri değil, sadece dünyayı bir komplo teorisi olarak görüyor. Bir tür masum delilik. Ama doğru olan bir şey varsa, o da kadın deliliğinin farklı olmasıdır. Erkek deliliğinden çok farklıdır. Birçok hastanede gözlemlendi ve kanıtlandı. Erkekler farklı tür fiziksel rahatsızlıkların etkisiyle delirebilirler; beyin kanaması, yanlış beslenme veya evet, maalesef, frengi gibi. Kadınlardaysa tamamen farklı bir durum var. Çünkü kadın psikolojisi daha zayıftır, içgüdüsel ve hayvansal olanı bir nevi daha ince bir tabakayla örter. Zihinsel hastalık, bu örtüyü delerek içgüdülerin dışarı çıkmasına, kırılgan ve hassas psikoloji üzerinde kontrol sahibi olmasına neden olur."

Muayene sonrası ellerini yıkamaya başladı. Wojnicz ise düşünceli bir şekilde düğmeleri yavaşça ilikliyordu.

"Ev sahibiniz Bay Opitz," diyerek doktor konuya döndü. "Dünyayı fethetmek üzere dayısının yanına, Roma'ya gitmiş. Hastalığı orada ortaya çıkmış, çabucacık dönmüş, evlenmiş ve bu ritimde yaşamaya başlamış. Buranın iklimi, hastalığının durmasını ve ilerlememesini sağlamış.

Bu rutubetli ve trajik vadide, Dr.Brehmer'in bizim için inşa ettiği bu pahalı ve modern hapishaneye kendi isteğimizle kapandığımızı mı düşünüyorsunuz. Tabii yalnızca bizim için değil, diğerleri için de inşa etmişti burayı."

"Ama bu benim için geçerli değil. Noel'de buradan gideceğim, değil mi?"

"Eğer sevgili, utangaç genç adam, bana izin verirlerse, vücudunuzu daha yakından inceler, lenf düğümlerinizi kontrol ederdim..."

"Size söyledim, bu dinî bir mesele," diye onun sözünü kesti Wojnicz. "Ayrıca, her zaman muayene edildim, ama hastalıktan korunamadım."

"Dar kafalısınız, hepsi bu. Opitz gibi. Tüm Katolikler öyledirler, sadece dışları medeniyetle kaplıdır."

"Neden beni hep aşağılıyorsunuz doktor? Bunu hak edecek ne yaptım?"

Doktor Semperweiß bir an donakaldı, genç hastanın cesaretine şaşırmıştı.

"Biz sizin için sadece hasta bedenler değil miyiz? Sizin oradan bakınca benim Katolik ya da Polonyalı olduğum görünmüyor, ne de olsa ciğerlerimizde, bronşlarımızda ya da bedenimizin herhangi bir yerinde milliyet ya da inanç yazmıyor. Örneğin, Bay Frommer'in hasta ciğerlerinde onun Protestan olduğunu görüyor musunuz? Veya annesinin Polonyalı olduğunu?"

"Bak sen, öyle miymiş?" diye bağırdı doktor. "Tanrı aşkına, genç ve ateşli Polonyalı, siz şakadan anlamaz mısınız? Sadece sizi kızdırmaktan zevk alıyorum," dedi doktor ve ona giyinmesini söyledi. "Daha hızlı kan dolaşımına önayak oluyorum."

"Ama alınıyorum, bilmiyor musunuz? Gerçekten alınıyorum."

"Alınmamalısınız."

"Belki de kendime güvenim yok. Siz doktorsunuz, bense hasta. Bana ait olmayan bir dille konuşuyorum sizinle. Burada yabancılaşmış ve yalnız hissediyorum kendimi." Wojnicz'in sesi titredi. "Akciğerlerim gerçek, ancak milliyetim değil. Milliyetim, üzerine Bay August'un daha çok konuşabileceği başka bir alana ait. Belki mitolojik bir alana?"

"Ancak bu, milliyetin işlemediği anlamına gelmez. Sınırları geçtiğinizde gözle görülür bir şekilde bunu görebilirsiniz. Mimaride, çevredeki düzende. Haksız mıyım?"

Wojnicz paravanın arkasında durmuş, gömleğinin düğmelerini ilikliyordu.

"Biliyor musunuz?" diye devam etti doktor. "Ben doktorum ve bilime inanırım. Genel olarak ele alırsak bilim, dünyanın karmaşıklığını tanımlayabilen basit ifadeleri sever. Öyle ya da böyle; eğer A ise, B olur, C olmaz."

"Ancak siz de batıl inançlara yenik düşüyorsunuz," dedi Wojnicz, boğazına dek iliklediği gömleğiyle perdenin ardından çıktı, gitmeye hazırdı.

Kapıyı arkasından kapattığında, Doktor Semperweiß iki günlük sakalını uzun süre ovuşturarak düşündü. Odasının sessizliğinde küçük, kalın sakalın çıkardığı hoş bir çıtırtı duyuluyordu. Ardından pirinç zili çaldı, kısa bir süre sonra Sydonia Patek sarımtırak bir yüzle ve ciddiyetle içeri girdi.

*

Hâlâ küskün olan Wojnicz, sevdiği kafeye gitti, sıcak çikolata sipariş etti. Masasının bulunduğu köşesine sıkıştı

ve çikolatasını kaşıklamaya girişti. Ardından ikincisini sipariş etti. Çikolatanın tadı çocukluğunu hatırlatıyordu, Gliceria'nın hâlâ yanlarında olduğu zamanları. Kadın akşamüstleri ona bir fincan kakao yapardı, ardından daha da iyisi gelirdi: *Kogel mogel.* Gliceria, tatlıyı beyazlaşana kadar çırpardı, bu yüzden şeker kristalleri göksel bir tat haline gelirdi. O gidince, kakao da kogel mogel de bitmişti. Ve doktorlara gidip gelme başladı.

Mieczysław Wojnicz kısa yaşamı boyunca birçok doktorla karşılaştı, çok çok fazla.

Doktora gidilecek sabahlarda babası onu çok erken uyandırır, saatini göstererek çoktan geç kaldıklarını vurgulardı. Uykulu Mieczyś, sürekli yeniden uykuya daldığı için onu acele ettirmek gerekirdi, ne de olsa tren onları bekleyecek değildi ya. Babası çocuğun ceketini beceriksizce ilikler ve saçlarını düzeltirdi. Bu kadar erken saatte mideler hâlâ uyur, sıcak bir tahıl kahvesi yudumu veya sandviçten bahsetmek istemezdi.

"Hadi hadi, daha sonra yeriz, şimdi acele et."

Ayakkabılar sanki gece boyunca ayakların şeklini unuturlardı, onlarla uğraşmak gerekirdi. Mieczysław dışarı çıktıklarında ve uykulu arabacının sürdüğü at arabasıyla istasyona giderken uyanabilirdi ancak. Wojnicz hâlâ, şimdi bile babasının sert ve sıcak elini hatırlar – peronda, eli babasının elinde, onun adımlarını yakalamaya çalışırdı. Yağ, yakıt, metal ve buhar kokusu hemen onları ele geçirirdi. Bu özel tren yolculuğu kokusu, çocuğun paltosunda uzun süre kalırdı: Hoş ve yapay, yabancı ve gelecek şiddeti içeren bir koku.

Kent kapılarının hemen ardında, küçük Wojnicz trende aniden uyanır, acıktığını hissederdi. Babası, Józef'in onlar için bir gece önceden hazırladığı sandviçleri çıkarırdı. Trende yemek ayrı bir zevkti, hiçbir şey bu keyfi bozamazdı. Ekşi çavdar ekmeğine sürülmüş tereyağı, çok lezzetli atıştırmalık gibi ağzında erirdi. Mieczyś, Lvov'un hemen arkasında, nadiren ağaçlarla süslenmiş –sanki bu diyarda ağaçlar önemsenmiyor ve etkileyici düz ufukları bozuyordu– genişçe yayılmış tarlalara bakardı. Güneş arkalarında doğmuştu, batıya giden trene yetişmek için yarışıyordu şimdi. Köyler, korkmuş hayvanlar gibi hareketsizce duruyor, göğe sadece Katolik ve Ortodoks kilise kuleleri uzanmaya cesaret ediyordu.

Babası istasyondaki büfeden aldığı gazeteyi okurdu, sonra –her zaman çok iyi hazırlanan– pahalı Alman malı termosu açar, sıcak çayı metal bir kaba dökerek oğluyla paylaşırdı. Çay da tüm yolculuk gibi metal kokardı. Sonra Mieczyś, babasının uykuya daldığını görürdü. Çocuk önünden geçen manzaralardan rahatsız olursa sakinleşmek için arada bir babasının bıyıklarına bakardı.

Çocuk, özel bir tren oyunu icat etmişti –bu oyun, Dans Kralı adını verdiği gözüyle küçük bir karanlık figürü farklı yerlere taşımayı içeriyordu. Bu figür, sadece belirgin bir şekilde öne çıkan manzara unsurlarında –ağaçlarda, kulelerde, yüksek çitlerde veya bacalarda– dinlenebilirdi. Asla ama asla yere düşemezdi. Oyun, bu düz manzarada özellikle zordu, çocuğun gerçekten odaklanması gerekirdi. Eğer Dans Kralını yere düşürmeden Krakov'a götürebilirse, orada hiçbir şey kötü olmayacaktı –yani utanç ve suçluluk duygusunu orada hissetmeyecek diye

düşünürdü. Ancak hiçbir zaman bunu başaramazdı. Belki daha çok ormanlık alanlardan, sanayi bölgelerinden, göğe yükselen yüzlerce baca olan yerlerden geçselerdi, belki büyük kentlerden geçselerdi, Mieczyś güvende olurdu. Ama burada, hiç de güvende değildi.

Krakov'da istasyondan bir at arabası tutar, başka bir doktora giderlerdi. Bir keresinde aktarma yapmışlar ve Alwerni'deki ünlü bir profesörü ziyaret etmişlerdi. Ama o da yardım etmemişti. Her yeni doktor ziyareti, öncekilere benziyordu. Önce babası doktorla konuşuyor, sonra Mieczyś içeri alınıyor ve paravanın ardında soyunması buyuruluyordu. Bir kere de aklına karşı koymak gelmiyordu, ne de olsa bu iki bey ne yaptıklarını biliyorlardı. Yüzleri endişeliydi ve her şey aslında onun iyiliği için yapılıyordu.

Mieczyś isteksizce soyunurdu; çabuk olması için sık sık uyarılırdı, ancak sonra beyler konuşmaya başlarlardı. Evde kısa süre önce giydiği her şeyi ters sırayla çıkarırdı: Ceketi, gömleği, iç gömleği, pantolonu, çorapları, ayakkabıları. Bunun bir tür ironisi vardı: İnsan giysilerinin altına saklanır, giysi güvenli bir sığınaktır, ama şimdi onu tekrar muayeneye teslim olması için bu sığınaktan çıkmaya zorluyorlar. Kendini bildi bileli, sürekli olarak bakılmış, sürekli olarak bedenine karşı bir şaşkınlık duyulmuştu, görüntüsü her gözlemcinin yüzünde endişe ifadesine neden olurdu –genellikle yaşlı beyefendiler, doktorlar ve uzmanlar, tıraşlı çeneli, bıyıklı üstelik kolonya kokusuna, dağınık yatağa ve aşınmış, yıpranmış cüzdanlara sahip olan erkeklerdi bunlar. Erkek çocuğun bedenine akıllı ve çirkin başlarını yaklaştırıyorlar, bazen

gözlüklerden veya tek gözlükten destek alıyorlardı. Ara sıra ona dokunuyorlardı da. Babası buna izin verirdi, zaten çocuğun iznini soran yoktu.

Her seferinde sıranın dokunmaya gelmeyeceğini umardı. Her seferinde bu işin olmayacağına inanırdı. İki erkeğin karşısında iç çamaşırlarıyla durur ve ahşap döşemenin soğuk havayı boşluklardan çektiğini hissederdi.

"Külotu da."

Krakov'da alt taraftaki iç çamaşırına böyle deniyordu: Külot.

"Külot da çıksın lütfen."

Bunun babası için çok önemli olduğunu hissederdi, bu yüzden babası, onu inceleyen adamın gözlerinden kaçınarak bakışını sabitleyeceği en uzak yeri bulmaya çalışırdı. Bazen pencereden görünen bir ağacın tepesini seçerdi, bazen odanın karşı köşesinde duran, tavandaki örümceği.

Olan olmuştu. Bunun çözümü yoktu. Bu durum kendisine normal gibi geliyordu. Bir zamanlar babasına bunu söylemeye çalışmış, ancak doğru sözcükleri bulamamıştı. O zaman mayalı hamurun büyüme sırlarını veya kör bir pencerenin oyuğuna hüzünlü bir yumurta bırakan güvercini düşünürdü.

Babası bu ziyaretleri 'danışma' olarak adlandırıyordu. Hâlâ bir yerlerde bir çare olduğuna inanıyordu. Yavaşça buna ilaç olmadığını anlamaya başladığında, kafasında bir operasyon fikri oluştu, her şeyi doğru şekle getirebilecek bir neşter zamanı düşüncesi.

Wojnicz ergen olduğunda muayeneler farklı bir karakter kazandı, gittikçe daha öfkeli hale geldi ve sanki rahatsızlığı sabırsızlık uyandırıyormuşçasına şiddetlendi, hatta –tabii ki tıbbi anlamda haklı olarak– vahşet içeriyordu.

Viyana'da Doktor Kubitschek, parmağını vazelinleyip işe koyulduğunda canı çok yandığı için, kas gücüyle Wojnicz'i tutan asistanın çabalarına rağmen doktor yüzüne darbe aşmış ve tel gözlüğü kırık camlarla birlikte kendini yerde bulmuştu.

Durum böyle görünüyordu. Yapacak bir şey yoktu.

13.
Ruhlar

Ekim'in kasvetli ve yağışlı son günlerinde, Thilo çenesine kadar örtülmüş, ter ve ürperme nöbetlerine maruz kalmış halde yatağında yatıyordu. Arkadaşını ziyaret eden Wojnicz'in bakmaktan kaçındığı bir tükürük kabı yatağın yanında duruyordu. İçi, kan lekeli beyaz pamuk doluydu. Babasının, cenazede, düğünde, milli bayram veya 3 Mayıs Anayasası'nın yıldönümleri gibi daha resmî günlerde taktığı zarif bir mendili hatırlatıyordu –sadece sorunları müjdeleyen, beyaz-kırmızı bir kumaş parçasını.

Zaman zaman Thilo'nun o gizemli arkadaşının tutttuğu kocaman bir bakıcı ortaya çıkardı. O mutsuz kabı boşaltır, ilaç verir ve ziyaretçi Wojnicz'e öfkeyle bakardı. Güya arkadaş olan bu kişinin yardımcı olamadığını düşünürdü. Ne yazık ki Thilo ile iletişim gittikçe zorlaşıyordu. Bazı zamanlarda hezeyana kapılır, 'Manzara öldürür,' gibi korkutucu sözler sarf eder veya ona zarar vermeye çalışan birine tehditler savururdu. Wojnicz onun yanına oturur, alnındaki teri siler ve dudaklarını nemlendirirdi. Thilo'nun elini okşar, onu sakinleştirirdi –hatta hafifçe, neredeyse fısıltıyla şarkı söylediği de olurdu.

Wojnicz saatlerce Thilo'nun yanında oturuyordu –bu yüzden bazı aktivitelerden, özellikle de barbarca bul-

duğu Doktor Kneipp'in banyolarından feragat etmişti. Thilo'nun odası sessizdi, arkadaşıyla birlikte olmak ona hüzünlü bir huzur veriyordu –çocukluğundan beri severdi. Bu, günlük yaşamında tanıdığı, her durumda aradığı 'iştah açmaya' yardımcı olan melankolinin bilindik bir türüydü. Bu melankoli evrensel ölçülere sahipti, ancak o sadece küçük bir parçasını, minik, mikroskopik bir parçasını deneyimliyordu. Thilo'yu göz ucuyla izlerken boğazı sıkışıyor, göğsü acıyordu. Sanki üzerine kalbini ezecek büyük bir yük konuyordu. Ancak gözyaşı yoktu. Wojnicz hiçbir zaman ağlamayı bilemezdi, babası hızlıca kafasından silmişti. Bu, temel derslerden biriydi: Ağlama, korkak olma. Bu yüzden beden hüznü yaşamanın başka yollarını bulmuştu.

Arkadaşının yanında kaldığı zamanın büyük bir kısmını büyük bir büyüteçle de Bles'in tuvalinin üzerinde dolaşarak, ona hayranlıkla bakarak geçiriyordu.

Nasıl oluyordu da boyalı fırça küçük darbeler sayesinde derinliklerle dolu bir dünya yaratıyordu?

Ona Bles'in resmi sonsuz gibi geliyordu –tabloyu yakından inceledikçe daha fazla ayrıntı, küçük boya lekeleri, silinmeler, belirsiz izler ve gizemli lekeler ortaya çıkıyordu. Esnek, yuvarlak hatlar arasından çıkan figürleri, yüzleri ve kanatları hatırlatan bulutlarda dolaşıyordu bakışları. Bitkilere doğru indiğinde yapraklarda gözler ve burunlar, eller ve ayaklar görüyordu. Bir anlığına –yalnızca benzersiz bir bakışın anında– geçici bedenler ortaya çıkıyordu. Havadaki şatoların pencerelerinde odaların parçalarını ve içlerinde trajediyle, hüzünle bağlantılı yarı saydam yaratıkların olduğunu fark ediyordu. Belki de farklı oyuncular

ve durumlarla İbrahim'in kurban verilişi gerçekleşiyordu. De Bles'in tuvali, basit işaretleriyle dallanan anlamlarla dolu, durmaksızın üzerinde başka bir şey keşfedilen, çünkü sadece daha derine inildiğinde dünyanın sonsuz göründüğü detaylı bir harita gibiydi.

Thilo güçsüzleştikçe Wojnicz'i mağaranın siyah lekesi daha da büyülüyordu. Büyük büyüteci karanlıkla mücadele içinde hareket ediyordu. Thilo'nun nefesiyle sakinleşerek sessizleşiyor, büyüteçle resmin üzerine eğiliyordu. Şekilleri görmeyi yavaşça öğrenmişti, ancak ne tür şekiller olduğunu söylemek zordu. Hafifçe parlayan iki kıvılcım. Belki büyük bir hayvanın gözleri ya da farkında olmadığımız ama bizi sürekli gözleyen bir varlığın gözleri belki de? Yoksa İbrahim'in emrini yerine getirip getirmediğini görmek için yakından bakan Tanrı olabilir mi?

"Etkileyici uzun parmakların var," demişti Thilo. Mieczysław'ın elini tutmak için soğuk ellerini uzatmıştı. Wojnicz her kartta sonsuza kadar korunmak için özenle kurutulmuş ve küçük kâğıt şeritlerle tutturulmuş bitki koleksiyonunu inceliyordu.

"Bak; burada müge çiçeği var, *Convallaria maialis,*" dedi yatan arkadaşına. "Sıradan görünüyor, değil mi? Pek çok defa onu görmüşsündür, ama genel hatlarıyla ezbere tarif edebilirsin. Haklı mıyım?"

Thilo memnuniyetle çiçeğin üzerine eğildi, ondan ilgi bekliyordu. Ölü olsa da hâlâ eşsiz yapısını, damarların düzenini, şekillerin güzelliğini, kenarların barok tarzını ve desenlerin örüntüsünü koruyan bitkiye duygusal bir bağ hissetti.

"Ne yazık ki sonbahardayız, yoksa yerel örnekler toplardım," dedi Wojnicz.

"İlkbahara kadar bekleyebilirsin. Kış hızla geçer."

"Ah, hayır," diye yükseldi Wojnicz. "Noel'de evde olacağım. Sen de."

"Ben burada kalacağım. Bu mezarlıkta, Bayan Opitz'in ve herkesin yattığı yerde."

Wojnicz bitki koleksiyonunu kenara koydu. Thilo'ya azarlarcasına baktı.

"Sarılsana bana," dedi yavaşça Thilo.

Wojnicz tereddüt etmeden onun küçük, cayır cayır yanan bedenini kucakladı. Garip bir duyguydu, çünkü uzun zamandır kimseyle kucaklaşmamıştı. Başka birinin varlığı, birkaç kat giysiyle ayrılmışlığı, kemiklerin kırılganlığı ve başka bir bedenin narin yumuşaklığı onu hoş bir sıcaklıkla doldurdu –tekrar Gliceria'nın mutfağına dönmüş ve kogel mogel yemiş gibi hissetti. Bu, hayatındaki en iyi yerdi, mümkün olsaydı Thilo'yu da götürdü. Ani keyif ve huzurdan sersemleyerek gözlerini kapattı. Thilo'nun kalbinin atışını göğsünde hissetti –büyük doğa fabrikasının küçücük bölümünü. Nasıl olduğunu anlamadan, genç ama yetenekli peyzaj sanatı uzmanı Thilo von Hahnn, yüzünü avuçladığı gibi bir öpücük kondurdu. Wojnicz karşılık vermedi, sadece kabul etti huzurla dolmuş halde.

"Öldüğümde de Bles'i al. Senin olsun. Sana veriyorum."

*

Uzun süredir Thilo akşam yemeğine inmiyordu. Sandalyesi önce boş kaldı, sonra kayboldu. Her şey her zamanki gibiydi. Wojnicz son ana, yani gonk çalana kadar beklerdi. Hemen inmezdi, Thilo'nun yanında çokça vakit geçirdiğinden biraz yalnız kalmak isterdi.

Yyalnız kaldığı ender anlarda, bitki koleksiyonunu gözden geçirirken düşüncelere dalardı.

Öğleden sonra kendini kötü hissetmeye başlardı. Önceden hiç hasta olmadığını, tesadüfen burada bulunduğunu düşünürdü sık sık. Doktor Semperweiß'ın, kedin hissettiren, ancak tıbbi kılavuzlarda adı ve tanımı olmayan rahatsızlığını keşfettiği aklına gelirdi. İçinde gizemli süreçler oluşuyor, haritalar değişiyor, topraklar kayıyordu. Nehirler yataklarını terk ediyor, ovalardan dağlar ortaya çıkıyordu. Olan biten her şey içsel enerjisini tüketiyordu, kendini uykulu ve zayıf hissediyordu. O zaman Rajmund'un düzensizce yaptığı kapitone yatağa uzanıyor, şekerleme yapıyordu.

Akşam yemeği sırasında sıradan tartışmalar yapılırdı, ancak Wojnicz –Lukas veya August ona takılsa bile– sesini çıkarmazdı. Son günlerde tarihin sonunu konuşuyorlardı. Lukas'ın inandığı üzere dünyanın sonu geliyordu –diğerleri daha az konuştukça onun sesi daha çok çıkıyordu. Batı medeniyetinin sonuna geldiğimizi iddia ediyordu. Son, insan hastalıklarında kendini gösteriyor, bizi havadan mahrum bırakıyordu. Verem de sembolik bir hastalıktı zaten.

Domates sosuyla kirlenen sakalını sildiği peçetesinin arasından, "İnsanlık çağı sona eriyor, gerçekten kimse bunu görmüyor mu?!" diye bağırıyordu.

Frommer masanın ucundan her kültürün bir süreç olduğunu tekrarlıyor, başladığını, olgunlaştığını, zirveye ulaştığını, ardından solgunlaştığını ve bir daha geri dönmediğini söylüyordu. Sona doğru hayaletler ortaya çıkmalıydı çünkü savaş da dünyalar arasındaki sınırlara taşınıyordu.

"Yakında yeni bir şey gelecek ve sesini ruhlara verecek," diye titrek sesle ekliyordu.

Bu durum Wojnicz'e dramatik geliyordu. Frommer kendini kıyamet mekaniğinden anlayan son insan olarak görüyordu.

Bu sırada etle doldurulmuş, üzerine baharatlı koyu sos dökülmüş küçük mantılar ve biberler, turşular, mortadella köfteleri tabaklardan hızla kayboluyordu. Rajmund'u mutfak konusundaki acizliği karşısında Opitz bazı kadınlardan yemek siparişi veriyordu. En iyisi bulut gibi kabaran, elmalı, pirinçli legumina tatlısıydı.

Yemekten sonra beyler tok ve memnun bir vücudun rahatlığıyla masanın etrafında otururlardı. Şömine yandığından içerisi hoş, sıcak ve dışarıdaki kötü hava koşullarına kıyasla çok daha iyi olurdu: Yağmur yağar ve rüzgâr, bir sonbahar fırtınasıyla pencerelere yağmur damlalarını savururdu. Karanlıkta beliren yüzler cama yansırdı. Masa örtüsünde ekmek kırıntıları ve büyük bir damla şeklinde dağılmış sos lekesi olurdu.

Evet, şimdi akşam yemekleri uzamıştı. Wojnicz günün kısalığının herkesi etkileyip etkilemediğini veya Thilo'nun kötüleşen durumu ortama gölge düşürdüğünden, yüreklerini güçlendirmek için varoluşlarının peşine düşüp düşmediklerini bilmiyordu. Nereden çıktığı belli olmayan

Schwarmerei şişesi elden ele dolaşır, Bay August günde bir kere içtiği sigarını yakar, ardından gözleri yaşarana dek öksürürdü.

*

Lukas istemsizce Bay August'u taklit ederek –belki de onunla alay ediyordu?– masaya parmaklarıyla vurdu. Yüzünü buruşturarak şöyle dedi:

"Görüyorum ki bazı irrasyonel konular zihinlerinizi sağlıksız bir şekilde meşgul ediyor. Huzurunuzu yitirdiniz, korkularınız arttı."

Bunun üzerine Bay August şöyle dedi: "Sonbaharın doğası budur. İnsan ölüm hakkında düşünür ve bu her zaman korkutucudur. Özellikle burada, bu kadar şiddetli bir şekilde var olduğu için. İnsanların çevrelerinde neler olduğunu anlamadıklarında masallara ve mitolojiye eğilmeleri şaşırtıcı değil."

Schwarmerei'yi getiren Rajmund, kapının önünde durdu, kasaya dayandı.

"Ruhlar," dedi kısaca ve Opitz ona azarlayıcı bir şekilde baktı. Lukas konuyu memnuniyetle kabul etti.

Bay August'a bakarak, "Demonizm alanında hareket ediyoruz, bu erken dönem insan düşüncesine özgü bir düşünme biçimidir. Transandantal durum ve tek Tanrı ortaya çıktığında demonizm kaybolur. Duman gibi dağılır. Onu kontrol altına alırız. Çağdaş insan bunu bir tür atavizm, çocukça bir şey olarak ele almalıdır, değil mi?" dedi. "Şeytanlar yok. İsa Mesih bizi kurtardığından beri şeytanların artık söyleyecek bir şeyleri yok."

Bay August, Lukas'ın Baltık aksanını taklit ederek düşünceli bir şekilde, "Artık söyleyecek bir şeyleri yok," diye tekrarladı. "Ama yine de şeytanlar, onlardan bahsettiğimiz ve düşündüğümüz gerçeği nedeniyle varlar. Onlar hakkında şiirler ve tiyatro oyunları yazıldı. İnsanlar onlara inanıyor. Köydekilerin ödü kopuyor..."

Bunun üzerine duman bulutlarına bürünen Frommer şöyle konuştu:

"Her şeyi halının altına süpürmenin mümkün olmayacağı kadar varlıklarına ait kanıt var. Hayaletleri deneyimleyen insanlar tanıyorum. Bizzat ben de olağanüstü şeyler gördüm..."

Herkes, Frommer'in sözlerine devam edip etmeyeceğini bekledi. O korkutucu, aptalca hikâyelerden birini anlatacak mıydı, hani aşçıların arasında sık sık anlatılan hikâyelerden birini. Ancak Frommer gizemli bir şekilde sustu ve duman bulutları arasında kayboldu.

Bay August'un susması mümkün değildi:

"Size katılıyorum. Sadece içimizde subjektif deneyim olarak varlar. Bir yanılsama, *fata morgana*, yani serap."

Frommer, "Ah, özür dilerim, *fata morgana* hiç de subjektif bir deneyim değildir. Bu, meteorolojik olaylar sonucunda ortaya çıkan bir görüntü yansımasıdır," diyerek duman bulutunun arkasından seslendi.

Lukas söze karıştı. Rahatsız olmuştu:

"Şeytanlar kaosun, inkârın ve yalanın eş anlamlısıdır. Şeytanlar her zaman ilahi birliğin karşısındaki çokluktur.

İnsanın en büyük düşmanlarıdır. Var olmasalar da sürekli olarak onlarla mücadele etmek zorundayız."

"Affedersiniz, ancak var olmayan bir düşmanla nasıl mücadele edilebilir?" diye sordu Wojnicz, cesaretini topladığı için şaşkınlık içindeydi.

"Çokluk birliğe karşı," dedi onları görmezden gelen Lukas. "Kaos düzene karşıdır. Doğa, Logosa karşıdır. Putperestlik tek Tanrı'ya karşıdır. İşte şeytanlar. Demonizm, içine kapalı bir dünyayı –hiçbir transandantal durum olmadan– gösterir çünkü şeytanlar dünyada, doğada etkili olur. Onların var olduğu bu düşünce dünyasında Tanrı doğanın dışındadır, insansa doğanın tutsağı haline gelir."

Bay August dikkatlice ve üzüntüyle purosunu söndürdü.

"Burada bazı çelişkiler görüyorum. Hepimiz şeytanların imgeler olarak var olduklarını kabul edebiliriz. Onlara inandığımız için var olurlar."

Frommer gölge ve dumanın içinden çıkarak yanan lambanın bulunduğu masadan bir kadeh Schwarmerei aldı, tekrar konuşmaya başladı:

"Benim için şeytanlar var oluşun sürekliliğinin bir tür garantisidir. Dünya ile Tanrı arasında böyle büyük bir boşluk, dolmayan eterik bir uçurum olsaydı ne olurdu? Şeytanlar bu varoluş boşluğunu doldurur. Katoliklikte azizler gibi –onlar da bir tür şeytandırlar– insanlara yardımcı oldukları söylenir. Eğer azizlere yer varsa, şeytanlar için de yer bulmak zorundasınız. Aziz Antonius'a inanan biri, onu rahatsız eden şeytanlara da inanmalıdır, bu mantıklıdır."

Katolik olduğunu bildiklerinden herkes Lukas'a baktı, ne de olsa konu onu da ilgilendiriyordu, ama Wojnicz şöyle dedi:

"Şeytanlar konuşabilir mi? Ses çıkarabilirler mi?"

"Plotinos *Enneadlar*'da, 'Hem de nasıl konuşurlar!' der! İnsan dilini konuştuklarını söyler; ancak zamanla Kilise Babaları bunu inatla yadsıdılar. Şeytanın konuşma yeteneği yoktur, dediler. Onlardan seslerini aldılar, şimdi de ortalığı karıştırıyorlar." Bay August bıyık altından gülümsedi.

Lukas şöyle karşılık verdi: "Şeytan çıkarmanın mümkün olmadığı yerde, onların varlıklarına ritüel olarak itiraz etmek gerektiğine inanıyorum. Tanrı ve dünya var, ikisi arasında hiçbir şey yok. Ruh ve madde. Felsefe ve bilim. İlahilik ve dünyevilik. Zihin ve beden. Tüm uygarlığımız bunun üzerine inşa edilmiştir, zihnimiz böyle çalışır. Ya odur ya da budur."

"Ah, oldukça radikal bir ikilik. Asyalı, hatta Zerdüştvari bir bakış açısı," dedi August. "Oysa biz, Yunan geleneğinde yetişmişiz." Sanki herkesin Yunan geleneğine bağlılığını onayladığını kontrol etmek istercesine herkese teker teker baktı. "Platon'u ve onun aradüzenler teorisini referans göstermek zorundayız. Bu üçüncü düzen, transandantal, yani aşkın Tanrı ile immanent, yani içkin insan arasında bir aracı işlevi görür. Ruh ile doğa arasında. Emprizm, yani deneycilikle metafizik arasında. Bir aracı olarak bu düzen iki şey arasındaki farkı korumaya paradoksal bir şekilde katkıda bulunur. Bunun üzerine düşünün lütfen."

"Platon bir putperestti. Bizim Aristoteles'imiz var!" diye mantıksızca itiraz etti Lukas.

"Elbette, eski dünya putperestti –Aristo gibi. Ancak bu, o dünyanın da bizim dünyamız olduğu ve ona birçok şey borçlu olduğumuz gerçeğini değiştirmiyor. Aradüzenin hakkının teslim edilmesini öneriyorum, aralarında bir gri bölge olmasını," dedi August.

"Efendi efendi, ateist olduğunu duymuştum, şimdi de kalkmış şeytanların yaşadığı bu gri bölgeyi savunuyorsun ha?" diye çıkıştı Lukas.

"Siz onları kovasınız, şeytan çıkarasınız diye bir yer arıyorum onlara. Ben yalnızca afaki konuşuyorum, hani varlarmış gibi... Şeytanların varlığı anlaşılamaz. Onlar Proteus'un ordusudur, dönüşerek yeni bedenlerde, yeni şekillerde geri dönerler."

"Daha ziyade bir hiçlik olduğunu söyleyebilirim. Farklı şekiller alan, tehlikesi artıp azalan bir hiçlik," diye laf yetiştirdi Lukas. "Baştan çıkarıcı ve cazibeli, –aynı anda var olup yok olmak gibi– tuhaf bir etkiye sahip, tahminlerimizden ve korkularımızdan oluşan ve onlarla beslenen bir hiçlik."

"Dedim ya: İşte tüm şeytanlarınız, yerel Tuntschi'ler, bu empusalar, hepsi burada!"

August şakaklarını işaret etti. Rüzgâr pencerelere öyle vurdu ki biri açıldı ve pelinotunun bulunduğu saksı düştü. Evde bu bitkiden çok vardı, her yere yerleştirilmişlerdi.

Bu olaya kadar hiç sesi çıkmayan Opitz temizliğe kalkıştı. Kargaşadan bir süre sonra Wojnicz tekrar konuştu:

"Bay Lukas, bir yandan şeytanların varlığını inkâr ediyorsun, diğer yandan onlarla mücadeleyi övüyorsun. Bu nasıl oluyor? Hangi taraftasın?"

"İnsan zihninden şeytanları çıkarmak, varoluşlarını unutturmak gerektiğini düşünüyorum. İnsanlık kendi şeytanlarından kurtulmalı."

"Nasıl kurtulacak?"

"Kontrolü ele geçirerek, kökünü kazıyarak..."

Birden Frommer atıldı:

"Bilirisiniz ya, bu mümkün değil. Bu varlıklar dünyevi yasalardan farklı bir yasaya tabi olan varlıklardır."

"Dünyevi yasalardan farklı bir yasa yoktur. Yalnızca Tanrı vardır."

*

Wojnicz'imizin şifa yuvasından konukevine giden yolu iki defa kat ettiği sıradan birkaç gün daha geçti. Kahramanımız günde iki defa durumu gittikçe kötüleşen Thilo'yu ziyaret etmişti. Böylece Berlin'e bir telgraf gönderildiğini öğrenmişti, ancak Wojnicz onun Thilo'nun ailesine mi yoksa arkadaşına mı gönderildiği hakkında bilgi sahibi değildi. Her sabah Doktor Semperweiß, Thilo'nun boya kokulu odasına gidiyor, ciddiyetle çıkıyordu. Hastayı şifa yuvasına taşımak düşünüldü, böylece daha iyi bakım sağlanabilirdi, ancak bu fikirden vazgeçildi. Bir bakıcı daha tutuldu, artık her yerden sabun ve dezenfektan kokusu yayılıyordu. Beyaz önlüklü güçlü bakıcı kollarını sıyrmış, pansiyonun önündeki avluda sigara içiyordu.

Opitz akciğerleri havalandırmak ve Beyler İçin Konukevi'nin sakinlerinin kara düşüncelerini dağıtmak amacıyla küçük bir gezi önermişti. "Gerekeni yapmalı,

yaşamalıyız," diyordu sık sık. Sonuçta burada birileri sürekli ölüyordu.

August şifa yuvasına yapılan yürüyüş sırasında ona eşlik etmek için yemek salonunda Wojnicz'in ortaya çıkmasını beklerdi. Hafifçe dönmüş, muhataplarına eğilmiş, dua edercesine katlanmış elleriyle Yunan alıntıları içeren konuşmalar yapardı. Wojnicz bunları anlamazdı, ama itiraf etmekten korkardı.

August, Heuriger'a, o köy restoranına yapılan gezinin öncesinde Wojnicz'i odasında ziyaret etmişti. Yeni tıraş olmuştu, odayı saran tıraş kolonyasının kokusuyla içeri girdi. Koltuğunun altından yeşil bir şişe çıkararak ona uzattı.

"Küçük bir aperatif getirdim," dedi dostane bir gülümsemeyle. "Tam olarak iki kadehe yetecek kadar var. Dostluğa içelim."

Wojnicz'in babasına ve amcasına kartpostal yazdığı masanın yanına oturdular. Kartpostalları bitki koleksiyonun altına koydu, gerçi August Lehçe bilmiyordu. En azından bu konuda ona üstünlüğü vardı. Havadan sudan konuştular –bitki örtüsünün faydalarından, Thilo'nun sağlık durumundan, kışın yaklaşmasından. August eğildi ve şöyle dedi:

"Çözdüm seni, seni gidi güzel varlık, Mieczysław." Adını telaffuz etmek için uzun süre çalışmıştı sanki. "Kim olduğunuzu biliyorum. Jüpiter ve Venüs aynı anda tanıklık ederse saygı duyulan, hoş görünümlü, tuhaf bir yaratık ortaya çıkar..."

Wojnicz'in düşündüğü ilk şey duvardaki delik oldu: Onu tam olarak tıkamadığını ve duvarlarda, kapılarda var olan başka delikleri es geçtiğini düşündü. Birdenbire babasını özledi –o, ne yanıt vereceğini, nasıl davranacağını bilirdi. Bedeninin kaskatı kesildiğini hissetti, bu yüzden tepki süresini uzatmak adına kadehi eline aldı –hiç de âdeti olmamasına karşın– dibini görene kadar kafasına dikti. August istekle ikinci kadehi doldurdu.

August konuşurken, Schwarmerei boğazından midesine akıp hemen ardından kanına karışmıştı bile. Wojnicz sakinleşmişti.

"Artık toparlanmalıyız, Bay August. Kalın giyinmek gerekiyor." Wojnicz kalktı ve palto için dolaba doğru yürüdü. "Astrolojiyle de ilgilendiğinizi bilmiyordum. Herr Lukas ile tartışmak için bir konu daha çıktı."

August kıpırdamadan omuzunun üzerinden ona bakıyordu.

"Bu, Plutarkhos'tan: *Kadınsal zevki mi tercih eder, erkekçe çekiciliği mi? Şaşkına döner güzellik gördüğü her yerde.*"

Wojnicz konuğuna sırtını dönmüş, kapının yanında duruyordu. Başını öne eğdi.

"Cicero da bundan söz eder," dedi August gizemli bir şekilde ve ekledi: "Biliyor musun, senin gibileri denizde boğarlardı."

*

Yerli bir fikrin eseri olan gülünç bir arabayla gidiyorlardı. Arabadaki banklar uzunlamasına yerleştirilmişti, itfaiyeciler gibi karşılıklı oturuyorlardı. Sessizlik içindeydiler, ara

sıra tek kelimelik yorumlar yapıyorlardı. Arabada her yer çatırdayıp gıcırdıyordu. Wojnicz, Thilo'nun ona öğrettiği gibi gözleri yarı kapalı halde sonbahar ateşleriyle ışıldayan dünyaya bakıyordu. Dünya düzleşiyor, beklenmedik şekilde lekeler ve çizgilerden oluşuyordu. Gözlerin eskisi gibi bakmaktan vazgeçtiği noktalarda, önceden bildiği yerlerde şaşırtıcı şekiller beliriyordu. Langwaltersdorf'a giden yol, geniş bozkırlardan geçen, kahverengi tonlarının, çürümüş yeşil ve pas lekelerinin izlediği şeritlerle çevrili, yumuşak hatlara sahip bir üçgen gibiydi. Bu şeritler, her dönemeçte tekrarlanan bir simetriyle oynuyor, üçgenin belirsiz kenarlarını yolun iki yanında büyüyen beklenmedik, koyu ağaç hatlarına dönüşen dokularla rahatsız ediyordu. Gökyüzü ufukta beliren dağlar arasından toprağı kemirerek dişlerini gösteriyordu. Kayın ağaçlarından düşen kırmızı yapraklar kanla lekelenmiş pençe izleriydi.

"Gözleriniz mi acıyor?" diye sordu Frommer. Wojnicz, gözlerinde gerçek bir ilgi gördü. Küçük, ama güzel bir dağ sığınağına vardıklarında güneş dağın ardına saklandı, ancak düzlüğün diğer tarafını altın bir ışıltıyla aydınlatmaya devam etti. Sığınak karanlık ve kadifemsiydi.

Deri pantolon ve kalın çoraplarla donanmış Alp kıyafeti içindeki ev sahibi onları sıcak kulübeye davet etti. Ev yapımı –pek de iyi olmayan– bir şarapla ağırladı. Ardından tarifi gizli tutulan, yedi ottan yapılma yerel bir likör sundu. Burası yer altı sularının yüzeye çıkarak derin, soğuk ve kristal berraklığında göllere dönüştüğü, dağ göllerinden birinin bulunduğu turistik bir merkezdi.

Opitz ev sahibine dikkatle hitap ederken, August ve Lukas içkileri karıştırmanın verdiği cesaretle tekrar tartışmaya

başladılar. Mutfaktan güzel bir gulaş kokusu geliyordu –konuklar açtı, sabırsızlıkla doyacakları anının gelmesini bekliyorlardı. Bu sefer tartışma geleneklerle ilgiliydi. Wojnicz'in kulağına çalan laflara göre, Lukas gelenekleri ciddiye almak ve harfiyen uygulamak gerektiğinde ısrar ediyordu, çünkü tüm nesillerin bilgeliğini içeriyordu. August ise bunun dışsal, katı bir zırh olduğunu ve dinsel kurallara kıyasla toplumu daha iyi bir arada tuttuğunu iddia ediyordu, ancak özgürleşmiş bir dünyada ikisinden de iz kalmayacaktı.

Tabak, çatal ve bıçakları sofraya yerleştirirken ev sahibi, "Üç Kasım, bizim Kaninchentag günümüzdür," diye araya girdi. "Bugünün şerefine, Angstel adı verilen bir yemek yeriz."

Wojnicz not defterini çıkardı. Bilgileri kaydederken döküm tencerelerde sunulan yemeği dikkatlice inceliyordu. August'a bakmaktan kaçınıyordu, herkesten önce masanın karşısına oturdu. Kil kâselerde altın sarısı patates ve kabak püresi servis edildi. Turşu, salatalık ve kızarmış pancar eşlik etti. Herkes gulaşa iştahla saldırdı. Wojnicz farklı boyutlardaki et parçalarını şüpheyle çatalında çevirdi, ancak sonunda pes etti. Tekrar şarap servis edildiğinde iştahı açılmıştı.

Beyler gulaşı kaşıklarken, gelenek konusunun ardından *daimonion*[18] üzerine tartışmaya başladılar, ancak restoran sahibi lafı kendi üretimi likör getirip methiyeler dizdi:

18 Sokrates'in içinde duyduğu uyarıcı ses; bu ses onu yapmaması gereken (usa uygun olmayan, kişiliğiyle bağdaşmayan) eylemlerden alıkoyar, ancak ne yapması gerektiğini de hiçbir zaman söylemez. (ç.n.)

"Dürüstçe söyleyin, Schwarmerei'yi kim daha iyi yapıyor? Ben mi, yoksa Bay Opitz mi?!" diye bağırırken, tadını bildikleri bu içeceği oymalı kadehlere doldurmaya başlamıştı bile.

Wojnicz merakla tadım yapıyordu. Evet, tat farklıydı – daha tatlı, daha az baharatlıydı. Ancak restoran sahibinin liköründe yosun, toprağın nemi, yumuşamış ladin iğneleri ve karıncalar daha iyi hissediliyordu. Bir kadeh daha istedi –likörün midesinde nasıl eridiğini ve sinir sistemini nasıl etkilediğini hissediyordu. Birden canlandı, dikkati keskinleşti, tanıdık ayrıntılarda adlandırılması zor bir karmaşa ortaya çıktı.

"Gulaş muhteşemdi! Daha önce benzerini tatmamıştım," dedi Bay August, bu sırada günlük purosunu eline almıştı. Ancak puroyu yakmamış, sadece parmaklarında duygusal bir şekilde çevirmişti

"Ne aroma ama!" dedi hayranlıkla Lukas, çakırkeyif olmuştu. "Sanırım yerel baharatlardan. İtiraf edin hadi, ne koydunuz içine? Kesinlikle beş parmak otu..."

Ev sahibi gönüllü bir şekilde başka hiçbir yerde bu kadar lezzetli bir şeyin yapılmadığına dair fikir birliği içindeydi. Uzun bir hikâye anlatmaya hazırlanarak masanın kenarına oturdu. Yüzü gülümsemesiyle harika bir şekilde bulanmıştı.

"Bu yemeğin hazırlığı bahardan beri devam ediyor. Aynı yaşta üç düzine tavşan olması gerekiyor." Genişçe açılmış bacaklarına dayandı, onlar da koltuklarını kendisine doğru çevirdiler –bir av hikâyesi anlatıyordu sanki. "Bunlar korkak hayvanlar! Kaninchentag'ın arifesinde, tüfekle kafeslerine gidip gürültü çıkarmak için birkaç kez havaya

ateş ediyoruz." Ellerini havaya kaldırdı, "*Bang, bang!*" diye bağırdı. "Tavşanların çoğu kalp krizinden ölüyor. Korkudan kalpleri patladı diyoruz."

Sessizlik oldu, ev sahibi anlaşılmadığını fark etti.

"İşte sevgili beyler, gulaşın ana malzemesi bu! " diye çocuklara hitap edercesine bağırdı. "İşte yediğiniz şey bu. Korku dolu kalpler kanla dolar ve tadı muhteşem olur. Bu bizim Angstel'imiz. Tavşanların butlarından pate yapılır, derileriyse hanımlara kürk olur."

Genişçe güldü, yüzü özelliğini kaybetti.

Evin önüne çıkar çıkmaz gökten yansıyan, Waldenburg'dan gelen sarımsı bir ışıkla aydınlanan dağların güçlü ve kadife kolları Wojnicz'i sarmaladı. Büyük bir tiksinti ve çaresizlik duygusuyla sarsılmıştı. İşte yine tuzağa düştüğüne, bir daha serbest kalmayacağına, kendini korkak, sahte, ucuz bir taklit gibi hissederek yaşayacağına dair bir duygu sarmıştı içini. Tavşan kalpleriyle dolu midesi korkudan ve tiksintiden büzüştü. Evin sıcak ahşap duvarına ellerini dayadı ve uzun uzun kustu.

*

Daracık merdivenler yukarı, çatıya doğru çıkıyordu. Basamakların boyutları neredeyse oyuncak gibiydi, sanki çocuklar için yapılmıştı. Çatı kapısı evin diğer kapılarına kıyasla daha küçüktü. Üstelik koyu kahverengi boyayla kabaca boyanmıştı –kapı çok eskiymiş de yüzyıllardır boyanıyormuş gibi altından diğer boyalar ve renkler sızmıştı.

Wojnicz etrafına bakındı. Gelen var mı diye ayak seslerini dinledi, sonra basamakları tırmanıp kapı tokmağına

uzandı. Kapıyı kuvvetle itti, uzun süredir kimse kapıyı açmamış gibiydi. Zeminle kapı arasında, içinde ölü böcek kalıntıları, saç telleri ve kırık yaprakların olduğu bir toz şeridi birikmişti. Mieczysław eğilerek çatıya çıktığında nefesini tuttu. Yoğun bir toprak, çürümüş ahşap ve küf kokusu odada hüküm sürüyordu.

Soğuk havayla karşılaşmayı bekliyordu, ama tam aksine, sıcak ve nemli havanın içine girmişti. Zeminin tamamı, kısmen duvarlar ve çatı iğne yapraklar ve yosunla kaplıydı. Küçük pencereler gri yosunlarla ya da örümcek ağıyla sarılmıştı. Wojnicz birkaç adım attı, ayaklarına iğne batmış gibi hissetti. Korkarak geri çekildi. Çatının köşesinde büyük bir mobilya duruyordu –Wojnicz şifonyer olduğunu anlamıştı. Yoğun yosunlarla kaplıydı, uzun saplarının ucundan tuhaf bir takı gibi toplar sarkıyordu.

Çömeldi, dizlerinin üzerine çöktü, emekleyerek şifonyere yaklaşmayı denedi. Böylece ayaklarına iğne yaprakları batmayacak şekilde ağırlığını eşit olarak bölüyordu. Birden elinin altında kaygan, soğuk bir şey hissetti. Yanmıştı sanki, geri çekilmeyi denedi. O sırada bir mantar kolonisine rastladı. Mantarlar cesurca büyüyordu, altın sarısı renkleri karanlıkta parlıyordu. Şaşkınlığı üzerinden attıktan sonra, içgüdüsel olarak onları toplamaya başladı ancak koyacak bir yer bulamadı. Mendilini feda etmeye karar verdi, ne var ki yetersizdi. Mantarlar tehlike hissini bir kenara itmişti. Gömleğini çıkardı, yarı çıplak halde altın rengi mantarları toplarken çatının derinliklerine doğru ilerledi. Göğsü yaprakların elastik gövdelerine değiyordu. Hava nemli ve boğucuydu. Tıslayan, her geçen an kurbağa sesine daha da benzeyen, ama tanıdık olduğundan

rahatsız etmeyen, kendi sesine benzediği için kulağı tırmalamayan, boğazından gelen nefesi fark etmemişti bile. Gömlek mantarlarla dolmuştu. Wojnicz bu hazineyi terk etmek zorundaydı. Dizlerinin üstünde gitmek zordu. Etli iğne yapraklarında hâlâ küçük altın başlıklar olduğunu da biliyordu. "Onları burada bırakmalıyım, sonra tekrar döneceğim nasıl olsa," diye kendi kendine heyecanla söz verdi, mutlu olmuştu. Buradan ayrılmak ne kadar acı vericiydi! Boğazından o ses yükseldi: *Gru-gruhu.* Sanki Wojnicz şikâyet ediyordu, birini çağırıyordu. Bir hareket gözüne çarptı. Belki güvercindir ya da kışın Afrika'ya göç etmeyen kuşlardan biridir, diye düşündü. Bu, Willi Opitz için ne kadar büyük bir zenginlikti. Acaba bunun farkında mıydı? Keşfini paylaşmak istiyordu, ama başkalarıyla bu hazineyi paylaşmaya hazır değildi. Burada bulduklarını başkalarıyla neden paylaşmalıydı ki? Onlar kendi sırlarını onunla paylaşıyorlar mıydı sanki? Hayır, kimseye söylemeyecekti.

Merdivenleri çıktı. Bir eliyle torba haline getirdiği gömleğini tutarken diğeriyle göğsünü kapatıp parmak uçlarında odasına döndü.

14.
Ateş Çizelgesi

Göl kenarındaki tavşan kalpli o evde geçirdikleri garip, ürkütücü akşamdan sonra Wojnicz, Schwarmerei içmeyi bırakmaya karar verdi. Bu yoğun, lezzetli ve tuhafça bağımlılık yapan likörde yanlış bir şeyler vardı. Acı tadı zevk veriyordu, ancak sonra bu içki sinirleri etkiliyor, dikkati bozuyordu. Sanatoryum hastası Wojnicz'e zamanın gerisine, ilerisine götüren tüm yollar, olası cepleri ve bölümleri sıradan gerçekliğine aniden sinmiş gibiydi. Zaman dalgalar halinde kıvrımlar yapıyor, dakikalar saniyeler içinde kayboluyor veya çeyrek saatlere yayılıyordu. Bu da insanın uyumunu kolayca kaybetmesine neden oluyordu. Alan algısında da benzer bir şey oluyordu. Çatı katı henüz keşfedilmemiş gibiydi, sürekli kapılar beliriyordu. Bazen pansiyon aniden büyüyordu, gece boyunca şişmiş, içinde başka alanlar filizlenmiş gibiydi. Koridorun uzunluğunun ikiye katlandığını, odalardan gurultuların veya azgın geyiklerin böğürtülerinin geldiğini hayal ederdi. Bazen Wojnicz likörden sonra odasını bulamaz, dumanla kararmış natürmortlara dikkatle bakmak için merdivenlerde takılırdı. De Bles'i incelediği büyüteci artık yanında taşımaya başlamıştı. Bu sayede merdiven korkuluklarını tahta kurtlarının aşındırdığını keşfetti. Bu böceklerin yıllar süren çalışması yavaşça korkulukları kırılgan iskeletlere

dönüştürmüştü, bir gün birinin elinin altında parçalanıp un ufak olacaklardı. Büyüteçle kitsch manzara resimlerine bakıyordu, ancak pansiyon çok karanlıktı. Uğultuyla çalışan, tek tük modern ampullerin zayıf ışığı tablolardaki manzaraları rahatsız etmekle yetindiğinden pek fazla keşif yapamıyordu. Buna karşın asılı tavşan resminin olduğu tabloyu sinirle geçiyor, bacaklarını uzatarak basamakları atlıyordu. Schwarmerei yüzünden kendini tavşan gibi hissederdi. Bir devin masasının yanında asılı duruyordu sanki, her şey altüst olmuştu. Sabahları sadece akşamdan kalma olduğu için değil, daha çok sözlerini hatırlamadığı, belleğinde belirsiz gürültülerin beynine sızdığı delikler olduğu için rahatsız oluyordu. İçki içiyormuş gibi numara yapmaya karar verdi. Hatta bir defasında likörü döktü ve kimseye çaktırmadı.

*

Ekim ayının son haftası özellikle nemliydi. Gün boyunca sürekli yağmur yağıyordu; kimi zaman hoş olmayan su akıntıları şeklinde, bazen de havada gökyüzünden püskürtülen sıcak bir aerosol gibi. Beyler İçin Konukevi'nin altındaki dere taştı, kıyıları aşındırmaya başladı. Yazdan kalan toz kalıntılarını, kaz tüylerini sürükleyip götürdü. Nehir kenarına dikkatsizce yaklaşan küçük bitkileri de söküp aldı. Su sesi eşlik ediyordu insanlara sürekli, sadece akıntı sesi değildi. Wojnicz zaman zaman bu sesin her yerde olduğunu hissediyordu. Bu ses yer altından, evlerin temellerinden, bodrumlardan ve parkın yüzeyinden geliyordu. İnsanların adımlarıyla birlikte taş döşeli sokağa, arabaların ve az sayıda aracın motorlarının homurtularına eşlik ediyordu. Nem, uzun süredir sararmış ve kızarmış

ancak hâlâ yaşamın kıyısına tutunan yapraklara ince bir şekerleme gibi yerleşiyordu. Yapraklar ağaçlardan ayrılmaya hazır değillerdi henüz. Ağır ve nemli havada yaprak dramatik ve şaşırtıcı derecede yüksek sesle düşüyordu. Küt küt, diye düşüp kaldırımları ve taşları yumuşak bir döşek gibi kaplayan arkadaşlarına katılıyordu.

Wojnicz ona anlamla bakan, sürekli onu takip edermiş gibi görünen August'tan, gelecekteki suç ortağı gibi her zaman anlayışlı bir gülümsemeyle onu karşılayan Lukas'tan veya Wojnicz'i gerçek mesleğinin tüm sırlarına aşina olarak gören rahatsız edici Frommer'den kaçıyordu. Onlardan kaçmak için ana ve tek yoldan yürüyor, caddenin hemen yanından küçük, dikkatle yetiştirilmiş bahçeleri geçerek dağlara çıkıyordu. Nefes darlığı onu rahatsız etmezse iyice yükseklere çıkıyor, aşağıdaki yerleşim yerine kasaba demeyi abartılı buluyordu. Burası evlerle dolu bir alandı, güneş battığında –her gün ışığın azaldığı görülebilirdi–, dağlardan keskin bir soğukluk, ocakların acı dumanının ve sürekli ıslak odunun kokusuyla karışan nemli bir ayaz gelirdi. Dünyanın hiç bilmediği bir yemeğin piştiği bir kap gibi.

Wojnicz'in düşünmek için zamanı olurdu. Yürüyerek düşünmeyi sevmediğinden devrilmiş bir ağaç veya bir bank bulur, oturur ve köye her yönden görünen devasa şifa yuvası binasına bakarak düşünürdü. Ancak geleceğe doğru değil, geriye doğru düşünebiliyordu. Düşünceleri anılarla doluydu. Zihni henüz özgürleşmemişti, yaşadığı şeylerle sürekli yüzleşmek zorundaydı.

Bunlar önemsiz, tek tek ortaya çıkan anlardı. Onları hatırlamasının nedenini de bilmiyordu. Örneğin, mutfaktan

gelen pişmiş yemek kokusu babasını sinirlendirirdi –öyle ki restoranlardan yemek sipariş etmeye başlamışlardı. Babasını sarhoş ve ağlarken gördüğünde duyduğu korku pek büyük değildi, çünkü o anda Gliceria'nın güçlü elini hissetmişti. Kadın onu odadan çıkarmış, uzun bir süre yaşananları unutturmaya çalışmıştı. Beş yaşındayken köye doğru yalnız başına yaptığı yolculuksa başka bir örnekti –bunu hâlâ hangi akla hizmet yaptığını bilmez. Ancak akşama doğru döndüğünde korkudan öfkeye kapılmış babası herkesin içinde onu tokatlamıştı.

Ne var ki yavaş yavaş eskilerin içinden çıkmaya, bu olayın kendi başına değil, Lvovlu bir Mieczysław Wojnicz'in başına geldiğine gittikçe inanmaya başlıyordu. Manzaraları kartpostal gibi izliyordu –neredeyse üzerlerine 'selamlar' yazabilirdi. Kendi kendine, "Nasıl oluyor da..." ile başlayan sorular sormayı seviyordu. Bunlara tüm paradoksları, tüm haksızlıkları ve dünyanın tüm acılarını yerleştiriyordu. Hani trenle yaptığı yolculuklar sırasında ısrarla oynadığı Dans Kralı oyunun yeni bir türü gibiydi. Yeni oyun, şezlongda uzanma, parkta yürüme veya yatağa yatma ve Jakub'u uyandıran saat kulesi çalana kadar bekleme sırasıyla oynanıyordu.

Örneğin, "Nasıl oluyor da insanlar henüz hiçbir şey yaşamadan bu kadar genç ölüyor?" ya da "Nasıl oluyor da korkunç bir hastalık olan verem karşısında herkes kendi başa çıkma stratejisini buluyor?" veya "Nasıl oluyor da aynı şeye bakan insanlar farklı şeyler görüyor?" gibi.

Tabii ki bu sorulara yanıt bulamıyordu. Bunları Longin Lukas veya August'a sormak için kendinde söz veriyor. Ancak onlar her zaman sadece ilgilendikleri alanlara odak-

lanıyorlardı sanki. Nadiren ona söz hakkı veriyorlardı. Zaten –hiç kuşkusuz– bu adamlar alıntılar yapmadan, tumturaklı sözler etmeden, ders vermeden konuşmaz, onun anlayabileceği şekilde basit açıklamalar yapamazlardı.

Tek başına yaptığı yürüyüşten sonra konukevine geri döner. Thilo ve dışarıda sigara içen bakıcı dışında kimse olmadığından emin olunca Bayan Opitz'in odasını ziyaret etmek üzere hemen yukarı çıkardı. Sabahtan beri bu anı sabırsızlıkla bekler, beklenmedik bir olayın engel olmasından korkardı.

Ziyaretler başlangıçta olduğundan biraz farklı görünüyordu. Odaya girer girmez nefesi hızlanıyordu. İlk olarak odanın ortasında hareketsiz durarak hafifçe nefes alıyordu. Vücudu gerilmişti, hâlâ gerçekleşmemiş ama eli kulağında olan bir şeye hazırdı. Çatıdan gelen gürültü iyice belirginleşse de eski endişeyi artık vermiyordu.

Hatta en ufak korku bile yoktu. Bu yuvarlak, tüylü seslerde tek heceleri tanıyabildiğini düşünüyordu. Biraz insansı, biraz kuşumsu, kulaklara hoş gelen bir sesti bu. Yatağa oturuyor, parmaklarıyla solgun ve yumuşak örtünün dokusunu okşuyordu. Sonra yıpranmış ayakkabılarını çıkarıyor, bir eliyle yatağın altına uzanıp ölen kadının terliklerini alıyordu. Terlikleri giyiyordu, şıp diye ayağına oturuyordu. Askılı pamuklu gömleği giymek için üzerinden kalın kazağını çıkarttığında bir titreme hissediyordu. Başlangıçtaki beceriksiz elleri hızla küçük düğmelere ve ipçiklere hâkim olmaya başlamıştı.

Bir an için gerilmiş, üşümekten titreyerek kırışık eteği beline geçiriyor, korseyi sıkıyordu. Dik ve hareketsiz duruyor-

du. Sanki dünyaya Wojnicz'in bu etekli, korseli sürümüne alışma şansı veriyordu. Kalbi hızlı atmayı bırakıyor, sakin hissediyordu –hatta denebilir ki düşüncelerden tümüyle özgürleşmişti. Bu sessiz, odaklanmış ve kendini dopdolu hissettiği anın ardından giysisini çıkarıyor ve önceki haline dönüyordu. Giysi parçalarını özenle yerlerine yerleştiriyor, sessizce aşağıya iniyordu.

*

Thilo, gözleri kapalı yatıyordu. Wojnicz'e değişmiş gibi gelmişti. Artık genç bir delikanlı değil, yaşsız ve cinsiyetsiz biri gibiydi. Bu manzara Wojnicz'in kanını öyle dondurmuştu ki kapıdan çıkıp gitmek istedi. Ancak hastanın çabayla gözlerini açtığını, ona yaklaşmasını beklediğini gördü.

"Bak," dedi Thilo, Mieczysław'ın kolunu tuttu. "Bu benim ateş çizelgem. Görüyor musun? İncele onu."

Wojnicz çizlgeyi eline aldı. İşte, kırık bir çizgi, Thilo için hiç de değildi.

"Şimdi şuraya bak." Thilo parmağıyla tepelerde uzanan çizgiyi gösterdi.

Yüzü bir an kızardı –belki çabalamaktan dolayıydı. Dirseklerinin üzerine kalkmaya çalışıyordu. Yanaklarındaki kızarıklık alnına kadar yayıldı.

"Aynı çizgi, görüyor musun? Birebir aynı. Bu nasıl mümkün olur?"

Wojnicz gözlerini çizelgeden manzaraya kaydırdı. Çizelgenin grafiğiyle dağların zirvelerinin ortaya çıkardığı çizgiler çok benziyordu, hatta neredeyse aynıydı.

"Sana söyledim: Buradaki peyzaj öldürücüdür. Dünyadaki nadir yerlerden biridir. Burada manzara öldürür," dedi Thilo zorlanarak. "Burada insanı tedavi etmiyorlar, öldürüyorlar, ama bundan habersizler. Nasıl? Belki bu yer bir enerji üretiyor, bir tür topografik kuvvet alanı... Frommer'e sor. Ve György'ye bir telgraf göndereceğine yemin et..."

"Zaten gönderildi. Yakında gelecek. Belki de ebeveynlerin de..."

"Hayır, onlar gelmesin. Onları burada istemiyorum. Beni sevmediler, benden utandılar. Sakın gelmesinler, onlarla bağım yok."

İtirafın getirdiği memnuniyeti sindirmek zorundaymışçasına sustu. Sonra tekrar başladı:

"Manzara bizi çevreledi, şimdi yavaşça öldürüyor, bizi parçalara ayırıyor. Bu manzara bir katil. Bunu Frommer'e söyle. Kim olduğunu biliyorum, aptal değilim."

"Thilo, neden öldürülmek istendiğimizi düşünüyorsun?" diye sordu Wojnicz, arkadaşını sakinleştirmeye çalışarak. Yatağın kenarına oturdu, onun elini tuttu. "Kim bizi öldürmek isteyebilir, neden? Bir şeyi yanlış mı yapmışız ki?"

"Sadece doğmuş olmamız yeterli," diye yanıtladı.

Sessizleşti, kızarıklık kayboldu, solgunluk geri geldi. Dudaklarında kan belirdi. Wojnicz hastanın soluğunu dikkatle dinledi. Tepki olmadığını, Thilo'nun uyuduğunu gördüğünde ayağa kalktı ve parmak uçlarında kapıya doğru ilerledi.

"Resmi unutma," dedi Thilo, Wojnicz kapıyı açtığında. "Onu ebeveynlerimden çaldım, onlara dönmesini istemiyorum. Eğer beni şifa yuvasına götürürlerse onun ortadan kaybolmamasını sağla."

Wojnicz duvarın yanında yerel gazetelerle sarılı küçük bir paket gördü. Posta paketlerini taşımak için kullanılan basit kendir ipiyle bağlanmış duruyordu. İçeriğinin ne olduğunu kimse tahmin etmezdi.

*

Genellikle Frommer'in oturduğu koltukta ellerini karnında kavuşturarak uyuklayan, gür, siyah bıyıklı ve kıvırcık saçlı, otuz beş yaşlarında bir adam vardı. Tel çerçeveli gözlükleri belirgin burnunda gülünç şekilde eğikti. Koltuğun sırtına paltosunu asmıştı, yanında da valizi duruyordu. Wojnicz hareketsizce dondu kaldı, ancak beriki onun varlığını hissetmiş olmalıydı ki gözlerini açtı ve belirsizce şöyle dedi:

"Uyanmasını bekliyorum."

Wojnicz konuğun kim olduğunu tahmin etti.

Thilo'nun 'Kai' olarak adlandırdığı, György'ydi. Ona ait olmayan bir yerde korkmuş gibiydi, nasıl davranacağını bilmiyordu. Zeki gözleri Wojnicz'i süzerek kim olduğunu anlamaya çalıştı. Mieczysław kendini tanıttı.

Bir süre nezaketle konuştular, adam herhangi birinin arkadaşlığına ilgi göstermiyormuş gibi görünmüyordu.

"Sizi ona götüreceğim, uyumuyor."

Hasta odasına girdiklerinde konuğun küçük gözlükleri buğulanmıştı.

"Kai, Kai," diye fısıldadı Thilo, başını kaldırmaya çalıştı.

Bir çocuk gibi küçücüktü. Saçları griye dönmüştü, üzerine toz çökmüşçesine mat ve sertti. Yanakları ateşten kızarmıştı. Ciğerinden hırıltılar yükseliyordu.

Berlinli komünist filozof, "Tanrım, Tanrım..." diyebildi ancak.

Yatağın kenarına çömelip Thilo'nun elini tuttu.

Wojnicz bu manzaraya bakamadı. Sigara yakan bakıcıyla dışarı çıktı.

"*Schwule*,"[19] demişti adam kacaba.

*

Ertesi sabah uyandığında Wojnicz, Thilo'nun öldüğünü anladı. Koridora baktığında merdivenlerde kaybolan yabancı insanları ve siyah kuzgun kanatlarına benzer ceketlerini gördü. Biri Thilo'nun kıyafetlerini taşıyordu, diğeriyse ayakkabılarını tutuyordu. Wojnicz yatağa oturdu ve dondu. İçinde her şey küçüldü. Öteki dünya, sonsuz zaman, galakşiler ve Tanrı ile doğrudan iletişim kuran bir ruhun yaşadığı hipotetik bedenin içinde sığınacak bir yer aradı. Gözyaşları boğazına kadar ulaşmıştı. Efemeral[20] kabarcıklar şeklini almıştı, ancak gözler kuruydu.

19 Eşcinsel. (Alm.) (ç.n.)

20 Etimolojik olarak kökeni, Eski Yunanca *ephēmerón* ve *ēméros* sözcüklerinden türetilen bir sözcük. Kısa süreli, günlük, geçici anlamlarına gelen *ephemera (efemera)*, gündelik yaşamdaki kâğıt türünde malzemelerin biriktirilmesiyle ortaya konan bir koleksiyon türüdür. Bu yüzden tanımlarında 'ıvır zıvır' tabiri kullanılmaktadır. (ç.n.)

Bugün kalkıp da tedavilere gitmeye gücü yetmedi. August'un hoşgörülü yüzünü görmeye, Lukas'ın alay dolu çehresine bakmaya dayanamazdı. Frommer'e asla tahammül edemezdi, hele hele o Opitz'e. Dr. Semperweiß'a gelince, boğazına atlamaktan kendini alamazdı herhalde. Konukevindeki hareketliliği, basamaklardaki adımları, fincanların tıklamasını, fısıltıları duymamak için başını örter gibi yorganı çekti. Bu sıkıcı yerde birisinin ölümü bile başkaları için çekici bir unsurdu.

Tabloyu hatırladı. Pijamalarıyla yalınayak Thilo'nun kanla lekelenmiş, darmadağın yatağının olduğu odasına gitti. Gazeteye sarılı pakete eğildi, kucağına alıp göğsüne sıkıca bastırdı –daha önce gördüğü şeyi hatırlayarak. Paketi odasında açtı, elindeki büyüteçle gizemli iki noktanın parladığı yerde yeşil denizdeki siyah lekeyi gözlemledi. Ancak büyüteç daha fazlasını keşfedemedi, fırça darbeleri bile kaybolmuştu. Kocaman bir hiçlik hüküm sürüyordu.

Thilo bir keresinde, "Görme en önemlisidir," demişti. "Bu, gözlerle ilgili bir konu değildir, diğer duyularla da görmemiz gerekiyor, ancak bu da henüz kanıtlanmış değil." Aynen böyle söylemişti. "Gözlerini kapat ve bak. Odanı görüyorsun, değil mi? Eşyaların nerede durduğunu, onların şekillerini görüyorsun. Işığı söndüreceğim, ona artık gerek yok."

Haklıydı. O günden beri Wojnicz uyurken bu şekilde görmeye çalışıyordu. Bilinmeyen koyu gri bir ışıkta bir şeyler görüyordu, ne de olsa göz kapaklarının altındaki ışıksız yer beklendiği gibi karanlık ya da siyah değildi. Bu zayıf, dağılmış koyu gri parıltının nereden geldiğini bilmiyordu. Göz kapaklarının altında odasını yeniden gözünde

canlandırıyordu, her şey yerli yerindeydi: Dolap, makyaj masası, perdedeki leke, pencereler, hatta yere savrulmuş bir çift bot. Gerçekten görüyor muydu, yoksa gördüğünü mü hayal ediyordu, emin değildi. Daha kötüsü, kendiliğinden bir şeyler mi hayal ediyordu yoksa? Belki göz kapakları kısmen saydamdır? Belki şimdi görünür dünyanın ikizi gibi benzer, ama aynı olmayan ayı andıran doğası filtrelerden geçmektedir. Zemindeki çatlaklardan duman gibi kıvrılan ince ışık şeritleri nereden geliyor? Duvara asılı dağ manzaralarının çerçevelerinin arkasından mı? Kapının yanındaki halının püsküllerinden mi? Dolaptaki anahtar deliğinden mi?

Görüyorum diyor, kendi kendine Wojnicz. Hızla yataktan kalkıyor, pencereye doğru ilerliyor ve kapalı gözlerle dışarı bakmaya çalışıyor.

Gökyüzüyle yer arasında belirgin bir kontrast var. Gökyüzünün yeryüzünden daha koyu olduğunu, toprağın küllü, fosforlu ışıkla parladığını fark ediyor. Karanlıkla alevlenen bir ışık. İki tarafında sokağın ve evlerin şekillerini görüyor, ancak dikey durmuyorlar, sallantılı ve belirsizler. Çatılar alçalıyor, binalar zaman zaman büyümüş mantarlara benziyor. Gündüz geniş ve gururlu ağaçlar süpürge sapları gibi acınası bir şekilde göğe doğru yükseliyor. Sokaktaki kaldırım gündüz parlak ve yeni gibi görünürken, artık iğne yapraklarıyla kaplanmış, gevşek bir halı gibi adımları emiyor sanki.

"Hepsi Schwarmerei yüzünden," diyor Wojnicz, yatağına geri dönüyor. Thilo'nun ona öğrettiği gibi küllü, gri dünyayı tekrar görmek için yorganın altına saklanarak gözlerini kapatıyor. Köprüden taşınan ve dikkatlice, ustaca cenaze

arabasına yüklenen bir tabut görüyor. Sürekli komutlar veren Opitz'i, çökmüş György'yi, yanaklarına mendil bastıran ve Frommer'in kapısında sertçe dikilen August'u görüyor. Lukas odasının girişinde duruyor, hafifçe sarsılıyor. Köprünün arkasındaki Frau Weber ve Frau Brecht'i bile fark ediyor, sokakta duruyorlar, hüzünlü ve çirkinler.

Tabut zarif bir morgda üç katafalktan birinde duruyor. Aynı gece şifa yuvasında da bir hasta ölmüş. Belki bu durum Thilo'yu mutlu ediyor –ne de olsa yer altına gitmeden önce son durakta yanında bir arkadaşı olacak. Şimdi ikisi de orada yatıyorlar. Koch'un mikroplarının istila ettiği ortak kaderlerine rağmen yaşarken birbirlerine yabancılar.

Wojnicz, Opitz ve Rajmund'un da konukevinden morga kadar tabuta eşlik ettiklerini göz ucuyla görüyor. Geri dönüp girişin önünde duruyorlar. Eğilerek birbirleriyle konuşuyorlar, ara sıra onun penceresine bakıyorlar. Bu onu korkutuyor, gözlerini açıyor.

Öğle vakti giyinip dışarı çıktı. Köyde dolaştı durdu. Kendilerinin de bir gün Thilo'nun düştüğü durumda kalacaklarını unutarak hoşnut ve doygun görünen hastalara selam vermeden köyü enine boyuna hızlı adımlarla geçti. Ona başsağlığı dileklerini sunmak için ona seslenen Polonyalı gruptan kaçarak sanki karşısına rastlantısal olarak çıkan Ortodoks kilisesine girdi. Kimse olmadığından içeri dalmıştı. Kapıyı kapattı, tuhaf ikonanın altında bir köşeye saklandı. Aile resmine bakarmışçasına çizilmiş karaktere yakınlık hissetti. Ciddiyetle bakan kadın yüzlerini inceledi, Çocuk İsa'da zavallı Thilo'yu gördü. Aziz Emerentina'nın pelerini geçen sefer olduğu gibi karamsar bir tezahür bırakmamıştı üzerinde. Annesinin astarlı kürk

paltosu gibiydi –hani çok değerli olduğundan babasının kimseye vermeye kıyamadığı palto onu koruyordu. Lvov'deki evlerinin dolabında asılı dururdu; üzerindeki parfüm kokusu uzun süre önce uçmuş, naftalin kokusu kalmıştı. Küçük Mieczyś, babası yokken o dolaba girer, onun güzel tüylerini okşardı. Ellerini cebine sokar, askıdan çıkarmadan ona sarınırdı. Böylece onun pürüzsüz ve serin astarını hissederdi. Astarın serin, ipeksi dokusunu ölmüş bir hayvanın yumuşak tüyüne yeğlerdi. İşte Aziz Emerentina'nın yüzüne bakınca bunu hatırlamıştı. Emerentina, dolapların koruyucusu kutsal naftalindi; gizli sığınakların, dar geçitlerin, karanlık koridorların ve tilki deliklerinin asil anasıydı.

Salona döndüğünde heyecanlı Bay August ona doğru koştu, yüzünde coşkuyla bekleyen bir ifade vardı. İlgisiz ve solgun György'yi masaya oturttu. Rajmund'dan kahve, kurabiye ve denemesi için Schwarmerei getirmesini istedi. Filozof dikkatsizce bir kadeh içti. Thilo ve doktordan öğrendiği şeyler hakkında konuşuyordu. Berlinliler gibi konuşmuyordu; tuhaf, sert ancak farklı, yabancı bir aksanı vardı. Wojnicz daha önce hiç böyle bir aksan duymamıştı.

İkna olmadan sürekli şu sözleri tekrarlıyordu:

"Neyse, diyebiliriz ki artık hiçbir şans kalmamıştı."

Ardından Wojnicz'e döndü:

"Thilo'nun çok değerli bir eşyası vardı, değerli derken duygusal olarak değerli olduğu anlamında... Aile hatırası yani. Bana bir şey bırakmadı mı? Size soruyorum, çünkü onunla arkadaştınız."

Bu, Wojnicz'in hayatındaki zor anlardan biriydi. Cümlesi bitmeden György'nin ne soracağını biliyordu. Neyse ki bu sarışın, yakışıklı adam düşünceleri okuyamıyordu. Aksi halde Bles'in resmini gazetelere sarılmış, Wojnicz'in odasındaki duvarla dolap arasına sıkışmış halde apaçık görürdü. Sorusunu tamamlamadan önce Wojnicz'in ne yanıt vereceğine dair düşünmesi için zamanı vardı. İçinde ne varsa, "Evet, Thilo bir resim bıraktı. Odamda duruyor, getireyim hemen," demek istiyordu.

Ancak öyle demedi. Boğazından beklenmedik bir ses yükseldi. Son haftalarda var olduğunu tahmin etse de onun konuşmasını beklemiyordu. Etrafındaki her şeyin yeniden düzenlendiği bir nokta, kendi içinde yeni bir denge noktası gibiydi.

"Maalesef. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Thilo, bana hiçbir şey vermedi," dedi. Sonra ekledi: "Çok üzgünüm."

15.
Ruhun En Zayıf Yeri

Wojnicz çırçıplak kaldı, gözlerini kaçırdı. Yine en çok nefret ettiği şeyle karşılaşmıştı: incelenmekle, değerlendirilmekle, olması gerekenle karşılaştırılmakla, nasıl olmalıyla, başka yerlerde, herkesin olduğu yerde nasıl olduğuyla. Başını çevirince babasının onu doktorlara götürdüğündeki gibi kendi bedeninden sıyrılmış hissetti. Nesneden nesneye atlayan, trenlerle yarışan Dans Kralı da geri dönmüştü. Çamlı vitrindeydi, ardından pencerede, üzerinde beyaz doktor önlüğünün asılı durduğu bir kancada, sonra dışarı çıktı, çam ağacının tepesine, komşu binanın cephelerine tırmandı. Evet, Dans Kralı ondan kaçmak için enerji topluyordu. Muhtemelen dağ zirvelerine, bulutların yumuşak kenarlarına atlamaya hazırdı. Derken birden uyuyan Jakub'u konu eden şarkı duyuldu. Dans Kralı sabun köpüğü gibi patladı. Mieczysław ise yeniden Doktor Semperweiß'ın odasında soyunmuş, savunmasız, utançtan ve soğuktan solgun bir halde buldu kendini.

Ahenkli ve güzel bedenine, aleyhinde dönmüş tüm bu ağırlıklar –şırınga, sterilizatörler, hatta Doktor Semperweiß'ın teşhis yazacak ve Wojnicz'ı anormalliğe indirecek kaleminden oluşan tıbbi donanım– baskı yapıyordu. Ancak

Doktor Semperweiß ona yaklaştı, bir atletle külot verdi. Hatta nazik bir jest gibi sırtına bir kazak koydu.

"Peki. Lütfen giyinin şimdi."

Wojnicz paravanın arkasında giyinirken aralıktan dışarıyı gözetliyordu. Doktorun yazı yazmak için oturacağını düşünmüştü, ancak ayakta duruyor, ellerini arkasında kavuşturmuş, pencereden bakıyordu. Hasta oturup da durumunun ne kadar umutsuz olduğunu tıbbi ve net kelimelerle ifade edecek bir karar beklerken Doktor Semperweiß şöyle dedi:

"İnsanların kendi kurguları vardır, buna inanırlar. Bildiğiniz gibi bir gerçek illa sadece böyle veya şöyle olacak demek değildir. Bu sadece yön bulmaya, pratik uygulamalara yardımcı olur. Tüberküloz ya da frengi, biri ya da öteki fark etmez, ama sizin de iyi bildiğiniz gibi deneyimlerimizin çoğu bu tür basit ayrımlara uymaz."

Wojnicz'in içine nüfuz edercesine baktı. "Size kendi kurgunuzu oluşturmanızı öneriyorum, örneğin kendinizi çok iyi hissettiğiniz bir kurgu olabilir."

Semperweiß'ın söylediği şey korkutucu, aynı zamanda cazibeliydi. Bu gerçeğin ağırlığını hissederek Mieczysław üzerinde durduğu metal sehpada kamburunu çıkardı. Ancak Wojnicz, ağzından çıkacakları hemen duymak için doktorun hızlanmasını istiyordu.

"Eveeet," dedi Semperweiß uzatarak. "Her birimizin içinde bir eksiklik hissi, herkesin sahip olduğu şeylerin bizde eksik olduğu inancı var. Hayat boyunca bu aşağılık hissiyle başa çıkmak, onu yenmek veya hırslarımızın ve

mükemmeliyet arayışımızın peşinde koşmak zorundayız. Ama mükemmeliyet nedir, bunu bilen var mı ki?"

"Gördüğünüz gibi, ben herkes değilim. Ben bir anomaliyim," dedi Wojnicz, omuzlarına atılmış kazağı alıp üzerine geçirdi.

Kısa bir sessizlikten sonra doktor devam etti:

"Onu akciğerlerinizdeki küçük bir rahatsızlık gibi ele almalısınız, bununla yaşamayı öğrenmeli ve sizi yok etmesine izin vermemelisiniz. Bu, bedenin kozmosudur. Burada her şey bir anomali olabilir ve bir süre sonra faydaya dönüşebilir. Evrim yarışında zafer kazanmanıza izin verebilir. Sadece bir bakış meselesidir."

"Onu gizlemeyi öğrendim. Kimse görmeyecek. Sadece siz. Bu bir sır. Bu sırrı size açık ettim, çünkü hayatımı kurtarıyorsunuz. Ama siz sessiz olmaya mecbursunuz. Babam bunu öğrenmemeli, kimse bilmemeli."

Doktor rahatça sandalyeye dayandı, ellerini dua edercesine birleştirdi.

"Bakın, hanımefendi... beyefendi... bakınız..." Semperweiß'ın aklı karışmıştı, yüzünde bir gülümseme belirdi. Gülümseme demek az gelir! Gülmeye başladı. Wojnicz şaşkınlıkla ona baktı, önce somurttu; ama doktorun gülmesinden ve onun olayı hafife almasından dolayı kendisi de biraz rahatladı.

Doktor sakinleştikten sonra şöyle dedi:

"Hirschberg'ten döner dönmez seni kendi Mercedes'imle götürmem gerekecek. Benim Mercedes Hanım'la. Söylediklerine göre bir tane de Pszczyna'da, prenste varmış."

Bu hoş olmuştu, ikisi de gevşemişti. Gerçi Wojnicz hâlâ titriyordu. Semperweiß her gün eksiklikle temas ettiğini, bu yerin eksiklikler ülkesi, buraya mahkûm kusurlu örneklerin yavaş yavaş yok olacağını söyledi. Yıllarca burada çalışmanın ardından herkeste, her insan bedeninde zayıf bir direnç noktası, o meşhur Achilles Topuğu'nun bulunduğunu düşünüyordu –hani İnci Yasası gibi görünen: Midyenin rahatsız ettiği kum tanesini inci kütle nötralize eder ve nihayetinde değerli bir mücevher oluşur ya, o hesap. Psikolojimizin gelişen hatları da bu en zayıf nokta etrafında düzenlenecektir. Semperweiß her anomalinin –muhtemelen 'eksiklik' kelimesini kullanmak istemiyordu– özel bir zihinsel aktiviteyi uyardığını, özel bir gelişim sağladığını ve anomali etrafında yoğunlaştığını iddia ediyordu. Bizi şekillendirenin, içimizde güçlü olandan ziyade anomali, yani zayıf ve kabul edilmeyen şey olduğunu söylüyordu.

"Bana ruhun ne olduğunu sorsaydınız genç adam, şöyle söylerdim: Ruhumuz içimizdeki en zayıf şeydir. Senin hastalıklı belirtilerin ruhunda var."

Ancak Wojnicz bunu dinlemek istemiyordu.

"Hayatım boyunca güçlü, sağlıklı, sağlam olana odaklanmak gerektiğine inandım. Babam beni böyle yetiştirdi. Ve siz bana ruhun bir çöplük olduğunu söylüyorsunuz."

"Çöplük demedim. Bunu farklı bir açıdan düşünün lütfen. Kültürümüz aşağılık duygusundan, tüm gerçekleşmemiş hırsların üzerinde yükseldi. Ancak tam tersi geçerlidir: İçimizde zayıf olan bize güç verir. Sürekli olarak zayıflığı telafi etmek hayatımızı yönetir. Demosthenes'in konuşma

kusuru vardı ve bu yüzden tüm zamanların en büyük konuşmacısı haline geldi. Buna karşın değil, tam da bunun için."

"Yanılıyorsunuz, doktor. Kültür, mükemmelliğe ulaşma çabasıdır," diye düşüncesini savunmaya çalıştı Wojnicz.

Ancak Doktor Semperweiß kendinden emindi:

"Aşağılık duygusu tüm yaşamı, özellikle düşünceyi etkiler. Bunu biliyor muydunuz? Kendimize güvenimiz olmadığından bizi ayakta tutacak sağlam, sert bir sistem icat ederiz. Karmaşık olduğunu düşündüğümüzü gereksizce basitleştiren bir sistem. En büyük basitleştirmeyse basit karşıtlıklara dayanır, dünyayı siyah-beyaz görür. Ne söylediğimi anladınız mı? Zihin keskin zıtlıklar kümesi oluşturur: Beyaz-siyah, gün-gece, yukarı-aşağı, kadın-erkek. Bunlar algımızı belirler. Ortası yoktur. Dünya böyle görüldüğünde daha basittir. Zıt kutuplar arasında gezinmek kolaydır, davranış kurallarını kolayca belirlemek mümkündür. Özellikle de belirsizlik lüksünü kendine saklayarak başkasını değerlendirmek kolaydır. Bu düşünce her türlü belirsizlikten korur –kes at, her şey açık, ya böyle ya da şöyle, üçüncü bir çıkış yok. Aristoteles –altın buzağı." Bunu söyleyince o kadar neşeyle güldü ki Wojnicz dediklerine inanmıştı sanki. "Bu, ince tonlardan oluşan gerçekliğe karşı bizi korur. Biri dünyanın parlak zıtlıkların bir tertibi olduğunu düşünüyorsa hastadır. Ne dediğimi biliyorum. Bu, güçlü bir işlev bozukluğudur."

"Peki, nasıldır bu dünya?"

"Bulanık, belirsiz, titreyen, bir öyle bir böyle, bakış açısına bağlı olan."

Wojnicz'e hepsi karmaşık göründü, o kadar uzaktı ki. Böyle bir dünyada nasıl yaşanır? Lvov'da kent içi su sistemleri nasıl tasarlanır? Hangi temele dayanmalı? Neye inanmalı? Semperweiß'ın ne dediğini anlamıyordu. Doktor birkaç kez daha onu şaşırtmıştı. Onunla konuştuğunu, tüm dikkati ondan uzaklaştırmak için onun sorununu genelleştirdiğini düşündü. Böylece Mieczysław Wojnicz bu genelleştirmelerin arasında kaybolacaktı. Onu karanlık bir köşeye itmenin, etkisiz hale getirmenin yöntemlerini biliyordu.

"Ben normal değilim," diye feryat etti Wojnicz aniden. "Burada ölsem daha iyi olurdu. Umarım öyle olur. Herkes rahatlar, özellikle de babam. Zaten beni bu yüzden buraya gönderdi. Öleyim diye."

Son sözlerini boğazından çıkan ve kontrol edilmesi zor bir hıçkırık bastırdı. Doktor utançla öksürdü.

"Sizi sadece sizin gibi insanların çok olduğunu söyleyerek teselli edebilirim," dedi ciddiyetle, genç adamın burada bir trajedi yaşadığının farkındaymışçasına. "Siz bu basit, parlak ayrıma uymuyorsunuz. Bu dünya görüşünün, yargılayıcıların belirsizlikleri üzerine inşa edildiğini ve keyfî olduğunu hatırlatıyorsunuz. Sizin gibi biri nefret ve düşmanlık uyandıracak, çünkü dünya görüşünün siyah-beyaz ve yıkıcı olduğunu açıkça hatırlatacak."

"Sana Bay Wojnicz mi desem, nasıl hitap etmeliyim?" diyerek devam etti. "Sen belirsizlikle dolu, dayanılmaz bir orta dünyayı temsil ediyorsun. Bu görüş yine bize özgü bir kararsızlık veriyor, hiçbir dogmayı gerçekleştirmemize izin vermiyor. Bize adını verdiğin bir diyar armağan

ediyorsun, yani kendi siyah-beyaz sorunlarımızdan yeteri kadar sıkıldığımız için düşünmek istemeyeceğimiz bir yer. Oranın düşündüğümüzden daha büyük olduğunu, bizi de ilgilendirdiğini gösteriyorsun. Sen bir bombasın," dedi açıkça. "En kötüsü, sürekli olarak değerli hissetmek, bütünüyle değerli olmaktır. Olabileceklerin en kötüsü de her zaman değerli hissetmek, açıkça ifade edeyim, tam olarak değerli hissetmektir. Bu, bizi mükemmelleştirir, her türlü değersizleşmeye karşı harekete geçmeyi durdurur. Bir insan kusursuz ve tatminkâr olduğunu kabul ettiğinde kendini öldürmelidir."

Bir süre sessizce oturdular. Wojnicz sakinleşmişti, ayakkabılarına bakıyordu. Artık hiçbir işe yaramıyorlardı, ikisinin de tabanları ayrılmış, burunları aşınmıştı. Bu tanıdık manzara onu sakinleştiriyordu. Vücudunun derinliklerinde, uzaklarda bir yerlerdeki hafif titreşim neşeli ve heyecan vericiydi. Doktora baktı, neden sustuğunu anladı –puro yakıyordu. Bir süre sonra etrafını hoş kokulu bir duman sardı, sanki bir kehaneti andırıyordu.

Wojnicz öksürdü.

Doktor Semperweiß, "Toplumların eyleminin iki temel direği vardır: Hipokrasi ve konformizm," dedi.Parmağını burnunun hizasına kaldırıp sağa sola hareket ettirdi. "Bu arada genç adam, harika yaratık, dikkatini çekmek istiyorum: Gözlerinde hafif bir şaşılık var, endişe verici bir düzeyde değil ama bilmeni isterim. Neyse hipokrasi her zaman toplumu inşa eden yüce ideallere atıfta bulunur. Onlara inanmalı ve inandığımızı göstermeliyiz, ancak kimse bu idealleri ciddiye almaz. Onlar başkaları içindir, başkalarının yükümlüğüdür. Konformizm ise bu hayali

dünyada hareket etme biçimi ve kabul görmeyen, uymayan her şeyi görmezden gelmeyi gerektirir. Bunu yapmaya hizmet edense unutmaktır."

Sonra ekledi:

"Sanırım Noel'de evde olursunuz."

*

Wojnicz heyecanla konukevine dönüyordu. Beyaz kaldırımları atlıyor, çiseleyen yağmura aldırmadan ilerliyordu. Babasına yazacağı kartı düşünüyordu ancak 'Sevgili Baba' ifadesinin ötesine geçemiyordu.. Kafeye yaklaşırken, konukevinden ayrılacağına göre daha fazla tasarruf etmeye gerek yok diye düşündü. İkindi çayının yanına renk renk makaron almak için içeri girdi. Kafede sadece birkaç kişi vardı, bunlardan biri de Bayan Büyük Şapka'ydı. Wojnicz kapıdan geçerlerken kadının gözlerine baktı. Kadın elindeki bir kutu kurabiyeyle çıkarken istekle gülümsemişti, ancak Wojnicz görmezden geldi.

Uzun parmağıyla kurabiyeleri işaret ederek önce dört tane istedi, sonra altı adet almaya karar verdi. Fiyatları pahalıydı. Okulunu bitirip de kanalizasyon mühendisi olduğunda tüm tepsiyi –yaban mersini suyuyla boyanmış en koyu mor renkten turkuaz rengine, neşeli kırmızılara kadar renkli piramitler halinde sıralanmış makaronlarla dolu koca bir tabağı– satın alacağını hayal ederdi.

Kurabiye paketiyle kasadan ayrılırken kafenin köşesindeki masada dimdik oturmuş, hafifçe gülümseyerek onu izleyen Frommer'i gördü. Adam eliyle onu masaya davet etti. Neyse, kabul etmemek olmazdı.

"En kısa sürede buradan ayrılmalısınız," dedi Frommer Lehçe. Mieczysław'a tuhaf, yalvaran gözlerle baktı.

Şaşıran Wojnicz sustu, durumunu düşündü –dikkatsizce bir tuzağa düşmüş, bir süredir burada hapsolmuştu. Nihayetinde konuşmaya başladı:

"Neden gitmem gerekiyor Bay Frommer, bana söylemek ister misiniz?"

"Seni kurtarmak istiyorum."

Kahve lekeleriyle dolu boş fincanın üzerine eğilmiş, endişeden hastalanmış gibiydi. Gri bir dosyadan özenle takılmış kâğıt dosyayı çıkardı, güzel bir yazıyla şunlar yazıyordu:

Dava:

Görbersdorf 1889-1913.

Gerçekler ve hipotezler.

Parmağını yaladı, tablonun bulunduğu sayfayı açtı. Nerede, ne zaman ve kimin öldüğü ayrıntılarıyla belirtilmişti.

"Ortak bir payda arıyordum, belki de çok teorik düşünmüştüm. Belki yaşlıyım ama keşke ölecek ben olsam, çünkü bu işin nasıl olduğunu nihayet öğrenirdim. Bazen tüm gizemin çözümünü son anda olsa da bulmak için kendimi feda edebilirim diye düşünüyorum," dedi.

Wojnicz, "Bence siz daha çok Bayan Opitz'in ölümüyle ilgilenmelisiniz. Her geçen gün onun ölümünde gizemli bir şey olduğunu daha sık düşünüyorum," dedi. Odaya gidip kurabiye kutusunu açmak için bir bahane bulmanın yollarını düşünüyordu. "Bu, bir dedektif için gerçek bir görev."

"Artık bunu öğrenemeyiz, gerçi polis incelemeleri kadının bedeninde bulunan hem eski hem de yeni şiddet izlerini ortaya çıkardı. Muhtemelen dövülmüştü. Biliyorum, bu durum sizi büyülüyor. Birkaç kez Bayan Opitz'in odasını ziyaret ettiğinizi gördüm."

Wojnicz kızardı, hızla şöyle dedi:

"Evet, şüphelenmiştim. Kadının intiharının herkesin içini rahatlattığını düşünüyorum."

Garsonu çağırdı, kahveyle kurabiyeler için bir tabak istedi. Sonra paketi açtı.

"Hedefiniz nedir, Bay Frommer? Başka ilginç bir teoriniz mi var?"

"İnsan deneyiminin başka boyutlarını açmamız gerek," dedi Frommer Lehçe olarak. 'Açmamız' derken ikinci 'a' harfini uzatmıştı her zamanki gibi. "Unutulan ve modern insan için çocuksu ve değersiz olarak reddedilen şeye yönelmeliyiz. Atalarımız haklıydı: Hâlâ bizimle birlikteler, buradalar, bizimle konuşuyorlar, bize dikkat ediyorlar. Geçmişte yaşanan tüm acılar hâlâ varlığını sürdürüyor, hâlâ yankılanıyor ve içimizde titreşime neden oluyor."

Garson kahveyi getirirken Frommer sessiz kaldı. Wojnicz arkadaşına kurabiye ikram etti, Frommer dikkatsizce en dıştaki kurabiyeyi seçti –kırmızı olanı. Wojnicz ise bordo renkli makaronu yemişti, ardından mor olanı aldı.

"Biliyorsunuz, ben bir teozofum. Başka bir boyutta yaşayan ve bizi bu boyuttan izleyen ruhani varlıklara inanıyorum," dedi Frommer.

Wojnicz, Frommer'in Lehçe konuşmaya başlamasıyla her şeyin çocuksu göründüğünü düşündü.

"Eminim onların bizimkinden farklı bir değer sistemi var," diye devam etti Frommer. "Ne gördüklerini ve neye baktıklarını bilmiyorum, ama biliyorum ki mevcutlar. Burada, etrafımızda. 'Etraf' sözcüğü tırnak içine alınmalı."

Masaya eğildi, Wojnicz onun kokusunu hissetti: Kuru, tozlu, hafif bayat, depolardaki karton kutuların içindeki kâğıt misali.

"Bu güç başka bir dünyadan da değil. Buradan geliyor. Sanırım dengeyi talep ediyor. Suç işlediğini bilmediğini düşünmüyorum."

Wojnicz sarı kurabiyeye uzandı, zevkle iç çekti –limonluymuş. Frommer sesini alçalttı, Mieczysław tepkisinden utandı.

"Bilirsiniz, ruh işkence gören bir bedenden telaş içinde kaçar ve bir daha asla maddi bir forma dönmek istemez. Ruh doğayla ittifak kurar, sonuçta her şey buradan gelir. Bunu ben böyle anlıyorum, Bay Wojnicz. Şüphesiz Tuntschi sizi fark etti. Onlar genç erkekleri isterler."

Wojnicz gözlerini kırpıştırdı. Frommer'i doğru anlayıp anlamadığından emin değildi. Bir an için kahve değil de Schwarmerei içiyormuş gibi hissetti.

"Beni..." diye söze başladı ama bitirmedi.

"Evet evet doğru anladınız. Zekisiniz. Onlar da bunu anlıyor. Tuntschi'yi elde ne varsa onunla besliyorlar, yani burada bol miktardaki zayıf ve hasta erkekle. Basit bir durum: Eskiden Tuntschi yerel halktan aile üyelerini alır,

onları öldürürdü. Dolayısıyla yerel halk onları aldatmayı öğrendi. Son birkaç on yıldır sadece şifa bulmaya gelen gençler ölüyor, bazen bir şeylerin ters gittiği de oluyor tabii. Birkaç yıl önce Opitz'in kardeşinin ölümünde olduğu gibi dikkatsiz biri yakalanıyor –iki yıl önce bir madenci örneğinde olduğu gibi. Ama onlar bu yöntemi mükemmelleştirdiler, Tuntschi'ye kurbanı kendileri sundular. Emin olduğum bir şey var: Bu yıl Thilo'yu vereceklerdi, ama o çok erken öldü. Şimdiyse aç gözlerini senin üzerine diktiler Mieczysław. Hemen buradan ayrılmalısın."

"Ama burada pek çok genç erkek var, neden ben?"

"Aslında 'askerlik çağında' olarak adlandırabileceğim tüm erkeklerin buradan ayrılmasını önerirdim."

Wojnicz'in şekerlenmiş zihni Frommer'in ne söylediğine odaklanamıyordu. Onu insanların dikkatini başka yöne çekmekten zevk alan, yaşlı, uydurukçu ve tuhaf bir adam olarak görüyordu. Mieczysław'ın kafasında Doktor Semperweiß'ın onu coşkuya boğan sözleri hâlâ yankılanıyordu. Frommer'in söyledikleri kutlamasını bozmuştu Onunla otururken ve son kurabiyeye, yeşiline uzanırken –Frommer nazikçe reddetmişti– kendini geri dönmeyi başardığı, Gliceria'nın kogel mogelini yediği ana dönen bir çocuk gibi hissetti. Bu anın hâlâ aradığı lezzetin özü olduğunu anladı.

Her şey yerinde, güvende. Eşyalar Gliceria'nın ellerinin dokunuşuyla yaşam buluyor, kullanımı onu duygulandırıyor –mutfaktaki bıçak darbeleriyle yaralanmış tezgâh, 'W' harfi işlemeli temiz bezler ve tüm yaşamı. Kendisi de ona

bir süre yer ve zaman ayırmış bu dünyanın bir parçası. Bunu değerlendirmek zorunda.

Oradan yeniden başlayabileceğini düşünüyor. Her şeye en baştan başlayacağını –Gliceria'nın mutfağından.

Frommer çantasından adı ve soyadı kazınmış metal sandviç kutusunu çıkardı, yenmemiş kurabiyeyi içine koydu.

"Sonra yerim," dedi, Wojnicz'e bakmadan. "Merak ettiğim şey şu: Kimse bunları nasıl görmüyor, fark etmiyor? Sanki bu genç erkeklerin ölümü olağanmış gibi düşünülüyor. Zaman zaman bir kurbanlık çıkıyor sanki... Dedim ya, bunları öğrenmek için hayatımı vermeye hazırım, başka bir verecek bir şeyim yok. Zaten veremle ne kadar yaşanır ki?"

Gencecik Wojnicz'e baktı, gaf yaptığını aniden fark etti. Çare bulamadığı için gözlerini kaçırdı.

İkisi de gözlerini birbirlerinden kaçırmışlardı.

16.
Tek Ayakkabılı Biri

"Az daha ileri," dedi Rajmund belirsizce. Yokuş yukarı tırmanıyorlardı. Yerlere sürünen eski yağmurluğuyla Wojnicz'in tüm manzarasını engelleyen Rajmund öndeydi.

Anlık bir saçmalık hissiyle etkilenen Wojnicz durdu, iyileşen akciğerlerine içinde muhtemelen mikroskobik miktarlarda yosun, orman tabakası ve çamur parçacığı bulunan soğuk, nemli havayı çekti.

"Daha ileri gitmiyorum," dedi.

Rajmund yüzünde öfkenin gölgelediği bir tebessümle ona döndü.

"Az daha," diye tekrarladı yüreklendirici bir şekilde. "Wilhelm sana çok önemli bir şey göstermek istiyor."

"Hiçbir yere gitmiyorum." Wojnicz yorgunlukla durdu, doğrusu nasıl burada olduğunu da bilmiyordu. Öğleden sonraydı. Rajmund yanına gelip giyinmesini söylediğinde uyuyordu. Wojnicz, Opitz'in ona yeni ayakkabılar gönderdiğini düşünmüştü, gerçi bu konuda tek kelime etmemişlerdi.

Belki de başka bir şeydi söz konusu olan, hani önemli bir şey, buluşmak için anlaştıkları bir şey. Uykulu halde, zor zar ince ayakkabılarını giymiş ve ceketini üzerine almıştı.

Son dakikada eldivenleri de kapmayı başarmıştı. Böylece yola çıkmışlardı.

Wojnicz hızla nereye gittiklerini, Wilhelm Opitz'in ona ne göstermek istediğini bilmek istiyordu. Hayır, bu saçmaydı. Nereye tırmanıyordu? Neden? Delirmiş miydi ki anlamadığı bir diyalektle ona canlılıkla bir şeyler anlatan bu çocuğun peşinden koşturmaya kalkışmıştı? Sadece 'Willi' sözcüğünü anlıyordu; ne yapsın ki kibar ve itaatkâr olmak, sorun çıkarmamak, geri planda durarak, durumun netleşmesini beklemek üzere yetiştirilmişti. İnce şeyler giyerek dışarı çıkmaya hangi akla uyup karar vermişti?

Köyün dışına çıkmışlardı, ormana giriyorlardı. Üşümeye başladı, daha fazla ilerlemek istemiyordu. Yakında karanlık olacaktı zaten, o zaman nasıl geri dönecekti?

Ona yan gözle şüpheyle bakarak sürpriz bir hamle bekleyen Rajmund ile tartışmak mümkün değildi. Wojnicz döndü, köye doğru inmeye başladı –evlerin çatıları ve büyük sanatoryum binası görülebiliyordu.

Rajmund ıslık çaldı. Wojnicz adım atamadan göz kapakları siyah tozla kaplı, iri yarı kömür işçisi beliriverdi. Onlara bir şey söylemeye gerek yoktu, görünüşe göre ne yapmaları gerektiğini iyi biliyorlardı. Şaşkınlık içindeki Wojnicz'in etrafını sardılar. O bakışı tanıyordu. Birçok kez böyle bir duruma düştüğü olmuştu, babası onu yeni bir okula bıraktığında her seferinde sınıftaki oğlan çocuklarıyla arkadaşlık kurma girişimleri benzer şekilde sonuçlanırdı. Bazen bu duruma ulaşmak daha kısa sürerdi, bazense daha uzun. Bazen birkaç ay boyunca onlardan biriymiş gibi davranırlardı –ta ki biri ipucu bulana, Wojnicz'in anomalisini

ortaya çıkarana dek. Her şeyin kokusunu alan, olağanüstü yetenekli insanlar vardı. Şimdi kömür işçileri ona bir kurban, tuzağa düşmüş tavşan gibi bakıyorlardı. Wojnicz çaresizce sıyrılmaya çalıştı, ancak sert, acımasız eller tarafından yakalandı. Beni öldürecekler, diye düşündü Wojnicz. Ne günah işlediğini, cezasının ne olduğunu da biliyordu. Bir şekilde her zaman bu anı beklemişti, yaşamı boyunca bu an için sabırla hazırlanmış gibi hissetti. Babası ve amcası uzun süredir biliyor olmalıydılar ki bu an için onu özenle ve sevgiyle hazırlamışlardı. Ona nasıl saklanacağını, yüzleşmeden kaçınmayı, dikkatli olmayı, perdelerin sızdırmazlığını kontrol etmeyi, kapılardaki anahtar deliklerini tıkamayı öğretmişlerdi. Evet, çabalamışlardı. Ama bunun bir gün gerçekleşeceğini de biliyorlardı.

Kömürcüler Wojnicz'i kollarından sıkıca tutmuştu, tepinmeye başladığındaysa bacaklarını yakalayıp soluyarak ve küfürler savurarak onu taşıdılar. Rajmund yanlarında yürüyordu, onlara ormanda homurdanmalar gibi duyulan o tuhaf diyalektle bir şeyler söylüyordu. Wojnicz adamlardan biri karnına tekme atana kadar bir süre tepindi. Acı o kadar şiddetliydi ki oğlancık korkuyla ve felç olmuşçasına boyun eğmişti.

Kendini göstermeye kalkışmamıştı. Böyle bir şey aklına gelmezdi. Hep özenli ve nazik davranırdı. Kimseyle anlaşmazlığa girişmezdi. Duygularını gizlerdi. Zaten babasının öğrettiği üzere kendini gizliyordu. Babası, "Mesafeni koru," derdi. Kalan öğütlerse şöyle devam ederdi: "Yaklaşırsan sana zarar verirler; samimiyet gösterme, zayıflık olarak algılarlar ve daha fazlasını istemeye kalkabilirler; erkeklerle uzun süre

M. BEUCHLERS

Heilanstalt am Buchb

für Lungenk

GÖRBERSDO

in Schl

Höhenluftkurort 5

Die Anstalt ist 1890 gegründet und bietet Aufenthalt für 44 leicht lungenkranke Patienten. Sie liegt abs zwei Morgen großen mit Nadelhölzern bewachsenen Garten umgeben. Infolgedessen ist sie vollko geschützt und selten zugig gelegen. Wegen der kleinen Patientenzahl ist der Verkehr ein geselliger; dadurch v von der Familie und den heimatlichen Verhältnissen nach Möglichkeit erleichtert. Ein geräumiges Gesellsd Radio, Tageszeitungen, Zeitschriften, einer guten reichhaltigen Hausbücherei, sowieverschiedenen Unterhaltu Verfügung. Unmittelbar an die Anstalt schließen sich bequeme Wege zu nahegelegenen ausgedehnten Nad sichtspunkten an. Im Jahre 1928 wurde 2,5 km vor Görbersdorf in Schmiedsdorf ein Sanatorium mit 24 Be beschriebene Anstalt geleitet, angegliedert. Zu dieser Anstalt gehört eine Landwirtschaft mit Weidebetrieb die Kranken beider Sanatorien mit bester Milch versorgt, ebenso eine eigene Gärtnerei, die Frischgemüse l waldbesitz, zu Spaziergängen einladend, schließt sich dem Sanatoriumsgarten unmittelbar an.

Kurmittel. Vollkommene Ausnutzung der klimatischen Reize des Mittelgebirges. Streng individ unter Berücksichtigung aller, in der Praxis bewährten Heilmethoden. Freiluftliegekur Spaziergängen. Anwendung von Abreibungen, Packungen, Duschen, Bädern im Sinne einer allmählicher Behandlung mit künstlichem Pneumothorax, Nervendehnitt. Größere Eingriffe (Plombe, Plastik) in st namhaften Lungenchirurgen. Künstliche Höhensonne, ärztliche Belehrung und Erziehung zu einer gesun liche Ernährung.

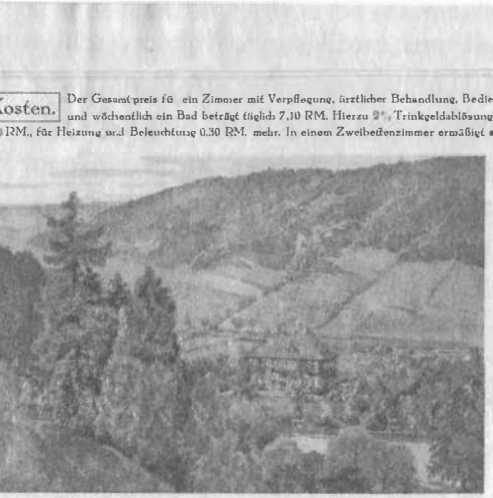
Die Beköstigung ist folgende: **1. Frühstück** (7,8 Uhr) Malz- und Bohnenkaffee, Weißgebäck, Butter, **2. „** (10 „) Brot, Weißgebäck, Butter, Schmalz, Milch oder **Mittagbrot** (1 „) Suppe, Braten, Gemüse oder Salat, Kompott (**Kaffee** (4 „) wie 1. Frühstück; **Abendbrot** (7 „) warme und zweimal wöchentlich kalte Küche.

Die Mahlzeiten werden an gemeinsamer Tafel eingenommen.

konuşma, tehlikeli olabilirler; kadınlardan uzak dur, tahmin edilemezler; asla dikkatini yitirme."

Wojnicz'in tek günahı dikkatini yitirmesiydi. Peki, Rajmund kimdi?

Kömürcüler onu yüz metre yokuş yukarı çıkardılar, sonra yorulup durdular. Onu yere yatırdılar, nefes nefese kalmışlardı. Önce ellerini ve ayaklarını bağladılar. Şişeyi ağzına dayadılar. Wojnicz, Schwarmerei kokusunu tanıyıp başını olumsuz anlamda salladığında çenesinden tutarak acı-tatlı içkiyi ağzına döktüler. Onu tamamen etkisiz hale getirmişti.

Ormandaki bir düzlüğe geldiler, Wojnicz'in Tuntschi'yi ilk gördüğü yere yakın bir yerdi. Ceketini çıkardılar, adamlardan biri Wojnicz'in ceketine açıkça göz koymuş olmalıydı ki hemen dikkatle omuzlarına aldı. Ardından kazağını ve gömleğini yırtarak üzerinden çıkarmaya giriştiler. Çıplak, beyaz ve üzerinde tek tüy bile bulunmayan göğüs kafesi ortaya çıkmıştı. Üstüne üstlük zavallı meme başları da büyümüştü, adamlar uzun süre kıkırdadılar.

Wojnicz gözlerini kapattı. Başka bir diyara sürüklendiğini hissetti, sanki havada asılıydı da balon gibi gökyüzüne doğru uçacaktı. Kömürcülerin güçlü, acımasız elleri Wojnicz'i soğuk, nemli zemine çekiyordu. Ceplerine kayışlı kemerler saklamışlardı, devrilmiş bir kayın ağacının gövdesine Wojnicz'i beceriyle bağlamışlardı. Böylece ağacın sert kabuğu sırtına batıyor, acı veriyordu. Acele ediyorlardı, karanlık basıyordu ve doğuda hafif bir aydınlık beliriyordu. Wojnicz endişeyle o tarafa baktı.

Pantolonunu da çıkarmak istediklerinde Wojnicz ağacın ve ayaklarının altındaki orman zemininin titrediğini hissetti –bir ayakkabısı düştü– ve sanki bir vızıltı, düşük frekans titreşimli, kulakları rahatsız eden bir ses duydu. Uzaktan, dağın tepesinden artan gürültüler duyuldu: Çatırtılar, takırtılar, sağır edici bir gümbürtü ve –görünüşe göre– tanıdığı o guruldama, ama şimdi çok daha yüksek, vahşi ve düzensizdi. Cellatlarının solan donuk yüzlerinde dehşet belirdi. Onu bıraktılar, paniğe kapılarak köye doğru kaçmaya başladılar. İplerini ve baltalarını atarak şapkalarını ve eldivenlerini düşürerek koşuyorlardı.

"Onu almadılar. Onu almadılar. Kaçın, kaçın!" diye bağırıyorlardı.

Ardından da şöyle bağırdılar:

"Sandalyeler, sandalyeler!"

Wojnicz çırpındı, ancak her hareketi sırtını kanatarak acıyla omurgasına zarar veriyordu. Ses artıyordu. Ne var ki Mieczysław bunların dışarıdan mı yoksa kafasının içinden mi geldiğinden emin değildi –ateşli bir hastalıkta veya su altında kulak zarına uygulanan basınçtan duyulan bir çınlama gibiydi.

Wojnicz gözlerini kırpıyor, –suyun altına dalmış gibi–her şeyi mavi ve yeşil olarak görüyor. Çocukken gölette boğulmak üzereyken yaşadıkları gibi –hani birden ayağının altındaki buz kırılmıştı da göle düşmüştü ya. Gökyüzü sabit ve sert bir şey, zıplasan kafanı vurursun sanki. Kırpılan gözler önceden görülmeyen dalların, yaprakların ve ağaç gövdelerinin karmaşasından şekiller yakalıyor. Aslında onlar her zaman buradaydılar. Şimdiyse esnek figürlerin zarif bedenlerini görüyor; biraz insan, biraz hayvan, yaprak gibi damarlı, kahverengi bir yüz olarak gördüğü bitki yığını biçim alıp ona dönmüş. Gözleri koyu renk, ama bir an sonra bu gözler iki meşe palamudu oluyor, arından yok oluyor. Fakat dur bakayım şimdi, bu yüz şimdi başka bir yere doğru hareket ediyor.

İşte buradayız. Biraz değişmiş olabiliriz, ama önceki gibi hem sıcak hem soğuk, hem gören hem de körüz. İşte buradayız. Ellerimiz çürümüş dallardan. İşte karnımız, işte mantarlardan meme başlarımız, toprağın derinliklerine ilerlemiş, tilki yuvasına dönüşmüş rahmimiz de var –hani içinde tilki yavrularını büyüten. Nihayet bizi görüyorsun, ey Mieczysław Wojnicz. Çıplak, ağaçsız bozkırlardan gelen

cesur mühendis, bizi görüyorsun ha? Bizi görüyorsun değil mi, yaprakları ölümden ve çürümekten kurtarmak için onları kurutan narin, insani varlık?

"İmdat, Hilfe!" diye bağırdı, ama tuhaf bir şekilde sesi çıkmadı, kendini bile duyamadı, sersemlemişti. Büyük bir çabayla ağaca bağlanmış elini kurtarmayı başardı. Kanla kaplıydı, titriyordu. Sarsılarak diğerini çözmeye çalıştı ama parmakları düğümü çözemiyordu. Rüzgârın sürükleyerek aşağıya yuvarladığı kozalakları gördü sanki.

Bir şey yukarıdan iniyordu, bir şey aşağıya kayıyordu, yırtıyordu. Zavallı Wojnicz, acı içinde bağlı ayaklarını çözmeye çalıştı ama bizi görünce donup kaldı.

Yanında yosun yüzlü, nemli gözlerinin ışıltısıyla, yer altı gölü gibi koyu yeşil gözleri olan bir yüz gördü. İğnelerle, yosunla ve ıslak topraktan olan sıkı bir vücuda bakıyordu. Daha sıcak, çürüyen yaprak kokulu bir nefes gibi bir hava onu sardı. Büyük, kara gözler ona bakıyordu merakla ancak bu bakışlarda tanıdık bir düşünce hissetmemişti. İnsana ait olmayan bir meraktı bu. Yüzüne iyice yaklaştı; derisine, gözeneklerine, kirpiklerine, dudaklarına, kaşlarına bakışlarıyla sindi. Ona bir başkası daha katıldı, ardından bir tane daha. Wojnicz nefes almıyordu neredeyse, yavaşça dinen bir korkuyla bize bakıyordu, ne de olsa ona zarar vermek istemiyorduk. Zavallı insani varlık bunu hissetti, kanla lekelenmiş özgür eliyle yanaklarımıza dokundu ve bu yüzün canlı olduğunu hissetti. Altında bir tür bedenin olduğunu, onunkinden farklı olduğunu da anladı. Bizim bedenlerimiz deneme niteliğinde, geçici, gelgitlere, basınca, yer altı akıntılarına ve buharlaşmaya bağlılar.

Bakışlarımızla içine giriyoruz. İskeletini, atan kalbini, solucan gibi hareket eden bağırsaklarını, sürekli çalışan yutkunmayı görüyoruz. Korkudan birikmiş tükürüğünü aşağıya itmeye çalışıyor. Bir sözcüğü telaffuz etmek için donanmış dilini görüyoruz. Diyafram yükselip alçalıyor, böbreklerden mesaneye idrar damlacıkları akıyor. İçi yumruk gibi kasılıyor, ancak erkeklik organı kanla doluyor.

*

Bağlar çözüldü. Wojnicz sarsılarak ağlarken aşağı inmeye başladı, ağlamaktan gözlerini yaşlar kapladığı için ağaçlara tutunuyordu. Gövdesi çıplaktı, tek ayağında ayakkabı yoktu, dağınık sarı saçları başını solgun bir haleyle sarmıştı. Alacakaranlıkta önündeki vadi sönüyordu ancak karanlık henüz gerçek rengini almamıştı. Gösteri yeni başlıyordu. Doğuda gökyüzü farklı bir renkle aydınlandı, güneşsiz bir renkle. Nihayetinde Wojnicz'in gözlerinin önünde, ağaçların arasında parlak bir ışık halkası belirdi. Ardından ayın çopur yüzü tümüyle ortaya çıktı. Aşağıda Görbersdorf'u ve küçük insan figürlerini gördü. Aydınlık bir ana cadde ay ışığını yansıtıyor, sahne gibi görünüyordu; üstelik modern elektrikli lambalar da yanmıştı.

Wojnicz eve doğru koştu. En önemlisinin, herhangi bir giysisinin altına saklanmak olduğuna ikna oldu. Çıplak bedenini örtmek –sadece buna odaklanmıştı.

Kan ve toprakla kaplanmış halde, ayağındaki tek ayakkabıyla sendeleyerek yola çıktı. Etraf şaşırtıcı bir şekilde sessizdi. Alacakaranlık yerine, ay ışığının her şeyi sardığı ışıkta erittiği bir atmosfer vardı. Gördüğü şey, zencefilli kurabiye kutusundaki siyah-beyaz bir resmi hatırlatıyordu. Schwar-

merei diye düşündü. Kendini iyi hissetmiyordu, bacakları altında bükülüyordu. Boğazının sıkıldığını hissetti, kusacak gibi oldu. Onun için en inemlisi, konukevine ulaşmak ve orada saklanmaktı –en azından yatağın altına girmekti. Artık sanatoryumun arkasındaydı, aydınlatılmış caddeyi geçmeli ve biraz daha koşmalıydı. Ancak şifa yuvasının yan kapısında bir hareket gördü. Topallayarak avluya girdi. Ana caddeye paralel şekilde ilerliyordu. Caddeden yüksek sesli konuşmalar ve ayak sesleri duyuluyordu. Şaşkınlık içinde dikkatlice caddeye baktı. Sydonia Patek'in beyaz bastonuyla ittiği hasta kalabalığını gördü –kadının hemşire önlüğü ay ışığıyla gümüşlenmişçesine metalden yapılmış gibi görünüyordu. İlk grup yürümeye başlamıştı. Yavaş adımlarla yukarıya, ormana, dağlara, kömürcülerin kamp yaptığı yere doğru yürüyorlardı. Fakat bunu yürüyüş veya geçit olarak adlandırmak zordu, çünkü başı sonu belli değildi –kalabalık birbirine karışmıştı. Herkes iyi bir ruh halindeydi, çok dilli bir karmaşadan tek tek sesler duyuluyordu. Hatta bir Polonyalının espriyle, "Hiç de değil efendim, şaka yapmıyorum!" diye bağırıldığını duydu. Şifa yuvasının kulesinden bir marş sesi yükseldi.Akşam yemeği zamanıydı, ancak cansız bir şekilde çalınmıştı ve ikinci tekrarda birdenbire kesildi. Sanki trompetçi bir an tereddüt etmiş ve çalmaktan vazgeçmişti. Kalabalık arasında Lukas ve August'u gördü, her zamanki gibi konuşmakla meşgullerdi. Frommer'i de gördü, diğerlerinden uzakta duruyordu. Konsantre olmuştu, düşünceliydi, elinde yakmadığı sigarası vardı. Tüm kalabalık fısıldıyor, farklı dillerde bir şeyler üzerinde tartışıyordu. Wojnicz, Sydonia Patek'in sopayla sürdüğü bu insan sürüsünde Patek'ten başka kadın olmadığını fark etti. Avluya geri döndü. Bu halde birine görünmekten korkarak mümkün

olduğunca hızlı bir şekilde konukevine doğru topalladı. Boş olan Frau Weber ve Frau Brecht'in bankını geçti. Evlerinin pencerelerinde ışık bile yanmıyordu.

Sonunda konukevi binasına vardığında soğuğu hissetmiyordu artık. Ne var ki utanç ve endişe duyuyordu, çünkü biri onu bu halde görmüş olabilirdi. Odasına daldı, üzerini örttü. Ancak şimdi soğuğu ve yorgunluğu hissetti. Uzun parmaklarıyla kalın atletini ve yün kazağını giydi, pantolonunu değiştirdi. Eski pantolonu yırtılmış, toprakla kaplanmıştı. Ayakkabısız ayağındaki çorap ıslanmış, yırtılmıştı. İğrenerek onu bir kenara fırlattı, kirli ayağını havluyla sildi. Tüm bedeni soğuktan değil, her zamanki gibi anlaşılmamaktan ve hiçbir şekilde haklı olmayan şiddete maruz kalmaktan kaynaklanan öfkeyle titriyordu. Hayır, bu hissi tanımadığını söyleyemezdi. Bilincinin kıyısında köşesinde sürekli bastırdığı için zayıflamış benzer deneyimlerin istek uyandırmayan anıları yerleşmişti. Bir an için yüksek sesle ağladı ama kendini alıkoydu. Buna izin verseydi, o eski mutsuzluğu, o büyük yabancılaşmayı sulamış olurdu. Eğer yenik düşerse, uzun süredir kurtulduğu acıya yenilmiş olurdu. Kurtulmuş muydu? Kurtarılmıştı belki de.

Başının üzerinde bir gürültü duydu, sanki ağır bir şey düşmüştü. Nefesini tuttu, koridora baktı –her yer sessizdi, görünüşe göre evde kimse yoktu. Aşağıda gaz lambası yanıyordu, hani salona inmek isteyen biri olduğunda elektriği boşa harcamamak için bırakılan türden. Gürültü tekrarlandı, kör bir inilti eşlik etti buna sonra.

Wojnicz tek ayakkabısı ve çıplak diğer ayağıyla koridora çıktı. Dikkatlice, mümkün olduğunca sessizce merdivenleri çıkarak yukarı doğru ilerledi. Kasvetli kasım ışığı küçük pen-

cerelerden içeri sızıyordu, ancak içerisi neredeyse karanlıktı. Tavan arasındaki kapalı kapıların ardından endişe verici sesler geliyordu. Wojnicz'in ayakkabısı döşemede gıcırdayınca birden sessizlik hâkim oldu. Wojnicz o gurultuyu da duymadığını fark etti.

"Burada kimse var mı?" diye boğuk sesle bağırdı.

Opitz'in, "Wojnicz sen misin? Buradayım, buraya gel!" diyen sesi kapının ardından duyuldu. Wojnicz'i sabırsızlık duygusu ele geçirmişti.

Mieczysław kapıyı açtı. Odadaki ay ışığında, sandalyeye bağlanmış ev sahibini gördü. Adam bağlarından kurtulmaya çalışıyor, ancak başarısız oluyordu. Wojnicz onların ne kadar sağlam olduğunu iyi biliyordu.

"Beni çöz, hemen!" dedi Opitz sabırsızca. Ona yine 'sen' diye hitap ederek. Wojnicz'e bağırdı: "Hadi, çözsene!"

Wojnicz o kadar şaşırmıştı ki adamın ondan ne istediğini anlamakta uzun süre zorlandı. Büyülenmiş gibi duruyor, sandalyede kıvranan adama bakıyordu.

"Hadi artık! Ne bekliyorsun, avanak?! Ne bakıyorsun bön bön? Beni çözsene!"

Wojnicz hareketsizce durdu. Düşündü.

Opitz, "Buraya nasıl geldin ki sen?!" diye yeniden bağırdı. "Burada olmamalıydın sen! Nasıl buraya geldin?"

"Bay Opitz, lütfen sakin olun," dedi Wojnicz, bağlı adamın önünde çömeldi. Kemerleri çözmeye çalıştı, ancak tokalar çok sıkıydı, çözülmedi. Üstelik Opitz sandalyede çılgınca sallanıyordu. Hatta kalkmaya bile çalıştı, ama o sırada Wojnicz'in üzerine düşünce ikisi de yuvarlandı.

Mieczysław sandalyeye bağlı, ağır, kaba saba bedenin altında çırpınarak, "Sizi kim böyle bağladı? Sizi bu hale getiren kim?" diye sordu.

Opitz vahşetle ona baktı. Gözleri kanlanmıştı.

"Rajmund," diye fısıldadı. "Rajmund beni bağladı."

Wojnicz sebebini öğrenmeye çalıştı: "Ama neden?"

Adamın ellerindeki kayışları kontrol etmeye başladı. Çift katlı bağlanmış bu şeyler o kadar sıkıydı ki zavallı Opitz'in elleri morarmıştı. Wojnicz tokalarla uğraşıyordu, çözmesine yardım edecek bir gereç aradı. Aklına mutfağa inip bir bıçak alıp bu şeytani bağları kesmek geldi.

"Neden? Neden?" diye yineliyordu.

Opitz öfkeyle homurdandı: "Ben buyurdum da ondan."

Wojnicz donup kaldı. Kafasında bir şey canlandı, söndü ve durumu anladı. Dizlerinin üzerinde geriye doğru sürünerek duvara dayandı, aniden solgunlaştı. Kulakları uğulduyordu.

"Sen dışarı çıkmayasın diye kendini bağlatmışsın efendi! Amok koşusuna katılmamak için bağlatmışsın!"

"Çöz beni, aptal. Hemen diyorum!" diye sayıkladı Willi Opitz, gözleri çılgınca bakıyordu.

Wojnicz, Opitz'e her şeyi itiraf ettirmeden onu serbest bırakmayacaktı. Basit bir soruyla başladı:

"Neden ben?"

Beriki öfkeyle kükredi, sandalyeyle diz çökmeye çalıştı, ancak sandalyenin ayakları doğrulmasına izin vermedi.

Wojnicz'in önünde eğilerek diz çökmeye devam etti, öfkeyle hırıltılı bir şekilde homurdandı:

"Neden mi sen?"

Opitz eğilmişti, zorla soluyordu. Belki de kendini bağlardan kurtarmak için son bir denemeyle güç topluyordu ya da Wojnicz'e gerçeği söyleme zamanının geldiğini anlamıştı. Dişleri arasından anlaşılmaz bir şekilde konuşuyor, titremesini kontrol etmekte zorlanarak sinirle çenesini sıkıyordu. Erkeklerin alayına katılmak için duyduğu büyük sabırsızlık hissediliyordu.

Aslında Berlin'den gelen şu çocuk olacakmış. Yani Thilo. Ama çok erken ölmüş. Evet, bazen seçilenler, ormana götürüp ağaca bağlananlar en hasta olanlarmış ve böyle ölürlermiş. Sağlıklı olanları korumak için ölümcül derecede hasta olan birini ölüme mahkûm etmekte ne sakınca varmış ki? Pek mantıklı bir düşünce değil miymiş yani? Faydacı değil miymiş? Evet, Wojnicz ona hak vermek zorundaydı: Sağlıklılar yerine hastalar, onlardan olanlar yerine yabancılar, gençler yerine yaşlılar... Opitz hırladı. Kendini bildi bileli köyden, tanıdıklarından biri ölürmüş. Doktor Brehmer'in sanatoryumu faaliyete geçtiğinde bundan faydalanabileceklerini düşünmüşler. Eylül, Ekim aylarında birini seçerler, onu gözetlerlermiş. Hastanın sağlık durumu genellikle bilinirmiş. Doktor Semperweiß ve diğerleri, Schwarmerei içtikten sonra tıbbi gizliliği korumayı unuturlarmış. "İyi biri, ama ölüyor," dediler mi tamammış. Onu bir şekilde ormana getirip Tüntschi'nin bakışlarına maruz bırakmak gerekiyormuş.

Wojnicz sinirle güldü. Opitz'in kanlanmış gözlerine bakmak için öne eğildi.

"Tuntschi nedir?"

Opitz ona nefretle baktı.

"Hemen beni çöz," diye dişlerinin arasından tısladı. "Beni çöz, gitmeliyim."

Wojnicz onu anlamadı.

"Neden gitmek istiyorsun? Orada neler oluyor? Neden gitmek zorundasın?"

Opitz boğulurcasına nahoş bir hırıltı çıkardı.

"Beni serbest bırakmalısın, Wojnicz. Oraya gitmeliyim."

"Doğru anlıyorsam, şu anda senin hayatını kurtarıyorum, değil mi?"

Willi Opitz, durumundaki çelişkinin farkında değilmiş gibi karmakarışık bir şekilde konuşmaya başladı: "Büyük bir olay, köyü kurtaran bir kurban. Ebedî düzen. Doğa kanunu. Tanrı ve şeytan." Sonra Wojnicz, Opitz'in bölük pörçük konuşmasını bir araya getirmeye ve bir anlam bulmaya çalıştığında Frommer'ın kısmen haklı olduğu ortaya çıkmıştı.

Ayaklarındaki bağları çözmekle başa çıkamadığından ellerini çözmeye çalıştı. İlk düğümü bir şekilde çözdü, serbest kalan eliyle diğer elindeki ve bir bacağındaki bağla mücadele etti. İkisini de çözünce, ikinci bacağının bağlı olduğu sandalyeyle odadan çıkmaya çalıştı. Wojnicz ona kendi sesinden bile korkacak biçimde, yüksek sesle bağırdı:

"Opitz, kendine gel!"

Opitz bir an için ayılmışçasına ağırlıkla soluyarak durdu, sonra Wojnicz'ı odanın derinliklerine itti ve şöyle söyledi:

"Çekil şuradan."

Bir süre sonra Wojnicz merdivenlerde bir gürültü ve ayak sesleri duydu. Daha fazla beklemeden onun ardından ilerledi. Aşağıda ağır botlarını giydi, askıdan birinin paltosunu alarak dışarı çıktı. Opitz'in konukevinden sendeleyerek ayrıldığını, sonunda sandalyeden kurtulduğunu ve erkekler alayına katılmak için köprüye geçtiğini gördü. Adam birden dikleşti, içine yeni bir güç girmiş gibi yüzü sakinleşti, alnı düzeldi. Opitz güzelleşmiş gibi geldi Wojnciz'e.

Alayın sonuna katıldı, fakat cesurca öne doğru itildi. Tanıdıklarını geçerek ilerledi, ancak onların sayısı azdı. Bazıları ellerinde veya ayaklarında kopmuş kayışlarla dolanmıştı. Sanatoryumdan gelen erkekler çoğunluktaydı, ne var ki yeni postane müdürü, bakıcılar ve buğulu gözlüklerle Tomasek de oradaydı. Tedavi gören şişman bir hastayı ve Hamburg'dan tekerlekli sandalyeye mahkûm, engelli sanatçı Bay Ludwig'i saymazsak, Frommer alayın sonunda bastonunu sallayarak yürüyordu.

Wojnicz bağırdı: "Bay Walter!"

Beriki bir şeyler mırıldanarak bilinçsizce baktı. Frommer'e yakışmayacak şekilde kendi etrafında döndü –sanki dans ediyordu.

Bu beklenmedik hareket Wojnicz'i korkutmuştu. Uzun adımlarla şifa yuvasına koştu. Doktor Semperweiß'ın, masanın arkasında duvara dayalı bir tüfek bulunan ofisine daldı. Tüfeği aldı, dolu olup olmadığını kontrol etti. Doluydu.

Silah sesi Görbersdorf üzerinde çınladı. Hohe Heide, Floste, Trattlau ve Groß Storch Berg gibi çevredeki dağlardan da –devasa bir kalbin atışı gibi birkaç kez yankılandı. Tuhaf alayın katılımcıları üzerinde hiçbir etki bırakmadı, hatta yürüyüşlerini bir an için bile durdurmadı. Neden bana bir şey olmadı, diye düşündü Wojnicz. Neden o amok koşusuna katılmıyor, neden korkunç bir şekilde net düşünüyordu? Aniden açık havadaki bir etkinlik için yapılan hazırlığı izliyormuş gibi hissetti. Sanki bir piknik veya belki de bir konser için harekete geçiyorlardı, hani nefesli sazlardan oluşan bir orkestra ve bayraklar eksikti. Kalabalık, konser alanını geçmiş, daha ileriye, patikaya doğru yürümüştü. Bazıları ayakkabılarının uygun olmadığını, üzerlerinde palto yerine ceketler olduğunu umursamadan ormana girmişti. Keyifle yürüyorlardı, dünya pazarlarındaki tahıl fiyatlarını veya Balkanlar'daki durumu tartışarak ilerliyorlardı. Gittikçe daralan patikada sırayla birbirlerine yol veriyorlar veya patika dışındaki ormanda taşlara ve dallara aldırış etmeden ilerliyorlardı. Opitz, Breslau'dan biraz tombul bir kentliyle papalık muhafızı dayısı hakkında konuşuyordu. Lukas ve August ise eski savaşlar veya çağdaş felsefe hakkında, kim bilir? Wojnicz bir süre bacaklarına çarpan, Doktor Semperweiß'ın tüfeğiyle düşünceli bir biçimde arkalarından gitti. Ormanın kenarında durdu, alay onu umursamadan geçti gitti. Onları izlemekten vazgeçti, üşümüştü, koşar adım köye döndü.

Beyler İçin Konukevi'ne girmek üzereyken fikrini değiştirdi, avluya girdi ve alaya katılmadığını fark ettiği Rajmund'un kulübesine baktı. Onu sandalyeye zincirlerle bağlanmış halde gördü. Bağlanırken duvarın altına attığı anahtarları da gördü. Rajmund kızarmış bir yüzle, öfkeli, yalvaran

bakışlara orada oturuyordu. Wojnicz kapıyı kapattı, kendi odasına döndü.

İyi ki alayın ormana girdiği zaman olanları görmemişti. Sis bu bölgeleri seviyordu. Bugüne kadarki olayları aydınlatan parlak, neşeli ay sisle kaplanmıştı. Solgun, cesede benzeyen yüzleri aydınlatarak süt gibi bir ışıkla ormanı dolduruyordu. Yürüyenler ağaçlar arasında kaybolmuşlardı, kararlı yüz ifadeleriyle kaderlerine doğru hızla ilerliyorlardı. Yoğun sis şeritleri daha da şaşkınlık yaratıyor; tuhaf, zayıf orduyu kargaşa içindeki kutsal olmayan geçit törenini daha da karıştırıyordu. Kısa sürede katılımcılar sisle, çubukların hışırtısıyla, yosunların gıcırtısıyla, ağaçların kabuğunun deseni ve dağılmış dallarıyla tek başlarına yüzleşerek bölgeye dağıldılar.

Opitz küçük düzlüğün kenarında yalnız, omuzlarına bir yük almaya niyetlenmişçesine biraz kambur duruyordu. Ağır nefes alıyordu, her nefes hasta akciğerlerini soğutuyordu –o da herkes gibi hastaydı. Soğuk hava gri bir bulut olarak ortaya çıkıyordu, ne de olsa dolunay kışı beraberinde getiriyordu.

Şiddete dair bir şey yoktu. Daha ziyade, zavallı Opitz'i asılı bırakan, hızlı, fark edilmeyen bir hareketti bu. Yüzünde daha önce görmediğimiz bir ifade belirdi: Keder. Muhtemelen ne olacağını biliyordu. Ağaçların arasındakiler, her şeyi anlamış gibi belirgin bir rahatlamayla 'Oh, iyi ki bu ben değilim!' diye düşünerek izliyorlardı. Kuşkusuz ki çok acımasızlardı. Birçoğu bu korkunç gizemi daha önce de görmüştü, ama kadınların yaptıkları doğum gibi, acı ve korkuyu unutmak için yeterince zaman geçer ya o hesap. Schwarmerei de yapacağını yapmıştı zaten. Yüzleri şöyle

diyordu sanki: Tamam, işte oluyor. En çok korktuğumuz ve kendimizden uzaklaştırmaya, kandırmaya, alay etmeye ve reddetmeye çalıştığımız şey, aynı korkunçluğuyla geri döndü ve şimdi payını alıyor.

Opitz'in bedeni yosunları ve çalıların dallarını kanlı parçalarla kaplayarak pare pare yere düştü.

Nihayet kar yağmaya başladı. Sabaha kadar her şeyi örttü. Böylece ne bozuk ne kirli şey, ne bir tek eldiven ne suyu emmiş bir gazete parçası ne bir çöp ne de hasar görmüş bir kaldırım görünüyordu. Dünya neşelenmiş, her şeyi unutmuştu. Zaten kendi başarısızlıklarının anlamını, endişe verici gölgesini hatırlamanın ne anlamı var ki?

Kimse eve nasıl geldiğini veya sandalyelere bağlı elleri kimin çözdüğünü hatırlamıyordu.

Sabahleyin hiçbir şey olmamış gibi tedavi görenler kürk ceketler içinde Görbersdorf sokaklarına çıktılar. Yakalarına sarılıp taze karı ezerek rotalarını tamamlıyorlardı. Gecenin izleri bazı erkeklerde görülebiliyordu: Çizilmiş bir yanak, saçlarda çam iğneleri, yırtılmış bir palto. Ancak öğle civarında, güneş vadide parladığında kartopu oynamak ve kiralanmış kızaklarla kilise yokuşundan beceriksizce kaymak için tedavileri bıraktılar. Rajmund sabahleyin kayakları yağlamıştı zaten.

Wojnicz yaralı ayağına pansuman yapıyordu. Ayakkabı kaybolmuştu, iyi olmuştu aslında, kullanılamaz durumdaydı. Titreyen ellerle kanlı yaraları sildi ve babasının hediye ettiği, 'WM' harfleri işlenmiş, krem rengi, güzel mendiliyle ayağını sardı. Artık dışarıda ne olup bittiği umurunda de-

ğildi. Gökten *manna*[21] gibi düşüp dünyayı törensel beyaz bir giysiye bürüyen büyük ıslak kar tanelerini görüyordu. Sabahın erken saatlerinde bir soğuk geldi, kar taneleri sertleşti. Öğleden önce çatıları, sokakları ve parkları kapladı. Köyün tüm hatları yavaşça kayboldu. Gözlerinin önünde masalsı bir tabloya dönüştü. Daha önce Wojnicz'in dikkatini çekmeyen çocuklar çıktı ortaya. Büyükbabalarının yaptığı tahta kayakları ayakkabılarına takıyorlardı. Şifa yuvasındaki muhteşem kahvaltıdan sonra muhtemelen dün geceyi hatırlamadan kartopu savaşına girişmiş hastaları gördü. Sanatoryumdan bir doktoru da gördü. Önlüğünün üzerine ceket giymiş, Sydonia Patek ile acele acele bir yere gidiyordu. Gayet ciddi görünüyordu. Kuşkusuz her şey – iyi yağlanmış bir mekanizma gibi–eski düzende işliyordu. Yasa hâlâ yüzde yetmiş beş oranındaki hastaların lehine çalışıyordu. Umutlu olmak gerekiyordu.

Mieczysław Wojnicz başka bir sebepten değil, ayakkabılarını aramak için çatıya çıktı. Bayan Opitz'in odasına girdi, cesurca dolabı açtı ve askıda birkaç elbise gördü. Yavaşça soyundu. Kıyafetlerini bir bir dürüp yatağın altına koyarken ceketini yatağa fırlattı. Çıplak halde açık dolabın karşısında duruyordu. Lavabonun üzerindeki küçük çatlak ayna, vücudunu parçalara ayrılmış şekilde yansıtıyordu. Sanki bu görüntü büyükçe bir yapbozun parçasıydı, hepimize onu tamamlamak için bir ömür boyu süre verilmişti.

Dolaptaki en alt rafta duran deri bağcıklı ayakkabıları aldı. Ayağına uymuştu. Bir an rahatsız hissetti. Ayakkabı ayağını

21 Dinî metinlerde ve mitolojide anlatıldığı üzere geçen gökten inen bir sıvı. Eski dönemlerde krallar ve zenginler için iksir olarak kullanılan bir içecek. (ç.n.)

sıkıca sarıyor, topuğunu hafifçe sıkıştırıyordu, ancak bir süre sonra ayağı alıştı. Diğer tekini de giydi, ardından kalan giysilere bakmaya başladı.

Devasa bir odanın pencerelerinden bakarcasına zihninde geleceğinin alacağı şekilleri gördü. O kadar çok olasılık vardı ki içinde bir gücün yükseldiğini hissetti. Anlatacak bir sözcük bulamadı, Almanca "Ich will" sözcüğü geliyordu aklına. Ama bu 'ben', sıradan bir benden daha fazlaydı. Mercan resifi gibi, yer altında tüm gerçek varoluşu barındıran mantar ağı gibi çoklu, katmanlı, karmaşık ve derin bir duygu hissediyordu.

Evet, olan biten her şeyden sonra burada kalabilirdi. Hatta Opitz'in geri dönüşü olmayan yokluğunda onun rolünü devralabilirdi. Pansiyon yönetmeyi öğrenirdi, zaten günlüğüne tüm akşam yemeklerini, orta halli menüyü kaydetmişti. Geriye sadece akşama ne yapılacağını emretmek kalıyordu. Rajmund ile mantarı toplamaya gider, onları alkolle doldurur, Schwarmerei yaparlardı. Doktor Semperweiß muhtemelen biraz direnir ama hastalığın geçtiğini, onu Tuntchi'nin soluğuyla bir tutam toz gibi savurduğunu kabul etmek zorunda kalırdı.

Lvov'a, babası ve amcasının yanına dönüp su ve kanalizasyon mühendisliği yapabilir, kalbine ferahlık veren bir koleksiyonculuğa yönelebilirdi.

Her şey üzerine uymuştu, iç çamaşırı da elbise de. Eski ceketini, palto olarak kullanmak üzere aldı.

Birkaç basamak inip de evin tek büyük aynasında kendini gördüğünde kafasındaki her şey yerine oturdu. Aslında aynı insandı, sadece farklı şekilde hazırlanmıştı. Başka bir

deyişle, farklı bir şekilde sunulmuş, düzenlenmişti. Şimdi özlemle yaklaştığı, içinde büyük bir heyecan uyandıran Şapkalı Kadın'ı hatırlatıyordu.

Ölü kadının odasında bulduğu pasaport onun bundan sonra Klara Opitz olacağını, Çek vatandaşı olarak Niederschlesien, Friedland belediyesine kayıtlı olduğunu belirtiyordu. Valizini toplayıp vedalaşmadan çıktı. Genellikle Dittersbach İstasyonu'na tedavi gören konukları götüren faytonun durakladığı yer olan caddeye doğru yürümeye başladı. Diğer elinde gazetelere sarılmış ve iple bağlanmış dikdörtgen bir paket taşıyordu. Nazik bir beyefendi ona yerini bulmasında yardımcı oldu. Şapkası biraz rahatsız ediyordu, bir mendille bağlamak zorunda kaldı.

Fayton köyün ortasındaki eve yaklaştığında Frau Weber ve Frau Brecht'i gördü. Bu sefer girişin önündeki karı temizlemeye çalışıyorlardı. Araçta onu görünce işlerini bıraktılar. Süpürgelere dayanarak ciddiyetle gözlerini ondan ayırmadan bakışlarıyla vedalaştılar. Bir an üçüncü kişinin gölgesini –en azından kapı eşiğinde başparmağını– gördüğünü sandı, Bles tablosundaki görüntüyü hatırladı.

Klara aniden bir şey hatırladı ve ceketinin cebine uzandı. Bakla tanesini buldu. Görbersdorf'a geldiği ilk günlerde, yaşlı kadınların evinin önünde bu taneyi bulmuş, cebine atmıştı. Bunu tamamen unutmuş olmalıydı görünüşe göre bu taneyi tüm süre boyunca taşımış, farkında bile olmamıştı. Fayton hareket etmeden önce biraz şaşkınlıkla ve sevinçle ağzına düşmesini sağlayacak biçimde bakla tanesini havaya attı.

Biz hanımların burada anlattığımıza benzer bir şey tekrar hiçbir zaman olmadı. Savaş iştahımızı dindirmişti.

Tüberküloz, 20. yüzyılın başından beri kullanılan BCG aşısı sayesinde neredeyse ortadan kalktı.

Klara Opitz, Münih'e yerleşti ve hastane mutfağında çalıştı. 1917'deBelçika Cephesi'nde savaşa katıldı ve sahra hastanesinde görev yaptı. Savaştan sonra Berlin'e taşındığı biliniyor, sonra izi silindi. Ancak biri 1920'lerin sonunda Lvov'da, babasının mezarında Mieczysław Wojnicz'i gördüğü konusunda ısrarcı oldu. Üzerinde tüvit bir takım varmış.

Doktor Semperweiß askere çağrıldı,savaşın hemen başında Krakov yakınlarında hayatını kaybetti. Ünlü Mercedes'ine, daha doğrusu Mercedes Hanım'ına ordu tarafından el konuldu. Rajmund, Beyler İçin Konukevi'ni devraldı ve birkaç yıl başarıyla işletmeyi başardı, ancak onu alkol bağımlılığı devirdi. Günün birinde içip dağlara çıktı, bir daha geri dönmedi.

Konukevi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kiralık olarak kullanıldı, bir şekilde işletildi. Ancak sonrasında devletleştirildi, dört aile için konut haline getirildi. Bu bina

hâlâ Sokołowsko'da (Görbersdorf savaş sonrasında bu adı aldı) bulunmakta.

Walter Frommer tüberkülozu yenerek (belki de hiçbir zaman hasta olmamıştı) uzun süre yaşadı, ancak 1945'teki Festung Breslau kuşatması sırasında Wroclaw'da açlık ve soğuktan öldü. Nereye gömüldüğü bilinmiyor.

August August, 11 Temmuz 1914'te Görbersdorf'da hayatını kaybetti ve Langwaltersdorf Mezarlığı'na gömüldü.

Longin Lukas, Görbersdorf'da 3 Eylül 1914'tevefat etti, August'un mezarının yakınında yatıyor. Yoğun bitki örtüsünün çürümüş mezar taşlarını örtemediği ve üzerlerindeki yazıları kaplamadığı kış aylarında onları ziyaret etmek daha iyi olur.

Biz hanımları mı merak ettiniz? Biz her zaman buradayız.

Kent İsimleri Sözlüğü

Breslau — Wrocław

Glatz — Kłodzko

Görbersdorf — Sokołowsko

Hirschberg — Jelenia Góra

Friedland in Niederschlesien — Mieroszów

Langwaltersdorf — Unisław Śląski

Neue Rode — Nowa Ruda

Nieder Wüstegiersdorf — Głuszyca

Waldenburg — Wałbrzy

Yazarın Notu:

Kadınlar ve kadınların toplumdaki yeriyle ilgili tüm mizojinist görüşler, aşağıda adı geçen yazarlardan alıntılardır:

Aurelius Augustinus, William S. Borroughs, Bernard de Cluny, Joseph Conrad, Charles Darwin, Émile Durkheim, Henry Fielding, Sigmund Freud, Henry Rider Haggard, Hesiodos, Cato, Jack Kerouac, David Herbert Lawrence, Cesare Lombroso, William Somerset Maugham, John Milton, Friedrich Nietzsche, Publius Ovidius Naso, Platon, Ezra Pound, Jean Racine, François de La Rochefoucauld, Jean-Paul Sartre, Arthur Schopenhauer, William Shakespeare, August Strindberg, Jonathan Swift, Algernon Charles Swinburne, Simonides, Tertullianus, Thomas Aquinas, Richard Wagner, Frank Wedekind, John Webster, Otto Weininger, William Butler Yeats.

Ayrıca metinde aşağıdaki eserlerden yapılmış alıntılar bulunmaktadır.

Aristophanes, Żaby, (*Kurbağalar), çeviri:* Janina Ławińska - Tyszkowska, Wrocław 1991 (s. 115–116);

John Milton, *Raj utracony (Kayıp Cennet)*, çeviri Maciej Słomczyński, Warszawa 1974 (s. 279);

Plutarhos, *Dialog o miłości erotycznej, (Erotik Aşka Dair Diolog),* Moralia, cilt. 1, Çeviren: Zofia Abramowiczówna, Warszawa 1977 (s. 326).

Görbersdorf'u mümkün olduğunca doğru bir şekilde yeniden oluşturmamda yardımcı olan Jerzy Marek ve Ula Ososko'ya çok teşekkür ederim.

Yeni kitap önerimiz için karekodu telefon kameranıza okutunuz.

Eylül 1913. Birinci Dünya Savaşı arifesinde tüberkülozdan mustarip Mieczysław Wojnicz tedavi amaçlı Görbersdorf kasabasındaki bir sağlık merkezine, Avrupa'nın dört bir yanından hastaları ağırlayan Beyler Konukevi'ne gelir. Her gün hastalarla yemek salonunda toplanıp dönemin büyük meselelerini tartışırlar: Savaş çıkacak mıdır? Monarşi mi yoksa demokrasi mi daha iyidir? Şeytanlar var mıdır? Kadınlar doğuştan aşağı varlıklar mıdır? Bu sırada konukevinde ve çevresinde tuhaf şeyler ardı ardına yaşanmaktadır. Birileri —ya da bir şey— onları izliyor, bu kapalı dünyaya sızmaya çalışıyordur. Erkekler konukevinin çevresinde yaşanmış tuhaf olayları dinledikçe günbegün korkularına yenik düşerler. Wojnicz hem kendi gerçeklerini hem de dört yanını kuşatan uğursuz güçlerin gizemini çözmeye çalışırken onların bir sonraki hedeflerini çoktan seçtiklerini fark etmez.

Olga Tokarczuk okurunu ilk sayfasından itibaren yükselen ritmi ve gerilimiyle merak uyandırıcı, büyülü —yer yer rüya gibi— bir yolculuğa çıkarırken insan varoluşunun temel sorunlarını ve toplumsal cinsiyet rollerini masaya yatırıyor. **Büyülü Dağ**'ın yayımlanmasından bir asır sonra Olga Tokarczuk, Thomas Mann'ın topraklarını yeniden ziyaret ediyor ve doğa-insan, yaşam-ölüm gibi izlekleri felsefesiyle harmanlayarak bu topraklara sahip çıkıyor.

Empusyon, Olga Tokarczuk'un Nobel Ödülü'nden sonra merakla beklenen ilk romanı...

"Muhteşem bir yazar." —Svetlana Alexievich

"Tokarczuk ile birlikte, Nobel sadece bir kadın yazarı seçmedi, yüzyılının sesini seçti. Olga Tokarczuk, şiirsel üslubu ve akılda kalan hikâyeciliğiyle dönemine iz bırakan bir yazar." —Didier Jacob, **L'Obs**

TİMAŞ
DÜNYA
EDEBİYATI
ISBN 978-605-08-4867-0
9 786050 848670
timas.com.tr timasyayingrubu